प्रथम पञ्च वर्षिय
गाउँ शिक्षा योजना
(२०७९/०८०-२०८३/०८४)

प्रकाशक:
बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका
विशालटार, धादिङ

प्रकाशक:
बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका
विशालटार, धादिङ

ईमेल : info@benighatrorangmun.gov.np
ito.benighatrorang@gmail.com
brrmeducation@gmail.com
वेवसाईड :www.benighatrorangmun.gov.np

सर्वाधिकार© : प्रकाशकमा निहित

२०७८ पौष २३ गतेको गाउँ शिक्षा समितिबाट सिफारिस, २०७८ फाल्गुण १ गतेको गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत र २०७८ फाल्गुण ४ गतेको गाउँ सभाबाट अनुमोदित ।

मुद्रण : ८०० प्रति

प्रथम संस्करण : २०७८

भाषा सम्पादन : भूमिप्रसाद त्रिपाठी
९८४१६०६०८४

(बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको लिखित स्वीकृति विना यसको पूरै वा आंशिक भाग विद्युतीय माध्यमबाट वा छायाँप्रति हुबहु प्रकाशन गर्न वा परिवर्तन गरेर प्रकाशन गर्न पाइने छैन । गरेको पाइएमा प्रतिलिपि अधिकार ऐन बमोजिम कारबाही गरिने छ ।)

मन्तव्य

नेपालको वागमती प्रदेश, धादिङ जिल्लामा पर्ने एक महत्वपूर्ण क्षेत्रको रुपमा बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका रहेको छ । कूल २०६.५२ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको नक्सा हेर्दा तेर्सो लामो आकारमा रहेको देखिन्छ । यो गाउँपालिकामा महादेवस्थान, बेनीघाट, धुषा र जोगिमारा गाउँ विकास समितिहरुलाई मिलाएर वि.स. २०७३ सालमा पूनसँरचना गरिएको र त्यसको केन्द्र निर्धारण गरिएको हो । बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको बेनीघाट, धुषा तथा जोगीमाराको केहि भाग नेपालको राजधानी जोड्ने मुख्य राजमार्गसँग जोडिएको छ । कुल १० वटा वडामा विभाजन गरिएको यस गाउँपालिकामा मूख्य गरी मलेखु, बेनीघाट, चरौँदी, हुग्दी, सलाङघाट, मझिमटार जस्ता मुख्य बजार क्षेत्रहरु रहेका छन् । यो गाउँपालिका बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक, बहुजातीय र विविधतायुक्त गाउँपालिका हो ।

हालको नेपालको संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका आ-आफ्ना अधिकार र कार्यक्षेत्रहरु तोकेको छ । यसैगरी स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ कार्यान्वयनमा छ, जसमा स्थानीय तहले शिक्षा सम्बन्धी २३ वटा कार्यहरु सम्पादन गर्ने उल्लेख छ । त्यसैले आफ्नो स्थानीय तहमा सञ्चालित विद्यालयहरुको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्दै शिक्षामा समतामूलक पहुँच, गुणस्तरीय शिक्षा, सक्षमता, सान्दर्भिकता, समावेशीकरण, सुशासन तथा व्यवस्थापन आदि सुनिश्चित गर्नका लागि स्थानीय तहले उपलब्ध स्रोत साधन (भौतिक, वित्तीय र मानवीय) को अधिकतम् परिचालन गर्नुपर्ने वास्तविकतालाई मध्यनजर गर्दै बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले ५ वर्षे गाउँ शिक्षा योजना (२०७९–८३) निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन लागेकोमा मलाई अत्यन्तै खुसी लागेको छ । कुनै पनि ठाउँको समग्र विकासमा शिक्षाको विकास भनेको आधारभूत आवश्यकता हो । यस महत्वपूर्ण विषयवस्तुलाई आत्मसात् गरी उपलब्ध ऐन, कानून, नीति, नियम तथा अन्य दस्तावेजहरुको गहन अध्ययन गरी नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, पञ्च वर्षीय योजनाहरु, विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम (SSDP),तथा विभिन्न ऐन कानूनको परिधिमा रहेर स्थानीय सरोकारवाला, विज्ञ तथा जनप्रतिनीधिहरुसँग चरणवद्ध रुपमा छलफल गरी निर्माण गरिएको यो शैक्षिक योजना गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक विकासका लागि महत्वपूर्ण दस्तावेज हुनेछ भन्ने मैले विश्वास लिएको छु ।

यस गाउँपालिकाको बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक पहिचानलाई मनन् गर्दै शैक्षिक अवस्थाको गहन अध्ययन गरी तयार पारिएको यस योजना निर्माण कार्यमा संयोजन गर्नुहुने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, उपाध्यक्षज्यू, वडाध्यक्षहरू, शिक्षा शाखा प्रमुख लगायत कार्यालयका सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, योजना निर्माणका क्रममा सल्लाह सुझाव दिनुहुने स्थानीय शिक्षाविद, विज्ञ टोली, प्र.अ., शिक्षक लगायत यस योजनालाई मूर्त रुप दिन खोज अनुसन्धान तथा लेखन कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने अन्तर्राष्ट्रिय अनुसन्धान, तालिम र विकास केन्द्र प्रा. लि. लाई हार्दिक धन्यबाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा, यस शैक्षिक योजनामा समावेश विषयवस्तुहरुको कार्यान्वयनमा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको सहयोग र सहकार्यको अपेक्षा राख्दै यसको पूर्ण सफलता एवम् प्रभावकारी कार्यान्वयनको कामना गर्दछु ।

पित्त वहादुर डल्लाकोटी (हरि)
अध्यक्ष
बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका

भनाइ

वागमती प्रदेशको धादिङ जिल्ला स्थित बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक र प्राकृतिक रुपमा समेत सम्पन्न भएको एक महत्वपूर्ण र ऐतिहासिक क्षेत्र हो । यस महत्वपूर्ण क्षेत्रको गुणस्तरीय शिक्षामा विकास गरी आजको प्रतिष्पर्धी युग सुहाउँदो शैक्षिक वातावरण तयार गर्नु आजको आवश्यकता हो । यस आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, पञ्च वर्षीय योजनाहरु, अनिवार्य शिक्षा ऐन २०७५, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६, विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम (SSDP), तथा विभिन्न ऐन कानूनको अधिकारको उपयोग गरी स्थानीय सरोकारवाला, विज्ञ तथा जनप्रतिनिधिहरुसँग चरणवद्ध रुपमा छलफल गरी निर्माण गरिएको बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको ५ वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना (२०७९–८३) प्रकाशन हुन लागेकोमा मलाई खुसी लागेको छ । यो शैक्षिक योजना बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक विकासका लागि एउटा महत्वपूर्ण आधारभूत दस्तावेजको रुपमा रही शिक्षाको विकासमा कोसेढुङ्गा सावित हुनेछ भन्ने विश्वास गरेको छु ।

समग्र गाउँपालिकाको गुणस्तरीय शिक्षामा पहुँच पुगोस, शिक्षाको अधिकारबाट कोही पनि बञ्चित नहुन र प्रविधिमैत्री, दक्ष जनशक्तिको उत्पादनमा सहयोग पुगोस भन्ने उद्देश्यका साथ हाम्रो गाउँपालिकाले यो योजना निर्माण गरेको हो । गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्थाको गहन अध्ययन गरी तयार पारिएको यस योजना निर्माण कार्यमा तदारुकता देखाउनुहुने अध्यक्षज्यू, विकासका लागि संयोजन गर्नुहुने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा शिक्षा शाखा प्रमुख लगायत कार्यालयका सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, योजना निर्माणका क्रममा सल्लाह सुझाव दिनुहुने स्थानीय शिक्षाविद, विज्ञ टोली, प्र.अ., शिक्षक लगायत यस योजनालाई मूर्त रुप दिन खोज अनुसन्धान तथा लेखन कार्यमा सहयोग गर्ने विज्ञ संस्था, वडाध्यक्षहरू, शिक्षाप्रेमी सम्पूर्ण महानुभावहरूले आ-आफ्नो क्षेत्रबाट पुऱ्याउनु भएको सहयोगप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा, यस शैक्षिक योजनामा समावेश विषयवस्तुहरुमा केही सुधार गर्नुपर्ने भएमा यहाँहरुको रचनात्मक सुझाव सहित यसको सफलता एवम् प्रभावकारी कार्यान्वयनको कामना गर्दछु ।

देवी प्रसाद सिलवाल
उपाध्यक्ष
बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका

शुभकामना

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका धादिङ जिल्लाको एक महत्वपूर्ण गाउँपालिका हो । यहाँ विभिन्न जातजाति, वर्ग समुदाय, पेशा आदिमा समेत विविधता रहेको छ । शैक्षिक क्षेत्रमा पनि यहाँ विविधता रहेको पाईन्छ । यस प्रकारको विविधतालाई सम्बोधन गर्न नेपालको संविधानले माध्यमिक तह सम्मको शिक्षाको व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय तहलाई दिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, पञ्चवर्षीय योजनाहरु, अनिवार्य शिक्षा ऐन २०७५, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६, विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम (SSDP), बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले बनाएको शिक्षा नियमावली तथा विभिन्न ऐन कानूनको अधिकारको उपयोग गरी स्थानीय सरोकारवाला, विज्ञ तथा जनप्रतिनीधिहरुसँग चरणवद्ध रुपमा छलफल गरी निर्माण गरिएको बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको ५ वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना (२०७९–८३) गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक विकासका लागि एउटा महत्वपूर्ण दस्तावेजको रुपमा रहेको छ । यो महत्वपूर्ण दस्तावेज प्रकाशनमा आउन लागेकोमा सबैलाई हार्दिक बधाई दिन चाहन्छु ।

गाउँपालिकाको शैक्षिक क्षेत्रमा सबै वर्गको पहुँच स्थापना गरी दक्ष, सकारात्मक सोच भएका जनशक्तिको उत्पादनमा सहयोग पुगोस् भन्ने हेतुले गाउँपालिकाले यो योजना निर्माण गरेको हो । यस क्षेत्रको बहु-पहिचानलाई आत्मसात गर्दै गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्थाको विश्लेषण सहित तयार पारिएको यस योजना निर्माण कार्यमा तदारुकता देखाउनुहुने अध्यक्षज्यू, उपाध्यक्षज्यू, शिक्षा शाखा प्रमुख लगायत कार्यालयका सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, योजना निर्माणका क्रममा सल्लाह सुझाव दिनुहुने स्थानीय शिक्षाविद, विज्ञ टोली लगायत यस योजनालाई मूर्त रुप दिन खोज अनुसन्धान तथा लेखन कार्यमा सहयोग गर्ने विज्ञ संस्था, प्र.अ., शिक्षक लगायतका सम्पूर्ण सरोकारवाला महानुभावहरूले आ-आफ्नो क्षेत्रबाट पुऱ्याउनु भएको सहयोगबाट यो योजना निर्माण सम्भव भएकोले सम्पूर्ण सरोकारवालाहरु प्रति पनि हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा, यस योजनाले गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नेछ भन्ने विश्वासका साथ यस योजनाको प्रभावकारी र दिगो कार्यान्वयनको कामना सहित हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

लक्ष्मण प्रसाद भट्टराई
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका

भनाइ

नेपालको बागमती प्रदेश, धादिङ जिल्लामा पर्ने बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका बहुभाषिक, बहुसाँस्कृतिक, बहुजातीय र विविधतायुक्त गाउँपालिका हो । कूल १० वटा वडामा विभाजन गरिएको यस गाउँपालिकामा मुख्य गरी मलेखु, बेनीघाट, चरौंदी, हुग्दी, सलाङघाट, मझिमटार जस्ता मुख्य बजार क्षेत्रहरु रहेका छन् । हालको नेपालको संविधानले परिकल्पना गरे अनुरुप स्थानीय तहका विद्यालयहरुको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्दै शिक्षामा समतामूलक पहुँच, गुणस्तरीय शिक्षा, सक्षमता, सान्दर्भिकता, समावेशीकरण, सुशासन तथा व्यवस्थापन आदि सुनिश्चित गर्नका लागि स्थानीय तहले उपलब्ध स्रोत साधन (भौतिक, वित्तीय र मानवीय) को अधिकतम् परिचालन गर्नुपर्ने वास्तविकतालाई मध्यनजर गर्दै बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले ५ वर्षे गाउँ शिक्षा योजना (२०७९–८३) निर्माण गरेको हो ।

शिक्षालाई विकासको मेरुदण्ड मानेर उपलब्ध ऐन, कानून, नीति, नियम तथा अन्य दस्तावेजहरुको गहन अध्ययन गरी नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, पञ्च वर्षीय योजनाहरु, विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम, तथा विभिन्न ऐन कानूनको परिधिमा रहेर स्थानीय सरोकारवाला, विज्ञ तथा जनप्रतिनिधिहरुसँग चरणवद्ध रुपमा छलफल गरी निर्माण गरिएको यो शैक्षिक योजना गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक विकासका लागि महत्वपूर्ण आधार हुनेछ भन्ने मैले विश्वास लिएको छु ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको शैक्षिक आवश्यकतालाई मनन् गर्दै शैक्षिक अवस्थाको गहन अध्ययन गरी तयार पारिएको यस योजना निर्माणमा उत्सुकता देखाउनुहुने अध्यक्षज्यू, उपाध्यक्षज्यू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू, कार्यपालिकाका सदस्यज्यूहरु, शिक्षा शाखा प्रमुख लगायत कार्यालयका सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, योजना निर्माणका क्रममा सल्लाह सुझाव दिनुहुने स्थानीय शिक्षाविद, विज्ञ टोली लगायत यस योजनालाई मूर्त रुप दिन खोज अनुसन्धान तथा लेखन कार्यमा सहयोग गर्ने विज्ञ संस्था, प्र.अ., शिक्षक लगायतका सम्पूर्ण सरोकारवालालाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा, यस शैक्षिक योजनामा समावेश कार्यान्वयनमा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको सहयोग र सहकार्यको अपेक्षा राख्दै यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको कामना गर्दछु ।

भुवन त्रिपाठी
संयोजक
सामाजिक विकास समिति
बेनिघाट रोराङ गाउँपालिका

भनाइ

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, विभिन्न आवधिक योजनाहरु, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी नियमावली, २०७७, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, शिक्षा ऐन तथा नियमावलीहरु, विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम (SSDP), गाउँपालिकाले तयार पारेका विभिन्न ऐन कानून तथा मापदण्डले दिएको अधिकार तथा मर्मलाई पालना गर्दै स्थानीय आवश्यकताहरुको पहिचान गरी त्यसैका आधारमा स्थानीय शिक्षाको विकासका लागि यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका स्तरीय ५ वर्षे गाउँ शिक्षा योजना (२०७९–०८३) तयार पारी लागु गर्ने चरणमा पुगेकोमा मलाई अत्यन्तै खुशी लागेको छ। शिक्षा विकासको मेरुदण्ड हो। कुनैपनि क्षेत्रको विकासका लागि शिक्षाको विकास अपरिहार्य रहेको हुन्छ। त्यसकारण शिक्षा सबैका लागि महत्वपूर्ण क्षेत्र हो। स्थानीय सरोकारवालाहरुको सहभागितामा विषय विज्ञहरुले गाउँपालिकाको हालको शैक्षिक अवस्थाको विश्लेषण गरी आगामी दिनका लागि तयार पारिएको रणनैतिक दस्तावेज हो यो शिक्षा योजना, जसले गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक विकासका लागि मार्गदर्शन गर्दछ। यो महत्वपूर्ण दस्तावेज विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक, प्राध्यापक स्थानीय विज्ञ, विषय विज्ञ, जनप्रतिनिधिहरु लगायत सम्पूर्ण सरोकार वालाहरुको निरन्तर प्रयासबाट सम्भव भएको हो। त्यसकारण यस योजना निमार्णका क्रममा आवद्ध हुनु भएका सम्पूर्ण सरोकारवाला, विभिन्न तह र तप्काका व्यक्ति तथा संस्थाप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु। यसै गरी शैक्षिक योजनाको मर्मलाई बुझेर योजना बनाउन र लागु गर्न तत्परता देखाउनु हुने अध्यक्षज्यू, उपाध्यक्षज्यू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू लगायत सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिज्यूहरु, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीज्यूहरु लगायत विद्यालयसँग सम्बद्ध सम्पूर्ण महानुभावहरु प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

अन्त्यमा, यो योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन र अर्थपूर्ण नतिजाको लागि यहाँहरुको रचनात्मक सुझावको अपेक्षा सहित समग्र गाउँपालिकाको शैक्षिक उन्नयन, बढोत्तरी र यसको सफलतापूर्ण नतिजा सहितको कामना गर्दछु।

बोधराज पाठक
प्रमुख
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका

कार्यकारी सारांश

नेपालको बागमती प्रदेश, धादिङ जिल्लाको तल्लो भागमा (अक्षांश २७.८०८३ र देशान्तर ८४.७६९१) मा कूल २०६.५२ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका साबिकका महादेवस्थान, बेनीघाट, धुषा र जोगिमारा गाउँ विकास समितिहरुलाई मिलाएर वि.सं. २०७३ सालमा पुनर्संरचना गरिएको हो । यसको पूर्वमा धादिङ जिल्लाकै गजुरी गाउँपालिका, पश्चिममा चितवन जिल्लाको इच्छाकामना गाउँपालिका, उत्तरमा धादिङकै सिद्धलेक गाउँपालिका र गोरखा जिल्लाको गण्डकी गाउँपालिका तथा दक्षिणमा चितवन जिल्लाको कालिका र राप्ती नगरपालिका तथा मकवानपुर जिल्लाको कैलाश गाउँपालिका जोडिएको छ । यस गाउँपालिकाको मुख्य गरी मलेखु, बेनीघाट, धुषा, चरौँदी, हुग्दी, मझिमटार, सलाङ्घाट जस्ता मुख्य बजार क्षेत्रलाई निर्माण सामाग्रीको तथा तरकारी र अन्नहरुको एकदमै राम्रो बजार मानिन्छ । मलेखु नेपालको माछा बजारको रुपमा पनि परिचित छ । गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७५ अनुसार बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको जनसंख्या ३३०२९ रहेको छ । जसमा महिलाहरुको संख्या १६२१६, पुरुषहरुको संख्या १६८०२ र तेश्रो लिङ्गीको संख्या ११ रहेको छ । वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार जम्मा ३१४७५ जनसंख्या मध्ये महिला जनसंख्या १५८२३ र पुरुष जनसंख्या १५६५२ रहेको देखिन्छ । वि.सं. २०७८ सालको जनगणनाको प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार जम्मा ३४४७३ जनसंख्या मध्ये महिला जनसंख्या १६९३१ र पुरुष जनसंख्या १७५४२ रहेको छ ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा आधारभूत विद्यालय (कक्षा १–५), ५१ वटा, आधारभूत विद्यालय कक्षा ६–८) ८ वटा, मा.वि. (कक्षा ९–१०), ६ वटा तथा मा.वि.(कक्षा ११–१२), ६ वटा गरी जम्मा ७१ वटा विद्यालयहरु हाल सञ्चालनमा रहेको छ । बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको साक्षरता दर ८३.८८% रहेको छ। शैक्षिक सत्र २०७८ मा जम्मा १०६९० जना विद्यार्थीहरु यस पालिकामा अध्ययनरत छन् । गाउँपालिका भित्रका विभिन्न विद्यालयहरुमा स्वीकृत दरबन्दी र निजी स्रोतका समेत गरी ६०० जना भन्दा बढी शिक्षक कर्मचारीहरु रहेका छन् ।

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ लगायत विभिन्न कानूनी प्रावधानले दिएको अधिकार र कर्तव्यलाई उपयोग गर्दै बागमती प्रदेश, धादिङ जिल्ला स्थित बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक स्तर वृद्धि र विकासका लागि यो पाँच वर्षे शिक्षा योजना तयार पारिएको हो । गाउँपालिका शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाको अगुवाईमा आ.व. २०७९/८० देखि आ.व. २०८३/८४ सम्मका लागि यो योजना तयार भएको हो । नेपालमा भएको राजनैतिक परिवर्तनपछि नेपालको संविधानमा शिक्षाको सन्दर्भमा समेटिएका तथा लेखिएका अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षाको मूल मर्मलाई आत्मसात गरी योजना तयार पारिएको छ । २५ वर्षे राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, राष्ट्रिय शिक्षा नीति र राष्ट्रिय विज्ञान प्रविधि तथा नव प्रवर्धन नीति, सामुदायिक विद्यालय सबलीकरण दशक (२०७६-२०८५) का लागि सम्बोधन गर्नुपर्ने विषयहरू, १५ वर्षे दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौं योजनाको लक्ष्यहरू र हालै कोभिड-१९ ले पारेको प्रभावलाई समेत सम्बोधन गर्ने गरी नेपाल सरकार, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले १० वर्षे (वि.सं. २०७८ देखि

२०८७ सम्म) शिक्षा क्षेत्रको नयाँ शिक्षा योजना निर्माणलाई अगाडि बढाएको छ । तीनै तहका सरकारमा निर्माण हुने प्रस्तावित योजनाले नेपाललाई सन् २०२२ सम्ममा विकासशील मुलुकको रूपमा र सन् २०३० सम्ममा दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्दै मध्यम आय भएको मुलुकको रूपमा स्तरोन्नति गर्ने तथा राष्ट्रिय अपेक्षा पूरा गर्ने कार्यमा मुलुकको शिक्षाले माध्यमको रूपमा भूमिका खेल्छ । यसै सन्दर्भमा हाल नेपालले विकासको गतिमा एक फड्को अगाडि बढ्दै अति कम विकसित मुलुकबाट विकासोन्मुख मुलुक हुन सफल भएको छ। संविधानको अनुसूची-८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार सूची समावेश गरिएको र माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको अधिकार स्थानीय तहलाई सुम्पेको अवस्था छ। यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले दिएको स्थानीय तहले शिक्षा सम्बन्धि २३ वटा कार्यहरु सम्पादन गर्ने अधिकारको सदुपयोग गरी आफ्नो स्थानीय तहमा सञ्चालित विद्यालयहरुको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्दै शिक्षामा समतामूलक पहुँच, गुणस्तरीय शिक्षा, सक्षमता, सान्दर्भिकता, समावेशीकरण, सुशासन तथा व्यवस्थापन आदि सुनिश्चित गर्नका लागि स्थानीय तहले उपलब्ध स्रोत साधन (भौतिक, वित्तीय र मानवीय) को अधिकतम परिचालन गर्न प्रयास गरिएको छ ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको यो शिक्षा योजना निर्माणका क्रममा विभिन्न चरणमा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएको थियो । गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्थाको विश्लेषण गरी हाल हामी कुन अवस्थामा छौं ? यसलाई सुदृढ गर्न के गर्न सकिन्छ ? भन्ने बारेमा घनिभूत छलफल गरी परिवर्तनको सिद्धान्तलाई आत्मसात गरिएको थियो । यसमा उपलब्ध ऐन, कानून, नीति नियम तथा अन्य दस्तावेजहरुको गहन अध्ययन गरिएको छ । नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, पञ्चवर्षीय योजनाहरु, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी नियमावली, २०७७, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६, विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम (SSDP), तथा विभिन्न स्थानीय ऐन कानूनको परिधिमा रहेर स्थानीय सरोकारवाला, विज्ञ तथा जनप्रतिनिधिहरुसँग चरणवद्ध रुपमा छलफल गरी, आवश्यक दस्तावेज तथा तथ्याङ्कहरु प्रत्यक्ष तथा परोक्ष रुपमा संकलन गरी बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको शिक्षामा आवश्यकता र स्रोतलाई मध्यनजर गर्दै स्थानीय सरोकारवाला, विज्ञ तथा जनप्रतिनिधिहरुको सुझाव अनुरुप यो योजना निर्माण गरिएको हो । यस ५ वर्षे शिक्षा योजनाको मुख्य लक्ष्य तथा उद्देश्य गाउँ क्षेत्रभित्र समग्र शैक्षिक क्रियाकलापहरूमा एकरुपता ल्याई गुणस्तरीय शिक्षा विकासमा जोड दिने, दक्ष सीपयुक्त, सकारात्मक सोच भएका, देश, समाजप्रति कतर्व्यबोध गर्न सक्ने किसिमको जनशक्तिको विकास गर्ने, स्थानीय स्रोत र साधनको प्रयोग गरी प्रविधिमैत्री विद्यालयहरूको निर्माण गर्ने, विद्यालय जाने उमेरका सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना गराई टिकाउ दर उच्च बनाउने, शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित रहेका समुदायका लागि वैकल्पिक तथा निरन्तर सिकाइको अवसर सिर्जना गर्ने, उपलब्ध स्रोत साधनको समानुपातिक र न्यायोचित वितरण गर्न Bottom up Approach मा आधारित क्रियाकलापको निर्माण गर्ने लगायत रहेका छन् ।

यो योजनामा बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, शैक्षिक इतिहास, हालको शैक्षिक अवस्था, चुनौती, शिक्षामा संभावना लगायतका विषयवस्तुहरुको आधारमा रणनीतिहरु तयार गरिएको छ । योजनालाई विभिन्न ७ वटा बेग्लाबैग्लै एकाइ/भागमा विभाजन गरी शैक्षिक क्षेत्रको समग्र विकासक्रमलाई समेट्ने प्रयास गरिएको छ । यसमा क्रमबद्ध रुपमा परिचय, नयाँ शिक्षा क्षेत्र योजना, विद्यालय क्षेत्रका मुख्य उपक्षेत्रहरु, संस्थागत संरचना, क्षमता विकास र संघ तथा प्रदेशसँगको समन्वय, योजना कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा समन्वय र सहजीकरण, लगानी र स्रोत व्यवस्थापन, र प्रमुख कार्यसम्पादन सूचकहरु समावेश गरिएको छ। विद्यालय क्षेत्रका मुख्य उपक्षेत्र अन्तर्गत विभिन्न सूचकहरुलाई आधार मानी त्यसै अनुरुप रणनीति, योजना क्रियाकलाप लगायत बजेट विनियोजन गर्ने प्रयास गरिएको छ । यसका लागि विभिन्न उपक्षेत्रहरुमा वर्तमान अवस्थाको समीक्षा गरी चुनौती पहिचान गर्नुका साथै योजनाका लागि उद्देश्य, रणनीतिहरु, नतिजा आँकलन, अपेक्षित उपलब्धि, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरु तहगत रुपमा नै समावेश गरिएको छ । प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि उच्च शिक्षा सम्मको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै शिक्षक व्यवस्थापन, छात्रवृत्ति, पाठ्यक्रम कार्यान्वयन, भौतिक सुधार, प्रविधिको पहुँचमा विस्तार, समावेशी सार्वजनिक शिक्षा, पोषण तथा स्वास्थ्य, संकटकालीन अवस्थाका लागि शिक्षा लगायतका विषयहरुमा विस्तृत योजना तयार पारिएको छ। जसको कार्यान्वयनबाट गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक स्तर वृद्धिमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने विश्वास गरिएको छ। यस गाउँपालिकाको हालको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै शिक्षामा वित्तीय स्रोतहरुको खोजी र लागत अनुमान समेत गर्ने प्रयास गरिएको छ । यस पञ्च-वर्षीय योजनाको अनुमानित बजेट रु. २८५,५०० हजार प्रस्ताव गरिएको छ। जुन संघीय सरकारबाट आउने स्थायी तथा अस्थायी शिक्षकहरुको तलव भत्ता, अनुदान, प्रदेश सरकारको अनुदान र अन्य निकायबाट पछि आउन सक्ने अनुदान बाहेकको बजेट हो । यो बजेट स्थानीय सरकारको आफ्नो स्रोत तथा संघीय सरकारको अनुदानका आधारमा प्रक्षेपण गरिएको हो ।

विषय सूचि राख्ने

परिच्छेद १ : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

शिक्षालाई सामाजिक आर्थिक रूपान्तरणको मूल विषय क्षेत्र मानिदै आएको पाइन्छ। नेपालको संविधानले समाजवाद उन्मुख राज्य प्रणालीमा आधारित भई प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक शिक्षा निशुल्क पाउने हक सुनिश्चित गरेको छ । यसका अतिरिक्त अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपमा विपन्न नागरिकलाई कानून बमोजिम निःशुल्क शिक्षा पाउने र मातृभाषामा शिक्षा पाउने हक समेतको व्यवस्था गरेको छ। राज्यको आर्थिक समृद्धि र सामाजिक न्यायसहितको समतामूलक समाज निर्माणका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता र सबैका लागि जीवनपर्यन्त शिक्षाको समान अवसरले दिगो शान्ति, असल संस्कृति, सामाजिक सहिष्णुता तथा साझा मूल्यको प्रवर्धन गरी राष्ट्र निर्माणमा आवश्यक मानव संसाधनको विकासमा शिक्षाको अहम् भूमिका रहन्छ ।

नेपालको संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका आ-आफ्ना अधिकार र कार्यक्षेत्रहरु तोकेको छ। संघ र प्रदेशको साझा अधिकार सूची, संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको साझा सूची समेत क्रमशः अनुसूची ७ र ९ मा उल्लेख गरेको अवस्था छ। संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार सूची समावेश गरेको छ जसमा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षाको अधिकार स्थानीय तहलाई सुम्पेको अवस्था छ। यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ कार्यान्वयनमा छ जसमा स्थानीय तहले शिक्षा सम्बन्धी २३ वटा कार्यहरु सम्पादन गर्ने उल्लेख छ । त्यसैले आफ्नो स्थानीय तहमा सञ्चालित विद्यालयहरुको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्दै शिक्षामा समतामूलक पहुँच, गुणस्तरीय शिक्षा, सक्षमता, सान्दर्भिकता, समावेशीकरण, सुशासन तथा व्यवस्थापन आदि सुनिश्चित गर्नका लागि स्थानीय तहले उपलब्ध स्रोत साधन (भौतिक, वित्तीय र मानवीय) को अधिकतम परिचालन गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका लागि स्थानीय तहले वास्तविकतामा आधारित भई कार्यान्वयन योग्य शैक्षिक योजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक छ ।

मानव संसाधनको विकासबाट मुलुकको उपलब्ध प्राकृतिक स्रोतसाधन र अवसरहरूको समुचित परिचालन गरी नेपाल सरकारले राखेको दीर्घकालीन सोच सहितको समुन्नत राष्ट्र निर्माण गर्न सबैभन्दा उत्तम उपाय नै शिक्षामा लगानी हो । यसै सन्दर्भमा नेपालको संविधानमा भएका शिक्षा सम्बन्धी प्रावधान, २५ वर्षे राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, राष्ट्रिय शिक्षा नीति र राष्ट्रिय विज्ञान प्रविधि तथा नवप्रवर्धन नीति, सामुदायिक विद्यालय सबलीकरण दशक (२०७६-२०८५) का लागि सम्बोधन गर्नुपर्ने विषयहरू, १५ वर्षे दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौं आवधिक योजनाका लक्ष्यहरू र हालै कोभिड-१९ ले पारेको प्रभावलाई समेत सम्बोधन गर्ने गरी नेपाल सरकार, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले १० वर्षे (वि.सं. २०७८ देखि २०८७ सम्म) शिक्षा क्षेत्रको नयाँ शिक्षा योजना निर्माणलाई अगाडि बढाएको छ । तीनै तहका सरकारमा निर्माण हुने प्रस्तावित योजनाले नेपाललाई सन् २०२२ सम्ममा विकासशील मुलुकको रूपमा र सन् २०३० सम्ममा दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्दै मध्यम आय भएको मुलुकको रूपमा स्तरोन्नति गर्ने तथा राष्ट्रिय अपेक्षा पूरा गर्ने कार्यमा मुलुकको शिक्षाले माध्यमको रूपमा भूमिका खेल्छ। यस महत्वपूर्ण विषयवस्तुलाई आत्मसात गर्दै बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको समेत स्थानीय आवश्यकतामा आधारित रहेर यो शिक्षा क्षेत्रको ५ वर्षे योजना निर्माण गरिएको हो ।

१.१.१ शैक्षिक योजनाको आवश्यकता

स्थानीय तहबाट विद्यालय शिक्षामा गरिने योजनावद्ध प्रयासबाट शिक्षामा सुधार आउने पक्का हुन्छ किनकि स्थानीय चाहना, आवश्यकता र समस्याहरु पहिचान गरी सोको सम्बोधन हुने गरी स्थानीय सहभागितामा बनाइने शैक्षिक योजना प्रति स्थानीयको अपनत्व बढ्ने हुँदा यो बढी कार्यान्वयन योग्य हुन्छ र अपेक्षित उपलब्धि सजिलै हासिल हुन सक्छ र शिक्षामा सुधार आउँछ । यस खालको योजनाबद्ध कार्यबाट स्थानीय तहमा विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन, समता वा समावेशीकरण, शिक्षक व्यवस्थापन, क्षमता विकास, विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण, विपद् जोखिम न्यूनीकरण, स्रोत व्यवस्थापन, विद्यालय अनुगमन तथा निरीक्षण जस्ता विविध पक्षहरुले प्राथमिकता साथ योजनामा स्थान पाई कार्यान्वयनमा आउँछन् र त्यसबाट शिक्षाको समग्र पक्षमा सुधार हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

शिक्षामा हाम्रा असीमित आवश्यकताहरु छन् । सीमित स्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गरी प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न शिक्षा योजना आवश्यक रहेको छ । माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको अधिकार स्थानीय तहलाई भएकाले स्थानीयतहले उपलब्ध सीमित स्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गरी शिक्षा विकासको जनताको चाहना पूरा गर्न निर्धारित शैक्षिक लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु हासिल गर्न शिक्षा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन आवश्यक छ ।

१.१.२ शैक्षिक योजनाको लक्ष्य

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको शैक्षिक गुणस्तर बढाई दिगो विकासमा टेवा पुऱ्याउनका लागि यस शैक्षिक योजनाले निम्न लक्ष्यहरु राखेको छ ।

क) गणुस्तरीय र व्यावहारिक शिक्षा, स्वावलम्बी र आत्मनिर्भर नागरिकको अपेक्षा

ख) गुणस्तरीय, व्यावहारिक र प्राविधिक शिक्षामा जोड

ग) स्थानीय समुदायको सक्रियता, स्वावलम्बी र आत्मनिर्भर नागरिक विकास

घ) समावेशी शिक्षा निर्माणमा जोड (विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक, जनप्रतिनिधि, नागरिक समाजको सहभागिता)

१.१.३ शिक्षा योजनाको उद्देश्य

यस गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्र योजनाको उद्देश्य गाउँपालिकाले शिक्षामा सामना गर्नुपरेका समस्या तथा चुनौतीलाई सम्बोधन हुने गरी सहभागितामूलक छलफलका आधारमा तयार पारिएको हो । कतिपय समस्या तथा चुनौतीहरु स्थानीय सँगै प्रदेश तथा संघीय सरकारका समेत मिल्दाजुल्दा हुन्छन् । त्यसकारण यी यावत कुराहरुलाई मध्यनजर गर्दै यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको ५ वर्षे शिक्षा योजनाका उद्देश्यहरु निम्नानुसार निर्धारण गरिएको छ ।

- ❖ विद्यालय जाने उमेरका सबै बालबालिकालाई विद्यालयमा ल्याउने
- ❖ गुणस्तरीय प्रारम्भिक बाल विकास सहित शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्ने
- ❖ यस पालिकाभित्र बसोबास गर्ने सबैका लागि माध्यमिक तह सम्मको शिक्षामा पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गरी गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने
- ❖ गाउँपालिकामा उच्च शिक्षा लिन पाउने अवसरको सुनिश्चित गरी क्याम्पसको स्तरोन्नति गर्ने

- विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक, कर्मचारी त्यसैगरी विव्यस, शिक्षक अभिभावक संघ, अभिभावक लगायतको क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग गर्ने
- गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण शैक्षिक संस्थाहरुमा कार्यरत शिक्षक, कर्मचारी तथा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाई प्रविधिमैत्री तथा व्यावसायिक बनाई गुणस्तरीय र प्रविधियुक्त शिक्षा प्राप्त गर्न अवसर प्रदान गर्ने र शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्तिको पेशागत विकास गर्ने
- पाठ्यक्रमद्धारा निर्दिष्ट तहगत, कक्षागत र विषयगत सिकाइ सक्षमतालाई हासिल गराउने
- आवश्यक शैक्षिक पूर्वाधार तथा सिकाइ वातावरणको निर्माण गर्ने, प्रभावकारी शिक्षण सिकाइक्रियाकलापबाट बालबालिकाको सिकाइको दायरा फराकिलो बनाई सर्वाङ्गीण व्यक्तित्व विकासमा सहजीकरण गर्ने
- विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार विकास गर्दै जग्गाको स्वामित्व सम्बन्धि पहल गर्ने,
- विश्व बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने प्राविधिक तथा उच्च क्षमतायुक्त जनशक्तिको उत्पादन गर्ने
- यस पालिकामा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा सबै वर्गका बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गरी सबैका लागि प्राविधिक शिक्षाको सहज अवसर उपलब्ध गराउने
- राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले तोके बमोजिम स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन मार्फत स्थानीय स्रोत, साधन, मूल्य मान्यता र प्रविधि समेतको प्रवर्धन गर्ने
- सबै शैक्षिक संस्थाहरुमा (विद्यालयहरुमा) शैक्षिक सुशासन प्रवर्द्धन तथा अनुशासन कायम गरी बालबालिकालाई सिकाइ प्रति उत्तरदायी बनाउने प्रणालीको विकास गर्ने
- पालिका भित्रका सबै विद्यालयहरुमा दिवा खाजा, पोषण र सरसफाईलाई पूर्ण रुपमा प्रत्याभूति दिलाउने
- शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित रहेका समुदायका लागि जीवनपर्यन्त, जीवन उपयोगी, वैकल्पिक तथा निरन्तर सिकाइको अवसर सृजना गर्ने
- गाउँपालिका भित्रका सबै विद्यालयहरुमा आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा पनि वैकल्पिक योजनाहरुको कार्यन्वयन गरी बालबालिकाहरुको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित गर्ने
- उपलब्ध स्रोत साधनको समानुपातिक र न्यायोचित वितरण गर्न Bottom up Approach मा आधारित क्रियाकलापको निर्माण गर्ने
- "विद्यालय हो सबैको, होइन कसैको" भन्ने भावनाको विकास गर्ने ।

१.१.४ शैक्षिक योजना निर्माण प्रक्रिया

यस गाउँपालिकाको शिक्षा योजना विभिन्न चरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नुका साथै उपलब्ध ऐन, कानून, नीति नियम तथा अन्य दस्तावेजहरुको गहन अध्ययन गरी तयार पारिएको हो । नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, पञ्च वर्षीय योजनाहरु, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धि ऐन २०७५, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धि नियमावली २०७७, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६, विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम (SSDP), गाउँपालिकाले बनाएका विभिन्न ऐन कानूनको परिधिमा रहेर स्थानीय सरोकारवाला, विज्ञ तथा जनप्रतिनिधिहरुसँग चरणवद्ध रुपमा छलफल

गरी, आवश्यक दस्तावेज तथा तथ्याङ्कहरु प्रत्यक्ष तथा परोक्ष रुपमा संकलन गरी यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाका आवश्यकता र स्रोतलाई मध्यनजर गर्दै स्थानीय सरोकारवाला, विज्ञ तथा जनप्रतिनिधिहरुको सुझाव अनुरुप, हालको शैक्षिक अवस्थालाई गहन विश्लेषण गरी हामी कुन अवस्थामा छौं ? हाम्रा प्राथमिकताहरु के के हुन सक्छन् ? शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि तत्कालीन र दीर्घकालीन कार्यहरु के के हुन् सक्छन् र स्रोतको व्यवस्थापन कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने बारेमा समेत छलफल गरी प्राथमिकीकरण गरी परिवर्तनको सिद्धान्तलाई आत्मसात गर्दै यो योजना निर्माण गरिएको हो ।

१.२ गाउँपालिकाको परिचय

धादिङ जिल्लाको बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको नामकरण ठूला दुई नदीहरुको संगम रहेकोले बेनीघाट भएको र नेपालका पहाडी भेगका आदिवासी बाहुल्यता भएको मकवानपुर, धादिङ र चितवन जिल्लाका चेपाङ्गहरुको भाषामा रोराङ भन्ने शब्दले फुलैफुलको बारी अर्थात् बेनीघाट रोराङ भएको बुढापाकाहरुको भनाई रहेको पाईन्छ । त्रिशुली र बुढी गण्डकी नदीहरु आपसमा मिलेर यस भागमा अति रमणीय र सुन्दरताको आभास दिलाउने भएकोले पनि चेपाङ्ग जातिले यसलाई रोराङ नामकरण गरेको हुन सक्ने किम्वदन्ती यहाँका बुढापाका चेपाङ्गहरुको रहेकोले गर्दा पनि र हाल यस संगम स्थलमा धार्मिक महत्वका साथ पनि विभिन्न धर्मालम्वीहरुले आफ्नो परम्परा कायम गर्दै आएका छन् । यहि किंवदन्ती तथा धार्मिक महत्वलाई अंगिकार गरी यस गाउँपालिकाको नाम बेनीघाट रोराङ नामकरण गरेको पुष्टि हुन्छ ।

यस गाउँपालिकालाई प्राकृतिक सम्पदाको दृष्टिकोणबाट हेर्दा निकै प्रचुर सम्भावना बोकेको गाउँपालिकामा हेर्ने गरिन्छ। उत्तरमा पवित्र त्रिशुली नदी देखि दक्षिणमा महाभारत श्रृंखलासम्म फैलिएको यस गाउँपालिकाभित्र विभिन्न भागमा भौगोलिक विकटता तथा अत्यन्तै विविधता पाईन्छ । यहाँका मानिसहरु अनेकतामा एकता र विकटतामा सहजता पहिल्याउँदै विकासका पूर्वाधारहरुको पर्खाइमा बसेका छन् । यस गाउँपालिकाको महादेवस्थान, धुषा, जोगीमारा भित्रका अति विकट पाखा पखेरामा आदिवासी समुदाय चेपाङ्ग लगायत अन्य जात जातिहरुको बसोवास रहेको छ । यस भीर र चट्टानी भूभागमा यहाँका जनसमुदायले मानो रोपेर मुरी फलाउने कल्पना संगालेका कुराहरु स्थलगत अध्ययनका क्रममा बताएका थिए । यहाँ विकासका पूर्वाधारहरुको निर्माण गर्न सकेको खण्डमा यहाँको जीवनस्तर उठाउन सकिने सम्भावना बोकेको छ ।

प्राकृतिक रुपमा यस गाउँपालिकाको काखबाट बगेर गएको त्रिशुली नदी जसलाई पर्यटनको विकासका आधारहरु कोर्न सक्ने तथा ती नदीका किनारमा अवस्थित जमिनमा विकासका पूर्वाधार निर्माण गर्न सक्ने हो भने यहाँको उब्जाउले नजिकै रहेका बजार नारायणघाट, काठमाडौं, पोखरा, बुटवल, गोरखा लगायत हेटौंडासम्मका क्षेत्रमा तरकारी जस्ता नगदे बालीको माग पूरा गर्न तथा अन्य अवसरहरुको सिर्जना गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

त्रिशुली नदीमा जल पर्यटनको विकास गर्न सके देखि यहाँको मानिसहरुको जीवन स्तरमा निकै ठूलो प्रगतिको फड्को मार्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ। प्राकृतिक रुपमा यस क्षेत्रमा पाइने विश्वकै उत्कृष्ट चुनढुङ्गा जडिबुटी तथा अन्य वनजन्य उत्पादनहरुको सहि रुपमा उत्खनन्, संकलन र प्रशोधन गरी हाल खेर गइरहेको उपयोग हुन नसकेको प्राकृतिक श्रोत र साधनको प्रचुर मात्रामा उपयोग गरेमा यहाँको विकास तथा ख्याति सबैतिर फैलिने कुरामा कसैको दुईमत हुँदैन ।

१.२.१ अवस्थितिको सिमाना

धादिङ जिल्लाको तल्लो भागमा (अक्षांश २७.८०८३ं र देशान्तर ८४.७६९१) मा कूल २०६.५२ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको नक्सा हेर्दा तेर्सो लामो आकारमा रहेको देखिन्छ। यो गाउँपालिकामा हाल महादेवस्थान, बेनीघाट, धुषा र जोगिमारा गाउँ विकास समितिहरुलाई मिलाएर वि.स. २०७३ सालमा पुनर्संरचना गरिएको र त्यसको केन्द्र निर्धारण गरिएको छ।

तालिका १: राजनैतिक तथा प्रशासनिक विभाजन

वडा नं.	समावेश भएका गा.वि.स.	साविक वडाहरु	वडा कार्यालय
१	महादेव स्थान	६–९	सिमटार
२	महादेव स्थान	१–५	ताल्ति महादेवस्थान
३	बेनीघाट	१,२,९	रिचोकटार
४	बेनीघाट	३–५	इराङ्ग भञ्ज्याङ्ग
५	बेनीघाट	६–८	बेनीघाट
६	धुषा	७–९	वर भञ्ज्याङ्ग
७	धुषा	१–२	चरौदी बजार
८	धुषा	३–६	विधाङ
९	जोगीमारा	६–९	मझिमटार
१०	जोगीमारा	१–५	खोरभञ्ज्याङ्ग

स्रोत : गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७५

यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका धादिङ जिल्लाको विकासको ठूलो सम्भावना बोकेको गाउँपालिका रहेको छ। यसको पूर्वमा धादिङ जिल्लाकै गजुरी गाउँपालिका, पश्चिममा चितवन जिल्लाको इच्छाकामना गाउँपालिका, उत्तरमा धादिङकै सिद्धलेक गाउँपालिका र गोरखा जिल्लाको गण्डकी गाउँपालिका तथा दक्षिणमा चितवन जिल्लाको कालिका र राप्ती नगरपालिका तथा मकवानपुर जिल्लाको कैलाश गाउँपालिका जोडिएको छ। बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको बेनीघाट, धुषा तथा जोगीमाराको केही भाग नेपालको राजधानी जोड्ने मुख्य राजमार्गसँग जोडिएको छ। यस गाउँपालिकामा मुख्य गरी मलेखु, बेनीघाट, चरौंदी, हुग्दी, सलाङघाट, मझिमटार जस्ता मुख्य बजार क्षेत्रहरु रहेका छन्। यस गाउँपालिकाको सबै वडामा बाटो पुगेको भएतापनि वर्षायाममा भने गाडीको आवत जावत असम्भव हुन्छ। यस गाउँपालिकाको बेनीघाट र धुषाका अधिकांश क्षेत्रहरु नगदेवाली तथा कृषिको लागि एकदमै महत्वपूर्ण क्षेत्रको रुपमा परिचित छ।

यस गाउँपालिकाको मुख्य गरी मलेखु, बेनीघाट, धुषा, चरौंदी, हुग्दी, मझिमटार, सलाङ्घाट जस्ता मुख्य बजार क्षेत्रलाई निर्माण सामाग्रीको तथा तरकारी र अन्नहरुको एकदमै राम्रो बजार मानिन्छ। मलेखु नेपालको माछा बजारको रुपमा पनि परिचित छ। काठमाडौंबाट बाहिर जाने र काठमाडौं भित्रिने अधिकांश यात्रीहरु मलेखुमा गाडी रोकेर त्रिशुलीका माछा खानका लागि लहर नै चल्ने गरेको पाइन्छ। यसले यहाँको बजार बिस्तार भई केहि हदसम्म व्यपारलाई प्रवर्द्धन पनि गरेको छ।

१.२.२ भू-उपयोगको विवरण

भू–सूचना प्रणालीको आधारमै यस गाउँपालिकाको भू-उपयोगको अवस्थितिलाई वर्गीकरण गरेर हेर्दा यस क्षेत्रको ३८.०२ प्रतिशत भू-भाग वनजङ्गलले ढाकेको छ। ४१.५१ प्रतिशत भूभाग भने कृषि योग्य जमिनको रुपमा रहेका देखिन्छ । यस अवस्थितिलाई अझ विस्तृत रुपमा निम्न रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २: भू-उपयोगको विविधीकरण

क्र.स	भू-उपयोग	क्षेत्रफल १ कि.मि.	प्रतिशत
१	वन जङ्गलले ढाकेको जमिन	७८.५२	३८.०२
२	कृषियोग्य जमिन	८५.७३	४१.५१
३	पानीको भाग	०१.०८	०.५२
४	चट्टान	००.७४	०.३६
५	अन्य	४०.४६	१९.५९
जम्मा		**२०६.५२**	**१००**

स्रोत : गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७५

१.२.३ जनसंख्याको विवरण

नेपालको बागमती प्रदेशमा पर्ने धादिङ जिल्लाको बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको जनसंख्या ३३०२९ रहेको छ। जसमा महिलाहरुको संख्या १६२१६, पुरुषहरुको संख्या १६८०२ र तेश्रो लिङ्गीको संख्या ११ रहेको छ। वि.स. २०६८ सालको जनगणना अनुसार जम्मा ३१४७५ जनसंख्या मध्ये महिला जनसंख्या १५८२३ र पुरुष जनसंख्या १५६५२ रहेको देखिन्छ । संख्यागत रुपमा विगत ७ वर्षको अन्तरालमा यस गाउँपालिकाको जनसंख्या १५५४ जनाले बढोत्तरी भएको देखिन्छ । यसरी हेर्दा ७ वर्षको अवधिमा यस गाउँपालिकाको जनसंख्यामा खासै वृद्धि देखिदैन । २०७२ सालमा नेपालमा गएको महाभूकम्पको प्रभाव यस जिल्ला र गाउँपालिकामा पनि परेकाले र शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीको खोजीमा आफ्नो ठाउँ छोडी अन्यत्र अवसरको लागि थुप्रै मानिसहरु पलायन भएको कारणले गर्दा पनि यस गाउँपालिकाको जनसंख्यामा खासै वृद्धि नभएको देखिन्छ। वि.स. २०७८ सालको प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार महिला १६९३१ र पुरुष १७५४२ गरी जम्मा ३४४७३ जनसंख्या रहेको छ।

समूहगत उमेरको जनसंख्या

जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा विभिन्न माध्यमद्वारा आवश्यकता जुन रुपको हुन्छ त्यही रुपमा जनसंख्याको विश्लेषण गरिन्छ। तथापी समग्रमा हेर्दा उमेर समूहगत जनसंख्याको विश्लेषणको ढाँचाले विभिन्न उमेर समूहका बालबालिका, महिला, पुरुष तथा तेश्रो लिङ्गीहरुको जनसंख्यालाई स्पष्ट पार्दछ। यसले गाउँपालिकाको विभिन्न योजना लक्षित कार्यक्रमहरु अझ बढी रुपमा केन्द्रित गरेर ती क्षेत्रहरुमा सबल ढंगबाट विकास निर्माण देखि अन्य विभिन्न प्रकारका कार्यक्रमहरुको तर्जुमा गर्न तथा ती कार्यक्रमको उपादेयता स्पष्ट पार्न सहज र सरल हुन्छ। यस गाउँपालिकाको उमेर समूहको जनसंख्याको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका ३: उमेर र लिङ्ग समूह अनुसार जनसंख्याको विवरण

सि.नं.	उमेर समूह	लिङ्ग			जम्मा	प्रतिशत
		पुरुष	महिला	तेश्रो लिङ्ग		
१	३ वर्ष भन्दा कम	११९६	१२२७	०	२४२३	७.३३
२	४ देखि ५ वर्ष	४१६	४२५	०	८४१	२.५४
३	६ देखि ९ वर्ष	१४२०	१३३२	०	२७५२	८.३३
४	१० देखि १४	१९४८	१८५९	०	३८०७	११.५२
५	१५ देखि १९	१९२१	१९३८	६	३८६५	११.८०
६	२० देखि २४ वर्ष	१८३५	१८३९	२	३६७६	११.१२
७	२५ देखि २९ वर्ष	१५९५	१३२२	०	२९१७	८.८३
८	३० देखि ३४ वर्ष	११७४	११४७	०	२३२१	७.०२
९	३५ देखि ३९ वर्ष	१०३७	१०००	०	२०३७	६.१६
१०	४० देखि ४४ वर्ष	८०६	८०८	०	१६१४	४.८८
११	४५ देखि ४९ वर्ष	६७७	६६८	१	१३४६	४.०७
१२	५० देखि ५४ वर्ष	६४६	६४०	१	१२८७	३.८९
१३	५५ देखि ५९ वर्ष	५३७	५३१	०	१०६८	३.२३
१४	६० देखि ६४ वर्ष	४५३	४५०	०	९०३	२.७३
१५	६५ देखि ६९ वर्ष	३५३	३४३	०	६९६	२.१०
१६	७० वर्ष माथि	७८८	६८७	१	१४७६	४.४६
	जम्मा	**१६८०२**	**१६२१६**	**११**	**३३०२५**	**१००**

स्रोत : गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७५

माथिको तालिकामा देखाए अनुसार यस गाउँपालिकामा १५ देखि १९ वर्षको उमेर समूहका पुरुष १९२१ र महिला १९३८ तथा तेश्रो लिङ्गि ६ जना रहेको देखिन्छ भने यस गाउँपालिकामा ० देखि १४ वर्ष सम्मको जनसंख्या ९८२३तथा ७० वर्ष भन्दा माथिका आश्रित र जेष्ठ नागरिकको जनसंख्या १४७६ रहेको देखिन्छ। समग्रमा यो गाउँपालिकामा महिलाहरुको संख्या पनि पुरुषको भन्दा कम रहेको माथिको आंकडाले देखाउछ। जेष्ठ नागरिकको हकमा परनिर्भरता रहेको जनसंख्या पनि १४७६ जना रहेको छ। यस तालिकामा हेर्दा ज्यादा लामो समय सम्म बाच्ने मानिसहरुमा महिलाको तुलनामा पुरुषहरुको नै धेरै संख्या देखिन्छ।

जातिगत जनसंख्या

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा विभिन्न धर्म, सांस्कृति मान्ने मानिसहरुको बसोबास रहेको छ। त्यसरी नै यस गाउँपालिकामा विभिन्न जात/जातीयताका मानिसहरुको बसोबास रहेको पाइन्छ। यस गाउँपालिकामा यस तथ्यांक संकलनका क्रममा विभिन्न १५ जातीयता भित्र विभिन्न जातिका मानिसहरुको बसोबास रहेको पाइएको छ। यहाँ परापूर्व कालदेखि भिर, खोच, कुना र काप्चामा बसोबास गर्ने चेपाङ्ग जातिहरुको बाहुल्यता रहेको छ।

तालिका ४: जातिगत विवरण

सि.नं.	जात	घरधुरी	प्रतिशत	जनसंख्या
१	क्षेत्री	७५४	१२.८८	३८३८
२	ब्राम्हण	६३२	१०.८०	३३४०
३	नेवार	३०१	५.१४	१६०३
४	लामा/तामाङ्ग	४५३	७.७३	२८०६
५	गुरुङ्ग	२६२	४.४८	१५४४
६	राई	९	०.१५	५३
७	दलित	५०२	८.५८	२६१३
८	मगर	४८७	८.३२	२७०३
९	शेर्पा	४	०.०७	२१
९	चेपाङ्ग	१४२७	२४.३८	९१४६
१०	तराइजाति	४	०.०७	२०
११	मुस्लिम (मुसलमान)	३०	०.५१	१५०
१२	सुनार	५२	०.८९	२७०
१३	गिरी/पुरी/भारती	२४	०.४०	१२१
१४	जनजाति	७९५	१३.५८	४५९६
१५	अन्य	११८	२.०१	२०५
	जम्मा	५८५४	१००	३३०२९

स्रोत : गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७५

१.२.४ गाउँपालिकाको हालको शैक्षिक अवस्था

नेपालको सन्दर्भमा सरकारी/सार्वजनिक र निजी शैक्षिक संस्थाहरु रहेका छन् । विद्यालय र महाविद्यालय शिक्षाका ज्योति छर्ने केन्द्रहरु हुन् । देशका विभिन्न भागमा शैक्षिक संस्थाहरु खुल्ने क्रम जारी छ । यसै सन्दर्भमा बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको तथ्याङ्क हेर्ने हो भने आधारभूत विद्यालय (कक्षा १–५), ५१ वटा, आधारभूत विद्यालय(कक्षा ६–८), ८ वटा, मा.वि. (कक्षा ९–१०), ६ वटा तथा मा.वि.(कक्षा ११–१२), ६ वटा गरी जम्मा ७१ वटा विद्यालयहरु र ३ वटा समुदायमा आधारित बाल विकास केन्द्रहरु, त्यसैगरी ४ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरु पनि सञ्चालनमा रहेका छन् । उच्च शिक्षा प्रवाह गर्न चन्द्रोदय बहुमुखी क्याम्पस र जय वागेश्वरी बहुमुखी क्याम्पसहरु रहेका छन् । शिक्षण संस्थाहरुको विवरण वडागत रुपमा निम्न तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका ६: शैक्षिक संस्थाहरुको नाम र ठेगाना

EDUCATION YEAR 2078			
S.N.	**Ward No.**	**S.N.**	**Name of School**
1	1	**1**	Singhdevi Basic School,Brumdi
2	1	**2**	Kunchurung Basic School,Kunchurung
3	1	**3**	Simtar Basic School,Simtar
4	1	4	Jarung Simtar Basic School, Jarung
5	1	5	Mahadevsthan Basic School,Chimwang
6	1	6	Lawang Basic School,Lawang
7	1	7	Banskharka Basic School,Banskharka
8	2	1	Rawaldanda Basic School,Rawaldanda
9	2	2	Gauri Shankar Basic School, Chapdada
10	2	3	Sitamai Basic School, Retikhola
11	2	4	Pipal Bhanjyang S.S., Talti
12	2	5	Praja Basic School, Simthali
13	2	6	Ghairang Basic School,Ghairang
14	2	7	Panchakanya Basic School, Maskharka
15	2	8	Bhumisthan Basic School, Mahangtar
16	2	9	Brushbang Child Development Center
17	2	10	Chandidevi Basic School, Laipur
18	2	11	Bageshwari Basic School, Chotesh
19	2	12	Deurali Basic School, Jhirubas
20	2	13	Laligurans Basic School, Namjirang
21	2	14	Siddhakali Child Devlopment Center, Aaptar
22	2	15	Sahara Child Devlopment Center, Dumling
23	2	16	Talti English Boarding School,Talti
24	3	1	Orbang Basic School, Orbang
25	3	2	Bageshwori Secondary School, Richoktar
26	3	3	Bhumesthan Basic School, Mathlo Orbang
27	3	4	Bright Future English Boarding School, Malekhu
28	3	5	Pashupati Shiksha Mandir, Malekhu

EDUCATION YEAR 2078			
S.N.	Ward No.	S.N.	Name of student
29	3	6	Tinkanya Bageshwori Basic School, Khanigaun
30	4	1	Harkapur Secondary School, Harkapur
31	4	2	Richok Irang Basic School, Irangtar
32	4	3	Janajagriti Siddha Basic School,Irangtar
33	4	4	Kalika Basic School, Mohoria
34	5	1	Chandrodaya S. School, Bishaltar
35	5	2	Chandrodaya S. School, Benighat
36	5	3	Janagaun Basic School, Janagaun
37	5	4	Basant Basic School, Suyalvanjyang
38	5	5	Janachetana Basic School, Gyaja
39	5	6	Beni Shiksha Sadan, Benighat (Private)
40	6	1	Nawaprativa Basic School,Mammung
41	6	2	Panchakanya Secondary School, Syadul
42	6	3	Bomrang Basic School, Bomrang
43	6	4	Siddhakali Basic School, Bumpung
44	6	5	Dhusa Basic School, Sambas
45	7	1	Baghbachhala Basic School, Aadamara
46	7	2	Bhageri Basic School, Galdhup
47	7	3	Buddhi Bikas Basic School, Charaudi
48	7	4	Aadarsha Basic School, Chaptar
49	7	5	Jhagaredada Basic School, Jhagaredada
50	7	6	Rising Star Enghlish School, Charaudi
51	8	1	Kalika Secondary School, Bidhang
52	8	2	Gothi Vanjyang Basic School, Gothi Vanjyang
53	8	3	Chitrakalika Basic School, Barpuk
54	8	4	Janaprabhat Basic School, Mijargaun
55	8	5	Jalakanya Basic School, Yarbang
56	8	6	Jaladevi Basic School, Dungwang
57	8	7	Suryadaya Basic School, Bhuwavanjyang
58	9	1	Janajyoti Basic School, Thingwang
59	9	2	Panchayat Basic School, Phajimtar
60	9	3	Pipaldada Basic School, Pipaldada

EDUCATION YEAR 2078			
S.N.	Ward No.	S.N.	Name of student
63	9	6	Mahakali Basic School, Panchaling
64	9	7	Rowang Basic School, Rowang
65	9	8	Shankhadevi Secondary School, Majhimtar
66	10	1	Chitrakala Basic School,Laitak
67	10	2	Jalakanya Basic School,Takthali
68	10	3	Rastriya Basic School, Jabang
69	10	4	Goirang Basic School, Goirang
70	10	5	Jogimara Basic School, Dukrang
71	10	6	Malika Basic School, Hekrang
72	10	7	Rastriya S. S. , Khorvanjyang
73	10	8	Kosrang Basic School, Kosrang
74	10	9	Padamchour B S, Kotthapke

स्रोत : शिक्षा शाखा

तालिका ७: बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको शैक्षिक संस्थाहरुको संख्यागत विवरण २०७८

वडा नम्बर	आधारभूत विद्यालय	माध्यमिक विद्यालय	आधारभूत संस्थागत	माध्यमिक संस्थागत	जम्मा विद्यालय	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र
१	६	१	०	०	७	
२	११	१	१	०	१३	१
३	३	१	१	१	६	
४	३	१	०	०	४	
५	३	२	१	०	६	१
६	४	१	०	०	५	
७	५	०	०	१	६	१
८	६	१	०	०	७	
९	७	१	०	०	८	१
१०	८	१	०	०	९	
जम्मा	**५६**	**१०**	**३**	**२**	**७१**	**४**

विद्यालयमा आधारित बालविकास केन्द्रहरु : ७९
समुदायमा आधारित बालविकास केन्द्रहरु : ३
उच्च शिक्षा तर्फ (क्याम्पस) : २

नेपालको सन्दर्भमा शिक्षाप्रति आम जनसमुदायको चासो र जिज्ञासा बढ्न थालेको छ । शिक्षामा लगानी गरेमा भोलिको दिनमा भविष्य उज्ज्वल हुन्छ भन्ने भनाई पुष्टि गर्ने गरी विभिन्न नाराहरु नेपाल सरकारले ल्याएको छ । जस्तो "शिक्षामा लगानी भविष्यको आम्दानी" जसले गर्दा हिजो शिक्षाबाट वञ्चित रहेको अभिभावकहरु पनि हाल आफ्ना सन्ततिलाई शिक्षामा जोड दिन्छन् । विहान, बेलुकाको छाक टार्न धौधौ पर्ने परिवारहरुलाई लक्षित गरेर विभिन्न खालका कार्यक्रमहरु, शिक्षा प्रति जनचासो बढाउने खालका कार्यक्रमहरु अगाडि सार्दै लगिएको छ । हाल आएर माध्यमिक स्तरसम्म सबैलाई सर्वसुलभ ढंगबाट शिक्षा दिनु सरकारको दायित्व हो । विद्यालयको भौतिक संरचना, शिक्षाको गुणस्तर, शिक्षकको अवस्था आदि कुराहरुलाई पनि मध्यनजर गर्दै सरकारले विद्यालय जाने उमेर समूहका छात्र, छात्रा तथा अभिभावकहरुलाई लक्षित गरी नियमित स्कूल जाने वातावरण बनाउँदै छ । यस पक्षमा अझ धेरै कार्य गर्न भने बाँकी नै रहेको छ ।

तालिका ८: शैक्षिक अवस्था

यस गाउँपालिकामा शैक्षिक सत्र २०७८ मा तहगत रुपमा निम्नानुसारको विद्यार्थीहरुको विवरण देखिएको छ ।

क्र.स.	शैक्षिक स्तर	जम्मा
१	प्रारम्भिक बाल विकास	१८४७
२	आधारभूत तह (कक्षा १–८)	६९५१
३	माध्यमिक तह (कक्षा ९–१०)	११७१
४	माध्यमिक तह (कक्षा ११–१२)	७२१
जम्मा	साक्षरता दर ८३.८८%	**१०६९०**

स्रोत : शिक्षा शाखा

१.२.५ विद्यालय भर्ना भएका विद्यार्थीहरुको जातिगत विवरण

तलिका ९: शैक्षिक सत्र २०७७

शैक्षिक सत्र	विद्यार्थी	छात्र	छात्रा	जम्मा
२०७७	अपाङ्ग	२२	१२	३४
	सिमान्तकृत	१८८९	१८६८	३७५७
	जनजाति	१५३५	१५८०	३११५
	दलित	५१८	६९५	१११३
	क्षेत्री, ब्राम्हण लगायत अन्य	१०६९	९९२	२६६१

शैक्षिक सत्र २०७८

क्र. स.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	अपांग		सिमान्तकृत		जनजाती		दलित		अन्य		कुल
			B	G	B	G	B	G	B	G	B	G	
१	कुञ्चुरुङ आ. वि.	बे. रो.-१					15	19					34
२	जरुङ सिमटार आ. वि.	बे. रो.-१					64	63					127
३	बाँसखर्क आ. वि.	बे. रो.-१			2	1	115	111					229
४	महादेवस्थान आ. वि.	बे. रो.-१			33	51	21	20					125
५	लवाङ आ. वि.	बे. रो.-१			11	4	7	3					25
६	सिमटार आ. वि.	बे. रो.-१			6	6	8	13					33
७	सिंहदेवी आ. वि.	बे. रो.-१					20	18					38
८	गौरीशंकर आ. वि.	बे. रो.-२			23	15	11	17	3	1	S3	8	81
९	घैराङ आ.वि.	बे. रो.-२			52	54	4	7					117
१०	चण्डीदेवी आ. वि.	बे. रो.-२			2	1	22	16	2	3	2	4	52
११	देउराली आ. वि.	बे. रो.-२		2	38	45	16	8					107
१२	पञ्चकन्या आ. वि.	बे. रो.-२			37	23							60
१३	पिपलभञ्ज्याङ मा.वि.	बे. रो.-२	0	0	57	67	150	157	12	25	20	19	507
१४	प्रजा आ. वि.	बे. रो.-२			53	65							118
१५	बागेश्वरी आ.वि.	बे. रो.-२					46	33					79

क्र. स.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	अपांग		सिमान्तकृत		जनजाती		दलित		अन्य		कुल
			B	G	B	G	B	G	B	G	B	G	
१६	भुमेस्थान आ.वि.	बे. रो.-२			26	27	18	23					94
१७	रावलडाडा आ.वि.	बे. रो.-२			6	19	67	78	9	6	12	12	209
१८	लालिगुराँस आ.वि.	बे. रो.-२					20	20					40
१९	सितामाइ आ.वि.	बे. रो.-२			30	28							58
२०	साहारा बा.बि.के.	बे. रो.-२	1	1	24	33	0	1	1	1			60
२१	ताल्ती बोर्डिङ्ग स्कुल	बे. रो.-२	0	0	0	1	14	15	2	5	1	2	40
२२	बुम्रवाङ बा.बि.के.	बे. रो.-२			22	26							48
२३	सिद्दकाली बा.बि.के.	बे. रो.-२	2		15	15	3	4	2				39
२४	ओर्वाङ आ. वि.	बे. रो.-३			32	27	4	7	1	1	11	10	93
२५	तिनकन्या बागेश्वरी आ वि	बे. रो.-३			2	9	13	15	17	13	25	11	105
२६	बागेश्वरी मा. वि.	बे. रो.-३	5	2	28	34	204	217	156	209	236	223	1307
२७	ब्राइट फयुचर मा. वि.	बे. रो.-३					60	49	7	5	197	144	462
२८	पशुपति शिक्षा मन्दिर	बे. रो.-३	0	0	0	2	29	27	21	12	24	23	138
२९	भुमेस्थान आ. वि.	बे. रो.-३			20	12							32
३०	कालिका आ. वि.	बे. रो.-४			5	5	6	16	38	45	10	4	129
३१	जनजागृती सिद्ध आ. वि.	बे. रो.-४					8	11			3	4	26
३२	रिचोक इराङ आ. वि.	बे. रो.-४			31	34	26	17	10	20	17	8	163
३३	हर्कपुर मा. वि.	बे. रो.-४			7	4	41	38	60	81	3	3	237
३४	चन्द्रोदय मा. वि.	बे.रो.-५	0	2	59	67	99	87	66	102	256	254	990
३५	चन्द्रोदय मा. वि.	बे.रो.-५	4				59	57	31	36	27	33	243
३६	जनगाउँ आ. वि.	बे.रो.-५			8	3	4	6	5	4	5	10	45
३७	जनचेतना आ. वि.	बे.रो.-५			5	9	1	1	1	3	1	0	21
३८	बेनी शिक्षा सदन	बे.रो.-५					39	29	9	12	73	36	198
३९	वसन्त आ. वि.	बे.रो.-५					2	2	2	5		1	12
४०	धुषा आ. वि.	बे.रो.-६	1		12		0	8		10			30
४१	नवप्रतिभा आ. वि.	बे.रो.-६			21	21							42
४२	पञ्चकन्या मा. वि.	बे.रो.-६			106	102	51	48	17	26	6	10	366
४३	बोमराङ मा. वि.	बे.रो.-६			54	52							106
४४	सिद्दकाली आ. वि.	बे.रो.-६	1		51	34							85
४५	आदर्श आ. वि.	बे.रो.-७			15	16	6	11	3	1	8	5	65
४६	झगरेडाडा आ. वि.	बे.रो.-७	1		29	19	1	0	6	5	2	6	68
४७	बागबच्छला आ. वि.	बे.रो.-७			14	8	6	3			6		37
४८	बुद्धिविकास आ. वि.	बे.रो.-७			14	7	3	9	6	13	10	7	69
४९	राइजिङ स्टार बो. स्कुल	बे.रो.-७			4	2	63	21	23	12	84	58	267
५०	भंगेरी आ. वि.	बे.रो.-७			15	16		3	4	4	3	6	51
५१	कालिका मा. वि.	बे.रो.-८	1		112	120	41	50	7	6	7	9	352
५२	गोठी भञ्ज्याङ आ. वि.	बे.रो.-८			62	62	5	2					131
५३	चित्रकालिका आ. वि.	बे.रो.-८		1	25	22						1	48
५४	जनप्रभात आ. वि.	बे.रो.-८			9	9	2	4				1	25
५५	जलकन्या आ. वि.	बे.रो.-८			19	15							34
५६	जलदेवि आ. वि.	बे.रो.-८			32	31							63
५७	सुर्योदय आ. वि.	बे.रो.-८			19	38	17	13				1	88
५८	जनज्योती आ. वि.	बे.रो.-९			18	24	1		3	5	3	8	62
५९	पञ्चायत आ. वि.	बे.रो.-९							3	1	14	14	32

क्र. स.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	अपांग		सिमान्तकृत		जनजाती		दलित		अन्य		कुल
			B	G	B	G	B	G	B	G	B	G	
६०	पिपलडाडा आ. वि.	बे.रो.-९			37	43	2	0	2	0	3	2	89
६१	बालकण्ठ आ. वि.	बे.रो.-९			30	35	2	5			5		77
६२	वितेश आ. वि.	बे.रो.-९	2	1	33	43	15	20			2	4	117
६३	महाकाली आ.वि.	बे.रो.-९			1	1	2	2			10	9	25
६४	रोवाङ आ. वि.	बे.रो.-९		2	112								112
६५	शंखादेवी मा.वि.	बे.रो.-९	2	2	75	92	63	74	6	16	89	100	515
६६	कोस्राङ आ. वि.	बे.रो.-१०		1	56	45	3	6		0		2	112
६७	रोइराङ आ. वि.	बे.रो.-१०			64	71	38	29					202
६८	चित्रकला आ.वि.	बे.रो.-१०			37	34	11	4	0	1	2	12	101
६९	जलकन्या आ. वि.	बे.रो.-१०	0		28	42							70
७०	जोगीमारा आ. वि.	बे.रो.-१०			17	13	1	2			1	1	35
७१	पदमचौर आ. वि.	बे.रो.-१०			9	6	14	16	26	18	2	0	91
७२	मालिका आ.वि.	बे.रो.-१०	1		26	26	4	2			1		59
७३	राष्ट्रिय आ. वि. जवाङ	बे.रो.-१०	1		18	13	47	44		4		5	131
७४	राष्ट्रिय मा. वि.	बे.रो.-१०			92	119	37	57	13	19	37	38	412
	जम्मा		22	14	1900	1867	1637	1623	572	725	1222	1108	10690

स्रोतः शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा

तालिका १०: गाउँपालिकाको केही महत्वपूर्ण शैक्षिक सूचकहरु

क्र.स.	सूचक	दर %
१.	कुल विद्यार्थी भर्नादर (NER) कक्षा १–५	९७.०६
२.	कुल विद्यार्थी भर्नादर कक्षा ६–८	१०२.६८
३.	कुल विद्यार्थी भर्नादर कक्षा ९–१०	१०३.४८
४.	कुल विद्यार्थी भर्नादर कक्षा ११–१२	२०.३५
५.	सहजै देखिने विद्यार्थी भर्नादर (GER) कक्षा १–५	१२१.९७
६.	सहजै देखिने विद्यार्थी भर्नादर कक्षा ६–८	१०८.३४
७.	सहजै देखिने विद्यार्थी भर्नादर कक्षा ९–१०	६६.७६
८.	सहजै देखिने विद्यार्थी भर्नादर कक्षा ११–१२	८१.०२
९.	कक्षा १ मा देखिने प्रवेश दर	१०९.७४
१०.	कक्षाको नयाँ भर्ना मध्ये बाल विकासको अनुभव लिएका विद्यार्थी	८२.६०
११.	कक्षा १ मा खुद प्रवेश दर	१०४.१९
१२.	**आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-५)**	
१२.१	कक्षा १ मा भर्ना दर	82.60
१२.२	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-५)मा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात	49:51
१३	**आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८)**	
१३.१	कक्षा ६ मा भर्ना दर	93.78

क्र.स.	सूचक	दर %
१३.२	आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८)मा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात	51:49
१४	**माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१०)**	
१४.१	कक्षा ९ मा भर्ना दर	99.49
१४.२	कक्षा १० सम्मको कक्षामा टिकाउ दर	102.69
१४.३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०)मा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात	13:12
१४.४	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विद्यार्थी भर्ना प्रतिशत	6.98
१४.५	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात	11:5
१५	**माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ११-१२)**	
१५.१	कक्षामा भर्ना दर	84.27
१५.२	कक्षा १२ सम्मको कक्षामा टिकाउ दर	63.57
१५.३	माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२)मा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात	13:12
१५.४	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विद्यार्थी भर्ना प्रतिशत	45.71
१५.५	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात	3:2
१६	**सुशासन तथा व्यवस्थापन**	
१६.१	बाल विकासमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	23:1
१६.२	आधारभूत तह कक्षा १-५ मा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	26:1
१६.३	आधारभूत तह कक्षा ६-८ मा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	48:1
१६.४	माध्यमिक तह कक्षा ९-१२ मा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	43:1
१६.५	महिला र पुरुष शिक्षक अनुपात	11:9
१६.६	शिक्षामा वार्षिक विनियोजित बजेट (रु. हजारमा आ.व. ०७८/७९)	57423000

स्रोतः शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा

तालिका ११: विद्यार्थी औसत सिकाइ उपलब्धी स्तर

क्र. स.	विद्यालयको नाम थर	ठेगाना, वार्ड नं.	आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा (कक्षा ८)				माध्यमिक शिक्षा परीक्षा (SEE)					कक्षा ११					कक्षा १२				
			2074	2075	2076	2077	2073	2074	2075	2076	2077	2073	2074	2075	2076	2077	2073	2074	2075	2076	2077
1	बाँसखर्क मावि, बाँसखर्क	1	2.65	2.19	2.37	2.9															
2	पिपलभञ्ज्याङ मावि, ताल्ती	2	2.12	2.21	1.95	2.78	2.22	2.1	2.44	2.55	3.17			1.86	2.67	2.67				2.68	
3	रावलडांडा आवि,रावलडांडा	2	2.09	2.43	2.47	3.09															
4	बागेश्वरी मावि,रिचोकटार	3	2.65	2.76	2.75	3.16	2.47	2.79	2.9	2.75	2.85	55.54	2.53	2.66	2.54	2.74	53.62	51.67	2.71	2.77	2.9
5	पशुपती शिक्षा मन्दिर, मलेखु	3		2.9																	
6	ब्राइट फ्यूचर मावि, मलेखु	3	3.6	3.23	3.55	3.78	3.46	3.29	3.78	3.76	3.83										
7	हर्कपुर मावि, हर्कपुर	4	2.56	2.53	2.34	3.24	2.27	2.43	2.5	2.7	2.95										
8	कालिका आवि, मोहरिया	4	2.83	2.74	2.64	3.07															
9	चन्द्रोदय मावि, बेनीघाट	5	1.87	2.44	2.42	3.07	2.5	2.5	2.38	2.32	2.79										
10	चन्द्रोदय मावि , विशालटार	5	2.31	2.58	2.43	2.8	2.56	2.6	2.76	3.07	2.9	45.59	1.35	2.14	2.09	2.6	48.14	2.35	2.3	2.31	2.74
11	बेनी शिक्षा सदन, बेनीघाट	5			3.35																
12	पञ्चकन्या मावि, स्यादुल	6	2.14	2.13	2.26	2.64	1.97	1.88	2.02	2.62	2.82										
13	राइजिङ स्टार बोर्डिङ स्कुल	7	3.62	3.1	3.28	3.69	3.25	3.05	3.07	3.38	3.53										
14	कालिका मावि, बिधाङ	8	2.39	2.35	2.26	2.94	1.96	2.08	2.13	2.46	3.13										
15	शंखादेवी मावि, मझिमटार	9	1.96	2.35	2.32	2.9	2.13	2.28	2.28	2.52	2.9	2.19	2.16	2.18	2.19	2.79	2.16	2.17	2.9	2.17	2.16
16	राष्ट्रिय मावि, खोरभञ्ज्याङ	10	2.17	2.3	2.33	3.16	2.33	2.31	2.42	2.62	3.03			2.31	2.76	2.87				2.76	
17	गोइराङ आवि, गोइराङ	10	2.37	2.03	2.71	3.07															
18	राष्ट्रिय आवि, जवाङ	10	2.13	2.22	2.33	3.42															

स्रोतः शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा

नोटः कक्षा ८ को गाउँपालिका स्तरीय परीक्षा सञ्चालन हुने र कक्षा १०, ११ र १२ को राष्ट्रिय स्तरीय परीक्षा सञ्चालन हुने भएकोले उक्त कक्षाहरुलाई आधार सूचक मानिएको हो ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका, विशालटार, धादिङ
तहगत शिक्षक विवरण र विद्यार्थी संख्या

क्र.स.	विद्यालयको नाम र टोल	सञ्चालित कक्षा	ठेगाना	प्राथमिक तह									निम्न माध्यमिक										माविमा									उमावि		जम्मा शिक्षक	बालविकास			विद्यार्थी संख्या				कैफियत
				दरवन्दी	स्थायी	करार	राहत	वि.श्रो	संअ.	प्र.अ.	गापा.अ.	रिक्त	दरवन्दी	स्थायी	करार	राहत	वि.श्रो	संअ.	प्र.अ.	गापा.अ.	रिक्त	दरवन्दी	स्थायी	करार	राहत	वि.श्रो	संअ.	प्र.अ.	गापा.अ.	वि.श्रो	करार		केन्द्र	गापा	वि.श्रो	2078	2077	2076	2075	
1	कुन्चुरुङ आवि, कुन्चुरुङ	०-३	1	2	1	0	1																											2		1		34	38	50	50	
2	बरुङ सिमटार आवि, जरुङ	०-७	1	4	0	4		1																										5	1			127	116	113	138	
3	बाँसखर्क माविं, बाँसखर्क	०-१०	1	4	3	1	0	4					1	0	0	1		1									1						11	1			229	217	197	213	
4	महादेवस्थान आवि, चिम्वाङ	०-५	1	2	1	1	0	1																										3		1		125	96	71	76	
5	लवाङ आवि, लवाङ	०-४	1	1	0	0	1																											1	1			25	29	28	36	
6	सिमटार आवि, सिमटार	०-५	1	2	1	1	0																											2		1		33	34	45	52	
7	सिंहदेवी आवि, बुम्दी	०-३	1	2	0	1	1																											2	1			38	40	45	44	
8	गौरीशंकर आवि, ल्यापडांडा	०-५	2	3	2	0	1	2																										5	1			81	93	73	92	
9	घैराङ आवि, घैराङ	०-५	2	3	2	0	1																											3	1			117	121	125	127	
10	बण्डीदेवी आवि, लाइपुर	०-५	2	3	3	0	0																											3		1		52	59	62	53	
11	हेउराली आवि, फिरुबास	०-५	2	3	1	2	0	1																										4	1			107	104	111	111	
12	पञ्चकन्या आवि, मासखर्क	०-३	2	1	0	0	1																											1	1			60	47	54	59	
13	पीपलभन्ज्याङ माविं, वरडाँडा	०-१२	2	5	5	0	0	4					3	3	0	0						3	1	0	2								15	1			507	530	530	554	
14	ग्रजा आवि, सिमथली	०-५	2	3	1	2	0	1																										4	1			118	135	111	87	
15	बागेश्वरी आवि, चोतेस	०-३	2	0	0	0	0																											0	1			79	82	135	56	
16	भूमेस्थान आवि, माङटार	०-५	2	3	0	1	2	2																										5	1			94	101	113	108	
17	रावलडाँडा आवि, रावलडाँडा	०-८	2	5	1	2	2	2					2	0	0	2		1																10	1			209	208	195	195	
18	बालीगुराँस आवि,नाम्जिराङ	०-३	2	1	0	1	0							0																				1		1		40	38	41	47	
19	सितामाई आवि, रेतीखोला	०-३	2	0	0	0	0							0																				0		1		58	51	45	41	
20	बाहरा बा.वि.के.,रेतीखोला	०	2	0	0	0	0							0																				0	1			60	48	79	46	
21	हुसवाङ बाविके, रेतीखोला	०	2	0	0	0	0							0																				0	1			48	48	39	0	
22	सिद्धकाली बाविके, रेतीखोला	०	2	0	0	0	0							0	0																			0		1		39	38	19	0	
23	भोर्वाङ आवि, भोर्वाङ	०-५	3	4	2	0	2																											4	1			93	99	105	109	
24	तीनकन्या बागेश्वरी आवि	०-५	3	3	1	0	2	1																										4	1			105	102	80	71	
25	बागेश्वरी माविं, रिचोकटार	०-१२	3	10	10	0	0	5					4	4	0	0	2					5	5	0	0	4				3	3		36	4	1		1307	1170	1155	1161	
26	भूमेस्थान आवि, ओर्वाङ	०-३	3	1	0	1	0																											1		1		32	32	39	39	
27	कालिका आवि,मोहरिया	०-८	4	3	2	0	1	4									2	1																10	1			129	126	134	139	
28	जनजागृति सिद्ध आवि,इराङ	०-३	4	2	0	0	2																											2	1			26	30	48	68	
29	रिचोक इराङ आवि,इराङ	०-५	4	4	2	1	1	2			1																							7	2	1		163	178	71	75	
30	हर्कपुर माविं, हर्कपुर	०-१०	4	7	5	1	1	6					2	0	0	2		1									1	1					18	1			237	253	251	272	

क.स.	विद्यालयको नाम र टोल	सञ्चालित कक्षा	ठेगाना	प्राथमिक तह										निम्न माध्यमिक										माविं									उमावि		जम्मा शिक्षक	बालविकास			विद्यार्थी संख्या				कैफियत
				दरवन्दी	स्थायी	करार	राहत	वि.श्रो	संअ.	प्र.अ.	गापा.अ.	रिक्त	दरवन्दी	स्थायी	करार	राहत	वि.श्रो	संअ.	प्र.अ.	गापा.अ.	रिक्त	दरवन्दी	स्थायी	करार	राहत	वि.श्रो	संअ.	प्र.अ.	गापा.अ.	वि.श्रो	करार		केन्द्र	गापा	वि.श्रो	2078	2077	2076	2075	
32	चन्द्रोदय माविं, बेलौघाट	०-१०	5	8	7	0	1	1					3	0	0	3	1										1	1				15	1			243	266	233	269	
33	जनगाउँ आविं, जङ्गाँउ	०-५	5	3	2	1	0																										3	1	1		45	54	40	42	
34	जनचेतना आविं, ब्याजा	०-३	5	1	0	0	1																										1	1			21	30	32	35	
35	बसन्त आविं,सुयलबञ्याड	०-३	5	1	0	1	0																										1		1		12	14	12	13	
36	उषा आविं,सामवाग	०-३	6	1	0	1	0																										1		1		30	30	27	25	
37	नवप्रतिभा आविं,माम्मुड	०-२	6	1	0	0	1																										1		1		42	45	36	38	
38	पञ्चकन्या माविं,स्वादुल	०-१०	6	7	1	3	3	2					3	2	1	0											2	1				15	1	1		366	366	320	301	
39	बोमराड आविं,बोमराड	०-४	6	3	1	2	0																										3		1		106	92	87	90	
40	सिद्दकाली आविं,बुम्मुड	०-३	6	2	0	1	1	1																									3	1			85	92	98	107	
41	आदर्श आविं,चापटार	०-५	7	3	2	1	0	1																									4		1		65	68	71	68	
42	झगरेडांडा आविं, झगरेडांडा	०-५	7	3	2	0	1																										3		1		68	73	73	54	
43	बागवच्छला आविं,आदमारा	०-४	7	2	1	0	1																										2	1			37	33	35	36	
44	बुद्धिविकास आविं,चरौदी	०-५	7	3	3	0	0																										3	1			69	72	64	66	
45	भगेरी आविं,गाल्दुप	०-३	7	1	0	0	1																										1	1			51	53	46	50	
46	कालिका माविं,विशाड	०-१०	8	7	5	0	2	1					3	1	1	1						1	0	0	1		2						14	1			352	372	364	372	
47	गोठिभन्ज्याड आविं	०-५	8	3	1	1	1																										3	1			131	105	123	124	
48	चित्रकालिका आविं,वर्पुक	०-३	8	1	0	0	1	1																									2		1		48	48	50	56	
49	जनप्रभात आविं,भिजारगाउँ	०-३	8	1	0	0	1																										1		1		25	29	50	23	
50	जलकन्या आविं,यारवाड	०-३	8	1	0	0	1	1																									2		1		34	38	36	37	
51	जलदेवी आविं,दुडबाड	०-५	8	3	1	2	0																										3		1		63	65	48	55	
52	सूर्योदय आविं,भुवाभन्ज्याड	०-५	8	3	2	0	1																										3	1			88	86	85	85	
53	जनज्योतिआविं,ठिडवाड	०-५	9	2	0	0	2	2																									4		1		62	70	76	67	
54	पञ्चायत आविं,मछिमटार	०-५	9	2	1	0	1	1																									3	1			32	32	26	25	
55	पिपलडांडा आविं,पिपलडांडा	०-५	9	3	1	2	0	1																									4		1		89	95	97	104	
56	बालकण्ठ आविं,पैबाड	०-३	9	2	0	1	1																										2	1			77	85	74	70	
57	वितेश आविं,भारपाड	०-७	9	4	2	2	0																										4		1		117	123	125	120	
58	महाकाली आविं,पंचलिड	०-३	9	1	1	0	0																										1		1		25	29	20	28	
59	रोवाड आविं,रोवाड	०-५	9	3	1	2	0	1																									4		1		112	115	118	103	
60	शंखादेवी माविं,मछिमटार	०-१२	9	6	4	0	2	2					4	4	0	0						3	1	0	2	1				1	2	19	2			515	531	481	500	
61	कोसाड आविं,कोसाड	०-५	10	3	2	1	0	2																								5	1			112	119	125	122	

क.स.	विद्यालयको नाम र टोल	सञ्चालित कक्षा	ठेगाना	प्राथमिक तह									निम्न माध्यमिक									माविं								उमाविं		जम्मा शिक्षक	बालविकास			विद्यार्थी संख्या				कैफियत
				दरवन्दी	स्थायी	करार	राहत	वि.श्रो	संअ.	प्र.अ.	गापा.अ.	रिक्त	दरवन्दी	स्थायी	करार	राहत	वि.श्रो	संअ.	प्र.अ.	गापा.अ.	रिक्त	दरवन्दी	स्थायी	करार	राहत	वि.श्रो	संअ.	प्र.अ.	गापा.अ.	वि.श्रो	करार		केन्द्र	गापा	वि.श्रो	2078	2077	2076	2075	
62	गोईराङ आवि,गोईराङ	०-८	10	5	2	2	1										3	2														10	1			202	200	210	216	
63	चित्रकला आवि,लैताक	०-५	10	3	1	0	2	2																								5	1			101	104	107	121	
64	जलकन्या आवि,ताकथली	०-५	10	3	1	2	0	2																								5	1			70	63	61	61	
65	जोरीमारा आवि, हुक्राङ	०-३	10	1	0	0	1	1																								2	1			35	40	39	39	
66	पदमचौर आवि,कोटथाप्के	०-५	10	3	1	1	1	1																								4	1	1		91	90	63	70	
67	मालिका आवि,हेक्राङ	०-३	10	1	0	0	1	1																								2		1		59	58	53	54	
68	राष्ट्रिय आवि,जवाङ	०-८	10	4	1	2	1	5										1														10	1	1		131	138	124	138	
69	राष्ट्रिय मावि,खोरमञ्ज्याङ	०-१२	10	6	5	1	0	4					2	0	0	2										2	1					15	1			412	394	366	349	
				199	100	48	51	76			1	0	32	17	4	11	10	7				20	12	3	5	7	9	4		9	11	385	50	32	1	9585	9539	9096	9094	

क.स.	संस्थागत विद्यालय नाम	संचालित कक्षा	वडा		शिक्षक संख्या									विद्यार्थी संख्या				संस्थागत विद्यालयको विद्यार्थी संख्या				
					प्रावि	निमावि	मावि					बाल विकास		जम्मा शिक्षक	2078	2077	2076	2075	जम्मा विद्यार्थी संख्या	1105	1141	1193	1214
																				10690	10680	10289	10308
1	ताल्ती इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल, ताल्ती	०-३	2	6	6	0	0							**6**	40	0	0	0					
2	ब्राइट फ्युचर इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल सहकारी संस्था लिमिटेड मलेखु	०-१२	3	20	9	5	6					5		**25**	462	476	434	527					
3	पशुपति शिक्षा मन्दिर, मलेखु	०-६	3	8	5	3	0					3		**11**	138	175	225	223					
4	बेंनि शिक्षा सदन, बेनिघाट	०-८	5	14	8	6	0					6		**20**	198	190	235	216					
5	ग्रेजिङ स्टार इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल, चरौदी	०-१०	7	14	5	4	5					6		**20**	267	300	299	248					
	जम्मा			62	33	18	11					20		**82**	1105	1141	1193	1214					

विगत ४ वर्षको विद्यालयगत विद्यार्थी विवरण

क्र.स.	विद्यालयको नाम	विद्यार्थी संख्या			
		2078	2077	2076	2075
1	कुन्चुरुङ आवि,	34	38	50	50
2	जरुङ सिमटार आवि, जरुङ	127	116	113	138
3	बाँसखर्क आवि, बाँसखर्क	229	217	197	213
4	महादेव स्थान आवि, चिङवाङ	125	96	71	76
5	लवाङ आवि, लवाङ	25	29	28	36
6	सिमटार आवि, सिमटार	33	34	45	52
7	सिंहदेवी आवि, ब्रुम्दी	38	40	45	44
8	गौरी शंकर आवि, छापडँडा	81	93	73	92
9	घैराङ आवि, घैराङ	117	121	125	127
10	चण्डीदेवी आवि, लाइपुर	52	59	62	53
11	देउराली आवि, झिरुबास	107	104	111	111
12	पञ्च कन्या आवि, मासखर्क	60	47	54	59
13	पीपल भञ्ज्याङ मावि, वरडाँडा	507	530	530	554
14	प्रजा आवि, सिमथली	118	135	111	87
15	वागेश्वरी आवि, चोतेस	79	82	135	56
16	भूमेस्थान आवि, माडटार	94	101	113	108
17	रावल डाँडा आवि, रावल डाँडा	209	208	195	195
18	लाली गुराँस आवि, नाम्जिराङ	40	38	41	47
19	सितामाई आवि, रेतीखोला	58	51	45	41
20	साहरा बा.वि.के.रेतीखोला	60	48	79	46
21	ब्रुसवाङ बाविके, रेतीखोला	48	48	39	0
22	सिद्ध काली बाविके, रेतीखोला	39	38	19	0
23	ओर्वाङ आवि, ओर्वाङ	93	99	105	109
24	तीनकन्या बागेश्वरी आवि	105	102	80	71
25	वागेश्वरी मावि, रिचो कटार	1307	1170	1155	1161
26	भूमेस्थान आवि, ओर्वाङ	32	32	39	39
27	कालिका आवि, मोहरिया	129	126	134	139
28	ज्न जागृति सिद्ध आवि, इराङ	26	30	48	68
29	रिचोक इराङ आवि, इराङ	163	178	71	75
30	हर्कपुर आवि, हर्कपुर	237	253	251	272
31	चन्द्रोदय मावि, विशाल टार	990	959	837	842
32	चन्द्रोदय मावि, बेनीघाट	243	266	233	269
33	जनगाउँ आवि, जनगाँउ	45	54	40	42
34	जनचेतना आवि, ग्याजा	21	30	32	35
35	बसन्त आवि, सुयल भञ्ज्याङ	12	14	12	13
36	धुषा आवि, सामबास	30	30	27	25
37	नव प्रतिभा आवि, माम्मुङ	42	45	36	38
38	पञ्च कन्या मावि, स्यादुल	366	366	320	301

क्र.स.	विद्यालयको नाम	विद्यार्थी संख्या			
		2078	2077	2076	2075
39	बोमराङ आवि, बोमराङ	106	92	87	90
40	सिद्ध काली आवि, बुम्पुङ	85	92	98	107
41	आदर्श आवि, चापटार	65	68	71	68
42	झगरे डांडा आवि,	68	73	73	54
43	बग बच्छला आवि, आदमारा	37	33	35	36
44	बुद्धि विकाश आवि, चरौदी	69	72	64	66
45	भंगेरी आवि, गाल्दुप	51	53	46	50
46	कालिका मावि, बिधाङ	352	372	364	372
47	गोठि भन्ज्याङ आवि	131	105	123	124
48	चित्र कालिका आवि, वर्पुक	48	48	50	56
49	जनप्रभात आवि, मिजार गाउँ	25	29	50	23
50	जलकन्या आवि, यारवाङ	34	38	36	37
51	जलदेवी आवि, दुङवाङ	63	65	48	55
52	सूर्योदय आवि, भुवा भञ्ज्याङ	88	86	85	85
53	जन ज्योति आवि, ठिङवाङ	62	70	76	67
54	पञ्चायत आवि, मझिम टार	32	32	26	25
55	पिपल डाँडा आवि, पिपल डाँडा	89	95	97	104
56	बालकण्ठ आवि, ऐवाङ	77	85	74	70
57	वितेश आवि, भारपाङ	117	123	125	120
58	महाकाली आवि, पंचलिङ	25	29	20	28
59	रोवाङ आवि, रोवाङ	112	115	118	103
60	शंखादेवी मावि, मझिम टार	515	531	481	500
61	कोस्राङ आवि, कोस्राङ	112	119	125	122
62	गोईराङ आवि, गोईराङ	202	200	210	216
63	चित्रकला आवि, लैताक	101	104	107	121
64	जलकन्या आवि, ताकथली	70	63	61	61
65	जोगी मारा आवि, डुक्राङ	35	40	39	39
66	पदमचौर आवि, कोटथाप्के	91	90	63	70
67	मालिका आवि, हेक्राङ	59	58	53	54
68	राष्ट्रिय आवि, जवाङ	131	138	124	138
69	राष्ट्रिय मावि, खोरभञ्ज्याङ	412	394	366	349
जम्मा		**9585**	**9539**	**9096**	**9094**

क्र. स.	**संस्थागत विद्यालय नाम**	संचालित कक्षा	वडा	विद्यार्थी								
				प्राथमिक तह	निम्न माध्यमिक		बाल विकास	जम्मा शिक्षक	2078	2077	2076	2075
1	ताल्ती इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल, ताल्ती	0-3	2						40	0	0	0
2	ब्राइट फ्यूचर इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल, मलेखु	0-11	3	9	5		5	**25**	462	476	434	527
3	पशुपति शिक्षा मन्दिर, मलेखु	0-8	3	5	3		3	**11**	138	175	225	223
4	बेनी शिक्षा सदन, बेनीघाट	0-8	5		9		6	**15**	198	190	235	216
5	राइजिङ स्टार इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल, चरौदी	0-10	7	5	4		6	**20**	267	300	299	248
				सामुदायिक विद्यार्थी संख्या					9585	9539	9096	9094
				सस्थागत विद्यार्थी संख्या					1105	1141	1193	1214
				जम्मा विद्यार्थी संख्या					**10690**	**10680**	**10289**	**10308**

परिच्छेद २ : नयाँ शिक्षा क्षेत्र योजना

२.१ परिचय, आवश्यकता र औचित्य

नेपालको संविधान अनुसार हाल नेपालमा तीन तहको शासकीय स्वरुप कार्यान्वयनमा रहेको छ । तीनै तहबिच समन्वय, सहकार्य र सह अस्तित्वको सिद्धान्त अनुरुप कार्य गर्न संविधानले नै मार्गदर्शन गरेको सन्दर्भमा स्थानीय शिक्षा सम्बन्धी एकल तथा साझा अधिकार लगायतका व्यवस्थालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यन्वयन गर्नु स्थानीय सरकारको महत्वपूर्ण जिम्मेवारी हो । शिक्षालाई जीवन उपयोगी, प्रतिस्पर्धी एवं संस्थागत बनाउँदै गुणस्तरीय शिक्षामा सबै वर्गको समतामुलक पहुँचका लागि नीति तथा कार्य योजनाको आवश्यकता पर्दछ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रारम्भिक बालशिक्षा देखि माध्यमिक सम्मको शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुल्ला शिक्षा, वैकल्पिक सिकाइका तरिकाहरु लगायत सामुदायिक शिक्षा सम्बन्धी नीति निर्माण, मापदण्ड योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कनआदि कामहरु स्थानीय तहको क्षेत्राधिकार भित्र रहेको कुरालाई उल्लेख गरेको छ । सामुदायिक, संस्थागत, निजी, गुठी, सहकारीका विद्यालय स्थापना,सञ्चालन,अनुमति,व्यवस्थापन र नियमन, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको योजना तर्जुमा,सञ्चालन,अनुमति, अनुगमन मूल्याङ्कन र नियमन, मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति, कार्यान्वयन नियमन लगायतका कार्यहरु पनि स्थानीय तहको अधिकार भित्र पर्दछ ।

नेपाल सरकारद्वारा जारी शिक्षा नीति २०७६ ले शिक्षामा स्थानीय सरकारको जिम्मेवारीलाई निम्नानुसार उल्लेख गरेको छ ।

१. प्रारम्भिक बाल विकास सम्बन्धी कानून, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन एवं प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको अनुमति, सञ्चालन र व्यवस्थापन,

२. आधारभूत शिक्षा सम्बन्धी कानून, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन तथा आधारभूत विद्यालय अनुमति, स्वीकृति, व्यवस्थापन र नियमन,

३. अनौपचारीक, वैकल्पिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइसम्बन्धी कानून, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन,

४. निरन्तर सिकाइ तथा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सम्वन्धी कानून, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, सञ्चालन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन,

५. अभिभावक शिक्षा सम्बन्धि कानून, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन,

६. खुला तथा दूर शिक्षा सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन,

७. आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन,

८. मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति, अनुगमन तथा नियमन,

९. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको योजना तर्जुमा, सञ्चालन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन,

१०. गाउँ तथा नगर शिक्षा समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन तथा व्यवस्थापन,
११. विद्यालयको नामकरण, नाम परिवर्तन र स्थानान्तरण,
१२. विद्यालयको चल अचल सम्पत्तिको अभिलेख, सुरक्षा र संरक्षण,
१३. स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री विकास एवं कार्यान्वयन र संघ तथा प्रदेश स्तरबाट विकास गरिएका पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्री वितरण एवं कार्यान्वयन सहजीकरण,
१४. विद्यालयको गुणस्तर अभिवृद्धि योजना तथा कार्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन,
१५. राष्ट्रिय मापदण्डका आधारमा सार्वजनिक विद्यालयको शिक्षक दरवन्दी पुनर्वितरण र मिलान,
१६. विद्यालयको नक्शाङ्कन, समायोजन तथा नियमन,
१७. सार्वजनिक विद्यालयको शैक्षिक पूर्वाधार निर्माण, मर्मत सम्भार, सञ्चालन र व्यवस्थापन,
१८. आधारभूत तहको परीक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन र प्रमाणीकरण,
१९. स्थानीय स्तरमा विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धिको परीक्षण र व्यवस्थापन,
२०. अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षाको कार्यान्वयन, विद्यार्थी प्रोत्साहन व्यवस्थापन,
२१. स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान, सीप, प्रविधिको संरक्षण, प्रवर्द्धन, र स्तरीकरण,
२२. सार्वजनिक विद्यालयलाई अनुदान प्रदान तथा सोको बजेट व्यवस्थापन,
२३. विद्यालयको आर्थिक अनुशासन, अनुगमन र लेखापरीक्षण,
२४. शिक्षक र कर्मचारीको क्षमता विकास, तालिम, अभिमुखीकरण, गोष्ठी, कार्यशाला, सञ्चालन,
२५. स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालयको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,
२६. विद्यालय शिक्षक तथा कर्मचारीको पुरस्कार र प्रोत्साहन व्यवस्थापन,
२७. अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलाप सञ्चालन तथा व्यवस्थापन

नेपालको संविधानमा निर्दिष्ट गरिएका शिक्षा सम्बन्धी मौलिक हक, राज्यको पुनःसंरचना र अधिकारको बाँडफाँट, मुलुकको आर्थिक-सामाजिक रुपान्तरणका एजेण्डा, दिगो विकास लक्ष्यप्रति नेपालको प्रतिबद्धता, पन्ध्रौं योजनाको आधारपत्र, सन् २०२२ भित्र अति कम विकसितबाट विकासशील राष्ट्र बन्ने लक्ष्य तथा सन् २०३० सम्म मध्यम आय भएको राष्ट्रका रूपमा स्तरोन्नति गर्ने राष्ट्रिय सङ्कल्प नै नयाँ शिक्षा नीति तर्जुमाका मूल आधार हुन् । यसै आधारमा शिक्षा प्राप्त गर्ने प्रत्येक व्यक्तिको आधारभूत मौलिक हकलाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्न, संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको मान्यता अनुरुप शिक्षामा सबैको सरल, सहज र समतामूलक पहूँच सुनिश्चित गर्न एवं शिक्षालाई सर्वव्यापी, जीवनोपयोगी, प्रतिस्पर्धी एवं गुणस्तरयुक्त बनाउन यो नयाँ शिक्षा योजनाको आवश्यक परेको हो ।

स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गर्दै प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग समेत समन्वय गरी स्रोत जुटाएर सार्वजनिक शिक्षामा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नु, शैक्षिक सुधारका लागि सरोकारवालाहरू बीच अपनत्व सिर्जना गर्न, सबै तहको शिक्षामा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न, शिक्षक तथा शिक्षाक्षेत्रको जनशक्तिमा पेशागत जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्न शिक्षा प्रणालीमा शैक्षिक सुशासन कायम गर्न, विद्यालय नेतृत्वको भूमिका

सबलीकरण गर्न, शिक्षा र रोजगारीबीच तालमेल कायम गर्न,स्थानीय प्रतिभा पलायन रोक्न, सार्वजनिक शिक्षामा सबै नागरिकको विश्वास जगाउने वातावरण सिर्जना गर्न र संविधान प्रदत्त मौलिक हकको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नलाई यस योजनाले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने भएकोले बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको लागि यो पाँच वर्षे शिक्षा योजना महत्वपूर्ण र औचित्वपूर्ण रहेको छ ।

२.२ गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच, दुरदृष्टि र उद्देश्यहरु

नेपाल सरकारले लिएको दीर्घकालिन सोच "समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली" र बागमती प्रदेश सरकारले लिएको दीर्घकालिन सोच "स्वस्थ, सुसंस्कृत र सुखी जनताः समाजवाद उन्मुख समृद्ध प्रदेश" रहेको छ । संघीय तथा प्रदेश सरकारले लिएको दीर्घकालीन सोचको मर्मलाई आत्मसात गरी आफ्नो भौगोलिक, आर्थिक तथा सामाजिक विशेषता तथा मौलिकता, प्राकृतिक सम्पदा तथा साँस्कृतिक विविधता लगायत गाउँपालिकावासीको अपेक्षाको आधारमा गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच निर्धारण गरिएको छ। आगामी २० देखि ३० वर्षसम्मको अवधिमा हासिल हुने गाउँपालिकाको विकासको अपेक्षित अवस्थाको परिकल्पनालाई स्पष्ट र सरल वाक्यमा प्रस्तुत गरी दीर्घकालीन सोच तयार गरिएको छ । दीर्घकालिन सोच तयारीमा वस्तुस्थिति विवरण, सहभागितामूलक छलफल तथा परामर्शबाट पहिचान भएका सम्भावना, अग्रणी क्षेत्र र गाउँपालिकावासीको अपेक्षालाई मध्यनजर गरिएको छ। गाउँपालिकाको विकासको दीर्घकालीन सोच देहायअनुसार रहेको छ :

"समृद्ध बेनीघाट रोराङको आधार : कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, उद्योग र पूर्वाधार"

"स्वस्थ, शिक्षित, व्यावसायिक र सुखी नागरिक बसोबास गर्ने उत्थानशील, व्यवस्थित, स्वच्छ, सुशासित, विकसित र समृद्ध बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका"

यस योजनाको दुरदृष्टि "गाउँपालिकालाई गुणस्तरीय शिक्षाको गन्तव्यको रुपमा सुदृढीकरण" गर्ने रहेको छ ।

व्यवस्थित, गुणस्तरीय तथा उत्थानशीत पूर्वाधार, रोजगारमूलक तथा व्यावसायिक कृषि, दिगो पर्यटन तथा भू-उपयोग, गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य र औद्योगिकीकरणको अभिवृद्धिमार्फत समृद्धी हासिल गर्न तय गरिएको गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच तथा योजनालाई साकार पार्ने दिशामा उन्मुख हुन देहाय अनुसारका विकासका मार्गदर्शक सिद्धान्तहरु तय गरिएका छन् :

- उत्पादनमूलक, अन्तरनिर्भर र सुदृढ स्थानीय अर्थतन्त्र
- दिगो तथा योजनाबद्ध विकास
- समन्वय, साझेदारी र सहकार्य
- मानव विकास तथा गुणस्तरीय जीवन
- सामाजिक न्याय, समावेशीकरण तथा समतामूलक विकास
- विपद् उत्थानशीलता तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन
- सूचना प्रविधिमा आधारित, गुणस्तरीय तथा जनमुखी सेवा प्रबाह
- मानव संशाधन तथा स्थानीय सेवा व्यवस्थापन
- समन्वय, साझेदारी र सहकार्य

- ❖ समावेशीकरण, सुशासन तथा सदाचार
- ❖ नतिजामा आधारित विकास व्यवस्थापन तथा गुणस्तरीय सेवा

यस गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच अनुरुप "व्यावसायिक, समावेशी र सुशासित र समृद्ध बेनीघाट रोराङको आधार तयार हुने" लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ। उपरोक्त लक्ष्य हासिल गर्न यस योजनाले देहाय बमोजिमको उद्देश्य लिएको छ :

- ❖ विद्यालय जाने उमेरका सबै बालबालिकालाई विद्यालयमा ल्याउने
- ❖ गुणस्तरीय प्रारम्भिक बाल विकास सहित शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्ने
- ❖ यस पालिका भित्र बसोबास गर्ने सबैका लागि माध्यमिक तहसम्मको शिक्षामा पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गरी गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने
- ❖ गाउँपालिकामा उच्च शिक्षा लिन पाउने अवसरको सुनिश्चित गरी क्याम्पसको स्तरोन्नति गर्ने
- ❖ विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक, कर्मचारी त्यसैगरी वि. व्य. स., सि. अ. संघ, अभिभावक लगायतको क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग गर्ने
- ❖ गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण शैक्षिक संस्थाहरुमा कार्यरत शिक्षक, कर्मचारी तथा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाई प्रविधिमैत्री तथा व्यावसायिक बनाई गुणस्तरीय र प्रविधियुक्त शिक्षा प्राप्त गर्न अवसर प्रदान गर्ने र शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्तिको पेशागत विकास गर्ने
- ❖ पाठ्यक्रमद्धारा निर्दिष्ट तहगत, कक्षागत र विषयगत सिकाईसक्षमतालाई हासिल गराउने
- ❖ आवश्यक शैक्षिक पूर्वाधार तथा सिकाइ वातावरणको निर्माण गर्ने, प्रभावकारी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापबाट बालबालिकाको सिकाइको दायरा फराकिलो बनाई सर्वाङ्गीण व्यक्तित्व विकासमा सहजीकरण गर्ने
- ❖ विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार विकास गर्दै जग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी पहल गर्ने,
- ❖ विश्व बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने प्राविधिक तथा उच्च क्षमतायुक्त जनशक्तिको उत्पादन गर्ने
- ❖ यस पालिकामा, सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा सबै वर्गका बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गरी सबैका लागि प्राविधिक शिक्षाको सहज अवसर उपलब्ध गराउने
- ❖ राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले तोके बमोजिम स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन मार्फत स्थानीय स्रोत, साधन, मूल्य मान्यता र प्रविधि समेतको प्रवर्धन गर्ने
- ❖ सबै शैक्षिक संस्थाहरुमा (विद्यालयहरुमा) शैक्षिक सुशासन प्रवर्द्धन तथा अनुशासन कायम गरी बालबालिकालाई सिकाइ प्रति उत्तरदायी बनाउने प्रणालीको विकास गर्ने
- ❖ पालिकाभित्रका सबै विद्यालयहरुमा दिवा खाजा, पोषण र सरसफाईलाई पूर्ण रुपमा प्रत्याभूति दिलाउने
- ❖ शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित रहेका समुदायका लागि जीवनपर्यन्त, जीवन उपयोगी, वैकल्पिक तथा निरन्तर सिकाइको अवसर सृजना गर्ने

- ❖ गाउँपालिकाभित्रका सबै विद्यालयहरुमा आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा पनि वैकल्पिक योजनाहरुको कार्यान्वयन गरी बालबालिकाहरुको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित गर्ने
- ❖ उपलब्ध स्रोत साधनको समानुपातिक र न्यायोचित वितरण गर्न Bottom up Approach मा आधारित क्रियाकलापको निर्माण गर्ने
- ❖ "शिक्षा हो सबैको, होइन कसैको" भन्ने भावनाको विकास गर्ने ।

२.३ अपेक्षित उपलब्धीहरु

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको यस पाँच वर्षे योजनाको अन्त्य (वि.सं. २०८३ को अन्त्य) सम्ममा निम्नानुसार को उपलब्धीहरु प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

- ❖ गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने सबै वर्गका विद्यालय जाने उमेरका सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना हुने,
- ❖ गाउँपालिकाको साक्षरता दर ९८ प्रतिशत भन्दा माथि पुग्ने,
- ❖ गुणस्तरीय प्रारम्भिक बाल विकास सहित शिक्षाको अवसर सुनिश्चित हुने,
- ❖ यस पालिका भित्र बसोबास गर्ने सबै वर्गका समुदायहरुको माध्यमिक तह सम्मको शिक्षामा पहुँच पुग्ने र शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि हुने,
- ❖ उच्च शिक्षा समेत हासिल गर्ने सहज वातावरणको विकास हुने,
- ❖ पाठ्यक्रमद्वारा निर्दिष्ट तहगत, कक्षागत, कक्षागत र विषयगत सिकाइ सक्षमता हासिल हुने,
- ❖ आवश्यक भौतिक र शैक्षिक पूर्वाधार तथा सिकाइ वातावरणको निर्माण हुने, प्रभावकारी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापबाट बालबालिकाको सिकाइको दायरा फराकिलो हुने,
- ❖ शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित रहेका समुदायका लागि वैकल्पिक तथा निरन्तर सिकाइको अवसर पाउने,
- ❖ विश्व बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने प्राविधिक तथा उच्च क्षमतायुक्त, सकरात्मक सोच उन्मुख, देश, समाज र परिवारप्रति उत्तरदायी जनशक्तिको उत्पादनमा सहयोग पुग्ने तथा उपलब्ध स्रोत साधनको समानुपातिक र न्यायोचित वितरणमा सहयोग पुग्ने,
- ❖ यस पालिकामा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा सबै वर्गका बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चितहुने र सबैका लागि प्राविधिक शिक्षाको सहज अवसर उपलब्ध भई स्थानीय क्षेत्रमा प्राविधिक जनशक्तिको अभावलाई पूर्ति गर्न सहयोग पुग्ने,
- ❖ गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण शैक्षिक संस्थाहरुमा कार्यरत शिक्षक, कर्मचारी तथा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुले प्रविधिमैत्री तथा व्यावसायिक, गुणस्तरीय र प्रविधियुक्त शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर पाउने,
- ❖ स्थानीय क्षेत्रमा नै प्राविधिक तथा दक्ष जनशक्तिको उत्पादन भई रोजगारी तथा आयआर्जनका क्रियाकलापहरु बढ्ने,
- ❖ शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्तिको पेशागत विकास हुने, शैक्षिक पेशाप्रति सम्मान बढ्ने,
- ❖ राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले तोके बमोजिम स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन मार्फत स्थानीय स्रोत, साधन, मूल्य मान्यता र प्रविधि समेतको अधिकतम प्रवर्धन हुने,
- ❖ सबै शैक्षिक संस्थाहरुमा (विद्यालयहरुमा) शैक्षिक सुशासन प्रवर्धन तथा कायम भई बालबालिकालाई सिकाइ प्रति उत्तरदायी बनाउने प्रणालीको विकास हुने,

- समावेशी शिक्षाको अवधारणा लागू हुने,
- व्यावहारिक, जीवनपर्यन्त निरन्तर सिकाइका अभ्यासहरु लागू हुने,
- सबै विद्यालयहरुमा पोषण, दिवा खाजा तथा स्वास्थ्य र सरसफाईका आधारभूत कुराहरु पूरा हुने,
- गाउँपालिकाभित्रका सबै विद्यालयहरुमा आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा पनि वैकल्पिक योजनाहरुको कार्यान्वयन गरी बालबालिकाहरुको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित हुने,
- उपलब्ध स्रोत साधनको समानुपातिक र न्यायोचित वितरण हुने,
- समुदायमा "विद्यालय हो सबैको, होइन कसैको" भन्ने भावनाको विकास भई गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक स्तर बढ्ने,
- गाउँपालिकाको समग्र सामाजिक, शैक्षिक, आर्थिक, वातावरणीय अवस्थाको स्तरोन्नति हुने ।

२.४ गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्थाको विश्लेषण

गाउँपालिकाको समग्र जनसंख्याको साक्षरता दर ८३.८८ % रहेको छ । यहाँ स्नातक तहसम्म अध्ययन र अध्यापन हुने शैक्षिक संस्था उपलब्ध रहेको यस गाउँपालिकाको साक्षरता र शैक्षिकस्तर औसतभन्दा राम्रो रहेको छ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र स्नातक तह सम्म अध्यापन हुने २ क्याम्पस, १० वटा माध्यमिक, ५६ आधारभूत विद्यालय समेत गरी ६६ वटा सामुदायिक विद्यालय र ५ वटा संस्थागत विद्यालय, ३ वटा समुदायमा आधारित बाल विकास केन्द्र गरी कुल ७६ वटा शैक्षिक संस्थाहरु सञ्चालनमा रहेका छन् । यसैगरी चन्द्रोदय माध्यमिक विद्यालयमा प्राविधिक धारको कक्षा सञ्चालनमा रहेको छ भने १ आवासीय विद्यालय, १ नमूना विद्यालय र ४ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरु सञ्चालनमा रहेका छन् ।

शैक्षिक क्षेत्रमा गाउँपालिकाको गठन पश्चात् पूर्वाधार, जनशक्ति संस्थागत संरचना र गुणस्तरमा उल्लेखनीय उपलब्धी हासिल भएका छन् । १५ वटा विद्यालयमा इन्टरनेट सुविधा, ९ वटा विद्यालयमा विद्युतीय हाजिरी प्रणाली, ६ वटा विद्यालयमा स्कुल बस र सबै विद्यालयमा दिवा खाजाको सुविधा उपलब्ध रहेको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम तयारी, सबै सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय सुधार योजना अद्यावधिकरण, स्यानीटरी प्याड उपलब्धता तथा ४ विद्यालयमा विद्यालय नर्स कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको छ । सबै शिक्षकहरुका लागि सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षण विधिमा जानकार गराउने उद्देश्यले सेमिनार सञ्चालन गरियो । कुल ३२ वटा बालविकास केन्द्र नभएका विद्यालयहरुलाई बालविकास केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन गरियो । अवकास प्राप्त तथा २५ वर्ष भन्दा माथि काम गरेका शिक्षकहरुलाई सम्मान गर्ने कामको पनि शुरुवात गरियो । शिक्षा शाखाले मुस्कान सहितको सेवाको अवधारणालाई कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । बहुकक्षा तथा बहुस्तर पद्धतिबाट शिक्षण सिकाइ र हरेक विद्यालयमा बालमैत्री विद्यालयको अवधारणालाई आत्मसाथ गरिएको छ । कोभिड १९ को महामारीका समयमा कक्षा ८ सम्मका विद्यार्थीहरुलाई लक्षित गरी आमा समूह मार्फत शिक्षण कार्यक्रम, रेडियो शिक्षा कार्यक्रम, शिक्षकहरुको हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता, अनलाईन वक्तृत्वकला प्रतियोगिता, शिक्षक डायरी उपलव्ध गराउने, हेलो सिकाइको अवधारणा अवलम्बन गरिएको थियो । जसलाई आवश्यकता अनुसार भोलिका दिन सम्म पनि कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।

तालिका १३: विद्यालयहरुको भौतिक अवस्था

क्र. स.	विद्यालयको नाम	ल्यापटपको संख्या	कम्प्यूटर संख्या	बत्ती छ/छैन	इन्टरनेट छ वा छैन	मौजुदा कोठा संख्या	भवन संख्या	घेराबार छ वा छैन	खेल मैदान छ वा छैन	टि. भि.	खानेपानीको प्रबन्ध	शौचालयको सख्या	पुस्तकको संख्या	स्थानीय सरकार बने पछि बनेका कोठा संख्या	आवश्यक डेक्स बेन्च संख्या	विद्यालयकै नाममा जग्गा छ	निजी स्रोत शिक्षक संख्या	अंग्रेजी माध्यम कति कक्षा सम्म
1	कुञ्चुरुङ आ. वि.	0	0	छैन	छैन	4	2	छैन	छ	0	छ	3	250	0	10	छैन	0	0
2	जरुङ सिमटार आ. वि.	0	1	छैन	छैन	9	4	छैन	छ	0	छ	1	1000	0	10	छ	2	0
3	बाँसखर्क आ.वि.	0	5	छैन	छैन	14	6	छैन	छ	0	छ	6	500	4	15	छैन	4	0
4	महादेवस्थान आ.वि.	0	0	छ	छैन	6	2	छैन	छैन	0	छ	5	150	0	25	छ	1	0
5	लवाङ आ.वि.	0	0	छ	छैन	2	1	छैन	छैन	0	छैन	3	280	0	0	छ	0	0
6	सिमटार आ.वि.	0	0	छैन	छैन	9	4	छैन	छ	0	छ	3	200	7		छैन	0	0
7	सिंहदेवि आ.वि.	0	0	छैन	छैन	2	1	छैन	छैन	0	छैन	1	200	0	6	छैन	0	0
8	गौरीशंकर आ.वि.	0	0	छ	छैन	6	2	छैन	छैन	0	छ	5	1500	4	50	छ	2	0
9	घैराङ आ.वि.	0	0	छ	छैन	4	2	छैन	छ	0	छैन	3	500	0	20	छैन	0	0
10	चण्डीदेवि आ.वि.	1	0	छ	छैन	0	2	छैन	छ	0	छ	1	52	0	0	छ	0	0
11	देउराली आ.वि.	0	0	छैन	छैन	7	3	छैन	छ	0	छ	3	1500	0	20	छ	1	0
12	पञ्चकन्या आ.वि.	0	0	छ	छैन	2	1	छैन	छ	0	छैन	3	200	0	20	छैन	1	0
13	पिपलभत्रज्याङ मा.वि.	2	20	छ	छैन	20	3	छैन	छैन	0	छ	7	5000	4	40	छ	4	0
14	प्रजा आ.वि.	0	1	छ	छैन	10	3	छैन	छ	0	छ	3	5300	0	25	छ	2	0
15	बागेश्वरी आ.वि.	0	0	छैन	छैन	4	2	छैन	छैन	0	छैन	3	0	4	0	छैन	0	0
16	भुमेस्थान आ.वि.	0	1	छ	छैन	8	3	छैन	छैन	0	छ	5	1800	2	20	छ	1	0
17	रावलडाडा आ.वि.	0	8	छ	छैन	12	4	छैन	छैन	0	छ	3	3446	8	0	छैन	2	0
18	लालिगुराँस आ.वि.	0	0	छ	छैन	2	1	छैन	छैन	0	छैन	2	400	0	10	छ	0	0
19	सितामाइ आ.वि.	0	0	छ	छैन	6	3	छैन	छ	0	छ	3	145	2	5	छैन	0	0
20	सिद्धकाली बा.वि.के.	0	0	छैन	छैन	3	1	छैन	छ	0	छ	2	150	0	10	छैन	1	0
21	ओर्वाङ आ.वि.	1	1	छ	छैन	8	3	छ	छैन	0	छ	2	1000	4	0	छ	0	0
22	तिनकन्या बागेश्वरी आवि	0	2	छ	छैन	8	2	छैन	छैन	0	छैन	2	500	0	40	छैन	2	0
23	बागेश्वरी मा.वि.	8	45	छ	छ	50	8	छ	छैन	2	छ	10	6000	4	200	छ	7	10
24	ब्राइटफ्युचर मा.वि.	1	8	छ	छ	26	1	छैन	छ	0	छ	5	500	1	0	छ	24	12
25	पशुपति शिक्षा सदन	0	6	छ	छ	18	2	छ	छ	0	छ	2	1200	0	10	छ	11	6
26	भुमेस्थान आ.वि.	0	1	छ	छैन	6	2	छैन	छैन	0	छैन	0	200	2	0	छैन	0	0
27	कालिका आ.वि.	0	5	छ	छैन	12	4	छैन	छैन	0	छ	2	1300	4	20	छैन	6	0
28	जनजागृती सिद्ध आ.वि.	0	0	छ	छैन	6	2	छैन	छैन	0	छ	2	1500	0	6	छैन	0	0

क्र. स.	विद्यालयको नाम	ल्याप्टपको संख्या	कम्प्यूटर संख्या	बत्ती छ/छैन	इन्टरनेट छ वा छैन	मौजुदा कोठा संख्या	भवन संख्या	घेराबार छ वा छैन	खेल मैदान छ वा छैन	टि. भि.	खानेपानीको प्रबन्ध	शौचालयको सख्या	पुस्तकको संख्या	स्थानीय सरकार बने पछि बनेका कोठा संख्या	आवश्यक डेक्स बेन्च संख्या	विद्यालयकै नाममा जग्गा छ	निजी स्रोत शिक्षक संख्या	अंग्रेजी माध्यम कति कक्षा सम्म
29	रिचोक इराङ आ.वि.	0	1	छ	छैन	13	4	छैन	छ	0	छ	2	500	8	20	छ	3	0
30	हर्कपुर आ.वि.	2	8	छ	छैन	20	5	छैन	छ	0	छैन	3	2500	4	25	छ	5	5
31	चन्द्रोदय मा.वि.	3	40	छ	छैन	44	4	छैन	छ	1	छ	2	1000	23	75	छ	22	10
32	चन्द्रोदय मा.वि.	1	20	छ	छैन	14	3	छैन	छैन	0	छ	4	300	0	30	छ	3	5
33	जनगाउँ आ.वि.	0	2	छ	छैन	9	2	छैन	छ	0	छ	3	3100	2	0	छ	0	0
34	जनचेतना आ.वि.	0	0	छ	छैन	5	2	छैन	छैन	0	छैन	4	100	2	10	छैन	0	0
35	बेनि शिक्षा सदन	5	1	छ	छ	15	2	छ	छैन	1	छ	4	250	0	5	छैन	11	8
36	वसन्त आ.वि.	0	0	छ	छैन	5	1	छैन	छैन	0	छैन	2	150	0	0	छैन	0	0
37	धुषा आ.वि.	0	0	छ	छैन	4	1	छैन	छ	0	छैन	1	100	0	5	छैन	0	0
38	नवप्रतिभा आ.वि.	0	0	छ	छैन	3	1	छैन	छैन	0	छ	3	0	3	9	छ	0	0
39	पञ्चकन्या मा.वि.	6	24	छ	छैन	18	2	छैन	छैन	0	छैन	3	4500	12	15	छ	2	1
40	बोमराङ मा.वि.	0	0	छैन	छैन	5	2	छैन	छ	0	छैन	3	300	0	25	छ	0	0
41	सिद्धकाली आ.वि.	0	0	छैन	छैन	5	1	छैन	छैन	0	छैन	3	0	0	15	छ	1	0
42	आदर्श आ.वि.	0	1	छ	छैन	7	1	छैन	छैन	0	छ	2	0	2	20	छ	1	0
43	झगरेडाँडा आ.वि.	0	1	छ	छैन	7	2	छैन	छैन	0	छैन	2	3100	2	31	छ	0	0
44	बागबच्छला आ.वि.	0	0	छैन	छैन	4	2	छैन	छैन	0	छैन	2	70	2	6	छ	0	2
45	बुद्धि विकास आ.वि.	0	1	छैन	छैन	10	2	छैन	छ	0	छ	3	1500	0	10	छैन	1	2
46	भंगेरी आ.वि.	0	0	छ	छैन	5	2	छैन	छैन	0	छ	3	100	0	0	छ	0	0
47	कालिका मा.वि.	1	6	छ	छैन	20	3	छैन	छ	0	छैन	3	3500	14	0	छ	1	0
48	गोठीभञ्ज्याङ आ.वि.	0	2	छ	छैन	6	2	छैन	छैन	0	छ	2	50	0	10	छ	0	0
49	चित्रकालिका आ.वि.	0	0	छ	छैन	0	1	छैन	छैन	0	छ	0	0	0	5	छैन	1	0
50	जनप्रभात आ.वि.	0	0	छ	छैन		1	छैन	छैन	0	छ	1	0	0	4	छैन	0	0
51	जलकन्या आ.वि.	0	0		छैन	3	1	छैन	छैन	0	छ	2	200	3	5	छैन	0	0
52	जलदेवि आ.वि.	0	0	छ	छैन	0	2	छैन	छैन	1	छ	1	160	0	5	छैन	1	0

क्र. स.	विद्यालयको नाम	ल्यापटपको संख्या	कम्प्यूटर संख्या	बत्ती छ/छैन	इन्टरनेट छ वा छैन	मौजुदा कोठा संख्या	भवन संख्या	घेराबार छ वा छैन	खेल मैदान छ वा छैन	टि. भि.	खानेपानीको प्रबन्ध	शौचालयको सख्या	पुस्तकको संख्या	स्थानीय सरकार बने पछि बनेका कोठा संख्या	आवश्यक डेक्स बेन्च संख्या	विद्यालयकै नाममा जग्गा छ	निजी स्रोत शिक्षक संख्या	अंग्रेजी माध्यम कति कक्षा सम्म
53	सूर्योदय आ.वि.	0	1	छ	छैन	9	2	छैन	छ	0	छैन	6	4700	6	30	छ	0	0
54	जनज्योती आ.वि.	0	0	छ	छैन	4	1	छैन	छ	1	छ	2	7	0	10	छ	2	0
55	पञ्चायत आ.वि.	0	1	छ	छैन	7	3	छैन	छैन	0	छैन	3	400	2	0	छैन	1	0
56	पिपलडाडा आ वि	1	2	छ	छैन	9	2	छैन	छ	0	छैन	3	150	0	0	छैन	1	0
57	बालकण्ठ आ.वि.	0	0	छ	छैन	6	2	छैन	छ	0	१	4	50	0	0	छैन	0	0
58	वितेश आ.वि.	1	1	छ	छैन	10	2	छैन	छ	0	छ	5	300	2	12	छैन	1	0
59	महाकाली आ.वि.	1	0	छ	छैन	4	1	छैन	छैन	0	छ	1	100	0	0	छ	0	0
60	रोवाङ आ.वि.	0	1	छ	छैन	8	2	छैन	छ	1	छ	3	3200	4	0	छैन	1	0
61	शंखादेवि मा.वि.	8	32	छ	छैन	25	5	छैन	छ	1	छ	4	4000	7	0	छ	4	6
62	कोस्राङ आ.वि.	0	1	छ	छैन	5	2	छैन	छैन	1	छैन	5	350	0	10	छ	2	0
63	गोइराङ आ.वि.	0	1	छ	छैन	12	3	छैन	छैन	0	छैन	3	1300	4	20	छ	2	0
64	चित्रकला आ.वि.	0	2	छ	छैन	6	3	छैन	छैन	1	छैन	5	250	2	20	छ	2	0
65	जलकन्या आ.वि.	1	0	छ	छैन	1	1	छैन	छ	0	छ	3	0	0	18	छ	2	0
66	जोगीमारा आ.वि.	0	1	छ	छैन	3	1	छैन	छ	0	छ	3	50	3	5	छ	1	0
67	पदमचौर आ.वि.	0	1	छ	छैन	7	3	छैन	छ	0	छ	3	3234	3	10	छैन	1	0
68	मालिका आ.वि.	0	0	छ	छैन	6	2	छैन	छैन	1	छैन	3	0	4	12	छ	1	0
69	राष्ट्रिय आ.वि., जवाङ	1	9	छ	छैन	13	4	छैन	छैन	0	छ	2	235	8	0	छैन	5	0
70	राष्ट्रिय मा.वि.	10	14	छ	छ	16	3	छ	छ	0	छ	4	3200	4	40	छ	5	3

स्रोतः शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा (IEMIS) अनुसार)

२.५ शैक्षिक समस्या तथा चुनौतीहरु

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्रमा पनि अन्य क्षेत्रहरुमा जस्तै विभिन्न समस्या र चुनौतीहरु रहेका छन् । यो गाउँपालिका देशको संघीय राजधानी काठमाडौबाट नजिकैको (करीव ८० किलोमिटर) दुरीमा रहेर पनि विभिन्न समस्याहरुका कारण शिक्षामा अपेक्षित फड्को मार्न नसकिरहेको अवस्था छ । कतिपय समस्याहरु हेर्दा, सुन्दा सामान्य जस्तो लागेतापनि ती समस्याहरुले शिक्षा क्षेत्रको विकासमा दुरगामी असर पारिरहेका हुन्छन् । त्यसकारण योजना निर्माणका क्रममा सबै प्रकारका समस्याहरुलाई खोजी गरी प्रस्तुत गरिएको छ । विद्यालय शिक्षामा सहज पहुँचस्थापित हुँदै गइ रहेको यस क्षेत्रमा गुणस्तरीय शिक्षाको क्षेत्रमा प्रयाप्त अवसरहरु सृजना हुन सकेको छैन । कोभिड १९ को प्रकोपका कारण समग्र शैक्षिक गतिविधि अस्तव्यस्त भएको छ । सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक उपलब्धी तथा निजीविद्यालयको शैक्षिक उपलब्धीमा समानता हुन सकेको छैन । विद्यालय जाने उमेरका जनसंख्याको करीब १२% र कुल जनसंख्याको १६.१२ प्रतिशत निरक्षरता रहेको छ । विद्यालयमा विद्यार्थी संख्याको तुलनामा १७९ शिक्षक दरवन्दी कम रहेको छ । यहाँ प्रयाप्त पुस्तकालय तथा विद्यालयमा विभिन्न किसिमका प्रयोगशालाको कमी रहेको छ । आधारभूत तहका विद्यालयमा पुस्तकालय नै छैन । विद्यार्थी निरन्तरता दर, विषयगत शिक्षक, निमावि तथा मावि तहमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात, बालमैत्री तथा अपांगमैत्री सुविधायुक्त कक्षा कोठा, खेलमैदान, व्यवस्थित खानेपानी र सुरक्षित खेल मैदान तथा घेरावारको कमी रहेको छ । करिव ३० प्रतिशत विद्यालयमा स्वच्छ खानेपानी तथा शौचालय सुबिधाको कमी रहेको छ ।

यस गाउँपालिकाका ५१ वटा विद्यालयहरुमा विद्युतीय हाजिरी तथा इन्टरनेट सुविधाको अभाव रहेको छ । विद्यालय तथा बाल विकास केन्द्रमा कक्षा कोठा व्यवस्थापन, सिकाइ सामाग्री र शिक्षक तथा बाल विकास सहजकर्ताका लागि तालिमको कमी रहेको छ । विद्यालय नक्शाकंनमा कठिनाइ रहेको यस क्षेत्रमा प्राविधिक विद्यालयमा गुरुयोजना कार्यान्वयन गर्न शिक्षा शाखामा जनशक्तिको कमी रहेको छ । विद्यालय संख्या बढी भौगोलिक जटिलता, जनशक्ति अपर्याप्तता र यातायातका साधनको असुविधाले विद्यालय अनुगमन नियमित तथा प्रभावकारी हुन सकेको छैन । अभिभावक शिक्षा, विद्यार्थी टिकाउदर, शिक्षक नियमितता र विद्यालयमा संगित र खेल शिक्षकको अभाव रहेको छ । विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने एजेण्डा सहित बैठकको निरन्तरता तथा सक्रियता अर्को प्रमुख समस्या तथा चुनौतीको रुपमा रहेको छ ।

यसका साथै अन्य मुख्य समस्याहरुलाई बुँदागत रुपमा तल प्रस्तुत गरिएको छ :

- १७९ शिक्षक दरवन्दी कमी हुनु
- २ वटा माध्यमिक विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला नभएको
- सबै माध्यमिक विद्यालयमा विद्युतीय पुस्तकालय कमी रहेको
- आधारभूत तहका विद्यालयमा पुस्तकालय नरहेको
- विद्यार्थी निरन्तरता दर कम हुनु
- विषयगत शिक्षकको कमी हुनु
- आधारभूत तथा मावि तहमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात उच्च हुनु
- विद्यालयमा बालमैत्री तथा अपांगमैत्री सुविधायुक्त कक्षाकोठाको कमी हुनु
- विद्यालयमा खेलमैदानको कमी हुनु

- विद्यालयमा व्यवस्थित खानेपानीको सुविधामा कमी हुनु
- अधिकांश विद्यालयमा स्वच्छ खानेपानी तथा शौचालय सुबिधा नहुनु
- विद्युतीय हाजिरीको अभ्यासमा कमी हुनु
- विद्यालयमा इन्टरनेट सुबिधाको कमी हुनु
- बालविकास केन्द्रमा कक्षाकोठा व्यवस्थापनको कमी हुनु
- बालविकासमा सिकाइ सामग्री तथा सहजकर्तामा उपयुक्त तालिमको कमी हुनु
- बालबालिकाको निरन्तरता दर र उपस्थिति दरमा कमी हुनु
- प्राविधिक विद्यालयमा गुरुयोजना कार्यान्वयन गर्न श्रोतको कमी हुनु
- विद्यालय अनुगमनका लागि शिक्षा शाखामा जनशक्तिको कमी हुनु
- अभिभावक शिक्षाको अभ्यासमा कमी हुनु
- छुट्टै प्रधानाध्यापकको अभ्यास नहुनु, जसले पढाउने र व्यवस्थापकीय काम दुवै गर्नुपर्ने बाध्यता हुनु
- विद्यालयमा व्यवस्थित घेरावारको कमी हुनु
- विद्यालयमा खेलकुद तथा सिकाइ सामग्रीको कमी हुनु
- विद्युतीय सूचना प्रविधिमा आधारित वैकल्पिक सिकाइ अभ्यासको कमी हुनु
- कोभिड १९ लगायत विभिन्न समयमा देखा पर्ने रोग माहामारीको प्रकोपले शिक्षण सिकाइ प्रभावित हुनु
- गरिबी तथा कक्षा छोडने दर उच्च रहनु
- विद्यालयमा संगित र खेल शिक्षकको अभाव हुनु
- विद्यालय नक्शांकनमा कठिनाइ हुनु
- व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको बैठकमा नियमितता तथा शैक्षिक एजेण्डाले कम महत्व पाउनु
- वैकल्पिक सिकाइ प्रणालीको विस्तारमा कमी हुनु
- विद्यालयको शैक्षिक अभिलेख व्यवस्थापन पाटो कमजोर रहनु
- विद्यालयमा भर्ना हुनुपर्ने सबै समूहका बालबालिकाहरु विद्यालय भर्ना नहुनु
- विद्यालयमा भर्ना भएका सबै विद्यार्थीहरु निरन्तर अध्ययनरत नहुनु
- माध्यमिक तहको शिक्षा पूर्ण रुपमा निःशुल्क नहुनु
- माध्यमिक तथा उच्च शिक्षा उत्पादनमुखी, अनुसन्धानमूलक र व्यावहारिक हुन नसक्नु
- शिक्षामा सरकारी लगानीको कमी हुनु
- सार्वजनिक शिक्षामा स्थानीय समुदायको अपनत्वको कमी हुनु
- भौतिक पूर्वाधार (१२८ वटा कक्षा कोठा संख्याको कमी रहेको) तथा जनशक्तिको कमी हुनु
- व्यवस्थापकीय कौशलतामा कमी हुनु
- शैक्षिक जनशक्तिहरुमा पेशा प्रतिको लगावमा कमी, उत्तरदायित्व र उत्प्रेरणामा कमी हुनु
- सार्वजनिक शिक्षामा आकर्षणको कमी हुनु
- शिक्षण पेशामा आवद्ध जनशक्तिलाई अन्य सरकारी पेशामा आवद्ध सरह सेवा सुविधा तथा मान नदिनु
- अधिकांश विद्यालयको जग्गा आफ्नो नाममा नभएको

❖ स्थानीय समुदायको निजी विद्यालय प्रति मोह बढ्नु र निजी शैक्षिक संस्थाहरु नाफामुखी कार्यमा बढी लाग्नु आदि ।

२.६ गाउँपालिका भित्र शिक्षामा संभावना

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका नेपालको संघीय राजधानी काठमाडौंबाट नजिकै रहेको गाउँपालिका हो । बागमती प्रदेश अन्तर्गत पर्ने पृथ्वी राजमार्गले छोएको, विद्युत, सहायक सडक लगायतको पहुँच भएको यो गाउँपालिका शिक्षामा प्रचुर मात्रामा सम्भावना बोकेको गाउँपालिका हो । जनसंख्याको हिसावले धेरै जनघनत्व नभएता पनि धेरैवटा विद्यालयहरु भएको, जातिगत रुपमा धेरै जातजातिहरुको बसोबास भएको र मिश्रित विद्यार्थी भएको यो एक महत्वपूर्ण गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकाको शिक्षाको समग्र संभावनालाई बुँदागत रुपमा तल प्रस्तुत गरिएको छ :

- गाउँपालिकाको साक्षरता दर ८३.८८ रहेको
- समुदायमा आधारित प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र ३ वटा, विद्यालयमा आधारित ७९ गरी कुल ८२ वटा प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र सञ्चालनमा रहेको
- ४ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालनमा रहेको
- स्थायी स्वीकृत दरवन्दी प्रावि तहमा १४८ जना तथा राहत ५१ जना गरी कुल १९९ जना, निमावि तहमा स्थायी स्वीकृत दरवन्दी १९ तथा राहत ११ जना गरी कुल ३० जना र मावि तहमा स्थायी स्वीकृत दरवन्दी १३ जना र राहत ५ गरी कुल १८ जना सहित जम्मा २४७ शिक्षक कार्यरत रहेका
- साविक उमाविमा ७ जना शिक्षकहरु अनुदानमा कार्यरत रहेका
- प्राविधिक धारतर्फ निमाशि २ जना, माशि ६ गरी ८ जना शिक्षकहरु कार्यरत रहेका
- शिक्षण सिकाइ अनुदान तर्फ संघीय मावि अनुदान ९ जना, संघीय निमावि अनुदान ७ र प्रदेश मावि अनुदान ४ जना रहेको
- प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र सहजकर्ता संघीय श्रोत ५० जना र गापा श्रोत ३२ जना गरी ८२ जना कार्यरत रहेका
- विद्यालयमा कुल १०६९० जना विद्यार्थी अध्ययनरत रहेका
- विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेर समूहका बालबालिका प्रत्यक्ष रुपमा नरहेक
- ९ वटा सामुदायिक माविमा पुस्तकालय रहेका
- ७० प्रतिशत विद्यालयमा आधारभूत तहको खानेपानी तथा शौचालय सुविधा रहेको
- अंग्रेजी माध्यममा पठनपाठन हुने विद्यालय संख्या १७ वटा रहेको
- १५ वटा विद्यालयमा इन्टरनेट सुविधा रहेको
- विद्युतीय हाजिरीको स्थापना ९ वटा विद्यालयमा रहेको
- स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-८) निर्माण भई कार्यान्वयनमा आएको
- प्राविधिक धारको १ वटा विद्यालय रहेको
- सबै विद्यालयमा वि.व्य.स.र शि.अ. संघ गठन भएको
- ६ वटा विद्यालयमा स्कुल बसको सुविधा रहेको
- पूर्व प्राथमिक तहको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना हुने विद्यार्थी ८२.६० प्रतिशत रहेको

- प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र देखि कक्षा ५ सम्मका विद्यार्थीलाई दिवा खाजा सुविधा उपलब्ध रहेको
- ९ वटा माध्यमिक विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला रहेको
- सबै विद्यालयमा विद्यालय सुधार योजना अद्यावधिक भएको
- सबै विद्यालयमा बाल क्लब गठन भएको र सबै वडामा बाल सञ्जाल गठन भएको
- २ वटा स्नातक तहका क्याम्पसमा व्यवस्थापन र शिक्षा संकायमा गरी कुल ३१४ विद्यार्थी अध्ययनरत रहेका
- १ वटा आवासीय विद्यालय सञ्चालनमा रहेको
- विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति सुविधा उपलब्ध रहेको
- जयवागेश्वरी क्यापसमा विज्ञान विषयमा पठन पाठन हुने गरेको
- कृषि बाली विज्ञान विषयमा कक्षा ११ तथा १२ मा अध्यापन हुने १ (चन्द्रोदय मावि) रहेको
- विद्यालयमा बालमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग हुने गरेको
- ४ विद्यालयमा विद्यालय नर्स कार्यक्रम कार्यान्वयन रहेको
- अधिकांश विद्यालयहरुमा न्यानो माया कार्यक्रम अन्तर्गत पोशाक वितरण गर्ने कार्य शुरुवात गरिएको
- सबै विद्यालयहरुमा खेलकुदका गतिविधिहरु समेत सञ्चालन हुँदै आएको

२.७ शैक्षिक स्तर बढाउन गाउँपालिकाले अपनाएका रणनीतिहरु

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले शिक्षा तथा सामाजिक क्षेत्रको स्तर बढाई देश र माटो सुहाउँदो शिक्षा विकासमा जोड दिँदै आएको छ। यो गाउँपालिकाले एउटा पूर्ण साक्षर, सीपयुक्त विद्यार्थीहरु उत्पादन गर्ने तथा समग्र शैक्षिक गुणस्तर उकास्नका लागि विभिन्न रणनीतिहरु अपनाएर अल्पकालिन तथा दीर्घकालीन कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ। यसका लागि गाउँपालिकाले अपनाएका आधारभूत रणनीति तथा कार्यक्रमहरुलाई निम्न बुँदाहरुमा समेटिएको छ।

रणनीति १: सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षाका अवसर सुनिश्चित गर्न संरचनागत, नीतिगत तथा व्यावहारिक सुधार गर्ने ।

- ❖ शिक्षण सिकाइलाई प्रभावकारी डिजिटल पाठ्य सामाग्रीको व्यवस्था, शैक्षिक सामाग्री, विद्युतीय पुस्तकालय तथा विज्ञान प्रयोगशालाको स्थापना तथा सञ्चालनलाई विस्तार गर्दै लगिनेछ।
- ❖ विद्यालय शिक्षक तथा प्रारम्भिक बाल विकास सहजकर्ताको पदपूर्ति, क्षमता विकास तथा प्रोत्साहनलाई पारदर्शी, वैज्ञानिक र विधि संगत गरिनेछ।
- ❖ भौगोलिक दुरी टाढा भएका बस्तीका बालबालिका सहित अनाथ तथा अति विपन्न बालबालिकाका लागि आवासीय विद्यालय सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ सामुदायिक शिक्षामा अभिभावकको सहभागिता बढाउन अभिभावक शिक्षा सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ विद्यालयका शैक्षिक गतिविधि अनुगमन गरी समयमै सुधार गर्न शिक्षा शाखा, विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संघ सहितको स्थानीय विद्यालय अनुगमन संयन्त्र तयार गरी शिक्षाको गुणस्तर सुधारको लागि पृष्ठपोषण र सहजीकरण गरिनेछ।
- ❖ सीमान्तकृत अल्पसंख्यक चेपाङ/प्रजा समुदायका बालवालिकाहरुलाई माध्यमिक तहसम्मको विद्यालय शिक्षालाई सुनिश्चित गर्ने नीति अवलम्वन गरिनेछ।

❖ विद्यालयमा खेलकुदलाई प्रवर्द्धन गर्न पर्याप्त मात्रामा खेलकुदका सामाग्री व्यवस्था गरिनुका साथै बालबालिकाहरुको प्रतिभा पहिचान र प्रोत्साहनका लागि अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन र पुरस्कारको प्रवन्ध गरिनेछ ।

रणनीति २: प्रतिस्पर्धी, जीवनोपयोगी तथा बजार अनुकूलको विद्यालय शिक्षा हासिल गर्न आवश्यक आधारहरु तयार गर्ने ।

❖ प्राविधिक विद्यालय सञ्चालनका लागि आवश्यक पूर्वाधार, जनशक्ति तथा सामागीको यथोचित व्यवस्था गरी आवश्यकता अनुसार अन्य विषयमा प्राविधिक धारको कक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।

❖ असल सिकाइबाट शिक्षामा गुणात्मक सुधार ल्याउन हरेक वडामा लिडर र फिडर विद्यालयको अवधारणा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

❖ विद्यार्थीलाई कृषि, प्राविधिक ज्ञान, विशिष्ट सीप सम्बन्धमा जानकारी प्रदान गरी प्रयोगात्मक अभ्यास लगायत रचनात्मक कार्यहरु सञ्चालनको व्यवस्था गरिनेछ ।

❖ हरेक विद्यालयमा बगैँचा स्थापना र वृक्षारोपण तथा संरक्षणको अभ्यास संस्थागत गरिनेछ ।

❖ विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी आधारभूत जानकारी र व्यवस्थापन सम्बन्धी अभ्यास तथा सामाग्री वितरण गरिनेछ ।

❖ बजारमा माग अनुसारको विषयवस्तुलाई स्थानीय पाठ्यक्रम र पठनपाठनमा समावेश गर्दै लगिनेछ ।

❖ सामाजिक, आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा ख्याती कमाएका उद्यमी, कृषक, कालिगड, ख्यातीप्राप्त व्यक्ति तथा सिल्पीहरुसँग साप्ताहिक कार्यक्रम अन्तर्गत अन्तरक्रिया तथा सीप हस्तान्तरणका अवसर उपलब्ध गराइनेछ ।

रणनीति ३: विद्यालयमा आधुनिक विद्युतीय सूचना प्रविधिको विस्तार तथा उपयोगलाई विस्तार तथा व्यवस्थित गर्ने ।

❖ विद्यालयमा गुणस्तरीय वैकल्पिक उर्जा, इन्टरनेट सुविधा तथा शिक्षण सिकाइका लागि कम्प्युटर, डिजिटल पाठ्यसामग्री र मल्टिमिडियाको व्यवस्था तथा शिक्षकको आवश्यक क्षमता विकासको वातावरण मिलाइनेछ ।

❖ विद्यालयहरुको अनुगमनमा ई-हाजिरी र सिसि क्यामेरा जडान गरी दैनिक हाजिरी, सूचना प्रवाह र अभिलेख व्यवस्थापनमा सूचना तथा संचार प्रविधि प्रयोग गरिनेछ ।

❖ शिक्षक तथा विद्यार्थीलाई इन्टरनेटको माध्यमबाट अध्ययन, खोज तथा क्षमता विकासका लागि सुशिक्षित तथा अभ्यस्त गराइने छ ।

❖ विद्यालयहरुमा सुविधा सम्पन्न सूचना संचार प्रविधिको उपयोग (ICT) ल्याव तथा विद्युतीय पुस्तकालय स्थापना गर्दै लगिनेछ ।

रणनीति ४: विद्यालयको संरचनागत सुधार गरी संस्थागत सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

❖ गाउँपालिका भित्रका विद्यालयहरुको नक्शाङ्कन, शिक्षक विद्यार्थी अनुपात, शैक्षिक गुणस्तर समेतको अध्ययन गरी विद्यालय समायोजन एवं एकीकरण, कक्षा घटुवा तथा शिक्षक दरवन्दी मिलान गरिनेछ ।

- ❖ गाउँ शिक्षा योजना तर्जुमा गरी गुणस्तरीय शिक्षाका लागि निर्दिष्ट लक्ष्य तर्फ शैक्षिक गतिविधि केन्द्रित गरी आधुनिक विद्युतीय सूचना प्रविधिको पहुँच तथा शिक्षण सिकाइप्रक्रिया यथोचित उपयोगलाई प्रभावकारी गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालय सुधारका लागि स्वमूल्यांकन विधि अवलम्बन तथा स्थानीय आवश्यकता अनुसारको शैक्षिक क्यालेन्डर गाउँपालिकाबाट तयार गरी लागु गर्ने परिपाटीको थालनी गरिनेछ ।
- ❖ बालबालिकालाई सिकाइको सकारात्मक वातावरण तयार गर्न प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रमा सिकाइ कुना निर्माण गरिनेछ ।
- ❖ बाल क्लव, विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संघको गठनलाई नियमित गरी विद्यालयमा शैक्षिक व्यवस्थापनको वातावरण तयार गरिनेछ ।
- ❖ बालक्लवहरुको व्यक्तित्व विकासका लागि बालसहभागिता तथा विभिन्न सृजनात्मक गतिविधिहरुमा उनीहरुको पहुँच स्थापित गरिनेछ ।
- ❖ माध्यमिक विद्यालयहरुमा सवारी साधनको क्रमशः व्यवस्था गर्दै लगिनेछ ।
- ❖ विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेर समूहका सबै बालबालिकालाई विद्यालय आउने वातावरण तयार गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालयमा स्वास्थ्य सेवा एवं स्वास्थ्य शिक्षाका लागि १ विद्यालय १ नर्स कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।

रणनीति ५: विद्यालय शिक्षामा समतामूलक पहुँच स्थापना गर्न औपचारिक शिक्षाका वैकल्पिक अवसरहरु सृजना गर्ने ।

- ❖ वैकल्पिक शिक्षा तथा समावेशी शिक्षाको लागि शिक्षक, शैक्षिक सामाग्री, प्रशिक्षण, अनुगमन र मूल्यांकनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालयहरुमा अपाङ्गतामैत्री भौतिक संरचना, ह्विल चियर लगायत सहयोगी सामाग्रीको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ❖ निरक्षरता उन्मुलन गर्न अनौपचारिक शिक्षालाई नतिजामुखी बनाइने छ ।
- ❖ चेपाङ/प्रजा समुदायका बालवालिकाहरुलाई माध्यमिक तहसम्मको विद्यालय शिक्षाको अध्ययनलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।
- ❖ मातृभाषा शिक्षा हासिल गर्ने अवसर प्रदान गर्न आवश्यकता अनुसार चेपाङ, तामाङ भाषामा कक्षा सञ्चालन गर्न पहल गरिनेछ ।

रणनीति ६: उच्च शिक्षाको गुणस्तर सुधार तथा पहुँच स्थापित गर्न सहकार्य तथा समन्वय गर्ने ।

- ❖ स्नातक तहको शिक्षाको गुणस्तर सुधार गर्न व्यवस्थापकीय सहयोग तथा पूर्वाधार निर्माणमा आवश्यक पहल गरिनेछ ।

- ❖ स्नातक तहमा कक्षा सञ्चालन भएका क्याम्पसमा माग अनुसार अन्य संकाय तथा विषयमा पठन पाठनका अवसर तयार गर्न आवश्यक पैरवी गरिनेछ ।
- ❖ प्राविधिक विषयमा उच्च शिक्षा अध्ययन गर्ने जेहन्दार तथा विपन्न विद्यार्थीलाई गाउँपालिकाबाट सहयोगको व्यवस्था गरिनेछ ।

रणनीति ७ : पेशागत क्षमता अभिबृद्धि

- ❖ बाल विकास सहजकर्ता, शिक्षक कर्मचारीलाई तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ❖ दण्ड जरिवाना, प्रोत्साहन पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ❖ सिकाइ अनुभव आदानप्रदान, शैक्षिक भ्रमण लगायतका कार्यहरु सञ्चालन गरिने छ ।

अन्य रणनीतिहरुः

- १७९ संख्यामा क्रमशः शिक्षक दरवन्दी थप गर्ने
- हर्कपुर मावि तथा बाँसखर्क माविमा विज्ञान प्रयोगशाला थप गर्ने र क्रमश आधारभूत विद्यालयहरुमा पनि यसलाई विस्तार गर्ने
- मा.वि. तथा निमावि तहका सबै विद्यालयहरुमा विद्युतीय पुस्तकालय स्थापना गर्ने
- सबै विद्यालयमा सूचना, सञ्चार र प्रविधि विस्तार गर्ने
- विद्यार्थी निरन्तरताका लागि अभिभावक शिक्षा र आमा समूह परिचालन गर्ने
- सबै विद्यालयका खेलमैदानको स्तरोन्नति गर्ने
- हरित विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन गरी विद्यालयलाई हरियाली र आकर्षक गराउने
- सबै विद्यालयमा स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्थापन गर्ने
- १२८ कोठाका विद्यालय भवन निर्माण गर्ने
- ५१ विद्यालयमा बालमैत्री तथा अपांगमैत्री शौचालयको निर्माण गर्ने
- सबै विद्यालयमा विद्युतीय हाजिरी स्थापना गर्ने
- सबै माध्यमिक विद्यालयमा सिसि क्यामराको स्थापना गर्ने
- सबै बाल कक्षामा सिकाइ सामग्री र बसाइ व्यवस्थापन, खानेपानी तथा शौचालय व्यवस्थित गर्ने
- बालविकास सहजकर्तालाई नियमित तालिमको व्यवस्था गर्ने
- विद्यालयमा बाहिर रहेका बालबालिकाको नियमित खोजी गर्ने
- विद्यालय स्तरमा लिईने आवधिक परीक्षाहरुमा एकरुपता कायम गर्ने
- शैक्षिक सत्रको सुरुवातमै राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका प्रारुपका आधारमा परीक्षा तालिका प्रकाशन गर्ने
- वर्षको १ पटक विद्यालय र सामुदायिक सिकाइ केन्द्रले समुदायको विवरण सङ्कलन गर्ने
- शिक्षा शाखामा २ जना जनशक्ति थप गर्ने
- अभिभावक शिक्षा, साक्षरता र साक्षरोत्तर कार्यक्रम विस्तार गर्ने
- सबै विद्यालयमा मापदण्ड अनुरुपको घेरावार निर्माण गर्ने
- विद्यालयमा खेलकुद तथा सिकाइ सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने
- विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलाप नियमित रुपमा सञ्चालन गर्ने
- विद्यालय सुधारका लागि स्वमूल्याङ्कन विधि अवलम्बन गर्ने

- उच्च शिक्षा कक्षा सञ्चालनमा आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउने
- हरेक वडामा लिडर र फिडर विद्यालयको अवधारणा कार्यान्वयन गर्ने
- विद्यार्थी नियमितताका लागि आमा भेला गर्ने
- प्राविधिक विषयमा उच्च शिक्षा सञ्चालनमा आधार तयार गर्ने
- विपन्न तथा गरिब विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति तथा विशेष अवसर उपलब्ध गराउने
- विद्यालयमा सूचना प्रविधिको व्यवस्थापन गर्ने
- मागमा आधारित शिक्षक तालिमको व्यवस्था गर्ने
- विद्युतीय सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षण तालिम सञ्चालन गर्ने
- विद्यालय खाजा कार्यक्रमलाई नियमन गर्ने
- विद्यालयमा जंकफुड निषेध गर्ने
- विद्यालयको १ सय मिटर वरपर मदिरा तथा सुर्तीजन्य पदार्थको विक्री वितरण पूर्ण निषेध गर्ने
- विद्यालय व्यवस्थापन खर्चको व्यवस्था गर्ने
- सबै मा.वि.मा विद्यालय नर्स कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- सबै मा.वि.मा कम्तीमा एक वटा बस सञ्चालन गर्ने
- रिचोक इराङ आ.वि.मा २ वटा, हर्कपुर मा.वि.मा १ वटा, चन्द्रोदय मा.वि. विशालटारमा १, वागेश्वरी मा.वि. रिचोकटार १, शंखादेवी मा.वि.मा १ गरी ६ प्रारम्भिक बालविकास कक्षा थप गर्ने
- शंखादेवी मा.वि.मा यातायातको सुविधाको व्यवस्था मिलाउने
- प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रमा सिकाइ कुना निर्माण गरी बाल शिक्षकलाई तालिम दिने
- आवश्यक आधार तयार गरी बालमैत्री स्थानीय शासन लागू गर्ने
- सबै विद्यालयहरुमा बाल उद्यानको सुनिश्चितता गर्ने
- आफ्नो नाममा लालपूर्जा नभएका विद्यालयहरुका लागि जग्गा विद्यालयको नाममा ल्याउन पहल गर्ने ।
- वर्षमा १ पटक बृहत शैक्षिक अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- शिक्षक प्रतिभा पहिचान कार्यक्रमलाई विस्तार र व्यवस्थित गर्ने
- विद्यार्थी प्रतिभा पहिचान कार्यक्रमलाई विस्तार र व्यवस्थित गर्ने
- सूचकमा आधारित रहेर प्रत्येक वर्ष विद्यालयको ग्रेडिङ्ग गरिने
- खेलकूद प्रतियोगितालाई विद्यालयको तल्लो तहमा समेत विस्तार र व्यवस्थित गर्ने
- लिडर विद्यालयमा खेलकूद र संगीत शिक्षकको व्यवस्था गर्ने
- शिक्षकको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनलाई नतिजासँग जोड्ने
- Team Supervision लाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने
- वडा स्तरीय खेलकूद समितिलाई खेलकूद गतिविधिलाई वडा स्तरबाटै मजवुत र चलायमान बनाउने
- अभिभावकसँग शिक्षक कार्यक्रमलाई बनाउँदै अभिभावक शिक्षालाई जोड दिने ।
- अति दुर्गम भेगमा अध्यापन गर्ने शिक्षकहरुलाई त्यसै ठाउँमा टिकाई राख्न प्रोत्साहित गर्ने ।

परिच्छेद ३ : विद्यालय क्षेत्रका मुख्य उपक्षेत्रहरू

अवधारणा

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले शैक्षिक सुधारका लागि निर्माण गरेको यो ५ वर्षे शैक्षिक योजना हो । यस योजनामा विभिन्न उपक्षेत्रहरु निर्माण गरी योजनालाई व्यवस्थित गरिएको छ । प्रत्येक क्षेत्रको वर्तमान अवस्थाको समीक्षा र पहिचान गरिएका चुनौतीहरुलाई दृष्टिगत गरी योजनाको उद्देश्य, चुनौतिहरुको सामना गरी उद्देश्य प्राप्तिका लागि उपक्षेत्रगत रुपमा रणनीतिहरु प्रमुख क्रियाकलापहरु तथा लक्ष्यहरु निर्धारण गरिएको छ। यस खण्डमा नेपालको संविधानले निर्देशित गरेका दृष्टिकोण, मौलिक अधिकार, निजी संरचना, शिक्षा सम्बन्धी नीति, दिगो विकासको लक्ष्य, अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा शिक्षा सम्बन्धी प्रतिवद्धता, पन्ध्रौं योजनालाई समेत आधार लिने र विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६ को संरचनालाई समेत महत्वपूर्ण आधार मानिएको छ। यसैको आधारमा यस उपक्षेत्रहरुमा बर्तमान अवस्थाको समीक्षा गरी चुनौती पहिचान गर्नुका साथै योजनाका लागि उद्देश्य, रणनीतिहरु, नतिजा आँकलन, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरु तहगत रुपमा नै समावेश गरिएको छ।

३.१ बालविकास र शिक्षा

३.१.१ परिचय

प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा बालबालिकाहरूलाई आधारभूत शिक्षाको लागि तयार गराउने कार्यक्रम हो । यस कार्यक्रमले विद्यालय जाने उमेर पूर्वका बालबालिकाहरूको शारीरिक, मानसिक तथा बौद्धिक, सामाजिक, संवेगात्मक जस्ता सर्वाङ्गीण विकासमा सहयोग गर्दछ। नेपालको अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५ तथा राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ मा चार वर्ष उमेर पुगेका बालबालिकाको लागि एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने कुरा उल्लेख छ । नेपालको पन्ध्रौं योजनामा पनि प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा कार्यक्रमलाई जोड दिइएको सन्दर्भमा बेनीघाट रोराङ गाउँ शिक्षा योजनामा पनि सो कार्यक्रमलाई समावेश गरिएको छ। यस कार्यक्रमलाई सबै बालबालिकाहरुको पहुँचमा पुर्याउनको लागि सरकारी तथा गैह्र सरकारी संस्था, स्थानीय सरकार, सामुदाय, विद्यालयहरू तथा आम सरोकारवालाहरूको हातेमालो वा सहयोग हुन आवश्यक छ । यस योजना अवधिका लागि प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमका उद्देश्य, नीतिहरू, कार्यक्रम कार्यान्वयनका प्रमुख नतिजा र योजना प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ।

३.१.२ वर्तमान अवस्था

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका अन्तर्गत कुल ८२ वटा बालविकास केन्द्रहरू रहेका छन् । ती मध्ये ३ ओटा बालविकास केन्द्र समुदायद्वारा सञ्चालित छन् भने ७९ बालविकास केन्द्रहरू विद्यालयमा सञ्चालित छन् । गाउँपालिका भित्र ४ र ५ वर्ष उमेर समूहका १८४७ जना बालबालिकाहरू रहेका छन् । उमेर नपुगेका बालबालिका समेत बालविकास केन्द्रमा जाने गरेको पाइन्छ । बालविकास केन्द्रमा जम्मा ८२ स.का.हरू मध्ये आधारभूत तालिम प्राप्त ३२ र बाँकी ५० तालिम अप्राप्त छन् । बालविकास केन्द्र सञ्चालनका लागि छुटै भवन तथा कक्षा कोठा व्यवस्थापन गर्न कठिनाइ रहेको छ। विद्यालयमा सञ्चालित बालविकास केन्द्रको अवस्था सन्तोषजनक देखिए पनि समुदायमा आधारित बालविकास केन्द्रहरूको व्यवस्थापन कमजोर रहेको छ। बालविकास केन्द्रका सहयोगी कार्यकर्ताहरूको सेवा, सुविधा समेत स्पष्ट गर्नु पर्ने अवस्था रहेको छ।

३.१.३. उद्देश्य

सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय बालविकास शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्न निम्न लिखित विशिष्ट उद्देश्यहरू किटान गरिएको छ ।

१. चार वर्ष उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई बालविकास शिक्षामा पहूँच बनाउनु,
२. उमेर समूहका बालबालिकाहरूलाई सर्वाङ्गीण विकास सहित आधारभूत शिक्षाको तयारीमा पहूँच बढाउनु,
३. बालविकास तथा शिक्षाका सेवाहरूमा गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु,
४. सबै बालिबालिकाहरूलाई बालशिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गराउनु ।

३.१.४ रणनीति

योजना उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न निम्न लिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

१. बालविकास तथा शिक्षामा लगानी सुनिश्चित गर्न केन्द्रको मापदण्ड अनुसार कार्यान्वयन गरिने छ,
२. संघीय सरकारले अवलम्बन गरेको मापदण्ड र ढाँचा अनुसार अनुदानका आधारमा बालविकास तथा शिक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरिनेछ,
३. प्रदेश सरकारको सहयोगमा क्षमता विकास समन्वय तथा सहजीकरणका माध्यमबाट स्थानीय सरकारलाई सहयोग गर्ने,
४. बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमको नक्साङ्कन पुनर्वितरण र नयाँ स्थापनाको व्यवस्था गरिने छ,
५. भौगोलिक जटिलता र लक्षित समुदायका बालबालिकाका लागि नमूना विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गरिने छ,
६. गुणस्तर सुनिश्चित गर्न सिकाइको आवश्यकता सम्बोधन गर्न पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गरिने छ,
७. बालविकास तथा शिक्षामा लगानी सुनिश्चित गर्न केन्द्रको मापदण्ड अनुसार कार्यान्वयन गरिने छ,
८. बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमको प्रभावकारीताका लागि परिवार, समुदाय, संघ संस्था निजी क्षेत्र र विद्यालयलाई जिम्मेवार गराईनेछ ।

३.१.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित हुने

ख) प्रमुख नतिजाहरू

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले शिक्षा क्षेत्रको विकासको लागि सञ्चालन गर्ने कार्यहरुबाट निम्न नतिजाहरुको अपेक्षा गरिएको छः

१. बालविकासको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गर्ने अवसर हुने,
२. चार वर्ष उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई एक वर्षको शिक्षा कार्यक्रममा सहज पहुँच हुने,
३. मन्टेश्वरी तालिम प्राप्त शिक्षकर बालबालिकाको हेरचाहका लागि सहायक कर्मचारी सहितको बालविकास केन्द्र रहने,
४. समय अनुसारको पाठ्यक्रम परिमार्जन गरी उनीहरूको विकासात्मक र सिकाइ आवश्यकता सम्बोधन हुने गरी गुणस्तरीय सेवा सुनिश्चित हुने,
५. बालविकास तथा शिक्षाको कार्यान्वयनमा सबै तहका सरकार, परिवार, समुदाय, संघसंस्था र विद्यालय जिम्मेवार हुने,
६. बालबालिकाको आवश्यकता अनुसार घर, समुदाय, कार्यक्षेत्र र घुम्ती बालविकास केन्द्रको नमूनाहरू विकास हुने,

ग) प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

मुख्य कियाकलापहरु	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)						कैफियत
		१	२	३	४	५	जम्मा	
दुर्गम लक्षित वर्गका बालबालिकालाई वैकल्पिक बाल विकासकेन्द्रहरु संचालन गर्ने	संख्या			३	३	३	९	
प्रारम्भिक बालबिकास शिक्षाका मापदण्ड सम्बन्धी प्रबोधीकरण गर्ने	बाबिके संख्या	२०	४०		२२		८२	
बालविकास शिक्षा पाठ्यक्रमको प्रबोधीकरण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	
बालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री शौचालय सहित बाल शिक्षा भवन निर्माण	वटा	१	१	२	१	१	६	
बाल उद्यान तथा शैक्षिक, खेलकुद सामग्री निर्माण	बाविके संख्या	५	१०	१०	२२	२२	६९	विद्यालय सहितका सबै बाल विकास केन्द्रहरुमा
बाल शिक्षा सहजकर्तालाई तालिम	जना	८२	८२	८२	८२	८२		सबैलाई वर्षको १ पटक
स्वास्थ्य परीक्षण, खोप अभिलेख, कुपोषित बालबाबलिकालाई आवश्यक प्रवन्ध	सबै विद्यार्थी	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
सूचना प्रविधिका सामग्रीको व्यवस्था	बाविके संख्या	१०	१०	३०	२०	१२	८२	आवश्यकता र बजेट अनुसार सामग्रीहरु खरीद गर्ने
अनुगमन, समन्वय, सुपरीवेक्षण र सहयोग	बाविके संख्या	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		आवश्यकता अनुसार

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.२.१ परिचय

आधारभूत शिक्षा भन्नाले सामान्यतया कक्षा १ देखि ८ सम्मको शिक्षालाई बुझाउँछ। आधारभूत शिक्षाले बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास गुणस्तरीय जीवनयापन र सामाजिक समायोजनमा सहयोग गर्दछ। यसले व्यक्तिलाई जीवनपर्यन्त सिकाइको मार्ग प्रशस्त गरी मुलुकको सामाजिक र आर्थिक रुपान्तरणमा सहभागी हुने अवसर प्रदान गर्दछ। नेपालको संविधानले आधारभूत शिक्षालाई व्यक्तिको मौलिक अधिकारको रुपमा लिएको हुनाले यस तहलाई समतामूलक पहूँच पुऱ्याई व्यक्तिको मौलिक अधिकारको रुपमा लिइएको छ। यस तहको शिक्षामा समता र गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने दायित्व सरकारको हो। नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुँच हुने, अनिवार्य र निःशुल्क पाउने हक हुनेछ भनी व्यवस्था गरेको छ। अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन २०७५, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी नियमावली २०७७ ले यस तहको शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको हुने र आधारभूत तहको सबै बालबालिकालाई विद्यालय पठाउन प्रत्येक नागरिकको कर्तव्य हुनेछ। यस तहको शिक्षालाई स्थानीय तहको एक अधिकार र संघ र प्रदेशको पनि दायित्व रहेको छ। आधारभूत शिक्षा अन्तरगत कक्षा १ देखि ८ सम्मको शिक्षा पहुँच गुणस्तर तथा समता र व्यवस्थापकीय प्रबन्धको वर्तमान अवस्थाको समीक्षाका आधारमा चुनौतीहरू पहिचान गरी आगामी ५ वर्षको लागि यस तहको शिक्षा विकासको उद्देश्य, रणनीति, नतिजा र प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य उल्लेख गरिएको छ।

३.२.२ वर्तमान अवस्था

यस गाउँपालिकामा जम्मा ७१ वटा विद्यालयहरु मध्ये ५९ वटा विद्यालयहरू आधारभूत तहका रुपमा सञ्चालित छन्। जसमा ५२ ओटा कक्षा ५ सम्म र ७ ओटा कक्षा ८ सम्म रहेका छन्। कतिपय ठाउँहरुमा अझै पनि विद्यालय उमेर समूहका बालबालिका विभिन्न कारणले विद्यालय बाहिर रहेका छन्। यस तहको शिक्षाको पहुँचमा आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था तथा भौगोलिक अवस्थितिका कारणले असमानता रहेको तथा दलित छात्राहरूको अति गरिबीले विद्यालयको पहुँच पुऱ्याउन कठिन छ। विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री र सुरक्षित बनाउन थप प्रयास आवश्यक छ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाभित्र अध्ययन गर्ने बालबालिकाको विकास तथा सिकाइलाई प्रभावित पार्ने पोषण, स्वास्थ्य, सरसफाइ, दिवा खाजा जस्ता सेवालाई सुधार गर्दै अगाडी बढ्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। पेशागत रुपमा सक्षम योग्य शिक्षकको अपर्याप्तता, विद्यालय नेतृत्व र व्यवस्थापनमा भएको समस्याले पनि आधार भूत शिक्षाको पहुँच र गुणस्तर व्यवस्थापनमा असर परेको देखिन्छ। यस तहमा विद्यालय छाड्ने, कक्षा, दोहोऱ्याउने जस्ता कारणले यो तह पूरा गर्ने दरमा अपेक्षित सुधार हुन नसकिरहेको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै यस तहको आन्तरिक सक्षमतामा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ।

यस गाउँपालिकामा ११.५२ प्रतिशत विद्यार्थी संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत छन्। सबै बालबालिकालाई सामुदायिकमा ल्याउन सामुदायिक विद्यालयको गुणस्तर सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ।

यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा आधारभूत शिक्षामा निम्नलिखित चुनौतीहरू देखिएका छन्:

१. अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने,

२. आधारभूत शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने,

३. आधारभूत तहमा सिकाइको गुणस्तर सुधार गरी विद्यार्थीको सिकाइ वृद्धि गर्ने,

४. आधारभूत विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरणमा सुधार ल्याई विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउने,

५. सूचना तथा सञ्चार लगायतका प्रविधिमा शिक्षक तथा विद्यार्थीको पहुँच विस्तार तथा शिक्षकको दक्षतामा वृद्धि गरी सिकाइमा प्रभावकारी ढङ्गले प्रयोग गर्ने,

६. विद्यालयहरूलाई पुनर्वितरण, समायोजन र वैकल्पिक प्रबन्धसमेत गरी पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने,

७. आवश्यक शिक्षक दरवन्दीको व्यवस्था गरी विद्यालयमा सक्षम र योग्य विद्यालय जनशक्ति (शिक्षक तथा प्र.अ. एवम् कर्मचारी समेत) व्यवस्थापन गर्ने,

८. पोषण, स्वास्थ्य, दिवा खाजालगायत विद्यार्थी सहायता प्रणालीको उचित व्यवस्था गर्ने,

९. विद्यालय शिक्षालाई विविधताअनुकूल, समावेशी र समतामूलक बनाउने,

१०. विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थिति प्रति उत्थानशील (Resilient) बनाउने,

११. विद्यालय शिक्षा पद्धतिलाई विद्यार्थीको सिकाइ प्रति उत्तरदायी बनाउने,

१२. शिक्षक तथा विद्यार्थीलाई प्रविधिको पहुँच वृद्धि गर्ने,

१३. विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गका रूपमा विकास गर्ने ।

३.२.३. उद्देश्य

यस योजनाको मुख्य उद्देश्य अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा कार्यक्रम मार्फत आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्दै गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नु रहेको छ। यस योजनाले आधारभूत शिक्षा सम्बन्धी निम्नलिखित दीर्घकालीन उद्देश्य राखेको छ :

१. आधारभूत विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत तहको शिक्षा पूरा गर्ने अवस्था सुनिश्चित गर्नु,

२. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी यस तहको शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु,

३. विद्यालय शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय प्रबन्धमा सुधार गरी विद्यालय पद्धतिलाई विविधता अनुकूल, उत्थानशील (Resilient) र जवाफदेही बनाउनु,

४. आधारभूत शिक्षा पूरा गरेका सबै बालबालिकाहरूमा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल हुने अवस्था सुनिश्चित गर्नु,

५. आधारभूत विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउनु,

६. आधारभूत तहको सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराउने र अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तुलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु ।

३.२.४ रणनीतिहरू

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले आधारभूत शिक्षा विकासमा बनाएका उद्देश्यहरू हासिल गर्न निम्नलिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गर्नेछ :

१. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको कार्यान्वयन गर्न स्थानीय तहले थप आवश्यक कानुन तर्जुमा तथा आवश्यक स्रोतको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२. संघीय मापदण्ड अनुसार स्थानीय तहले आवश्यक समन्वय गरी विद्यालय नक्साङ्कन मार्फत् सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यालयहरूलाई पुनर्वितरण तथा समायोजन गरिनेछ ।

३. आधारभूत तहमा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइका लागि शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक र प्रधानाध्यापकलाई स्थानीय तहप्रति जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गरिनेछ ।

४. आफ्नो क्षेत्रभित्र विद्यालय बाहिर रहेका सबै बालबालिकाहरूको यथार्थ विवरण सङ्कलन गरी उनीहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यक व्यवस्था (वैकल्पिक, अनौपचारिक, खुला, परम्परागत शिक्षा तथा सिकाइ, लक्षित कार्यक्रम, प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम आवासीय सुविधा आदि) मिलाइनेछ ।

५. सबै आधारभूत विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको उचित प्रबन्धसहित न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गरी बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरण तयार गरिनेछ ।

६. न्यूनतम सक्षमता हासिल गराउन कक्षागत रुपमा १-५, ६-८, ९-१० र ११-१२ कक्षा सम्म वार्षिक रुपले ५ वर्ष सम्म पूरा गर्नका लागि गाउँपालिकाले संघीय र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्नेछ ।

७. शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकहरूको क्षमता विकास, उत्प्रेरणा र व्यवस्थापन तथा सूचना सञ्चार प्रविधिसँग परिचित गराई शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गरिनेछ ।

८. विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघका पदाधिकारीको क्षमता विकास र अभिभावक अभिमुखीकरण गरिनेछ ।

९. विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा सुधार गर्न स्थानीय स्वास्थ्य इकाइ तथा संघसंस्थाको सहकार्यमा स्थानीय तहले विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछ ।

१०. विद्यार्थीलाई विद्यालयमा आधारित शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराइने छ ।

१३. यस गाउँपालिकाले Comprehensive School Safety Framework (CSSF) लागू गर्नेछ यसका अलवा आवश्यक सहकार्य गरी विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थिति प्रति उत्थानशील (Resilient) बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा लगिनेछ ।

१४. विद्यालय शिक्षालाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलगायतका प्रविधिको प्रयोग गरी सहज र उपयोगी बनाउने कार्यलाई व्यवस्थित रूपमा विस्तार गरिनेछ ,

१५. संघीय सरकारले शिक्षकको न्यूनतम योग्यता र तालिमको मापदण्ड तथा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात लगायत शिक्षकको दरवन्दीका आधारहरूको पुनरावलोकन गरी स्थानीय तहका लागि दरवन्दी निर्धारण गरिनेछ र स्थानीय तहले आवश्कताअनुसार शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण तथा समायोजन गरिनेछ ।

१६. निश्चित अन्तरालमा विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण तथा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गरी जवाफदेहिता सुनिश्चित तथा सुधारमा क्षेत्र पहिचान गरिनेछ ।

१७. बाल विकास शिक्षक सहित शिक्षकको पेशागत विकास र सहायता प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्दै लगिनेछ ।

१८. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ अनुरूप सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराउनका लागि व्यवहारकुशल सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा एकीकृत गर्नुका साथै अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तुलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने गरी सिकाइ सामग्री, विधि तथा क्रियाकलापमा परिमार्जन तथा सुधार गर्दै लगिने छ ।

१९. मुल्याङ्कनलाई स्तरीय, मर्यादित र युक्तिसंगत बनाउन एकीकृत प्रणाली अपनाईनेछ जसका लागि सफ्टवेरको विकास गरी कक्षागत तथा तहगत विश्लेषणको व्यवस्था मिलाउँदै लगिनेछ ।

३.२.५ उपलब्धि नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

गाउँपालिकाको योजना अनुरुप अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षामा पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भई शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि हुनेछ ।

ख) प्रमुख नतिजाहरू

१. सबै बालबालिका आधारभूत शिक्षाको पहुँचमा सहभागी हुने,

२. न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार तथा सिकाइ सामग्रीको उपलब्धता र आवश्यक सङ्ख्यामा योग्य, सक्रिय तथा उत्प्रेरित शिक्षकको व्यवस्था भई बालमैत्री र समावेशी वातावरणमा सिकाइ हुने,

३. आधारभूत शिक्षा पूरा गर्ने बालबालिकाले न्यूनतम सिकाइउपलब्धि हासिल गरेको हुने,

४. विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन र पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवा खाजाको प्रबन्धबाट बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार हुने,

५. आधारभूत शिक्षाको भर्ना सहभागिता तथा सिकाइ उपलब्धिमा लैङ्गिक समता सूचनामा सुधार हुने ,

७. विद्यालय शिक्षा प्रणाली प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील हुने,

८. शैक्षिक निकायमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास भई आधारभूत तहमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रवाह तथा शैक्षिक सुशासन कायम हुने,

९. विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलगायतका प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार तथा सहज उपयोग भई सिकाइलाई सहयोग हुने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य (Major activities and target)

तालिकाः आधारभूत शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (पहिलो लक्ष्य ५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	विद्यालय नक्सांकन, पुनर्वितरण र समायोजन	पटक		१	१			२	
२.	कक्षागत तथा विषयगत शिक्षकको व्यवस्था	संख्या							आवश्यकता अनुसार र गाउँपालिका को स्रोतबाट स्थानीय सरकारले व्यवस्था गर्ने, नपुग कोटा प्रदेश सरकार तथा संघीय सरकारसँग माग गर्ने
३.	विद्यालय कर्मचारीको व्यवस्थापन	संख्या							आवश्यकता अनुसार र गाउँपालिकाको स्रोतबाट स्थानीय सरकारले व्यवस्था गर्ने, नपुग कोटा प्रदेश सरकार तथा संघीय सरकारसँग माग गर्ने

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (पहिलो लक्ष्य ५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
४.	शिक्षक कर्मचारीलाई आइसिटी तालिम तथा ल्यापटपको व्यवस्था	संख्या	१०	१५	२०	२५	३०	१००	प्रत्येक वर्ष १ पटक तालिम
५.	आधारभूत तहमा भर्ना अभियान	पटक	१	१	१	१	१	५	
६.	विद्यालयमा नमूना भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	विद्यालय	५	५	५	५	५	२५	बाल उद्यान सहित
७.	प्र. अ. प्रबोधीकरण तथा शिक्षक पेशागत तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
८.	विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
९.	विद्यार्थी सिकाई उपलब्धी लेखाजोखा	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
१०.	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण, प्रबोधीकरण र कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
११.	सूचना प्रविधिको उपयोग सम्बन्धितालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
१२.	प्रकोप, संकट, महामारी आदिबाट बच्ने उपायहरु सम्बन्धि तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
१३.	विद्यालयमा पोषण, स्वास्थ्य, तथा दिवा खाजाको प्रवन्ध	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	स्वास्थ्य जाँच सहित
१४.	छात्रवृत्ति, निशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण र शैक्षिक सामग्री वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	वार्षिक रुपमा सबै विद्यालयहरुका लागि १ पटक

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (पहिलो लक्ष्य ५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१५.	आधारभूत तहमा स्तरीकृत परीक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	वार्षिक रुपमा सबै विद्यालयहरुका लागि १ पटक
१६.	वि.व्य. स., शि. अ. संघ लगायतको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	वार्षिक रुपमा सबै विद्यालयहरुका लागि १ पटक
१७.	विद्यार्थीहरुको EGRP सम्बन्धि कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	वार्षिक रुपमा सबै विद्यालयहरुका लागि १ पटक
१८.	दुर्गम क्षेत्रका विद्यालयहरुमा विद्यार्थी तथा शिक्षक, कर्मचारी आवास व्यवस्थापन	विद्यालय	१	२	५	३	४	१५	भौगोलिक विकट, टाढा र विपन्न विद्यार्थी तथा शिक्षकका लागि
१९.	अभिभावक शिक्षा	पटक	१	१	१	१	१	५	प्रत्येक वर्ष प्रत्येक विद्यालयका लागि
२०.	विद्यालयमा यातायातको व्यवस्था	बस संख्या	१	१	१	१	१	५	स्रोतको खोजी गरी आवश्यकताका आधारमा
२१.	विद्यालय अनुगमन, मूल्याङ्कन, पृष्ठपोषण	विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	सबै विद्यालयमा

३.३ माध्यमिक शिक्षा

३.३.१ परिचय

नेपालको संविधानले माध्यमिक शिक्षा निःशुल्क प्राप्त गर्ने हक प्रत्याभूत गरेको छ । नेपालको संविधानले माध्यमिक विद्यालय तहको शिक्षालाई स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्र रहने व्यवस्था गरेको छ । माध्यमिक तहको शिक्षाको काम कामको संसारमा प्रवेश गर्न सक्ने सिप सहितको नागरिक विकास तथा उच्च शिक्षाको लागि तयारीको आधार हो । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले विद्यालय शिक्षालाई आधारभूत तह र माध्यमिक तह गरी विभाजन गरेको छ । यसले कक्षा १-८ लाई आधारभूत शिक्षा र ९-१२ लाई माध्यमिक शिक्षा हुने गरी पाठ्यक्रम तयार गरेको छ । राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले गुणस्तरीय माध्यमिक शिक्षामा सबैका पहुँच निःशुल्क हुने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ । विज्ञान प्रविधि तथा नवप्रर्वतन नीति २०७६ ले

विद्यालय तहदेखि नै परम्परागत मौलिक ज्ञान प्रविधि तथा सीपका बारेमा अध्ययन गरी वैज्ञानिक चिन्तन तथा सिर्जनशील अभिवृद्धि गर्ने रणनीति लिएको छ ।

वर्तमान व्यवस्था अनुसार माध्यमिक तहमा साधारण र प्राविधिक गरी २ धारमा शिक्षालाई व्यवस्थापन गरेको छ । प्राविधिक धारका विद्यालयहरू कक्षा ९ देखि सञ्चालन हुने नीतिगत व्यवस्था छ । संविधानले प्रदत्त गरेका शिक्षाका अधिकारलाई सुनिश्चित गर्न स्थानीय तहले शैक्षिक नीति तथा योजना निर्माण गर्न अपरिहार्य भएको छ ।

३.३.२ वर्तमान अवस्था

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाभित्र जम्मा १२ वटा माध्यमिक विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । यी मध्ये सामुदायिक विद्यालय अन्तर्गत ५ वटा कक्षा १० सम्म पठनपाठन हुने विद्यालय रहेका छन् भने बाँकी ५ वटामा कक्षा १२ सम्म पठनपनठन हुन्छ । त्यसैगरी २ वटा संस्थागत माध्यमिक विद्यालय रहेका छन् । प्राविधिक धार तर्फ चन्द्रोदय माध्यमिक विद्यालयमा बाली विज्ञान पढाइ हुन्छ भने वागेश्वरी माध्यमिक विद्यालयमा विज्ञान विषयको पठनपाठन हुन्छ । गाउँपालिका भित्रका तथा आसपासका गाउँपालिकाका विद्यार्थीहरु पठनपाठनका लागि यहाँका विद्यालयहरुमा आउने गर्दछन् ।

३.३.३ उद्देश्यहरू

यस योजनाले माध्यमिक शिक्षा सम्बन्धी निम्नलिखित विशिष्ट उद्देश्य राखेको छ :

१. माध्यमिक शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार गर्नु,
२. माध्यमिक तहको विषयगत सिकाइ उपलब्धि वृद्धि गर्नु,
३. माध्यमिक तहमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नु,
४. विद्यालयलाई बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउनु,
५. खुद भर्ना दर बढाउनु,
६. विद्यालय प्रशासन र व्यवस्थापनलाई सुधार गरी जवाफदेही बनाउनु,
७. शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप समय सापेक्ष बनाउँदै सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गर्नु,
८. आपतकालीन अवस्थामा समेत शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलाई निरन्तरता दिन सकिने अवस्था निर्माण गर्नु,
९. माध्यमिक तहमा विषयगत शिक्षकको दरबन्दी व्यवस्था र वृत्ति विकासमा जोड दिनु,
१०. नक्साङ्कनका आधारमा विद्यालयका स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्नु,
११. आवासीय विद्यालयका साथै यातायातको सुविधा विस्तार गर्नु,
१२. आवश्यकतानुसार प्राविधिक धारका विद्यालयहरूको स्थापना र व्यवस्थापन गर्नु,
१३. विद्यार्थीहरूमा पोषण तथा स्वास्थ्यमा गुणात्मक सुधार गरी व्यवहारमा परिवर्तन गर्नु,
१४. विद्यार्थीहरूलाई भुकम्प, बाढी पहिरो, आगलागी जस्ता प्राकृतिक प्रकोप, महामारी, दुर्घटना इत्यादि विपदमा सुरक्षित हुँदै एक अर्कामा सहयोगी भावनाको विकास गर्नु ।

३.३.४ रणनीतिहरू

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले माध्यमिक शिक्षा विकासमा बनाएको उद्देश्यहरू हासिल गर्न निम्नलिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गर्नेछ :

१. संघीय र प्रादेशिक सरकारसँग सहयोग, समन्वय र सहकार्य गरी माध्यमिक विद्यालयको क्षमता विकास गरिनेछ,

२. अति गरिब र समावेशीताका आधारमा समायानुकूल छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरिनेछ,

३. निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा सुनिश्चित गरिनेछ,

४. विद्यालयहरूको वास्तविक अवस्था र नक्साङ्कन गरी सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यालयको पुनर्वितरण तथा समायोजन गरिनेछ,

५. संघीय र प्रादेशिक सरकारसँग सहयोग, समन्वय र सहकार्य गरी शिक्षकहरूलाई पेशागत र पुनर्ताजगी तालिमको व्यवस्था गरिनेछ,

६. विद्यालयहरूको सूचना प्रविधिको विस्तार गरी शिक्षणलाई सहयोग गरिनेछ,

७. सिकाइ उपलब्धि कम भएका विद्यार्थी पहिचान गरी अतिरिक्त कक्षा सञ्चालन गरिनेछ,

८. जीवनपयोगी सिकाइसँग जोडेर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीको व्यवस्थापन गरिनेछ,

९. गरेर सिक्ने (learning by doing) को मान्यतालाई प्रयोगमा ल्याइनेछ,

१०. विद्यालय व्यवस्थापन र प्रशासनिक कार्य चुस्त दुरुस्त राख्न यातायातका साधनको व्यवस्था गरिनेछ,

११. गणित, विज्ञान र अङ्ग्रेजी विषयहरूलाई दैनिक जीवनसँग जोडेर विद्यार्थी, अभिभावक र शिक्षकमा सहज अनुभूति हुने गरी वातावरण तयार गरिनेछ,

१२. सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्दै स्टिम (STEM) को अवधारण अनुसार शिक्षण क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ,

१३. छुट्टै प्रशासनिक नेतृत्वमा थप सुविधा सहित विद्यालयको दैनिक कामकाज सञ्चालनमा जोड दिइनेछ,

१४. विद्यालयमा सुरक्षा गार्डको व्यवस्थापनमा जोड दिइनेछ,

१५. शिक्षकलाई निरन्तर अध्यावधिक हुन अभिप्रेरणा बढाउने कार्यक्रम सञ्चालन गरी दक्ष विषय शिक्षकको व्यवस्था गरिनेछ,

१६. संघीय र प्रादेशिक सरकारको सहयोगमा विद्यालय कर्मचारीको दरबन्दी सिर्जना गरिनेछ,

१७. विद्यार्थीको अतिरिक्त तथा सहक्रियाकलाप (संगीत, नृत्य, गायन, खेलकुद आदि) को स्तरोन्नति गर्न शिक्षकको व्यवस्थापन गरिनेछ,

१८. सुविधा सम्पन्न बालमैत्री भौतिक संरचना र कक्षाकोठाको व्यवस्थापन गरिनेछ,

१९. घेराबार, स्वच्छ खानेपानी, शौचालय, खेलमैदान र हरित विद्यालय व्यवस्थापनमा जोड दिइनेछ,

२०. विद्यालय अनुगमन, कक्षा अवलोकन, सुपरीवेक्षण र शिक्षक सहायता जस्ता कार्यलाई प्रभावकारी बनाईनेछ,

२१. विद्यालय सुधार योजना, शैक्षणिक योजना, वार्षिक कार्यतालिका निर्माण र प्रयोग जस्ता विषयमा क्षमता अभिवृद्धि गरी शिक्षकको कार्य सम्पादन, कार्य प्रभावकारिता र जवाफदेहितामा वृद्धि गरिनेछ,

२२. हाल सञ्चालनमा रहेका प्राविधिक धारका विद्यालयहरूको उचित व्यवस्थापन गर्दै आवश्यकता आधारमा स्थान अनुसार थप विद्यालय स्थापनामा जोड दिइनेछ,

२३. विद्यालयमा विद्यार्थीको नियमित स्वास्थ्य परीक्षणका साथै जङ्क फुड (पत्रु खाना) को प्रयोगलाई निषेध गरी स्थानीय अर्गानिक खाद्य पदार्थको प्रयोग गरी विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा गुणात्मक सुधार गरी व्यवहारमा परिवर्तन गरिनेछ

२४. आपतकालीन परिस्थितिमा शिक्षण कार्य सञ्चालनका लागि विद्यार्थी, शिक्षक र अभिभावकको क्षमताको विकास गरिनेछ,

२५. यस गाउँपालिकाले Comprehensive School Safety Framework (CSSF) लागू गर्नेछ यसका अलवा आवश्यक सहकार्य गरी विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थिति प्रति उत्थानशील (Resilient) बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा लैजानेछ ।

३.३.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

यस योजनाको लागू भए पश्चात माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच भई गुणस्तरमा सुधार हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

ख) नतिजा

१. माध्यमिक तहमा गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चिता हुने,

२. माध्यमिक विद्यालय तह पार गर्ने विद्यार्थीहरूले न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि पूरा गरेको हुने,

३. सबै माध्यमिक विद्यालयहरूमा विषय शिक्षकको व्यवस्था भएको हुने

४. सबै बालबालिकाहरूलाई निःशुल्क माध्यमिक तहको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित भई खुद भर्ना तथा टिकाउ दर वृद्धि हुने,

५. विद्यालयहरू बालमैत्री समावेशी र सुरक्षित हुने,

६. विद्यार्थी, शिक्षक, प्रशासक, सरोकारवालाहरूको जवाफदेहीतामा अभिवृद्धि हुने,

७. विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायत अन्य प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार तथा सहज उपयोग भई सिकाइमा सहयोग पुग्ने,

८. विद्यार्थीहरू विभिन्न सामाजिक कार्यहरू (जु.रे.स., बाल क्लब, स्काउट आदि) मा संलग्न भई प्राकृतिक प्रकोप तथा विपदमा सहयोगीका रूपमा सहभागी हुने,

९. कम्तीमा एउटा माध्यमिक विद्यालय आवासीय विद्यालयको रुपमा विकसित हुने,

१०. शैक्षिक निकायमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता तथा वृत्ति विकास भई पेशा प्रति उत्प्रेरित हुने,

११. प्रत्येक माध्यमिक विद्यालयमा विषयगत ल्याबको व्यवस्था हुने,

१२. सबै माध्यमिक विद्यालयका एक शिक्षक एक ल्यापटपको व्यवस्था भएको हुने,

१३. शिक्षक र विद्यार्थी सिकाइप्रति अभिप्रेरित भई शैक्षिक सामाग्री निर्माण र प्रयोगमा क्रियाशील रहने,

१४. माध्यमिक तहमा विषयगत समितिहरुको क्षमता अभिवृद्धि हुने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

तालिका : आधारभूत शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (पहिलो लक्ष्य ५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	विद्यालय नक्सांकन, पुर्नवितरण र समायोजन	पटक		१	१			२	
२.	कक्षागत तथा विषयगत शिक्षकको व्यवस्था	संख्या							आवश्यकता अनुसार र गाउँपालिकाको स्रोतबाट स्थानीय सरकारले व्यवस्था गर्ने, नपुग कोटा प्रदेश सरकार तथा संघीय सरकारसँग माग गर्ने
३.	विद्यालय कर्मचारीको व्यवस्थापन	संख्या							आवश्यकता अनुसार र गाउँपालिकाको स्रोत स्थानीय सरकारले व्यवस्था गर्ने, नपुग कोटा प्रदेश सरकार तथा संघीय सरकारसँग माग गर्ने
४.	शिक्षक कर्मचारीलाई आइसिटी तालिम तथा ल्यापटपको व्यवस्था	संख्या	१०	१५	२०	२५	३०	१००	प्रत्येक वर्ष १ पटक तालिम
५.	माध्यमिक तहमा भर्ना अभियान	पटक	१	१	१	१	१	५	

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (पहिलो लक्ष्य ५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
६.	विद्यालयमा भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	विद्यालय	२	२	२	२	२	१०	बाल उद्यान सहित
७.	प्र.अ. प्रबोधीकरण तथा शिक्षक पेशागत तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
८.	विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
९.	विद्यार्थी सिकाइउपलब्धि लेखाजोखा	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
१०.	बाल क्लव, जु.रे.स, स्काउट आदिको गठन र कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
११.	सूचना प्रविधिको उपयोग सम्बन्धि तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
१२.	प्रकोप, संकट, महामारी आदिबाट बच्ने उपायहरु सम्बन्धि तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
१३.	विद्यालयमा पोषण, स्वास्थ्य, तथा दिवा खाजाको प्रवन्ध	विद्यालय	१०	१०	१०	१०	१०	५०	
१४.	छात्रवृत्ति, निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण र शैक्षिक सामग्री वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	वार्षिक रुपमा सबै विद्यालयहरुका लागि १ पटक
१५.	माध्यमिक तहमा परीक्षा सञ्चालन र एस इ इ व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	वार्षिक रुपमा सबै विद्यालयहरुका लागि १ पटक
१६.	वि.व्य. स., शि. अ.संघ लगायतको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	वार्षिक रुपमा सबै विद्यालयहरुका लागि १ पटक

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (पहिलो लक्ष्य ५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१७.	विद्यार्थीहरुको लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था	पटक	१	१	१	१	१	५	वार्षिक रुपमा सबै विद्यालयहरुका लागि १ पटक विद्यालयको सिफारिसका आधारमा
१८.	दुर्गम क्षेत्रका विद्यालयहरुमा विद्यार्थी तथा शिक्षक, कर्मचारी आवास व्यवस्थापन	विद्यालय		२	२		३	७	स्रोत व्यवस्थापनका आधारमा
१९.	स्वास्थ्य परीक्षण तथा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	वार्षिक रुपमा सबै विद्यालयहरुका लागि १ पटक
२०.	माध्यमिक परीक्षा सञ्चालन सम्बन्धि अभिमुखीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	
२१.	अभिभावक शिक्षा	पटक	१	१	१	१	१	५	प्रत्येक वर्ष प्रत्येक विद्यालयमा
२२.	विद्यालयमा यातायातको व्यवस्था	बस संख्या							स्रोतको खोजी गरी आवश्यकताका आधारमा
२३.	विद्यालय अनुगमन, मुल्याङ्कन, पृष्ठपोषण	विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	सबै विद्यालयमा

३.४ उच्च शिक्षा

३.४.१ परिचय

नेपालको संविधानले उच्च शिक्षा प्राप्त गरिसकेपछि निम्न, मध्यम, दक्ष र उच्च दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेको छ। स्नातक उत्तीर्णपछि मध्यम जनशक्ति उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेको छ भने स्नातकोत्तर र सो भन्दा माथि उत्तीर्ण पछि उच्च दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेको छ । बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका भित्र बालविकास आधारभूत तह, माध्यमिक तह र समग्र गाउँपालिका भित्र दुईवटा स्नातक तह सञ्चालित भएका क्याम्पस (चन्द्रोदय बहुमुखी र जय वागेश्वरी बहुमुखी क्याम्पस) रहेका छन् । उच्च शिक्षाका लागि यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा रहेको सो क्याम्पसहरुबाट मध्यम दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखिएको पाइन्छ ।

३.४.२ बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको उच्च शिक्षाको वर्तमान अवस्था

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने क्याम्पस पढ्ने उमेरका धेरै जसो बालबालिकाहरू गाउँपालिकाभन्दा बाहिर अध्ययन गर्न गएको पाइन्छ। गुणस्तरीय शिक्षा, सुविधा, आदि कारण देखाई बजार क्षेत्रमा जाने विद्यार्थीहरूको ठूलो समूह रहेको छ। तथापि गाउँ ठाउँमा पढ्ने इच्छा राख्ने, आफ्नो घरको आटोपिठो खाएर पढ्छु भन्ने उद्देश्य राख्ने र न्यून आम्दानी हुने बालबालिकाको लागि बेनीघाट रोराङमा सञ्चालित क्याम्पसहरु वरदान सावित भएका छन्। शिक्षा जस्तो विषय ठाउँ विशेष, संस्था विशेष गरेर लिनु आफैँमा विडम्बनापूर्ण हो तर बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा रहेका दुई उच्च शिक्षा प्रदायक शैक्षिक संस्थाले दिएको योगदान अतुलनीय छ। क्याम्पसहरुको आर्थिक भौतिक अवस्था भनेजस्तो सबल र सक्षम नभएतापनि भएको स्रोत साधन र स्थानीय व्यक्ति संघसंस्था र गाउँपालिकाको सहयोगमा क्याम्पसले बिस्तारै बिस्तारै आफ्नो पाइलाहरू लम्काउँदै गरेको पाइन्छ। उक्त क्याम्पसहरु मनकारी व्यक्तिहरूको सहयोग, चन्दा, गा.पा.बाट दिने अनुदान तथा विद्यार्थीको शुल्कबाट सञ्चालन हुँदै आइरहेका छन्। बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका भित्र र बाहिर रहनु हुने महानुभावहरू, वैदेशिक रोजगारमा रहनुहुने महानुभावहरूको आर्थिक, भौतिक, नैतिक सहयोग तथा बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाबाट आफ्नै गाउँ ठाउँमा रहेको उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थालाई वर्षेनी आर्थिक सहयोग प्राप्त हुँदै आइरहेको छ।

३.४.३ उच्च शिक्षाका समस्या तथा चुनौतीहरू

नेपालको संविधानले माध्यमिक तहसम्मको शिक्षालाई स्थानीय तहको जिम्मेवारीमा राखेको छ। उच्च शिक्षालाई प्रदेश तथा संघीय सरकारको जिम्मेवारीको रूपमा व्याख्या गरेको छ। एकातिर उच्च शिक्षालाई कानूनी रुपमा स्थानीय तहको जिम्मेवारीमा नराख्नु, अर्कातर्फ प्रदेश तथा संघीय स्तरबाट उच्च शिक्षालाई आफ्नो उच्च प्राथमिकतामा नराख्नुले स्थानीय तहलाई आर्थिक भार पर्न गएको छ। तर पनि आफ्नो पालिकाभित्र सञ्चालित उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थालाई हेर्नु स्थानीय सरकारको कर्तव्य हुन आउँछ। उच्च शिक्षा सम्बन्धित नीतिगत समस्या नै सबैभन्दा ठूलो समस्या रहेको सहजै देख्न सकिन्छ। समस्या तथा चुनौतीहरूलाई निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ।

१. भौतिक पूर्वाधारको कमी रहेको,
२. विषयगत तथा पूर्णकालीन शिक्षक व्यवस्थापन अपर्याप्त रहेको,
३. क्याम्पसका नियमित आय श्रोतको अभाव रहेको,
४. गुणस्तरीय र जीवनोपयोगी शिक्षा प्रदानमा चुनौती रहेको,
५. शिक्षामा सूचना तथा संचार प्रविधिको पहुँच न्यून रहेको,
६. प्राविधिक र व्यावसायिक विषयहरुको पठनपाठन प्रयास हुन नसक्नु,

३.४.४ बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा उच्च शिक्षाका उद्देश्य

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा उच्च शिक्षा स्थापना गर्नुको मुख्य उद्देश्यहरू निम्न अनुसार रहेका छन्

१. उच्च शिक्षा हासिल गर्ने अवसरबाट वञ्चित बालबालिकाहरूका लागि न्युनतम् खर्चमा गाउँ ठाउँमा उच्च शिक्षा हासिल गराउने,

२. राज्यको बदलिँदो शासकीय स्वरुप अनुरुप स्थानीय तहमा सबै बालबालिकाहरू उच्च शिक्षाको पहुँचमा ल्याउने,

३. समावेशी सहितको गुणस्तरीय शिक्षाको माध्यमबाट मर्यादित जीवनयापन गर्न सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार गर्ने,

४. बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाका नागरिकलाई शिक्षासँग आयआर्जन र जीवनपद्धतिसँग जोड्ने ।

३.४.५ रणनीतिहरू

१. बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र विश्वविद्यालय अनुदान आयोगसँग आवश्यक समन्वय गरी क्याम्पसलाई आर्थिक रूपमा सक्षम बनाउने,

२. क्याम्पसका भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा आवश्यक सहयोग गर्ने,

३. पूर्णकालीन शिक्षक भर्ना गर्न व्यवस्थापन समितिलाई अनुदान उपलब्ध गराउने,

४. पहुँच र गुणस्तरमा अभिवृद्धि गर्न विद्यार्थीलाई छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने ।

५. रोजगारी सीप विकासलाई जोड दिने वृत्तिमा आधारित कार्यक्रमको विकास र कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सरकारलाई सशक्तीकरण गर्ने,

६. शिक्षामा सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रयोग बढाउन विभिन्न स्रोतको खोजी गर्ने ।

३.४.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

उच्च शिक्षा हासील गर्ने उमेरका सबै युवाहरू उच्चलाई गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता हुने

ख) नतिजा

१. उच्च शिक्षा हासिल गर्ने उमेरका सबै जनसंख्या क्याम्पस भर्ना भएको हुने,

२. पूर्णकालीन शिक्षकको व्यवस्थापन भएको हुने,

३. भवन, कक्षा कोठा, भौतिक पुस्तकालय, वाचनालय, शौचालय, सभाहल लगायतका पूर्वाधारको विकास भएको हुने

४. शिक्षणमा सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रयोग भएको हुने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलापहरू

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका सबै विद्यालय र विश्वविद्यालयबाट बाहिर रहेको व्यक्तिहरूका लागि समयको माग बमोजिम उत्पादनशील र प्रतिस्पर्धी, सूचना प्रविधिसँग परिचित मानवस्रोतको विकास गर्ने

क.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	भौतिक पूर्वाधार निर्माण	भवन	१	१				२	
२.	शिक्षक व्यवस्थापनका लागि अनुदान	शिक्षक	२	२	२	२	२	१०	आफ्नो सोतको अलवा अन्य निकायसँग समन्वय गर्ने
३.	प्राविधिक र व्यावसायिक विषयहरुको पठनपाठनको व्यवस्था				३				विश्व विद्यालय र अन्य निकायहरुसँग समन्वय गरी सञ्चालन गर्ने

३.५ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा

३.५.१ परिचय

साधारण शिक्षाले केवल शिक्षित बेरोजगार मात्र उत्पादन हुने भएकाले कामसँग शिक्षालाई जोड्नु र दक्ष जनशक्तिलाई राष्ट्र निर्माणमा प्रयोग गर्न प्राविधिक शिक्षा आवश्यक छ। शिक्षाले विकासलाई निकास दिन सक्नुपर्छ। त्यस्तो परिकल्पना प्राविधिक शिक्षाबाट मात्र सम्भव छ। हाम्रो शिक्षा प्रणालीलाई संरचना रुपमा बदल्न र शिक्षाबाट जीवन यापनमा सहयोग पुऱ्याउन प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको महत्व झन् बढेको पाइन्छ। हाम्रो गाउँपालिकालाई समृद्ध गाउँपालिका बनाउन गाउँपालिकामा उपलब्ध स्रोत साधनलाई अधिकतम उपयोग गर्न सक्ने जनशक्ति उत्पादन गर्न अपरिहार्य हुन्छ। प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप विकास गरी गा.पा. मा हरेक प्राविधिक क्षेत्रमा सु-निश्चित हुने जनशक्ति उत्पादन हुन सकेमा गा.पा. समृद्ध बन्ने कुरामा कुनै दुई मत रहन्न।

शिक्षालाई सीप, सीपलाई रोजगार र रोजगारलाई उत्पादन र उत्पादनलाई बजारसँग जोड्न सक्ने शिक्षा प्रणालीको विकास र विस्तार गर्न सकिन्छ भने राज्यलाई शैक्षिक बेरोजगार भीड थेग्न थप चुनौती हुने देखिन्छ। नेपालमा सीप र व्यावसायको विकास, हस्तकला, मूर्तिकला र वास्तुकलाको वस्तुहरूको उत्पादन लिच्छवीकालदेखि नै भएको पाइन्छ। औपचारिक रुपमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको सुरुवात वि.सं. १९९९ सालमा स्थापित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको विस्तार गर्न वि.सं. २०६८/०६९ देखि भएको हो। सघन रुपमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् (CTEVT) ले प्राविधिक तथा व्यावसायिक धारका विद्यालयहरू सञ्चालन गरिरहेका छन्। नेपाल सरकारको एक स्थानीय तह एक प्राविधिक विद्यालय नीति समेत रहेको छ।

३.५.२ वर्तमान अवस्था

बागमती प्रदेश धादिङ जिल्ला अन्तर्गत बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका कृषि तथा पशुपालनको क्षेत्रमा उपयुक्त मानिन्छ । विगतदेखि नै यस क्षेत्रमा कृषि वा भेटेनरी अन्तर्गत प्राविधिक शिक्षालय स्थापना गर्ने यहाँका जनताहरूको उच्च आकाङ्क्षाहरूको बीचबाट यस अन्तर्गत पर्ने एक वटा माध्यमिक विद्यालयमा कृषि बाली विज्ञान विषय अन्तर्गत प्राविधिक तथा व्यावसायिक विद्यालय सञ्चालनमा आएको छ । यस धारको शिक्षाबाट स्थानीय स्तरमा स्रोत साधानमा आधारित व्यावसायिक सीप र उद्यमशीलतामा आधारित आय आर्जनमा संलग्न भई आत्मनिर्भर एवम् स्वालम्बन हुन सिक्नु पर्छ । प्राविधिक तथा व्यावसायिक विद्यालयको बिकासका लागि आम सरोकारवाला स्थानीय सरकार, प्रदेश र संघीय सरकारसमेतको उच्च अपनत्व विकास हुन जरुरी छ ।

३.५.३ चुनौती तथा अवसरहरू

बागमती प्रदेश अन्तर्गत बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको भौगोलिक बनावट विशेषता, मानव बस्तीको अवस्था, हावापानी उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत साधन सबैको सूक्ष्म विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रमा कृषि प्राविधिक विद्यालय नै उपयुक्त रहेको छ । उक्त प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको माध्यमबाट यस क्षेत्रका गरीब, विपन्न, पिछडिएको वर्ग र सीमान्तकृत समुदायको उक्त शिक्षाको पहुँचमा विस्तार गर्नु, शिक्षालाई सीप, सीपलाई रोजगारी, रोजगारीलाई उत्पादन र उत्पादनलाई बजार प्रणालीसम्म आवद्ध गर्ने दीर्घकालीन नीतिको आवश्यक छ । व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षाको प्रणालीगत विकास, विस्तार, उद्यमशीलताको विकास गर्नका लागि व्यावसायिक शिक्षाको भौतिक पूर्वाधार ल्याव लगायतका कार्यक्रमको लागि जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको अध्ययन अनुसन्धान गर्नु, आवश्यक बजेटको व्यवस्था गर्नु, प्राविधिक शिक्षाको नाममा सञ्चालनमा रहेका परम्परागत प्राविधिक शिक्षाको सट्टा वैज्ञानिक र स्रोत साधनमा आधारित उद्यमी र व्यवसायी उत्पादन गरी आर्थिक उपार्जन सहित शैक्षिक समृद्धि हासिल गर्नु प्राविधिक शिक्षाको योजना र नीति कार्यान्वयन गर्नु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन् ।

यस गाउँपालिकामा स्थापित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रति सरोकारवालाहरूको चासो बढ्दै जानु, प्रदेश सरकार समेतको नीति तथा कार्यक्रममा प्राविधिक शिक्षा उच्च प्राथमिकतामा पर्नु, बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका भित्र उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत साधनहरू उर्वरायुक्त जमिन, जैविक विविधता, पर्यटकीय क्षेत्रहरूका आधारमा यस क्षेत्रको प्राविधिक शिक्षासँग उचित मेल खाने बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका जिल्लाकै यातायात, विद्युत, सुगमताको हिसाबले केन्द्रविन्दुमा रहेकाले अन्य क्षेत्रहरूबाट समेत अध्ययनका लागि सहज गन्तव्य बन्न सक्नु, शैक्षिक विकासका हिसाबले गुणस्तरीय शिक्षा र प्राविधिक शिक्षाका हिसाबले शैक्षिक हवका रुपमा विकास गर्ने सम्भावना हुनु, कृषि, पशु र फलफुल उत्पादनको हिसाबले धादिङ जिल्लाकै सम्भावना बोकेको ठाउँको रुपमा रहनु, प्राविधिक शिक्षामार्फत विद्यालय तहबाटै सिकाइसँगै कमाई गर्ने कार्यक्रम सीपमूलक र उद्यमशीलतामा आधारित व्यावसायिक र रोजगारमूलक प्रकृतिका बहुप्राविधिक विषय र कार्यक्रमलाई व्यवस्थित बनाउन सकिने आधार हुनु, प्राविधिक क्याम्पस समेतको स्थापना गर्न सकिने सम्भावना हुनु यस क्षेत्रका प्रमुख अवसरका रुपमा रहेका छन् ।

३.५.४ उद्देश्य

१. प्राविधिक, व्यावसायिक र सीपमूलक शिक्षामार्फत, शैक्षिक बेरोजगारी न्यूनीकरण गर्नु,

२. बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका लगायत यस क्षेत्रमा प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षा मार्फत सीपयुक्त, स्वरोजगार र आत्मनिर्भर जनशक्ति उत्पादन गर्नु,

३. गाउँपालिका र यस क्षेत्र भित्र उपलब्ध स्रोत साधनमा आधारित रोजगार, व्यवसाय, उद्योगमार्फत आर्थिक विकास र समृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने,

४. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको अवसरलाई थप सहज र व्यापक विस्तार गरी समावेशी, समतामूलक पहुँचका आधारमा विकासका लागि उद्यमशील, सक्षम, सीपयुक्त जनशक्ति तयार गर्ने ।

३.५.५ रणनीतिहरू

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विकासमा बनाएका उद्देश्यहरू हासिल गर्न निम्नलिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गर्नेछ :

१. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका लागि सरोकारवालाहरूको सहभागिता र स्थानीय सरकारको अपनत्व र लगानीमा वृद्धि गर्ने,

२. कृषि क्षेत्र उद्योग, बजारको आवश्यकताको आधारमा योग्यता र क्षमता अनुसार सान्दर्भिक, उपयोगी, गुणस्तरीय, प्राविधिक जनशक्ति विकास गर्न इच्छुक सबैलाई अवसर प्रदान गर्ने,

३. शिक्षामा पिछडिएको वर्ग क्षेत्र र समुदायलाई समेट्न विशेष सहुलियत दिने नीति अवलम्बन गर्ने,

४. प्रयोगात्मकतर्फ विशेष प्राथमिकता दिन प्रयोगात्मक फिल्डका लागि जग्गा खरिद एवम् व्यवस्थापन गर्ने,

५. घर अपायक पर्ने क्षेत्रका विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक शिक्षामा पहुँच विस्तार गर्न आवासीय सुविधा दिने कार्यका लागि छात्रावास व्यवस्थापन गर्ने,

६. प्राविधिक विद्यालय, स्थानीय सरकार र समुदायबीच खेती प्रणालीको सम्भाव्यता र अनुसन्धान कार्यका लागि समवन्यात्मक कार्यक्रम तय गरी अगाडि बढाउने,

७. प्राविधिक विद्यालयमा अध्ययन गर्न इच्छुक लक्षित वर्गका बालबालिकाहरूलाई वडा कार्यालय मार्फत स्तर पहिचान गरी आर्थिक सुविधा सहित अध्ययनका लागि सिफारिस गर्ने,

८. प्राविधिक धारमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूका लागि (On the job Training) र शैक्षिक सहुलियतका लागि छात्रवृत्ति लगायत अनुदान उपलब्ध गराउने,

९. प्राविधि शिक्षाको विकासको लागि उक्त धारमा कार्यरत शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि र प्रविधि सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्नुका साथै आइसिटी कम्प्युटर ल्याबको स्थापना गर्ने,

१०. गाउँपालिकाको सहयोगमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक धारको विद्यालयमा व्यावसायिक तथा सीपमूलक विषयगत प्रयोगशाला स्थापना गरी अनुसन्धान कार्य अगाडि बढाउने,

११. प्राविधिक शिक्षामा अध्ययरत विद्यार्थीहरूको श्रमबजार खोजीका लागि सो विषयसँग सम्बन्धित सरकारी तथा गैर सरकारी संघसंस्था उद्योग, व्यापार, व्यवसायमा संलग्न व्यक्तिहरूसँग अन्तरक्रिया र आवश्यकता अनुसार श्रम सम्झौता गर्ने,

१२. यस गाउँपालिकाका दक्ष जनशक्तिलाई प्राविधिक शिक्षामा गाउँपालिकाले उपयोग गर्ने ।

३.५.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत र साधनहरूको प्रयोग र परिचालन गर्दै, आर्थिक उपार्जन र समृद्धिमा योगदान गर्न सक्ने निम्न र मध्यम स्तरको प्राविधिक, व्यावसायिक र उद्यमी जनशक्ति उत्पादन हुने

ख) नतिजा

१) बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा स्थापित प्राविधिक तथा व्यावसायिक विद्यालय धारतर्फको उत्कृष्ट विद्यालय भएको हुनेछ। यस धारमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू स्वरोजगारमूलक, स्वउत्प्रेरित, व्यावसायिक, उद्योगी र रोजगार प्राप्त भएको हुनेछ ।

२) प्राविधिक तथा व्यावसायिक विद्यालयबाट शिक्षा प्राप्त गरेका विद्यार्थीहरू बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका लगायत यस क्षेत्रको स्थानीय स्रोत साधन उपयोग गरी समृद्ध गाउँपालिका निर्माणमा योगदान दिन सक्ने जनशक्ति हुनेछन् ।

३) प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा पिछडिएको वर्ग, क्षेत्र र समुदायका सहभागिता अभिवृद्धि हुनेछ । प्रयोगात्मक सिकाइका लागि उपयुक्त फिल्ड व्यवस्था हुनेछ । प्राविधिक शिक्षाप्रति सरोकारवाला, स्थानीय सरकार, प्रदेश र संघीय सरकारको अपनत्व वृद्धि भई थप लगानी मैत्री वातावरण निर्माण हुनेछ ।

ग) प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (पहिलो लक्ष्य ५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	व्यावसायिक धारको विद्यालय थप गर्ने	विद्यालय			१		१	२	होटल व्यवस्थापन सहित थप गरिने
२.	छात्रवृत्तिको व्यवस्था	संख्या	५	५	१०	१०	१०	४०	
३.	भवनको व्यवस्था (छात्राबास सहित)	संख्या		२			१	३	
४.	विद्यालय कर्मचारीको व्यवस्थापन	संख्या							प्रदेश सरकार तथा संघीय सरकारसँग माग गर्ने
५.	शिक्षक कर्मचारीलाई आइसिटी तालिम तथा ल्यापटपको व्यवस्था	संख्या	२	२	२	२	२	१०	प्रत्येक वर्ष १ पटक तालिम

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (पहिलो लक्ष्य ५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
६.	प्रयोगात्मक अभ्यासका लागि फिल्डको वयवस्था	विद्यालय		१		१		२	
७.	प्रयोगशालामा सामानको व्यवस्था	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
८.	विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
९.	विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि लेखाजोखा	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि
१०.	ओजेटीको लागि व्यवस्थापन र अन्य संस्थासँग समन्वय	पटक	१	१	१	१	१	५	

३.६ पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री र मूल्याङ्कन

३.६.१ परिचय

विभिन्न आवश्यकताका विषयवस्तुहरू समावेश गरी विद्यालयमा नियमित पठनपाठन गर्ने उद्देश्यका साथ तयार गरिएको योजनावद्ध शैक्षणिक सामग्रीलाई नै पाठ्यक्रम भनिन्छ। जसले प्राथमिकतापूर्ण विषयवस्तुहरूलाई समेट्छ र तिनीहरूलाई विद्यालयको नियमित कार्यक्रम अनुरूप कक्षा कोठासम्म पुऱ्याउँछ। शिक्षा पद्धतिलाई मार्गदर्शन गर्ने महत्वपूर्ण आधार पाठ्यक्रम हो । यो एउटा गतिशील र लचिलो प्रक्रिया हो । पाठ्यक्रमको माध्यमबाट प्राप्त हुने ज्ञान, सीप तथा अभिवृत्तिबाट व्यक्तिलाई समाज तथा विश्वपरिवेश अनुकुल समायोजन हुन, रोजगारी प्राप्त गर्न, पेशाव्यवसाय छनौट तथा सञ्चालन गर्न र आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न हुन सहयोग पुग्दछ र पुग्नुपर्दछ। पाठ्यक्रम सान्दर्भिक, विभेदरहित, समतामूलक, समावेशी, प्रविधिमैत्री, सिकारु केन्द्रित सिक्नु र तथ्यपरक हुनुपर्दछ। वास्तवमा मानवीय आवश्यकता, बालबालिकाको रुचि, सामाजिक मूल्य मान्यता र समाज तथा विश्व परिवेशमा विकास भएका ज्ञान, सीप तथा परिबेश अनुकूल पाठ्यक्रम एउटा गतिशील र लचिलो प्रक्रिया हो ।

नेपालमा विद्यालय स्तरको पाठ्यक्रमको लिखित रुपमा तयार पारी दस्तावेजकै रुपमा तयार पार्ने कार्यको विकास वि.सं. २०२८ को राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना देखि प्रारम्भ भएको पाइन्छ । विद्यालय तहको शिक्षाको मार्गदर्शक दस्तावेजको रूपमा वि.सं. २०४९ तथा वि.स. २०६३ मा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप तयार गरी सोहीअनुसार पाठ्यक्रम विकास र कार्यान्वयन गर्ने परिपाटी सुरु गरिएको छ । समयको परिवर्तनसँगै विश्व परिवेश लगायत स्थानीय परिवेशमा समेत शिक्षाको दायरा फराकिलो हुँदै गईरहेको छ र आवश्यकताका आधारमा विभिन्न समयमा नेपाल सरकार, पाठ्यक्रम विकास केन्द्रबाट पाठ्यक्रम तयार भई विद्यालयहरुमा लागु हुँदै आईरहेको छ । यसै क्रममा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६ लागु भई हाल चरणवद्ध रुपमा विद्यालयमा पाठ्यक्रमहरु लागु भइरहेका छन् । आधारभूत तह १-३, ४-५ र ६-८ का लागि अलगअलग पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। यसैगरी माध्यमिक तह कक्षा ९-१० र कक्षा ११-१२ मा पनि छुट्टाछुट्टै पाठ्यक्रम तयार गरी कार्यान्वयनको प्रक्रिया अगाडि बनाइएको छ। विद्यालयको पाठ्यक्रमलाई

सान्दर्भिक बनाउन कक्षा १-३ मा अन्तर सम्बन्धित विषयवस्तुलाई एकीकृत गरिएको, आधारभूत तहमा स्थानीय कला, संस्कृति, भाषा, इतिहास, परम्परा, सीप तथा ज्ञानमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय तहले विकास गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने र सबै कक्षाका विषयलाई यथासम्भव स्थानीय परिवेश तथा दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराई सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । पाठ्क्रममा सान्दर्भिक र व्यावहारिक बनाउन प्रयोगात्मक कार्य, परियोजना कार्य वा सामुदायिक लगायतका व्यवहारिक अभ्यासमा यथेष्ट जोड दिइएको छ । पाठ्यक्रमको गहन उद्देश्यलाई पूरा गर्न तथा सैद्धान्तिक ज्ञानलाई व्यावहारिक र प्रयोगात्मक सीपमा रुपान्तरण गर्न सह क्रियाकलाप/अतिरिक्त क्रियाकलापमा जोड दिइएको छ । आदर्श मनुष्य तयार पार्ने उद्देश्यले पूर्वीय दर्शनका वेद, योग, संस्कृत भाषा, संस्कृत व्याकरण जस्ता विषयहरू समावेश गरिएका छन् भने स्थानीय परिवेश अनुसार भूगोल, सहकारी, वन, कृषि, पर्यटन, आयुर्वेद, जडिबुटी जस्ता विषयहरू समेटेर हाम्रो बेनीघाट रोराङको सेरोफेरो स्थानीय विषयको पाठ्क्रममा समावेश गरिएको छ । व्यावसायिक शिक्षा, स्वास्थ्य शारीरिक र वातावरण शिक्षा, सिर्जनशील तथा अभिव्यक्तशील कला जस्ता परम्परागत विषयलाई निरन्तरता दिँदै हस्तकला, वास्तुकला, चित्रकला, नृत्य, संगीत, धर्म तथा संस्कृति जस्ता मौलिक विषयहरू संलग्न गरी पाठ्यक्रमलाई सान्दर्भिक र व्यावहारिक बनाउनु न्यायोचित देखिन्छ । विद्यालय तहको पाठ्क्रमलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यकता अनुसार मातृभाषा, स्थानीय भाषा वा बहुभाषा प्रयोग गरी सिकाइ सहजीकरण गर्ने, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई जीवन उपयोगी तथा व्यवहारकुशल सिपका रूपमा एकीकृत गर्ने प्रयास भएको छ ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले तयार पारेको पाठ्यक्रममा आधारित भएर विषयगत, कक्षागत तथा तहगत रुपमा विद्यार्थीहरुलाई पठनपाठन गर्न सहज हुने गरी पाठ्यसामग्रीहरु समेत प्रकाशन हुने गरेको छ । जुन पाठ्यपुस्तकहरु नेपाल सरकारले जनक शिक्षा सामग्री लिमिटेड मार्फत देशभर पुऱ्याउने गरेको छ । यसका अलवा प्राइभेट प्रकाशकहरुले पनि विभिन्न विषयगत, कक्षागत तथा भाषागत विषयका पाठ्यपुस्तकहरु प्रकाशन गर्ने गरेका छन् । जसबाट विद्यार्थीहरुलाई दैनिक पठनपाठन गर्न भने सहज भएको छ ।

हालको पाठ्यक्रमले विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अंगको रूपमा लिएको छ । जसले गर्दा निश्चित मापदण्ड तयार गरी विषयवस्तुमा आधारित मूल्याङ्कन हुने गरेको छ । यस मूल्याङ्कनले पाठ्यक्रमले परिकल्पना गरे अनुरुप विद्यार्थीहरुको सिकाइ उपलब्धी स्तर मापन गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ ।माध्यमिक तहको पाठ्यक्रममा प्राविधिक धारको पनि व्यवस्था गरिएको छ । पाठ्यक्रमका विषयवस्तुहरू सहज ढंगले शिक्षण गर्न विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरू तथा शिक्षक निर्देशिका तयार गरिएका छन् । मातृभाषाका पाठ्यसामग्रीहरू पनि तयार गरिएका छन् । पछिल्लो चरणमा सिकाइलाई कामको संसार सँग जोड्न स्टेम शिक्षाको अवधारणालाई पाठ्यक्रममा समावेश गरिएको छ । स्टेम भनेको विज्ञान, प्रविधि, इन्जिनियरिङ र गणित विषयका ४ विशिष्ट विधामा विद्यार्थीहरूलाई शिक्षा प्रदान गर्ने अवधारणामा आधारित एउटा पाठ्यक्रम हो । जसले विद्यार्थीलाई अनुसन्धानमुखी बनाई विविध प्रकारका समस्याहरू समाधान गर्न सहयोग पुऱ्याउँदछ । साथै उनीहरूमा रचनात्मकता, तार्किक सोच, विश्लेषणात्मक सिप, नवप्रवर्तन गर्ने क्षमता र समस्या समाधान गर्ने क्षमताको विकास हुन जान्छ । तसर्थ विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा विज्ञान प्रविधि, इन्जिनियरिङ र गणित जस्ता विषयहरूलाई एकीकृत रूपमा अगाडि बनाइएको छ । स्टेमले मूलतः

अनुसन्धानमा आधारित मानिसको दैनिक जीवनसँग जोडिएको विषय सिकाउँछ। जसले गर्दा सिकारु कामको वास्तविक संसारसँग जोडिन्छ र प्रतिस्पर्धात्मक बजारमा खरो रुपमा उत्रिन सक्दछ। विद्यालय तहको नयाँ पाठ्यक्रममा थुप्रै कुराहरू सकारात्मक हुँदाहुँदै पनि कार्यान्यवनको पाटोमा थुप्रै चुनौतीहरू रहेका छन्। नयाँ पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि शिक्षक तयारी, विकास र विषयगत शिक्षकको व्यवस्था र विद्यालयमा आधारित पेशागत सहयोग पद्धति स्थापना र सञ्चालन, स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामाग्री विकासका लागि क्षमता विकास, पाठ्यक्रम विकास र परिमार्जनमा सरोकारवालाको अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता, पाठ्यक्रम विकास तथा अध्यावधिक कार्यलाई अनुसन्धानमा आधारित बनाउने, प्रारम्भिक कक्षाहरूमा आवश्यकता अनुसार मातृभाषा स्थानीय भाषा, बहुभाषा प्रयोग, विद्यालय तहको प्राविधिक धारको पाठ्यक्रममा सुधार, परिमार्जन र समायोजन, अपाङ्गताको प्रकृतिअनुसार पाठ्यक्रममा लचकता प्रदान गर्ने, पाठ्यपुस्तकको गुणस्तर सुधार र बहुपाठ्यपुस्तक नीतिको कार्यान्वयन, मूल्याङ्कन पद्धतिलाई शिक्षण सिकाइसँग जोड्ने, सिकाइ सहजीकरण र मूल्याङ्कनमा सूचना प्रविधिको उपयोग सहितको वैकल्पिक विधिको प्रयोग वर्तमान नयाँ पाठ्यक्रममा रहेका चुनौतीहरू हुन्।

३.६.२ वर्तमान अवस्था

कुनैपनि पद्धतिलाई मार्गदर्शन गर्ने महत्वपूर्ण आधार पाठ्यक्रम हो। नेपालमा वि.स. २०२८ को राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजनामा पहिलोपटक पाठ्यक्रमलाई दस्तावेजीकरण गरिएको थियो। विद्यालय तहको शिक्षाको मार्गदर्शक दस्तावेजका रूपमा वि.सं. २०६३ मा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप तयार गरी सोही अनुसार पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन गर्ने परिपाटी सुरु भएको थियो। समयको मागसँगै वि.सं. २०७६ सालमा विद्यालय शिक्षाको नयाँ पाठ्यक्रम प्रारूप तयार गरी सोही वर्ष लागु गरियो वि.सं. २०७८ मा कक्षा २, ३, ६ र १२ मा पाठ्यक्रम कार्यान्वयन भयो भने अन्य कक्षाहरूमा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३ अनुसार निर्माण गरिएका पाठ्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा रहेका छन्। वि.सं. २०८० सम्म विद्यालय तहका सबै कक्षाहरूमा नयाँ पाठ्यक्रम लागु भई सक्नेछ। कक्षा १ देखि ८ सम्म स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन भई रहेको छ।

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ अनुरूपको पाठ्यक्रममा कक्षा १-३ सम्म अन्तर सम्बन्धित विषयहरूलाई एकीकृत गरिएको छ। विद्यालय तहको पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने जिम्मेवारी राष्ट्रिय पाठ्यक्रम विकास तथा मूल्याङ्कन परिषद्लाई प्रदान गरिएतापनि कक्षा १-३ सम्म १६० कार्य घण्टा बराबर को मातृभाषा वा स्थानीय विषय र कक्षा ४–८ मा १२८ कार्य घण्टा बराबरको स्थानीय वा संस्कृत विषयका पाठ्यक्रम विद्यालय वा स्थानीय तहले निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गरिएकोछ।

मूल्याङ्कन सम्बन्धि नीतिगत व्यवस्थालाई हेर्दा कक्षा १-३ सम्म सबै निरन्तर मूल्याङ्कनका आधारमा कक्षोन्नति गर्ने व्यवस्था रहेको छ। कक्षा ४-५ मा ५०% निरन्तर, ५०% आवधिक परीक्षाबाट हुने र कक्षा ६-८ मा ४० प्रतिशत निरन्तर मूल्याङ्कन र ६० प्रतिशत आवधिक परीक्षा गर्ने व्यवस्था छ। कक्षा ८ मा आवधिक परीक्षा मार्फत गाउँपालिका स्तरीय मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ। आधारभूत तह तथा कक्षा ९ को मूल्याङ्कन स्थानीय तहबाट नै हुने व्यवस्था गरिएको छ भने कक्षा १० को एसइइ र कक्षा ११, १२ को आवधिक मूल्याङ्कन भने राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड मार्फत हुने गरेको छ।

पाठ्यक्रममा आधारित पाठ्यपुस्तकहरुको उपलब्धतालाई अध्ययन गर्दा तत्काल नयाँ पाठ्यक्रम लागू भएका विषयहरुको पाठ्यपुस्तक पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले तयार पारेको र केन्द्रले सुचीकृत गरेका प्रकाशन गृह वा लेखकहरुको पाठ्यपुस्तक पाईन्छन् ।

३.६.३ उद्देश्य

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको यस शैक्षिक योजनाले पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री सम्बन्धी निम्नलिखित उद्देश्यहरू राखेको छ

१. सिकाइ दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराउने र विषयवस्तुलाई अन्तर सम्बन्धित गराई सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु,

२. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ बमोजिमको संशोधित पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गर्नु,

३. कक्षा १ देखि ८ सम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्री निर्माण गरी समय सापेक्ष सान्दर्भिक, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाई कार्यान्वयन गर्नु,

४. पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा स्थानीय र आधुनिक परिवेश अनुसार सिकारूमा ज्ञान सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्नु,

५. सिकारूको सिकाइलाई निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत साथै प्रमाणमा आधारित मूल्याङ्कनको व्यवस्था गर्नु,

६. सामुदायिक विद्यालयहरूमा विज्ञान तथा प्राविधिक शिक्षाको समयानुकूल विकासको लागि आवश्यक पूर्वाधारजन्य क्षमताको विकास गर्नु,

७. सामुदायिक विद्यालयहरूमा स्टेमका माध्यमबाट गणित तथा विज्ञान विषयको नतिजा सुधार गर्ने,

८. पूर्वीय दर्शनमा आधारित योगा, ध्यान, व्यायाम, प्राकृतिक चिकित्सा, बुद्ध उपदेशका विषयमा विद्यार्थीहरूलाई अभ्यस्त गराउनु,

९. विद्यार्थीहरूलाई अतिरिक्त तथा सहक्रियाकलापमा संलग्न गराइ थप क्षमता अभिवृद्धि गर्नु,

१०. जीवन उपयोगी तथा व्यावहारिक शिक्षामा जोड दिनु ।

३.६.४ रणनीति

गाउँपालिकाको शैक्षिक सुधारका निम्ति माथि उल्लिखित उद्देश्यहरू हासिल गर्न निम्न लिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

१. प्रत्येक विद्यालयका शिक्षकहरू राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ बमोजिम निर्माण र संशोधन भएका नयाँ पाठ्यक्रम विद्यालय स्तरमा प्रबोधीकरण गरी सोही अनुसार शिक्षण क्रियाकलाप गरिनेछ,

२. स्थानीय सरोकारवालामा अपनत्व विकास गरी स्थानीय तहले निर्माण गरेको पाठ्यक्रमको समयानुकूल तथा पाठ्यपुस्तक निर्माण तथा परिमार्जन गराई सोको कार्यान्वयनको लागि विद्यालयलाई जवाफदेही बनाइनेछ,

३. स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्य सामग्रीको विकास तथा प्रयोगको लागि विद्यालयलाई सक्षम बनाइनेछ । सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गरिनेछ,

४. विषयवस्तुलाई अन्तर सम्बन्धित गराई सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने छ,

५. विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सम्बन्धित शिक्षक तथा सरोकारवालालाई प्रभावकारी ढङ्गले प्रवोधीकरण गरिनेछ,

६. विपत, महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा सिकाइलाई निरन्तरता दिन सामुदायिक विद्यालयको संरचनागत सुधार गर्ने र शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ,

७. शिक्षक निर्देशिका, पाठ्क्रम, पाठ्यपुस्तक, सन्दर्भ सामग्रीहरू सर्वसुलभ हुने गरी व्यवस्थापन गरिनेछ ।

८. पाठ्यक्रममा आधारित सिकाइलाई सुनिश्चित गर्न शिक्षकको पेशागत सक्षमता विकासलाई निरन्तरता दिइनेछ,

९. शिक्षण सिकाइलाई बालकेन्द्रित, लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री बनाइ सूचना, सञ्चारको उचित प्रयोगद्वारा सिकाइलाई प्रभावकारी बनाइनेछ,

१०. विद्यालयहरूलाई वैकल्पिक शिक्षण सिकाइ अनुरुपका शैक्षिक क्रियाकलापमा सक्षम बनाइदै लगिनेछ,

११. सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी कमजोर क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ,

१२. सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिमा आधारित अत्यावश्यक पूर्वाधार विकास उचित प्रयोग गर्ने क्षमताको विकास गरी कक्षागत वा तहगत रुपमा प्रविधिमा शिक्षण सिकाइलाई प्रयोगमा ल्याइनेछ,

१३. हरेक सामुदायिक विद्यालयमा सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि ल्याब र सिकाइ सामग्रीयुक्त पुस्तकालयको स्थापना सुनिश्चित गरिनेछ,

१४. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको वृत्ति विकाससँग आवद्ध गर्ने,

१५. आधारभूत तहमा हुने स्तरीकृत परीक्षालाई सुधार गरिनेछ,

१६. स्टिमको अवधारण अनुसार गणित र विज्ञान विषयको उपलब्धि वृद्धि गर्न शिक्षकहरूको क्षमता विकास गरिनेछ,

१७. विज्ञान तथा गणित विषयमा सृजनात्मक सामग्री प्रदर्शन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

१८. पूर्वीय दर्शनमा आधारित योगा, ध्यान, व्यायाम, प्राकृतिक चिकित्सा, बुद्ध उपदेश इत्यादि विषयमा प्रयोगात्मक कार्यसँगै छलफल गराइनेछ,

१९. मूल्याङ्कन र नतिजाको प्रणालीमा एकरुपता ल्याउन सफ्टवेर बनाई लागु गरिनेछ र शैक्षिक सत्रको सुरुवातमै परीक्षा तालिका प्रकाशन गरिनेछ ।

३.६.५. उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

यस योजनाको लागु पश्चात पाठ्यक्रम समय सान्दर्भिक र व्यवस्थित भई दैनिक जीवनमा आवश्यक आधारभूत सक्षमता सहित, सृजनशील, सकारात्मक सोच भएका सिकाइ प्रति प्रतिवद्ध नागरिक तयार गर्न सहयोग हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

ख) नतिजा

१. कक्षा १-३ को एकीकृत पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका व्यवहारकुशल सीपहरू कार्यान्वयन हुने,

२. बाल विकासदेखि कक्षा १२ सम्मका पाठ्यक्रमहरू सुचारु तरिकाले कार्यान्वयन हुने,

३. स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र प्रयोगले स्थानीय परिवेशको पहिचान र अवनत्वलाई स्पष्टता दिलाउने

४. स्टिम अवधारणा अनुसार शिक्षण प्रक्रियाले गणित र विज्ञान विषयको उपलब्धिमा सुधार हुने

५. सिकाइ क्रियाकलाप बालमैत्री र स्थानीय परिवेश तथा आवश्यकता अनुसार हुने

६. सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिमा आधारित शिक्षणले कक्षागत वा तहगत सिकाइ उपलब्धि वृद्धि हुने

७. मूल्याङ्कनका लागि आधारभूत कार्यविधि तथा सफ्टवेरको विकास गरी लागू हुने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्यहरू

क्र.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	पाठ्यक्रमको प्रबोधीकरण र पाठ्यसामग्री वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुका लागि शैक्षिक सत्रको सुरुवातमा
२.	स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा परिमार्जन	पटक	१	१				२	आधारभूत तहका लागि
३.	विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी शिक्षक क्षमता विकास तालिम	संख्या	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
४.	स्टेम शिक्षा सम्बन्धी शिक्षक तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	माग र आवश्यकताका आधारमा

क्र.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
५.	योग ध्यान, प्रणायाम लगायतका पूर्वीय दर्शन सम्बन्धी समावेश पाठ्यक्रमको तालिम तथा प्रयोगात्मक अभ्यास	पटक	१	१	१	१	१	५	माग र आवश्यकताका आधारमा
६.	पाठ्य सामग्रीको उपलब्धता, सिकाइ उपलब्धि तथा पाठ्यक्रमको प्रभावकारिता सम्बन्धि सरोकारवाला बीच अन्तरक्रिया	पटक	१	१	१	१	१	५	प्रत्येक शैक्षिक योजनाको अन्तिममा
७.	मूल्याङ्कन नतिजाका लागि सफ्टवेरको विकास, लागू तथा अद्यावधिक	पटक	१					१	एउटा सफ्टवेर निर्माण गरी एकीकृत नतिजा मूल्याङ्कन विधि अपनाईने छ

३.७ शिक्षक, कर्मचारी व्यवस्थापन र वृत्ति विकास

३.७.१ परिचय

शिक्षा विकास र सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता, दक्षता, समता, समानता, वातावरण मैत्री बनाउन शिक्षक व्यवस्थापन जरुरी छ । यसको लागि जनशक्ति योजना, दरबन्दी सिर्जना तथा भर्ना उपयोग विकास सेवा सुविधा, सामाजिक सुरक्षा (तलब, भत्ता, पोशाक, बिमा, औषधि उपचार आदि) पेशागत विकास पर्दछन् । शिक्षकको व्यवस्थापन अन्तर्गत दरबन्दी सिर्जना, रिक्त स्थानको पहिचान, पदपूर्ति माग, प्रतिशत निर्धारण दरखास्त आव्हान तथा संकलन जाँच तथा स्वीकृति लिने परीक्षा सञ्चालन (लिखित, मौखिक, प्रयोगात्मक) उम्मेदवारहरूको मूल्याङ्कन तथा छनौट नतिजा प्रकाशन सूचना प्रकाशन नियुक्तिका लागि सिफारिस नियुक्ति पदस्थापन कार्य विवरण तयार गर्ने सम्मका कार्यहरू पर्दछन् । यसका अतिरिक्त का.स.मू. जिम्मेवारी, वृत्तिविकास, सरुवा, बढुवा आदि गरिने गर्दछ। शिक्षकहरूको तालिम, अवलोकन भ्रमण, अनुसन्धान र विकास तथा जिम्मेवारी बढुवा तह वृद्धि उनको सेवा सुविधा सामाजिक सुरक्षा जस्ता कार्यहरू पनि पर्दछन् । व्यवस्थापनकै क्रममा शिक्षक सेवा र सुशासन शिक्षा सेवा र संघीय शासन प्रणालीको अन्त्य गरी संवैधानिक प्रावधान अनुकूल विद्युतीय सेवा प्रवाह र विश्वव्यापीकरण (Globalization) विविधता व्यवस्थापन, समतामूलक (समानतामूलक) न्याय वितरणकारी पुन वितरणकारी न्याय जस्ता विषयवस्तुहरु अहिले उठेका सवालहरू हुन् ।

शैक्षिक प्रशासन विकास र सेवा प्रवाहको व्यवस्था,अवस्था र अनुभूतिको समग्र कार्यप्रक्रिया र पद्धतिको समष्टि नै व्यवस्थापन हो । सामान्यतया शिक्षक व्यवस्थापन भित्र पद स्वीकृति शिक्षक भर्ना, छनोट, सरुवा, बढुवा वृत्ति विकास शिक्षकको सेवा सर्त सम्बन्धि सम्पूर्ण व्यवस्थापकीय कार्य पर्दछन् । अझै स्पष्ट रुपमा भन्नुपर्दा यससँग सम्बन्धित कानुनी व्यवस्था संरचनागत व्यवस्था स्रोतसाधन आर्थिक पर्यावरणीय व्यवस्थाको समग्रता नै शिक्षक व्यवस्थापन हो । यो आफैँमा बुहआयामिक विषय हो । निरन्तर प्रक्रिया हो, अन्तरनिहित यात्रा हो र आफैँमा एउटा प्रणाली हो । शिक्षकको स्तर माथि नउठे सम्म कुनै पनि देशको शिक्षाको स्तर माथि उठ्न सक्दैन । शिक्षा क्षेत्रका जीवित मस्तिष्क भनेका शिक्षकहरू नै हुन् ।

शिक्षकको व्यावसायिकता बढोत्तरीको लागि सिकारुको सर्वोच्चताको लागि तालिम चाहिन्छ । शैक्षिक व्यवस्थापनले समग्र शैक्षिक शासन विकासका सेवा प्रवाह,सुशासन,समृद्धि,रोजगार र अवसर प्रदान गर्न व्यवस्था गर्दछ यसले अनुभूति दिलाउँछ । शैक्षिक क्षेत्रका समग्र ज्ञानेन्द्रिय तथा कर्मेन्द्रिय आधार नै शिक्षक व्यवस्थापन हो । सरकार, सिकारु र शिक्षक बीचको सम्बन्धनै शिक्षक व्यवस्थापन तथा तालिम नै हो । बदलिदो परिवेश अनुसार आवश्यक शिक्षाको लागि योग्य व्यावसायिक रूपमा दक्ष पेशा प्रति उत्प्रेरित समर्पित प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही शिक्षक हुनु आवश्यक छ । शिक्षकमा भएको ज्ञानको प्रभाव शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालनमा पर्दछ । योग्य र कुशल शिक्षकले नै विद्यार्थीहरूको सिकाइमा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ । यसका लागि शिक्षक व्यवस्थापन र विकास प्रभावकारी हुन आवश्यक छ । भनिन्छ जस्तो माटो त्यस्तै कमिला । त्यसै गरी जस्ता शिक्षक त्यस्तै विद्यार्थी । शिक्षा क्षेत्रका जीवित मस्तिष्क भनेका शिक्षक नै हुन् । भनाइ छ एउटा डाक्टर एउटा बिरामीका लागि घातक हुन्छ भने एउटा अयोग्य शिक्षक लाखौं बालबालिकाको लागि घातक हुन्छ । शिक्षा नीति, ऐन नियम योजनामा सरोकारवालाहरूलाई अदेखा गर्यो भने त्यो कागजको रुप मात्र हुन्छ । फल दिँदैन । तसर्थ शिक्षक व्यवस्थापन महत्वपूर्ण हुन्छ । योग्य सक्षम कुशल र उत्प्रेरित शिक्षकले नै गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्न सक्छ । शिक्षकलाई पुनर्ताजगी गराउन तालिम आवश्यक छ । नयाँ प्रणालीसँग परिचित हुनलाई समेत तालिमको आवश्यकता पर्दछ ।

गाउँपालिकाको यस योजनामा शिक्षण पेशालाई रोजाइको पेशाको रुपमा विकास गर्ने शिक्षक तयारी गर्ने कक्षा कोठाको शिक्षण सिकाइलाई गुणस्तरीय बनाउने,शिक्षक सहयोग प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने अभिप्राय रहेको छ । शिक्षक पेशागत विकासलाई प्रभावकारी बनाउने विद्यार्थीको सिकाइ प्रति शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाउने र औचित्यपूर्ण शिक्षक आपूर्ति र वितरण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिइनेछ । वर्तमान अवस्थाको समीक्षा तथा पहिचान गरिएका चुनौतीहरूको सामना गरी शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकासलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउने उद्देश्य पूरा गर्नको लागि अपनाइने रणनीतिहरू कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट हासिल हुने अपेक्षित नतिजा तथा मुख्य मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू समावेश गरिएको छ ।

३.७.२ शिक्षक तयारी

हाम्रो देश नेपालमा विद्यालय तथा विश्वविद्यालयहरूले सञ्चालन गर्दै आएका प्राज्ञिक सरहका योग्यतालाई व्यावसायिक योग्यता र शिक्षक तालिम दुबै मानिएको छ । यस्ता पूर्व सेवाकालिन शिक्षक शिक्षा कार्यक्रमहरू विभिन्न विश्वविद्यालयहरूले सञ्चालन गर्दै आएका छन् । प्राज्ञिक योग्यता शिक्षा विषयमा १२ कक्षा, बी.एड वा एम.एड प्राप्त गरेपछि अध्यापन अनुमतिपत्रका लागि योग्य मानिन्छ । अध्यापन अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको व्यक्ति मात्र शिक्षकका लागि योग्य हुन्छ । विभिन्न मुलकहरूमा मूल विषयमा योग्यता प्राप्त भएपछि शिक्षक

तयारी छुट्टै कार्यक्रममा सञ्चालन हुन्छन् । पन्ध्रौ योजनाले शिक्षकको न्यूनतम शैक्षिक योग्यतामा पुनरावलोकन तथा आवधिक रुपमा योग्यता परीक्षण गर्ने प्रणाली स्थापना गरिने उल्लेख गरेको छ । राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ बमोजिम सबै प्रकारका विद्यालयमा अध्यापन गर्ने शिक्षकका लागि राष्ट्रिय शिक्षक सक्षमताको मापदण्ड निर्धारण गरी सोको आधारमा शिक्षक तयार गर्ने र शिक्षकलाई सक्षमताका आधारमा निरन्तर पेशागत सहयोग सञ्चालन गरिने उल्लेख छ । विश्व विद्यालयका शिक्षक शिक्षा कार्यक्रमहरू एकातिर अनुसन्धान र विकास शिक्षणमा आधारित हुन नसक्नाले शिक्षण सम्बन्धी व्यावहारिक कुशलताको कमी देखिएको छ भने अर्कोतिर सीमित अवधिमा विषयवस्तु र शिक्षण सम्बन्धि विशेष अध्ययन गर्न पर्ने भएकाले दुवै पक्षमा पर्याप्त सिकाइ हुन नसक्ने अवस्था छ परिवर्तित कक्षा ११ र १२ को पाठ्यक्रममा संकायगत संरचना नभएकाले अब कक्षा १२ उत्तीर्ण शिक्षक हुनेका लागि निश्चित समयको कोर्ष व्यवस्था गरी सो पूरा गर्नुपर्ने व्यवस्था आवश्यक छ । तर दीर्घकालीन रुपमा भने आधारभूत तह र माध्यमिक तहको शिक्षक बन्नका लागि क्रमशः न्यूनतम शैक्षिक योग्यता स्नातक तह र स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण भई एकवर्षे शिक्षक तयारी कोर्ष पूरा गरेको हुनुपर्ने कानुनी व्यवस्था गर्नु उपयुक्त हुनेछ ।

अस्थायी वा विद्यालयको निजी स्रोतमा शिक्षक नियुक्त गर्ने शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने कार्य स्थानीय तहले गरिरहेको अवस्था छ । शिक्षक अध्यापन अनुमतिपत्रका लागि परीक्षा सञ्चालन गर्ने रिक्त दर बन्दीमा शिक्षक पदपूर्तिका लागि परीक्षा सञ्चालन गरी नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने र शिक्षक बढुवा सम्बन्धी कार्य शिक्षक सेवा आयोगले गर्दै आएको छ । आयोगबाट सिफारिस भइ आएका शिक्षकहरूलाई नियुक्ति गरी पदस्थापन गर्ने कार्य स्थानीय तहहरूले गर्दै आएका छन् । यसै गरी शिक्षकको पेशागत विकासका लागि नीति निर्माण गर्ने काम सङ्घले प्रमाणीकरण तथा Customized तालिम पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने र प्रशिक्षक तयार गर्ने कार्य संघीय सरकारबाट भइरहेको छ । शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम सञ्चालन गर्ने कार्य प्रदेश शिक्षा तालिम केन्द्रहरूबाट हुँदै आएका छन् । शिक्षक तयारी कार्यलाई वास्तविक आवश्यकता र अनुसन्धानमा आधारित बनाउनुपर्ने हो । सो कार्य गर्न सकिएको छैन । सरकार, विश्वविद्यालयहरू शिक्षक तयारी गर्ने कार्यमा प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य गर्न सकिरहेका छैनन् । विद्यालयमा विभिन्न किसिमका शिक्षकहरू रहेका छन् । सेवा सर्त र सुविधा फरक फरक छन् । शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन बढुवा प्रयोजनको लागि मात्र भएको र यसलाई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिसँग जोडी शिक्षकलाई विद्यार्थीको सिकाइमा जिम्मेवार बनाउने काम जुन उद्देश्य अनुरुप संचालन भईरहेको छ त्यस अनुरुपको प्रगति भने हुन नसकिरहेको अवस्था छ ।

३.७.३ शिक्षण पेशाप्रति आकर्षण र नियुक्ति

शिक्षण पेशा एक महत्वपूर्ण तथा प्राज्ञिक पेशा हो । जसले गर्दा शिक्षण पेशालाई समाजमा प्रतिष्ठित पेशाका रूपमा लिइने अवस्था सुधार हुँदै गएको छ । नियमितरूपमा स्थायी नियुक्ति गर्ने कार्यको थालनी शिक्षण पेशामा थप आकर्षण बढेको अवस्था छ । आगामी दिनहरूमा शिक्षक पेशागत विकास तथा सहयोग, पूर्वानुमान योग्य सरुवा र बढुवा प्रणाली, कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन तथा सुविधा, दण्ड र पुरस्कार सम्बन्धि स्वच्छ र पारदर्शी प्रणाली विश्वविद्यालयमा सर्वोत्कृष्ट स्थान ल्याउन सफल, मेहनती, मेधावी तथा प्रतिभावान व्यक्तिहरूलाई शिक्षक पदमा कुल रिक्त पदको निश्चित प्रतिशत छुट्टै सोझै प्रवेश गराउन सकिने गरी संघको सरकारले कानूनी तथा प्रक्रियागत व्यवस्था गरी शिक्षण पेशालाई रोजाइको पेशाका रुपमा

विकास गराउन आवश्यक देखिएको छ। शिक्षकहरूको पदपूर्ति हालसम्म संघीय शिक्षक सेवा आयोगबाट गर्ने गरिएकोमा त्यसलाई प्रदेश स्तरसम्म विस्तार गर्न आवश्यक छ।

३.७.४ शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप

बालबालिकाको सिकाइ उपलब्धि मूलत कक्षाकोठामा सञ्चालन गरिने शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा भरपर्छ। शिक्षण सिकाइलाई विद्यार्थी केन्द्रित, प्रविधिमैत्री, परियोजनामा आधारित, समूह कार्यमा आधारित, सामुदायिक क्रियाकलापमा आधारित बनाउन आवश्यक छ। १५ औं योजनाले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलाई प्रभावकारी बनाउन विद्यार्थी सङ्ख्या कम भएका विद्यालयमा बहुकक्षा शिक्षणको व्यवस्था कक्षा शिक्षण पद्धति मार्फत पढाइ सीप विकास गर्न उपयुक्त पाठ्यसामग्री सन्दर्भसामग्री, स्रोत सामग्री, प्रयोगात्मक सामग्री, उपयुक्त कक्षाकोठा व्यवस्थापन लगायतको व्यवस्थामा जोड दिएको छ। यस योजनाले बालकेन्द्रित तथा अन्तरक्रियात्मक शिक्षण विधिका साथै सक्रिय सिकाइका तरिकाहरूको प्रयोगमा जोड दिएको पाइन्छ यसमा बालकेन्द्रित शिक्षण विधिलाई छुट्टै पद्धतिका रूपमा नभई गुणस्तरीय शिक्षाका लागि गरिने सबै खाले प्रयत्नको अभिन्न अङ्ग बनाइने उल्लेख छ।

कक्षा कोठाको शिक्षण सिकाइमा सुधार ल्याउन कमजोर सिकाइ स्तर भएका विद्यार्थीका लागि विशेष सहयोग, अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सिकाइको सुनिश्चितता, शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग, निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्यमा जोड, उपचारात्मक शिक्षण पद्धति, परीक्षाको नतिजा विश्लेषण र त्यसबाट प्राप्त पृष्ठपोषणका आधारमा शिक्षण सिकाइमा सुधार गर्ने जस्ता कार्यहरू शिक्षकबाट अपेक्षित रूपमा हुन नसकेको विभिन्न अध्ययन प्रतिवेदनहरूले औंल्याएका छन्। कतिपय विद्यालयको कमजोर भौतिक पूर्वाधार,उच्च गतिको इन्टरनेट सुविधाका कमी, स्रोतको कमी, विषयगत, दक्ष, योग्य, उत्प्रेरित, शिक्षकको कमी, शैक्षणिक सामग्रीको कमी, कार्य वातावरण कमी, आदिका कारणले कक्षाकोठाको शिक्षण सिकाइमा अपेक्षित सुधार हुन नसकेको अवस्था छ।

३.७.५ शिक्षकको उत्तरदायित्व

शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, समुदाय तथा विद्यालय प्रशासन प्रधानाध्यापक प्रति उत्तरदायी हुनुपर्छ शिक्षक विद्यार्थी प्रति उत्तरदायी हुनु भनेको आफुले पढाउने विधि विषय विद्यार्थीको सिकाइ तथा कार्यसम्पादन प्रति जवाफदेही हुनु पाठ्यक्रमले तोकेका सिकाइ उपलब्धिमा भएको प्रगति र विकासमा जवाफ दिनु विद्यार्थीको गुणस्तरीय जीवनका विषयमा जवाफदेही हुनु भन्ने बुझिन्छ। यसैगरी शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ तथा विकासका बारेमा अभिभावकलाई समेत प्रतिवेदन गर्नु पर्दछ विद्यालयको आचारसंहिता पालन गर्दै दैनिक कार्यतालिका अनुसार अध्यापन गर्ने विद्यार्थीको सिकाइको लेखाजोखा तथा मूल्याङ्कन गर्ने त्यसको प्रतिवेदन प्रधानाध्यापकलाई गर्ने जस्ता कार्य जिम्मेवार शिक्षकले गर्नु पर्ने हुँदा शिक्षक प्रधानाध्यापक प्रति उत्तरदायी हुनु पर्दछ।

पन्ध्रौं योजनाले शिक्षकले कक्षा कोठामा बिताउने समयलाई नियमित पठनपाठनसँग आबद्ध गर्दै शिक्षकहरूलाई पेशाप्रति समर्पित बनाई शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि स्थानीय तहका उत्प्रेरणा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने व्यवस्था गरेको छ। राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ अनुसार शिक्षकलाई प्रशासनिक रुपमा प्रधानाध्यापक प्रति र सिकाइ उपलब्धिका लागि विद्यार्थी र अभिभावक प्रति जवाफदेही बनाउने र प्रधानाध्यापकलाई सिकाइ र विद्यालय व्यवस्थापनका लागि विद्यार्थी अभिभावक र स्थानीय तह प्रति जवाफदेही बनाइने उल्लेख गरेको

छ। विद्यार्थीहरूले परीक्षामा हासिल गरेको परिणाम समेतको आधारमा शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा सुधारका लागि शिक्षकहरूलाई जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउने व्यवस्था उक्त नीतिले गरेको छ। विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि कमजोर हुनुमा अर्को समस्या भनेको शिक्षक सरुवा र विद्यालयमा अनुपस्थिति हो विभिन्न जिल्लाको कोटामा गएर परीक्षा उत्तीर्ण गर्ने र नियुक्त पाएपछि तुरुन्तै सरुवाको पहलमा लाग्ने प्रवृत्तिले विद्यालयको दैनिक पठनपाठनमा निकै बाधा परेको छ। अझ सरुवा भएपनि लामो समयसम्म पदपुर्ति नहुँदा विद्यालयमा बालबालिकाहरू पढाइबाट लामो समयसम्म वञ्चित हुनुपरेको अवस्था समेत छ। सरुवा प्रणाली व्यवस्थित नहुँदा दुर्गम र पहुँच कमजोर भएका ठाउँमा शिक्षक अपुग हुने तर सहर र सदरमुकामहरूमा थुप्रिने अवस्था रहेको छ जुन सामाजिक न्यायको सिद्धान्त विपरीत देखिन्छ। यस्तो प्रावधानले गर्दा शिक्षकलाई विद्यार्थीको सिकाइप्रति उत्तरदायी बनाउन कठिन बनाएको छ।

३.७.६ शिक्षकको पेशागत सहयोग पद्धति

शिक्षक पेशागत सहयोगका विभिन्न उपागमहरू प्रचलनमा छन् जस्तै कक्षा अवलोकन र छलफल मेन्टोरिङ्ग नियमित अनुगमन तथा पृष्ठपोषण आदानप्रदान शिक्षकहरूको सिकाइ र सञ्चालन Conference सहपाठी सँगको अन्तरक्रिया प्रतिबिम्वन अभ्यास आदि। नेपालमा राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजनाले leader र feeder विद्यालयको अवधारणा अगाडि सारेको थियो यसै गरी विद्यालय सुपरिवेक्षणबाट शिक्षक सहायता उपलब्ध गराउन प्राथमिक विद्यालय निरीक्षक, माध्यमिक विद्यालय निरीक्षकहरूको व्यवस्था गरिएको थियो ग्रामीण विकासका लागि सेती परियोजना र सो पश्चात नेपालको शिक्षा सुधारको लागि धेरै परियोजनाहरू कार्यान्वयनमा आए प्राथमिक शिक्षा परियोजना, विज्ञान शिक्षा विकास परियोजना आदिले शिक्षकको पेशागत सहयोगलाई महत्व दिई विभिन्न तालिम तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन भएको देखिन्छ। शिक्षक पेशागत सहयोगका लागि १०५३ वटा स्रोतकेन्द्रहरू स्थापना भई ती स्रोतकेन्द्रहरू मार्फत शिक्षकको पेशागत सहयोग प्रदान गर्दै आइरहेकोमा संघीय संरचनाको कार्यान्वयनसँगै स्रोतकेन्द्र पद्धति विघटन भएको छ। यसलाई हटाएपछि स्थानीयस्तरमा रहेका शिक्षा शाखाहरूले शिक्षक सहायता भन्दा पनि शिक्षा प्रशासनमा समय लगाउनु परेको अवस्था छ विद्यालय निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको कार्य स्थानीय शिक्षा शाखाबाट अत्यन्त न्यून रुपमा भएको पाइन्छ। समग्रमा भन्नुपर्दा शिक्षक सहायताको कार्यक्रम न्यूनमात्रामा छ।

३.७.७ शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रम

समय अनुसार शिक्षकहरूका क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनु आवश्यक छ। यसको विकासका अवसरहरू उपलब्ध हुनु आवश्यक छ। शिक्षकको पेशागत विकासका विभिन्न तरिकाहरू छन्। शिक्षक तालिम कार्य, क्रियात्मक अनुसन्धान, शिक्षकहरूको सिकाइ सञ्जाल, अवलोकन भ्रमण, Mentoring, कार्यशाला, सेमिनार आदि। शिक्षकको पेशागत विकास यिनै कार्यहरूबाट सम्भव हुन्छ। नेपालमा शिक्षकको पेशागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने धेरै योजना तथा कार्यक्रमहरू सञ्चालन भए। विगतमा शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र अन्तर्गतका शिक्षक तालिम केन्द्रहरू २९ वटा र अगुवा स्रोतकेन्द्रहरू र स्रोतकेन्द्रहरू मार्फत लामो तथा छोटो अवधिका शिक्षक तालिम कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुँदै आएको थियो। शिक्षक पेशागत विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालनका लागि मापदण्ड बनाउने प्रारूप बनाउने तालिम पाठ्यक्रम विकास गर्ने र प्रशिक्षक प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने कार्य यस केन्द्रबाट हुँदै आएको छ। शिक्षकको पेशागत विकासका लागि सातवटा प्रदेश स्तरीय शिक्षक तालिम केन्द्रहरूले अनलाईन तथा Ofline विधिबाट एकमहिने प्रमाणीकरण

शिक्षक तालिम र कस्टमाइड शिक्षक तालिम सञ्चालन गर्दै आएको अवस्था छ। विद्यमान सातवटा शिक्षक तालिम केन्द्रबाट मात्र ठूलो संख्यामा शिक्षकहरूलाई प्रमाणीकरण तालिम प्रदान गर्न कठिन भएको अवस्था छ। यसैगरी शिक्षकलाई तालिम वास्तविक आवश्यकतामा आधारित बनाउन र तालिममा सिकेका ज्ञान तथा सीपको कक्षाकोठामा प्रयोगमा ल्याउन आवश्यक देखिएको विभिन्न अध्ययन प्रतिवेदनहरूले उल्लेख गरेका छन्।

३.७.८ शिक्षकको आपूर्ति र वितरण

शिक्षा नियमावलीले विद्यालयमा रहने शिक्षक दरबन्दीको व्यवस्था गरेकोमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात हिमाली भेगमा १:४०, पहाडी भेगमा १:४५ र तराई तथा काठमाडौं उपत्यकामा १:५० रहेको छ। यसलाई आधार मानेर शिक्षक संख्या कम भएका विद्यालयमा स्थानीय तहबाट नियुक्त भएका शिक्षकहरू तथा विद्यालयको निजी स्रोतमा नियुक्त शिक्षकहरू पनि रहेका छन् जिल्ला र विद्यालयबीच शिक्षक विद्यार्थी अनुपात फरक फरक छ। आधारभूत र माध्यमिक तहमा सबै विद्यालयमा विषयगत शिक्षकको व्यवस्था गर्ने कार्य पनि उत्तिकै चुनौतीपूर्ण छ। मुलुक संघीय संरचनामा गएसँगै नियुक्ति, कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन जस्ता कार्यको जिम्मेवारी स्थानीय तहमा रहेकाले स्थानीय तहले स्थानीय स्रोतमा शिक्षक नियुक्ति गर्ने कार्य गर्ने गरेका छन्।

३.७.९ प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरू

माथि उल्लेखित विश्लेषणका आधारमा बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा शिक्षक व्यवस्थापन र विकासका सन्दर्भमा निम्न लिखित समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन् :

क) समस्या

१. शिक्षकमा उत्प्रेरणाको कमी,
२. उत्तरदायित्व र जवाफदेहितामा कमी, दण्डहिनताले प्रश्रय पाउनु,
३. कक्षागत र विषयगत शिक्षकको अभाव,
४. आवश्यकता अनुसारको शिक्षक दरबन्दी अभाव,
५. शिक्षक नियुक्ति, सरुवा, बढुवा बारे परिवर्तित सन्दर्भ अनुसार ऐन नियम नहुनु,
६. शिक्षण पेशालाई रोजाइको पेशाका रुपमा विकास गर्नु नसकिनु,
७. विद्यालय तहको पाठ्यक्रम र शिक्षण आवश्यकतालाई सम्बोधन हुने गरी शिक्षक तयारी कोर्ष व्यवस्था नुहुनु

ख) चुनौतीहरू

१. शिक्षकको मनोवृत्तिमा परिवर्तन गर्नु (घरपायक मात्र खोज्ने, जिम्मेवारी बोध कम),
२. विपत र सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षण सिकाइ सञ्चालन गर्नु,
३. पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चित गर्नु,
४. पेशागत विकास कोष अवसर विस्तार र प्रभावकारितामा सुधार गर्ने गरी संस्थागत प्रबन्ध,
५. विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनसँग आवद्ध गर्ने आवश्यक शिक्षक दरबन्दी सुनिश्चित गर्नु,

३.७.१० उद्देश्य

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्र योजनामा शिक्षक व्यवस्थापन र विकासका उद्देश्यहरू निम्नानुसार निर्धारण गरिएका छन् :

१. शिक्षकको छनौट नियुक्ति र पुनर्वितरणलाई सुदृढ बनाउनु,
२. शिक्षक तयारीको वर्तमान स्वरुप तथा प्रक्रियामा परिवर्तन गरी सक्षम शिक्षक आपूर्ति गर्नु,
३. सबै तहमा योग्यता पुनरावलोकन गरी विषयवस्तु जान्ने निपूर्ण शिक्षकको सुनिश्चित गर्नु,
४. शिक्षक विकास तथा निरन्तर पेशागत सहयोग प्रणाली स्थापना गर्नु,
५. पेशागत विकास र सिकाइ आदानप्रदान कार्यक्रमका माध्यमबाट सबै तहमा सक्षम, प्रतिबद्ध र अभिप्रेरित शिक्षकहरूको प्रबन्ध गर्नु,
६. शिक्षकको निरन्तर पेशागत विकासका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय शिक्षक संस्थाहरूसँग सञ्जाल विकास र अन्वेषण गर्नु,
७. सुपरिवेक्षण शिक्षक तालिमको माध्यमबाट शिक्षकलाई पेशाप्रति उत्प्रेरित र जवाफदेही बनाउनु,
८. आवश्यक प्रोत्साहन, सिकाइ आदानप्रदान कार्यक्रम, निरन्तर पेशागत सहयोगका माध्यमबाट सबै तहमा सक्षम, प्रतिवद्ध र अभिप्रेरित शिक्षक व्यवस्था गर्नु,
९. शिक्षक पेशागत विकास तथा निरन्तर सहयोग प्रणाली स्थापना गर्नु ।

३.७.११ रणनीतिहरू

माथि उल्लेखित उद्देश्य प्राप्तिका लागि यस शिक्षा योजनाले निम्न रणनीतिहरु तय गरेको छ :

१. वर्तमान शिक्षक शिक्षा कार्यक्रमलाई पुनरावलोकनका लागि संघीय सरकारसँग अनुरोध गरिनेछ ।
२. शिक्षण सक्षमता प्रारुपलाई अद्यावधिक गरी शिक्षक तयारी र छनौट प्रक्रियामा आवद्ध गर्न संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारमा अनुरोध गरिनेछ ।
३. शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत र विषयगत रुपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान र दरबन्दी पुर्नवितरण तथा थप गरिनेछ ।
४. प्रारम्भिक बालविकास र पूर्व प्राथमिक शिक्षा कक्षा १-३ का लागि कक्षा १२ उत्तीर्ण, कक्षा ४-८ का लागि स्नातक तह उत्तीर्ण र कक्षा ९-१२ का लागि स्नातकोत्तर उत्तीर्ण गरेका शिक्षकको योग्यता कायम हुने गरी कानूनी व्यवस्थाका लागि संघीय सरकारमा अनुरोध गरी गाउँ शिक्षा ऐनमा पनि समाहित गरिनेछ ।
५. रिक्त शिक्षक दरबन्दीमा तत्काल पदपूर्ति हुने व्यवस्थाका लागि स्थानीय स्तरमा कानुनी व्यवस्था प्रबन्ध गरिनेछ ।
६. उच्च कार्य सम्पादन गर्ने शिक्षकहरूको लागि प्रोत्साहन र पुरस्कृत गरिनेछ ।
७. नव प्रवेशी शिक्षकहरूका लागि अभिमुखीकरण मार्फत जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउन आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।
८. शिक्षकले कक्षा कोठामा विताउने समय सुनिश्चित गर्न प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी बनाइनेछ ।

९. कार्ययोजना, शैक्षिक योग्यता, अनुभव लगायतका आधारमा विद्यालयमा प्रधानाध्यापकको छनौट गरिनेछ ।

३.७.१२ उपलब्धि, नतिजा, क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

यो योजना लागू भएपश्चात सक्षम, योग्य, उत्तरदायी र अभिप्रेरित शिक्षकको व्यवस्था भई विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

ख) नतिजा

१. सबै विद्यालयमा सूचना प्रविधिको व्यवस्थापन भइ शिक्षण सिकाइ सहज र उपलब्धिमा वृद्धि भएको हुने,
२. सबै विद्यार्थीहरूमा आधारभूत सञ्चार प्रविधिको सुविधामा पहुँच हुने,
३. विद्यालय व्यवस्थापन र सुशासनमा सुधार आउने,
४. अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरीवेक्षण, सूचना सम्प्रेषणमा सुधार आउनुका साथै जनशक्ति र समयको बचत हुने,
५. शिक्षकहरूमा सूचना प्रविधिमैत्री शिक्षण क्षमता विकास भएको हुने,
६. विद्यार्थीहरूको सिकाइ प्रभावकारी, समय सान्दर्भिक र गुणस्तरीय हुने,
७. विद्यालय तथा कक्षा कोठाहरू सूचना प्रविधिमैत्री हुने
८. सिकाइ सहजीकरणको लागि एक शिक्षक एक ल्यापटपको व्यवस्था हुने ।

ग) उपलब्धि, नतिजा, क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरु	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	अस्थायी, करार, निजी स्रोत लगायतमा नियुक्त हुने शिक्षक व्यवस्थापनका लागि मापदण्ड तथा निर्देशिका निर्माण	पटक		१				१	
२.	कार्य सम्पादनका आधारमा प्रोत्साहन र पुरस्कारको व्यवस्था	संख्या	१०	१०	१०	१०	१५	५५	वर्षमा एक पटक
३.	शिक्षक सेवाकालिन तथा वृत्ति विकास तालिम	पटक							माग र आवश्यकताका आधारमा निरन्तर
४.	विद्यालय कर्मचारी नियुक्ति तथा सेवा सुविधा सम्बन्धि कार्यविधि, निर्देशिका निर्माण	पटक		१				१	गाउँपालिकाको स्रोतमा राखिने कर्मचारीको लागि

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरु	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
५.	कर्मचारीको पेशागत तथा नेतृत्व विकास तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	
६.	शैक्षणिक तथा व्यवस्थापन कार्ययोजना निर्माण सम्बन्धि तालिम	संख्या		५०	५०	६०	८०	२४०	
७.	विषयगत शिक्षकहरुको समूह निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	प्रत्येक वर्ष अद्यावधिक गर्दै लैजाने
८.	शिक्षकहरुको सञ्जाल निर्माण र प्रबोधीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	प्रत्येक वर्ष अद्यावधिक गर्दै लैजाने
९.	नवप्रवेशी शिक्षकलाई तालिम	पटक							आवश्यकताका आधारमा
१०.	पुनर्ताजगी तालिम तथा अवलोकन भ्रमण	पटक	१	१	१	१	१	५	आवश्यकताका आधारमा

३.८ विद्यालय व्यवस्थापन

३.८.१ परिचय

शैक्षिक व्यवस्थापन भित्रको महत्वपूर्ण अङ्ग विद्यालय व्यवस्थापन हो । विद्यालय व्यवस्थापन भन्नाले प्राप्त जनशक्तिलाई उपलब्ध भएको श्रोतको प्रयोग गरी विद्यालयको उद्देश्य तथा लक्ष्य प्राप्त गर्ने गतिविधि तथा कार्यलाई जनाउँदछ । स्थानीय सरकारको रूपमा व्यवस्थापकीय तथा कार्यकारिणी हैसियत सहितका संविधान प्रदत्त अधिकार सूची, जनअपेक्षा र स्थानीय क्षमता र पूर्वाधारको उचित पहिचान गरी विद्यालय व्यवस्थापन गर्न सकेमा शिक्षामा गुणस्तर प्राप्त हुन सक्छ ।

वर्तमान संविधानमा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षासहित शैक्षिक व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण कार्य स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्र छ । गाउँपालिकाले शैक्षिक उपलब्धिहरू हाँसिल गर्न विद्यालयहरूमा बजेट विनियोजन र बाडफाँट गरेर मात्र पुग्दैन, प्राप्त भएका स्रोत र साधनको उपयुक्त परिचालन हुने गरी विद्यालय व्यवस्थापनमा ध्यान दिन जरूरी हुन्छ । शिक्षा ऐन नियमावलीमा व्यवस्था भएका प्रावधानहरूको उचित परिचालन र प्रयोगले विद्यालय बलियो बन्न सक्छ । विद्यालय व्यवस्थापनमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको भूमिका महत्वपूर्ण रहँदै आएको छ । सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्न प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहेको हुन्छ । शिक्षक अभिभावक संघले शिक्षक र अभिभावकलाई सम्पर्कमा ल्याइ विद्यार्थीको शिक्षणमा सहजीकरण गर्दछ भने आर्थिक सहयोगमा समेत भूमिका खेल्दछ । विद्यालयको व्यवस्थापकीय पक्षमा व्यवस्थापन समिति रहने र प्रशासनिक अधिकार प्र.अ.सँग रहने भएकोले कानूनीरूपमा प्रमाणीकरण गर्न समेत यसले मद्दत गर्दछ ।

कुनैपनि विद्यालयको प्रशासनिक कार्यको लागि एक प्रधानाध्यापकको व्यवस्था हुने कानुनी व्यवस्था छ । शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरी शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्य पूरा गराउने महत्वपूर्ण स्थल विद्यालय हो । विद्यालयले गर्नु पर्ने सबै क्रियाकलापको सञ्चालन र नियन्त्रणका लागि प्रधानाध्यापकको

व्यवस्था गरिएको हुन्छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ र मौजुदा शिक्षा ऐन, नियमका आधारमा गाउँपालिकाले विद्यालयको व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ ।

३.८.२ वर्तमान अवस्था

शैक्षिक उपलब्धि हासिल गर्न विद्यालय व्यवस्थापन एउटा प्रमुख र महत्वपूर्ण पक्ष हो । प्राप्त स्रोत साधनको उचित व्यवस्थापन र नपुग स्रोत साधनको खोजी गर्ने जिम्मेवारी विद्यालय व्यवस्थापन पक्षमा पर्दछ । विद्यालयको उद्देश्य र लक्ष्य मात्र नभइ राष्ट्रिय उद्देश्य परिपूर्ति गर्ने कार्यस्थल विद्यालय भएकोले यसको व्यवस्थापकीय पाटो बलियो हुनु जरूरी छ ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाभित्रका सबै विद्यालयहरूको व्यवस्थापन, रेखदेख र सञ्चालनका लागि प्रत्येक विद्यालयमा एक विद्यालय व्यवस्थापन रहने व्यवस्था छ । विद्यालय व्यवस्थापकीय क्षेत्रका निर्णयहरू व्यवस्थापन समितिकै मातहतमा निर्णय गरी कार्यान्वयन गर्ने गरिन्छ । व्यवस्थापन समितिले गरेका निर्णयहरूलाई विद्यालयको आधिकारिक निर्णय मान्ने वर्तमान व्यवस्था रही आएको छ । विद्यालयमा सञ्चालन हुने भौतिक, आर्थिक र शैक्षिक कार्यहरूको सञ्चालन व्यवस्थापन समितिको सक्रियतामा सम्पन्न गरिन्छ । विद्यालयको रेखदेख, सञ्चालन, निरीक्षण, व्यवस्थापन र व्यवस्थापन गर्ने, आर्थिक स्रोत जुटाउने, बजेट स्वीकृत गर्ने, शिक्षक सेवाको सुरक्षा र सम्बर्धन गर्ने, रिक्त शिक्षक पदपूर्ति गर्ने व्यवस्थापकीय कार्यहरू व्यवस्थापन समितिले गर्दै आइरहेको छ । विद्यालयको व्यवस्थापकीय पाटोलाई बलियो बनाउन शिक्षक अभिभावक संघ रहने व्यवस्था छ । शिक्षक र अभिभावकको सम्बन्ध सुमधुर बनाइ शिक्षण सिकाइको व्यवस्थापनमा समितिले भूमिका खेल्ने गर्दछ ।

विद्यालयको प्राज्ञिक तथा प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा काम गर्न प्रत्येक विद्यालयमा एक प्रधानाध्यापक रहेको हुन्छ । विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरू मध्येबाटै प्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्ने व्यवस्था वर्तमान नियमावलीमा रहेको छ । विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्ने, अनुशासन कायम राख्ने, शिक्षक, अभिभावक व्यवस्थापन समिति बीचमा सुमधुर सम्बन्ध कायम गर्ने, विद्यालयको प्रशासनिक कार्य सञ्चालन गर्ने जिम्मेवारी प्रधानाध्यापकको रहेको छ । विद्यालयको रेखदेख, सञ्चालन र व्यवस्थापनका लागि व्यवस्थापन समितिले कार्य गरिरहे पनि व्यवस्थापन पक्षमा केही समस्याहरू बाँकी नै छन् । गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रानुसार ऐन नियम व्यवस्था गर्न नसक्नु, व्यवस्थापन समितिको कार्य क्षेत्र वृहत हुनु, व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू दक्ष र शिक्षित नहुनु, व्यवस्थापन समितिले सक्रिय रूपमा कर्तव्य र अधिकारको प्रयोग गर्न नसक्नु, प्रधानाध्यापकको छुट्टै व्यवस्था नहुनु, प्रर्याप्त दरबन्दी नहुनाले प्र.अ.को कार्यसम्पादन कमजोर हुनु, योग्य र नियमानुसार प्र.अ. को व्यवस्था नहुनु इत्यादि समस्याहरू रहेका छन् ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा विद्यालय व्यवस्थापनमा देखिएका चुनौतीहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

१. विद्यालयको व्यवस्थापकीय पक्ष सवल र सक्षम बनाउने,
२. अभिभावकहरूलाई विद्यालय व्यवस्थापनमा सक्रिय सहभागिता बनाउने,
३. शिक्षकहरूलाई शिक्षा ऐन नियमावलीमा व्यवस्था भए अनुसार सक्रिय बनाउने,
४. दक्ष र योग्यता प्राप्त प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गर्ने,
५. प्रधानाध्यापक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउने,
६. कुल प्रशासनिक क्षमता सहित विद्यालय व्यवस्थापन गर्ने,
७. गाउँपालिकाका शिक्षा ऐन, नियम निर्माण र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।

३.८.३ उद्देश्य

यस योजनाले विद्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धी निम्नलिखित उद्देश्यहरू राखेको छ :

१. विद्यालयको व्यवस्थापकीय पक्ष सवल, सक्षम र सशक्त बनाउनु,

२. कुशल, उत्तरदायी, क्षमतावान प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गर्नु,

३. ऐन नियमानुसार व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको गठन गरी विद्यालय व्यवस्थापनमा सरोकारवालाहरूलाई संलग्न गराउनु ।

३.८.४ रणनीतिहरू

यस शैक्षिक योजनामा माथि उल्लिखित उद्देश्यहरू हासिल गर्न निम्न रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

१. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कार्यक्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिमको व्यवस्था गरिनेछ,

२. विद्यालयहरूमा ऐन नियमानुसार व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घ गठन गरिनेछ,

३. विद्यालयको आर्थिक पक्ष सवल बनाउन व्यवस्थापन समितिलाई प्रेरित गरिनेछ,

४. कार्य सम्पादनमा राम्रो देखिएका विद्यालयका गतिविधिहरू अभिलेखीकरण गरिनेछ,

५. विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष, शिक्षक अभिभावक सङ्घका अध्यक्ष र प्रधानाध्यापकहरूलाई शैक्षिक भम्रण गराइ राम्रा व्यवस्थापन भएका विद्यालयहरूको अनुभव र गतिविधि आदानप्रदान गराइनेछ,

६. शिक्षा, ऐन नियमानुसार प्रधानाध्यापकहरूको व्यवस्था गरिनेछ,

७. कुशल, सक्षम, पारदर्शी र जवाफदेही प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गर्न जोड दिइनेछ,

८. प्रधानाध्यापकसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गरी विद्यालय प्रशासनिक व्यवस्थापनलाई चुस्त दुरुस्त र स्तरीय बनाइनेछ ।

९. कमजोर व्यवस्थापन भएको विद्यालय पहिचान गरी कार्य क्षमता वृद्धिका लागि सहायता दिने व्यवस्था गरिनेछ ।

१०. सबल व्यवस्थापन पक्ष भएका गाउँपालिका भित्रका विद्यालयहरूलाई पुरस्कृत गरिनेछ,

११. प्रधानाध्यापकको कार्यक्षमता अभिवृद्धि गर्न विद्यालय व्यवस्थापन तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।

३.८.५ उपलब्धि, नतिजा, क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

गाउँपालिका भित्रका सबै विद्यालयहरू कुशल र उत्तरदायी विद्यालय प्रशासन सहित बलियो व्यवस्थापन पक्ष भएको हुनेछ ।

ख) प्रमुख नतिजाहरू

१. कुशल प्रशासन सहित विद्यालय सञ्चालन भएको हुने,

२. योग्य र नियमानुसारका प्रधानाध्यापकको व्यवस्था भएको हुने

३. सबै विद्यालयहरूमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन भई क्रियाशील भइरहेको हुने,

४. विद्यालय व्यवस्थापन समिति सक्षम र सक्रिय भइ विद्यालयको शैक्षिक स्तर वृद्धि भएको हुने

५. विद्यालयको आर्थिक अवस्था सवल भएको हुने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्र. सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१	वि.व्य.स. र शि.अ.संघको गठन	पटक							सबै विद्यालयहरुमा प्रचलित कानून बमोजिम
२.	वि.व्य.स. र शि.अ.संघका पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	सबैका लागि
३.	अवलोकन भ्रमण तथा अनुभव आदानप्रदान	पटक	१	१	१	१	१	५	
४.	विद्यालय अनुगमन र मूल्याङ्कन	पटक	१	१	१	१	१	५	आवश्यकताका आधारमा
५.	प्रधानाध्यापक कार्य सम्पादन सम्झौता कार्यविधि निर्माण	पटक	१					१	
६.	प्रधानाध्यापक कार्य सम्पादन सम्झौता	पटक	१	१	१	१	१	५	
७.	प्रधानाध्यापकलाई व्यवस्थापकीय तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	आवश्यकताका आधारमा
८.	विद्यालयको वार्षिक योजना निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	
९.	विद्यालय अनुगमन र मूल्याङ्कन	पटक	३	३	३	३	३	१५	प्रत्येक चौमासिक रुपमा
१०	विद्यालय स्व:मूल्याङ्कन औजार निर्माण	पटक	१						आवश्यकता अनुसार परिमार्जन

३.५ निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा

३.५.१ परिचय

औपचारिक पद्धति भन्दा बाहिर फरक समयमा विभिन्न उमेर समूहमा दिइने शिक्षा नै अनौपचारिक शिक्षा हो । यो एउटा निरन्तर प्रक्रिया जस्तो पनि हो । औपचारिक शिक्षा प्रणालीको संरचना भन्दा बाहिर मानवजीवनका लागि आवश्यक ज्ञान, सीप र प्रक्रियाको प्रशोधन गर्ने जीवनपर्यन्त अर्थात् आजीवन सिकाइ प्रणाली अनौपचारिक शिक्षा हो । अनौपचारिक शिक्षा त्यस्तो साँस्कृतिक केन्द्र हो जहाँ सहभागीहरू आफ्नो जीवनमा आइपर्ने समस्याहरूका बारेमा छलफल र समाधानका उपायहरू खोजी निर्णय कार्यान्वयन गर्दछन् । आफ्नो जीवनको इतिहास आफैं लेख्छन् । तसर्थ सिकाइजीवन पद्धतिसँग जोडिएको हुन्छ । अनौपचारिक एवं आजीवन शिक्षाले समाजमा विद्यमान विभिन्न किसिमका समूहका लागि आफ्नो लक्ष्य बनाई सेवा प्रदान गर्दछ । निरक्षरका लागि साक्षरता, साक्षरका लागि साक्षरोत्तर सिकाइ, अवसरका लागि स्तरवृद्धि, शिक्षासँग सीप र आम्दानी जोड्दै शिक्षित समाजको विकासका लागि अनौपचारिक एवं आजीवन शिक्षाले काम गर्दछ । संविधानले सुनिश्चित गरेको शिक्षा पाउने हक, राष्ट्रिय शिक्षा नीतिको सिद्धान्त, दिगो विकासका लक्ष्यमा समेत नागरिकले शिक्षा पाउने हकको कार्यान्वयन गर्न औपचारिक शिक्षासँगै अनौपचारिक शिक्षा प्रणालीले समेत योगदान गर्दछ । विभिन्न सिकाइ अवस्थाका आधारमा थप सिकाइ अवसरको निर्माण गरी आजीवन सिकाइ सँस्कृतिको विकास गर्न आवश्यक छ । यसका लागि अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइको पहुँचको विस्तार, गुणस्तर वृद्धि र संस्थागत क्षमताको विकास गर्नु पर्दछ । शिक्षा क्षेत्र योजना २०७९–२०८३ ले अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइका लागि ५ वर्ष भित्र निरन्तर सिकाइमा संलग्न समाज एवं सिकाइ सँस्कृतिको प्रवर्द्धन गर्ने तर्फ लैजान्छ । स्थानीय तहको अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइको वर्तमान अवस्था विश्लेषण आधारमा समस्या एवं चुनौतीहरूको पहिचान गर्दै चुनौतीहरूको सामना गर्न यसको उद्देश्य र नीतिहरू कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट प्राप्त हुने प्रमुख नतिजा र प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू यस खण्डमा समावेश गरिएको छ ।

३.५.२ वर्तमान अवस्था

धादिङ जिल्लामा विभिन्न गाउँपालिकाहरूमा अनौपचारिक शिक्षा कार्यक्रमहरू प्रशस्त मात्रामा संचालन हुँदै आएका छन् । यस कार्यक्रमले निरक्षरहरू विशेषत १५ देखि ६० वर्ष उमेर समूहका निरक्षरहरूलाई साक्षर बनाउने कार्यमा योगदान गरेको देखिन्छ । यसका लागि गाउँपालिकाहरूमा अनौपचारिक शिक्षा तर्फका विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा आएका थिए । यस कार्यक्रमले स्थानीय निकायहरूमा साक्षरताका कक्षा सञ्चालन गरी साक्षर हुनेलाई साक्षरोत्तर कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । साक्षरता र साक्षरोत्तर कार्यक्रमबाट लाभान्वितहरू विशेषत महिलाहरूलाई समूह बनाई आय आर्जन कार्यक्रमसँग समेत जोडी महिलाको समूह बनाइ बचत तथा ऋणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिए । गाउँगाउँमा महिलाहरूको समूह बनाई उनीहरूलाई आयआर्जन कार्यक्रममा समेत जोड्ने उद्देश्यले बिउ पूँजी वितरण गरियो । समूहका महिला सदस्यहरूले आफ्नो गच्छे अनुसारको रकम बचत गर्दै जाने र बचत तथा ऋणको व्यवस्था गरी आफूलाई गाह्रो साह्रो परेको बेलामा सरसापट गरेर अथवा न्यूनतम ब्याजमा त्यो रकमलाई वितरण गर्ने र सोबाट प्राप्त हुने ब्याज मूलधनमा जोडी समूहले आर्जन गर्ने र सोको मुनाफा बाँडफाँड गर्ने कार्यक्रम केही वर्षसम्म रहँदै आयो । सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूले अनौपचारिक शिक्षा तर्फको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था पनि गरियो तर यो कार्यक्रम जति प्रभावकारी हुनुपर्थ्यो त्यति प्रभावकारी हुन सकेन । तर पनि

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा १५ देखि ६० वर्ष सम्मका विद्यालयको पहुँच बाहिर रहेका व्यक्तिलाई लक्षित गरी विभिन्न वर्षमा सञ्चालन गरिएको साक्षरता कक्षाहरूबाट गाउँपालिकाको १५ देखि ६० वर्ष उमेरको जनसंख्यामा कुल साक्षरता ८३ प्रतिशत भन्दा माथि पुगेको छ । बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा ४ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरू सञ्चालनमा छन् ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ ले नेपाललाई पूर्ण साक्षर मुलुक तुल्याई अनौपचारिक वैकल्पिक परम्परागत र खुला शिक्षाका माध्यमबाट आजीवन सिकाइ सँस्कृतिको विकास गर्नु, सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गरी जीवन पर्यन्त शिक्षाका माध्यमबाट मर्यादित जीवनयापन गर्न सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार पार्ने निर्धारण गरेको छ । यो कार्यक्रम तीनै तहका सरकारको साझा अधिकार सूचीमा रहेकोले प्रदेश तहमा शिक्षा विकास निर्देशनालयले अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त शिक्षाको कार्यान्वयनमा समन्वय र सहजीकरण गर्दछ भने स्थानीय तहहरूमा शिक्षा युवा तथा खेलकुद महाशाखा/शाखाहरूको अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त शिक्षाको योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने जिम्मेवारी रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । देश संघीय संरचनामा रुपान्तरण भए पश्चात अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त सिकाइको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएको तर यसको मर्म अनुसार कार्यसम्पादन हुनसकेको देखिँदैन आवधिक रूपमा शैक्षिक सर्वेक्षण गर्ने व्यवस्था गर्न नसकिएकाले गाउँपालिकाको साक्षरता सम्बन्धि तथ्याङ्क अद्यावधिक हुन नसकिरहेको अवस्था छ ।

३.५.३ समस्या तथा चुनौतीहरू

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त शिक्षाका समस्या एवं चुनौतीहरू निम्न अनुसार पहिचान गरिएको छ :

१. सामुदायिक सिकाइ केन्दहरु यसको स्थापनाको मर्म र भावना अनुसार प्रभावकारी ढंगले सञ्चालनमा नआउनु,
२. प्रौढ कक्षाहरुमा सीप सम्बन्धिको ज्ञानलाई महत्व नदिनु,
३. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सञ्चालनका लागि कम बजेटको व्यवस्था हुनु,
४. सिकाइ केन्द्रका परिचालक र व्यवस्थापन समितिको क्षमता अभिवृद्धि हुन नसक्नु,
५. नव साक्षरहरूलाई साक्षरोत्तर र निरन्तर शिक्षा एवं आय आर्जनका कार्यक्रममा लगाउन नसकिनु,
६. सिकाइ केन्द्रहरूले अनौपचारिक शिक्षाका कार्यक्रमहरूमा अगुवाई गर्न नसक्नु,
७. औपचारिक शिक्षा अनौपचारिक शिक्षाका बिचमा सह सम्बन्ध कायम गर्न नसकिनु,
८. साक्षरता, निरन्तर सिकाइ, आयमूलक सिप, समय सापेक्ष सूचना, प्रविधियुक्त कार्यमूलक सिकाइ तथा समयसापेक्षताको व्यवस्था हुन नसक्नु
९. युवा तथा प्रौढहरूमा कार्यमूलक साक्षरता पढ्ने बानीको कमी र डिजिटल साक्षरताको कमी अनौपचारिक शिक्षा खुला तथा वैकल्पिक सिकाइको अवसरलाई एकीकृत सिकाइ प्रणालीका रुपमा संस्थागत विकास हुन नसक्नु,

३.५.४ उद्देश्य

यस योजनाले अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ सम्बन्धि निम्नलिखित उद्देश्यहरू राखेको छ

१. अनौपचारिक तथा निरन्तर एवं जीवन पर्यन्त शिक्षाको विकास तथा विस्तार गरी साक्षरता डिजिटल साक्षरता र आयआर्जनमा सहयोग गर्ने,

२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सबलिकरण गरी अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

३. आयआर्जनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै विशेषतः समाजमा पछाडि परेको वर्गलाई मुलधारमा ल्याउने ।

३.५.५ रणनीतिहरू

यस योजनाको उद्देश्य हासिल गर्नका लागि निम्न लिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ :

१. गाउँपालिका भित्र पुनः घरधुरी सर्वेक्षण गरी साक्षर निरक्षरको अवस्था पहिचान र अभिलेखीकरण गरिनेछ ।

२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई सुदृढीकरण गरी अनौपचारिक शिक्षाका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।

३. साक्षरता तथा निरन्तर शिक्षाका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र अन्य संघ संस्थासँग सहकार्य र साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

४. नवसाक्षर प्रौढ महिला तथा पुरुषहरूलाई आय आर्जनको कार्यक्रमँग जोडी आत्मनिर्भर र व्यावसायिक बनाउन सहयोग गरिनेछ ।

५. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरु मार्फत मूर्त र अमूर्त साँस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण र संबर्धनमा जोड दिईनेछ ।

३.५.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

यस योजनाको लागू भए पश्चात गाउँपालिका भित्र बस्ने सबै नागरिकहरूलाई साक्षरता निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसर प्राप्त हुनेछ भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

ख) प्रमुख नतिजा

१. साक्षर निरक्षर लगायत अनौपचारिक शिक्षा तथा वैकल्पिक सिकाइसँग सम्बन्धि तथ्याङ्क संकलन भै अद्यावधिक हुने,

२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सुदृढीकरण भै साक्षरता, निरन्तर शिक्षा तथा आय आर्जनका कार्यक्रम सञ्चालन हुने,

३. निरक्षर साक्षर हुने,साक्षरले निरन्तर शिक्षा र जीवनोपयोगी सीप प्राप्त गर्ने

४. महिला तथा प्रौढहरू आय आर्जन गरी जीवन निर्वाह र स्वावलम्बी आत्मनिर्भर हुने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्र.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	घरधुरी सर्वेक्षण र साक्षरता तथ्याङ्क सङ्कलन	पटक	१	१	१	१	१	५	
२.	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुको क्षमता अभिवृद्धि तालिम र अनुदान	केन्द्र संख्या						४	प्रत्येक वर्ष सबैलाई
३.	प्रौढ शिक्षा तथा निरन्तर सिकाइ कक्षा सञ्चालन	संख्या	१	१	१	१	१	५	प्रत्येक वडामा कम्तीमा एउटा कक्षा सञ्चालन गरिने
४.	प्रौढ शिक्षामा सीप विकास र आयआर्जनमा कार्यक्रम प्रदान	संख्या	१	१	१	१	१	५	प्रत्येक वडामा कम्तीमा एउटा कक्षा सञ्चालन गरिने
५.	प्रभावकारीता मूल्याङ्कन	पटक	१	१	१	१	१	५	
६.	सिकाइकेन्द्र मार्फत व्यावसायिक स्थानीय समुदायलाई व्यावसायिक तालिमको व्यवस्था	पटक	१	२	२	२	२	९	रोजगार सम्बन्धीका तालिमहरु स्रोतको खोजी गरी सञ्चालन गर्ने

३.१० गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा

३.१०.१ परिचय

तोकिएको पाठ्यक्रममा मात्र सिमीत नरही अन्य विषयवस्तुहरुको समेत समावेश गरी जीवन उपयोगी हुने किसिमको सार्वजनिक शिक्षा नै गुणस्तरीय शिक्षा भन्ने बुझिन्छ । शिक्षाले व्यक्ति, समाज र राष्ट्रको अपेक्षा पूरा गर्नु पर्दछ । शिक्षा किताबसँग मात्र सिमित छैन । यो तोकिएको पाठ्यक्रम भन्दा व्यापक र बृहत छ । विद्यार्थीहरूलाई पाठ्यक्रममा मात्र लगाम लगाउनुको साटो उनीहरूको व्यवहार, सोचाइ, स्वभाव र सिर्जनात्मकतामा सकारात्मक परिवर्तन ल्याई जीवन उपयोगी नैतिक व्यावसायिक शिक्षा दिनुनै गुणस्तरीय शिक्षा हो । युनिसेफ (UNICEF) ले विद्यार्थीहरूको बाह्य अनुभव, सिकाइ गर्ने वातावरण, शैक्षिक विषयवस्तु, सिकाइ प्रक्रिया र शैक्षिक परिणाम, जस्ता पाँचवटा तत्वहरूको आधारमा गुणस्तरीय शिक्षालाई परिभाषित गरेको छ ।

हाम्रो परम्परागत शिक्षा प्रणालीमा परीक्षामा उच्च अंक ल्याउनु नै शिक्षाको गुणस्तर मापन गर्ने मुख्य विधाको रुपमा लिईन्थ्यो । तर हाल यो सोचमा विस्तारै परिवर्तन हुँदै आएको छ । शिक्षामा गुणस्तरको मापदण्ड भनेको परीक्षामा उच्च अंक ल्याउनु मात्र कदापि होइन । परीक्षामा उच्च अङ्क ल्याउनुको अर्थ उसको स्मरण शक्ति, लेख्ने शैली र लेख्ने गतिको स्तरको मापन मात्र हो । तर गुणस्तरीय शिक्षाको मापन समाजका सदस्यहरूको मानवता, समाजको हितमा हुने उसको व्यवहार र आफ्नो जन्मथलो र समाजका लागि उसले पुऱ्याउने योगदानले गर्छ । गुणस्तरीय शिक्षाले आफ्ना गाउँ ठाउँको प्राकृतिक स्रोत र साधनलाई उत्पादनमा लगाउने नागरिक उत्पादन गर्छ । गुणस्तरीय शिक्षाले आफ्नो गाउँ ठाउँको भौगोलिक वातावरण र सँस्कृतिको संरक्षण सहित आफ्नो समाजलाई अन्य समाजको तुलनामा सुखी र समृद्ध समाज

बनाउन आफ्नै स्रोत साधन र आवश्यक अनुसार बाह्य स्रोतको उचित र सहि प्रयोगका तौर तरिकाको विकासमा निरन्तर लाग्ने व्यक्ति निर्माण गर्छ ।

नेपालको संविधान २०७२ अनुसार शिक्षा सम्बन्धि मौलिक हकमा प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा सहज पहुँचको सुनिश्चितता गरेको छ । आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा निःशुल्कका साथै अपांगता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई उच्च शिक्षासम्म निःशुल्क पढ्न पाउने हकको व्यवस्था गरेको छ । त्यस्तै दृष्टिविहीन तथा कान सुन्न नसक्ने र स्वर वा बोलाई सम्बन्धी अपांगता भएका नागरिकलाई सांकेतिक भाषाको माध्यमबाट कानून बमोजिम निःशुल्क शिक्षा पाउने मात्र नभएर मातृभाषामा शिक्षा आर्जन गर्ने व्यवस्था समेत संविधानमा उल्लेख छ । सामान्यतया नेपालमा सरकारी लगानी र संयन्त्रबाट सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयहरू सार्वजनिक विद्यालय हुन् । गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा प्राप्तिको लागि गुणस्तरीय आधारभूत तत्वहरू आवश्यक हुन्छन् । आधारभूत पक्षहरु गुणस्तरीय भएमा मात्र शिक्षाको प्रणाली समेत गुणस्तरीय हुन्छ ।

गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षाको लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरु निम्नानुसार रहेका छन्:

१. गुणस्तरीय नेतृत्व
२. गुणस्तरीय शिक्षक तथा कर्मचारी
३. गुणस्तरीय सिकारु
४. गुणस्तरीय सिकाइ
५. गुणस्तरीय विषय वस्तु
६. गुणस्तरीय पूर्वाधार
७. गुणस्तरीय व्यवस्थापन
८. गुणस्तरीय लगानी
९. गुणस्तरीय नीति
१०. गुणस्तरीय अनुगमन, मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण

दूरदर्शी शैक्षिक नेतृत्व, चुस्त व्यवस्थापन, समर्पित शिक्षक, अनुशासित विद्यार्थी, सचेत अभिभावक, समसामयिक शिक्षा नीति तथा पाठ्यक्रममा मात्र लगानी अनुसार उन्नत शैक्षिक प्रतिफलको अपेक्षा गर्न सकिन्छ । सामुदायिक विद्यालय सबल बनाउँदै गुणस्तरीय शिक्षा आर्जन गर्ने उत्कृष्ट शिक्षण संस्थाका रूपमा विकास गर्न पारदर्शिता, सहभागितामूलक निर्णय प्रक्रिया, जवाफदेहिता, विद्यार्थी उपलब्धिस्तरका आधारमा निष्पक्ष पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था आदिलाई आधारभूत सर्तका रूपमा लिन सकिन्छ ।

३.१०.२ वर्तमान अवस्था

नेपालको वर्तमान सार्वजनिक शिक्षा गुणस्तरीय हुनुआवश्यक छ भन्ने कुरा सबैको चासोको विषय बनेको छ। शैक्षिक गुणस्तर मापन केन्द्रले प्रकाशन गरेको सन् २०१८ को रिपोर्टमा विद्यार्थीको अन्तर्निहित क्षमता ०.४४९२ रहेको छ। सन् २०१५ को तुलनामा यो सुधार भएको देखिन्छ।

यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको विगत ५ वर्षको कक्षा ८, १०, ११ र १२ को औसत सिकाइ उपलब्धि स्तर तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १४: बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको कक्षा ८, एसइइ, कक्षा ११ र कक्षा १२ को सिकाइ उपलब्धि विवरण

क्र. स.	विद्यालयको नाम थर	ठेगाना वडा	आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा (कक्षा ८)				माध्यमिक शिक्षा परीक्षा (SEE)					कक्षा ११					कक्षा १२				
			2074	2075	2076	2077	2073	2074	2075	2076	2077	2073	2074	2075	2076	2077	2073	2074	2075	2076	2077
1	बाँसखर्क मावि, बाँसखर्क	1	2.65	2.19	2.37	2.9															
2	पिपलभञ्ज्याङ मावि, ताल्ती	2	2.12	2.21	1.95	2.78	2.22	2.1	2.44	2.55	3.17			1.86	2.67	2.67				2.68	
3	रावलडाँडा आवि,रावलडाँडा	2	2.09	2.43	2.47	3.09															
4	बागेश्वरी मावि,रिचोकटार	3	2.65	2.76	2.75	3.16	2.47	2.79	2.9	2.75	2.85	55.54	2.53	2.66	2.54	2.74	53.62	51.67	2.71	2.77	2.9
5	पशुपती शिक्षा मन्दिर, मलेखु	3		2.9																	
6	ब्राइटफ्यूचर मावि, मलेखु	3	3.6	3.23	3.55	3.78	3.46	3.29	3.78	3.76	3.83										
7	हर्कपुर मावि, हर्कपुर	4	2.56	2.53	2.34	3.24	2.27	2.43	2.5	2.7	2.95										
8	कालिका आवि, मोहरिया	4	2.83	2.74	2.64	3.07															
9	चन्द्रोदय मावि, बेनीघाट	5	1.87	2.44	2.42	3.07	2.5	2.5	2.38	2.32	2.79										
10	चन्द्रोदय मावि , विशालटार	5	2.31	2.58	2.43	2.8	2.56	2.6	2.76	3.07	2.9	45.59	1.35	2.14	2.09	2.6	48.14	2.35	2.3	2.31	2.74
11	बेनी शिक्षा सदन, बेनीघाट	5			3.35																
12	पञ्चकन्या मावि, स्यादुल	6	2.14	2.13	2.26	2.64	1.97	1.88	2.02	2.62	2.82										
13	राइजिङ स्टार बोर्डिङ स्कुल	7	3.62	3.1	3.28	3.69	3.25	3.05	3.07	3.38	3.53										
14	कालिका मावि, विधाङ	8	2.39	2.35	2.26	2.94	1.96	2.08	2.13	2.46	3.13										
15	शंखादेवी मावि, मझिमटार	9	1.96	2.35	2.32	2.9	2.13	2.28	2.28	2.52	2.9	2.19	2.16	2.18	2.19	2.79	2.16	2.17	2.9	2.17	2.16
16	राष्ट्रिय मावि, खोरभञ्ज्याङ	10	2.17	2.3	2.33	3.16	2.33	2.31	2.42	2.62	3.03			2.31	2.76	2.87				2.76	
17	गोइराङ आवि, गोइराङ	10	2.37	2.03	2.71	3.07															
18	राष्ट्रिय आवि, जवाङ	10	2.13	2.22	2.33	3.42															

स्रोतः गाउँपालिका शिक्षा शाखा

विद्यालयको आधारभूत तह (कक्षा १–८) मा उपलब्धि सुधारका लागि दिवा खाजाको व्यवस्था गरिएको छ। अधिकांश विद्यालयमा खानेपानीको समस्या छ । केही विद्यालयहरूमा शौचालयको अभाव कायमै छ । उपयुक्त कक्षा कोठा र शैक्षिक सामग्रीहरूको अभाव समेत रहेकै छ। विज्ञान प्रयोगशाला, कम्प्युटर ल्याब, पुस्तकालय आदिको व्यवस्थापनमा थप प्रयास भएमा गुणस्तरीय शिक्षामा सहयोग पुग्नेछ। बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका भित्र सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तर वृद्धि तथा सबलीकरणका चुनौती तथा समस्याहरू निम्नानुसार छन् :

१. सामुदायिक विद्यालयमा पढ्ने विद्यार्थीहरू प्रायः पिछडिएको, समाजको निरक्षर र आधारभूत तहको समेत शिक्षा नपाएका अभिभावकका बालबालिका हुने गरेका छन ।

२. सामुदायिक विद्यालयमा पढ्ने बालबालिकाको परिवारमा शिक्षित अभिभावकको कमी, आवश्यक शैक्षिक सामग्रीको कमी, विद्यालय नियमिततामा कमी, पोषणको कमी जस्ता कारणले सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीको शैक्षिक उपलब्धि कम छ ।

३. विद्यालयले बालविकास केन्द्रलाई व्यवस्थित बनाउन सकेका छैनन् । बालविकास केन्द्रहरूका लागि उपयुक्त कक्षाकोठा, उपयुक्त बाहिरी वातावरण, कक्षाकोठामा साना बालबालिकालाई पर्याप्त खेल्ने सामाग्रीको व्यवस्था, तालिम प्राप्त शिक्षक इत्यादि अभावहरु रहेका छन् ।

४. सार्वजनिक शिक्षाको मूल समस्या भनेको तहगत रुपमा बालबालिकाले सिक्नुपर्ने सिकाइको सुनिश्चितता हुन नसक्नु हो ।

५. कक्षा कोठामा आवश्यक पर्ने न्यूनतम स्वः सिकाइको प्रयास नहुनु, सिकाइ सहजीकरणको सट्टा परम्परागत शिक्षण प्रक्रियालाई प्रयोग गर्नु, पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिकाको सट्टा पाठ्यपुस्तकलाई शिक्षणको प्रमुख साधन बनाउनु जस्ता समस्या समेत रहेका छन् ।

६. सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि कमजोर हुनुको महत्वपूर्ण कारण विद्यालयमा पढाइ हुने दिन, समय र घण्टा कम हुनु हो। सामुदायिक विद्यालयहरू मात्र होइन सार्वजनिक कलेजहरू पनि विभिन्न बहानामा धेरै दिन बन्द हुन्छन् । स्थानीय विदा, स्थान विशेष चाडपर्व लगायत विभिन्न परिस्थितिमा नियमित पठनपाठन नभई रहेको अवस्था छ ।

७. सामुदायिक विद्यालयमा शिक्षकहरु योग्यता र क्षमताको कमीले भन्दा पनि मेहनत गर्न, थप समय काममा खट्न उत्प्रेरणाको कमीले शिक्षण सिकाइमा सक्रिय नभएको देखिन्छ ।

८. आधारभूत तहमा प्रर्याप्त शिक्षक दरबन्दी नहुनु र माध्यमिक तहमा विषय शिक्षकको अभाव हुनु पनि चुनौतीको रुपमा रहेको छ ।

९. फितलो प्रशासनिक व्यवस्थापन तथा राम्रा शिक्षकलाई पुरस्कार र गल्ती भएमा दण्डको व्यवस्था नुहुनुले पनि गुणस्तर वृद्धि हुन सकिरहेको छैन ।

३.१०.३ उद्देश्य

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको सार्वजनिक शिक्षामा बालविकास, आधारभूत र माध्यमिक शिक्षाका सेवाहरूमा गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु यस योजनाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यसका अलवा मूलभूत रुपमा तपसिल बमोजिमका उद्देश्यहरु रहेका छन ।

१. विद्यालयलाई बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाइ विद्यालय प्रशासन र व्यवस्थापनलाई सुधार गरी जवाफदेही बनाउनु,

२. शिक्षक सिकाइ क्रियाकलाप समय सापेक्ष बनाउँदै सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गर्नु।

३.१०.४ रणनीतिहरू

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको सार्वजनिक शिक्षा गुणस्तर सुधारका लागि योजनाका उद्देश्यहरू हासिल गर्न निम्न लिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

१. अनिवार्य आधारभूत शिक्षा र निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा सुनिश्चित गरिने छ,

२. स्थानीय उत्पादनमा आधारित पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवाखाजाको प्रबन्धलाई थप व्यवस्थित गर्न प्रदेश र संघीय सरकारसंग थप सहकार्य गरिने छ,

३. शिक्षकहरूलाई तालिमको व्यवस्था सहित प्रविधि मैत्री बनाइनेछ,

४. विद्यालयहरूमा सूचना प्रविधिको विस्तार गरी शिक्षणलाई प्रभावकारी बनाईने छ,

५. पठनपाठनको समय र शिक्षकले कक्षा कोठामा बिताउने समय चुस्तदुरुस्त बनाइनेछ,

६. उपलब्धि वृद्धि गर्न आधारभूत तह देखि नै सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गर्दै तहगत रूपमा बालबालिकाले सिक्नुपर्ने सिकाइको सुनिश्चितता गरिनेछ,

७. सिकाइ उपलब्धि कम भएका विद्यार्थी पहिचान गरी अतिरिक्त कक्षा सञ्चालन गरिनेछ,

८. जीवनोपयोगी सिकाइसँग जोडेर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीको व्यवस्थापन गरिनेछ,

९. गरेर सिक्ने (learning by doing) को मान्यतालाई प्रयोगमा ल्याइनेछ,

१०. छुट्टै प्रशासनिक नेतृत्वमा थप सुविधा सहित विद्यालयको दैनिक कामकाज सञ्चालनमा जोड दिइनेछ,

११. घेरावार, स्वच्छ खानेपानी, शौचालय, खेलमैदान र हरित विद्यालय व्यवस्थापनमा जोड दिंदै सुविधासम्पन्न बालमैत्री भौतिक संरचना र कक्षाकोठाको व्यवस्थापन गरिनेछ,

१३. विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति, पोसाक र दिवा खाजाको प्रबन्ध गरिनेछ,

१४. गुणस्तरीय शिक्षक, गुणस्तरीय सिकाइ, गुणस्तरीय व्यवस्थापन र गुणस्तरीय पूर्वाधारमा जोड दिइनेछ,

१५. नतिजा प्रतिको जवाफदेहिता सुनिश्चित गरिनेछ,

१६. दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने अतिरिक्त क्रियाकलापहरू (खेलकुद, गायन, नृत्य, लेखन, अभिनय, लगायत विविध विषयहरु) विद्यालय र गाउँपालिकाभित्र विद्यार्थीहरू बीचमा सञ्चालन गरिनेछ।

३.१०.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

यस योजना लागू पश्चात उच्च शैक्षिक उपलब्धि सहित गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षाको सुनिश्चितता हुने अपेक्षा गरिएको छ।

ख) प्रमुख नतिजाहरू

१. विद्यालय बालमैत्री, समावेशी, सुरक्षित हुनुसाथै विद्यालय प्रशासन र व्यवस्थापन चुस्तदुरुस्त र जवाफदेहि हुने,

२. विद्यार्थीहरूको सिकाइ प्रभावकारी, समय सान्दर्भिक र गुणस्तरीय हुने,

३. सबै कक्षा र तहका सिकाइ उपलब्धि उच्च हुने,

४. गुणस्तरीय सिकाइ, व्यवस्थापन र पूर्वाधार सहितका सार्वजनिक शिक्षा हुने

५. दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमा विद्यार्थीहरू सक्रिय हुने

६. विद्यालयहरूमा सूचना प्रविधिको विस्तार भइ प्रविधि मैत्री शिक्षकको व्यवस्थापन हुने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन)	ओटा	५	५	५		५	२५	
२.	पानी, शौचालय, पुस्तकालय, कम्प्युटर ल्याव, विज्ञान प्रयोगशाला लगायतको निर्माण र स्तरोन्नति	ओटा	१५	२०	२०	१०	५	७०	आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा सबै विद्यालयमा बनाउँदै लगिने
३.	शैक्षिक सामग्री व्यवस्थापन र वितरण	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा सबै विद्यालयमा
४.	अतिरिक्त कक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापन								विद्यालयको माग र आवश्यकताका आधारमा
५.	अभिभावक अभिमुखीकरण	पटक	२	२	२	२	२	१०	प्रत्येक विद्यालयमा वर्षमा २ पटक
६.	तहगत तथा कक्षागत उपलब्धिको मूल्याङ्कन सम्बन्धि छलफल	पटक	३	३	३	३	३	१५	प्रत्येक विद्यालयका प्र.अ.हरुका लागि
७.	विद्यालयको वार्षिक कार्यक्रम सम्बन्धि छलफल	पटक	१	१	१	१	१	५	

३.११ शिक्षामा सबै वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा

३.११.१ परिचय

पहुँच र सहभागिताको लागि समानतामा पुग्ने उद्देश्य हासिल गर्न असमानहरु बिच गरिने असमान व्यवहार नै शैक्षिक समता हो । विभेद र वञ्चितीकरणमा परेका वर्ग समुदाय र क्षेत्रलाई गुणस्तरीय शिक्षामा सजिलै पहुँचको सुनिश्चिता सम्भव हुँदैन । यो आफैँमा गन्तव्य नभई एउटा माध्यम मात्र हो । बेनीघाट रोराङ गाँउपालिका एउटा विविधताले भरिपूर्ण गाउँपालिका हो । यसमा ब्राहमण, क्षेत्री, दलित, जनजाति, अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको बसोबास छ। विभिन्न शारीरिक क्षमता भएका कमजोर आर्थिक अवस्था भएका समाजमा पछि परेका र पारिएका दलित महिला अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको मिश्रित बसोबास यहाँको समुदायमा रहेको छ । सम्पति माथिको अधिकार पुरुषको तुलनामा महिलामा कम छ । सामाजिक साँस्कृतिक तथा विभिन्न परम्परागत कार्यले गर्दा लैँगिक विभेद विद्यमान छ । बालबालिकाहरु विशेषत: अपाङगता भएका, दलित विपन्न परिवारमा जन्म भएका आदिहरुको लागि शिक्षामा पहुँच कठिन रहेको छ। विविधतालाई पहिचान दिनु, सम्मान गर्नु, मनोरञ्जन गर्न र व्यक्तिगत भिन्नताको कदर गरी विविधतालाई प्रोत्साहित हुन आवश्यक छ । बालबालिकामा भएका भिन्नताहरुदेखि पहुँच सहभागिता तथा नतिजामा फरक नपर्ने अवस्था सिर्जना गरी समता कायम गर्न आवश्यक छ। यस्तो समता बनाउन विशेष तथा थप प्रबन्ध गर्नुपर्दछ। समता अभिवृद्धि विविधतालाई समावेश गर्न प्रत्येक बालबालिकाले स्वीकारिएको र महत्व दिएको महसुस गर्नुपर्दछ । यो सामाजिक न्याय स्थापित गर्न शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिताको अधिकार सुनिश्चित गर्ने कार्य भएकाले महत्वपूर्ण र अत्यावश्यक छ ।

ठाउँ, क्षेत्र अनुसार विविधताको सम्मान र समता तथा समावेशीता अभिवृद्धि गरी शिक्षामा सबैको सहज पहुँच र अर्थपूर्ण सहभागितामा कायम गर्दै सिकाइ सुनिश्चितता गर्नका लागि यसका कारण तथा बाधाहरु पहिचान गरी ती बाधाहरु हटाउनु पर्दछ। यस्ता बाधाहरु ठाउँपिच्छे भिन्न फरक छन्। यस्ता चुनौतीहरु हटाई विविधता अनुकूल हुने गरी शिक्षामा सबैको सहज पहुँच, सहभागिता तथा सिकाइका लागि समता तथा समावेशिता अभिवृद्धि गर्नका लागि योजना निर्माण गरी त्यस अनुरुप कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु आजको आवश्यकता हो ।

३.११.२ वर्तमान अवस्था

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा समुदायमा आधारित बालविकास केन्द्र सहित ७४ वटा विद्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छन् । उक्त विद्यालयहरुमा विभिन्न जातजाति, धर्म, आर्थिक अवस्थाका विद्यार्थीहरु अध्ययन गर्दै आएका छन् । कतिपय विद्यालयहरुमा शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरु समेत रहेका छन् । यस्तो अवस्थाका विद्यार्थीहरुको शिक्षामा पहुँच वृद्धिका लागि आवासीय तथा गैरआवासीय छात्रवृति प्रदान गर्ने गरिएको छ । तर कतिपय विद्यालयमा अपाङ्गता भएका बालबालिकाको संख्या रिपोर्टिङ नभएकाले संख्या कम देखिन गएको छ। ती बालबालिकाहरु, विद्यालय शिक्षा पहुँचबाट टाढा रहेको अवस्था छ । त्यसैगरी आर्थिक हिसाबले विपन्न बालबालिकाहरु सडक बालबालिकाहरु, जटिल रोगहरुबाट पीडित बालबालिकाहरु, अभिभावक र सहाराबिहीन बालबालिकाहरु समेत समुदायमा रहेका छन् तर तिनको लगत

र तथ्याङ्क व्यवस्थित हुन सकिरहेको छैन । त्यस्ता प्रकारका बालबालिकाहरु समेत विद्यालय शिक्षाको पहुँच बाहिर रहेको देखिन्छ ।

विद्यालय भर्ना भएका बालबालिकाहरुलाई आवासीय र गैर आवासीयरुपमा तोकिएको नियमका आधारमा छात्रवृति पनि प्रदान गरिने गरिन्छ । खासगरी आधारभूत तहका कक्षा १–८ मा अध्ययन गर्ने सबै छात्राहरु र दलित बालबालिकाहरुलाई कुनै न कुनै रुपमा सहयोग गरिँदै आएको छ । त्यसैगरी विद्यार्थी मूल्याङ्कनका क्रममा समेत अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुलाई थप समयको व्यवस्था समेत गरिने प्रावधान छ । बहिरा बालबालिकाहरु, सुस्त मनस्थितिका बालबालिकाहरु, दृष्टिबिहिन बालबालिकाहरुका छिमेकी पालिकाहरुमा सञ्चालनमा रहेका स्रोतकक्षा पठाइ उनीहरुलाई शिक्षामा पहुचँको हक सुनिश्चित गर्ने कार्य गरिएको छ । गाउँपालिकाले धेरै महत्वपूर्ण कामहरु गरिरहेको भएतापनि अझैपनि शिक्षामा सबै वर्गको समान पहुँच भने पुग्न सकिरहेको छैन ।

३.११.३ समस्या तथा चुनौतीहरु

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको हालको अवस्थाको विश्लेषणको आधारमा कमजोर तथा समाजमा पछि परेको वर्गको शिक्षाको पहुँचमा देखिएका समस्या तथा चुनौतीहरु निम्न रहेका छन् :

१. विद्यालयहरुमा लैङ्गिक र अपाङ्गमैत्री भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण निर्माण हुन नसक्नु
२. विद्यालयमा विभेदरहित वातावरण सिर्जनामा चेतनाको विकास हुन नसक्नु
३. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको तथ्याङ्क सङ्कलन विश्लेषण र अभिलेखीकरण हुन नसक्नु,
४ समाजमा पछि परेको वर्ग, दलित, गरिब,अपाङ्गता भएको व्यक्ति समेतलाई प्रदान गरिने सहायता न्यून हुनु
५. समाजमा अझै पनि विभेद कायम रहिरहनु र बालमैत्री व्यवहार नहुनु ।

३.११.४ उद्देश्य

शिक्षामा सबै वर्गको पहुँच बढाउन गाउँपालिकाले निम्न उद्देश्यहरु तय गरेको छ :

१. सिकाइमा सबैको अर्थपूर्ण सहभागिता वृद्धि गरी गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने
२ शिक्षामा समतामूलक पहुँच पुऱ्याउने,
३. समुदाय तथा विद्यालयमा हुने सबैप्रकारका विभेद, दुर्व्यवहार र हेपाइ आदिलाई न्यूनीकरण गर्ने,
४. शैक्षिक सुशासन कायम गर्न विद्यालय तथा विभिन्न संघसंस्था र कार्यालयहरुलाई जवाफदेही बनाउने ।

३.११.५ रणनीतिहरु

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले शिक्षा क्षेत्रमा सबै वर्गको समान पहुँच तथा सहभागिता बढाई शैक्षिक स्तर उकास्नका लागि यस योजना मार्फत निम्न रणनीतिहरु अंगिकार गरेको छ :

१. सबै तह र प्रकारका विद्यालयहरुमा लैङ्गिक तथा अपाङ्गतमैत्री भौतिक संरचनाहरुको निर्माण गर्न सहयोग गरिनेछ ।

२. घरधुरी सर्वेक्षण गरी बालबालिकाहरुको सबै प्रकारको विवरण सङ्कलन गरी अद्यावधिक गरी राखिनेछ ।

३. साधारण विद्यालयमा भर्ना भई अध्ययन गर्न नसक्ने विशेष प्रकृतिका बालबालिकाहरुको लागि स्रोतकक्षाको व्यवस्था गरिनेछ ।

४. विद्यालयमा हुने सबै प्रकारका विभेदहरुको अन्त्य गर्न सबै शिक्षक विद्यार्थी लगायतका सरोकार वालाहरुलाई अभिमुखीकरण गरिनेछ र त्यसको कडाइका साथ लागु गरिनेछ ।

५. समावेशी तथा समतामूलक पहुँचको सुनिश्चितताको लागि यथोचित छात्रवृत्तिको रकम उपलब्ध गराइनेछ ।

६. विद्यार्थीहरुलाई खासगरी किशोरीहरुलाई हुने विभेद र हेपाइ आदिलाई न्यून गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रमका साथै अनुगमन तथा निरीक्षण, अनुसन्धान गरिनेछ र विभेद गरेको पाइएमा त्यस्ता व्यक्तिलाई कानूनको दायरामा ल्याईनेछ ।

७. विद्यालयमा हुने सबै गतिविधिहरुमा बालबालिकाहरुको समावेशी सहभागिताको सुनिश्चितता गरिनेछ ।

३.११.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क) उपलब्धि

गाउँपालिकाले यस योजना अनुसार समाजमा पछाडि परेका र आर्थिक तथा सामाजिक रुपले कमजोर अपाङ्गता भएका र सहारा विहीन बालबालिकाहरुको विद्यालयमा समातामूलक पहुँचमा वृद्धि हुने अपेक्षा राखेको छ ।

ख) नतिजा

१. विद्यालय तहको शिक्षामा समतामूलक पहुँच र समावेशी सहभागिता सहित सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित हुने ।

२. अपाङ्गता, गरीव, विपन्न, अभिभावक विहिन, सडकमा हिँड्ने बेसहारा आदि बालबालिकाहरुको अभिलेख गाउँपालिकामा हुने ।

३. विद्यालयहरुमा लैङ्गिक जातीय सामाजिक एवम् सबै प्रकारका विभेदको अन्त भएको हुने ।

४. लक्षित समूहले तोकिए बमोजिम छात्रवृत्ति प्राप्त गरी अध्ययन गरेको हुने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	गाउँपालिका स्तरको सबै प्रकारका बालबालिकाको सर्वेक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	
२.	अपाङ्गमैत्री पानीधारा, शौचालय, पुस्तकालय, कम्प्युटर ल्याव, विज्ञान प्रयोगशाला लगायतको निर्माण र स्तरोन्नति	ओटा							आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा सबै विद्यालयमा बनाउँदै लगिने र भवन बनाउँदाकै क्रममा समावेश गर्दै लैजाने
३.	लक्षित वर्गमा छात्रवृत्तिको व्यवस्था	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा सबै विद्यालयमा
४.	गुनासो सुन्ने वा जेन्डर फोकल शिक्षकको व्यवस्था	विद्यालय							प्रत्येक विद्यालयमा
५.	विभेद अन्त्यका लागि सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	२	२	२	२	२	१०	प्रत्येक विद्यालयमा वर्षमा २ पटक

३.१२ शिक्षामा सुचना प्रविधिको उपयोग

३.१२.१ परिचय

आजको एक्काइसौं शताब्दीको समयलाई सूचना प्रविधिको युग भन्ने गरिन्छ । सूचनाको संकलन, सम्प्रेषण, एवम् सञ्चार गर्ने पत्रपत्रिका, कम्प्युटर, हार्डवेयर, सफ्टवेयर, नेटवर्क, इन्टरनेट लगायतका प्रविधिको समष्टिगत रुपलाई नै सूचना तथा सञ्चार प्रविधि भन्ने गरिन्छ । आजको समयमा वैज्ञानिक आविष्कार तथा आधुनिक प्रविधिको प्रयोगले अकल्पनीय परिवर्तन ल्याएको छ। पारम्परिक मूल्य मान्यतालाई सूचना प्रविधिमा आएको महत्वपूर्ण परिवर्तनले त्याग्दै विस्थापित गरिएको ठाउँमा नवीन मूल्य मान्यतालाई स्थापित गर्दै लगेको आजको समयको वास्तविकता हो ।

शिक्षा तथा सूचना र सञ्चार प्रविधि बीच गहिरो सम्बन्ध छ। शिक्षामा प्रविधिको प्रयोग आजको शिक्षा प्रणालीभित्रको महत्वपूर्ण अवयवको रुपमा रहन गएको छ । कक्षा कोठामा प्रविधि प्रयोगका कारण हाम्रो परम्परागत पठनपाठनको सिद्धान्तलाई विस्थापित गरी नयाँ अवधारणाको सुरुवात भएको पाइन्छ। शिक्षाका पाठ्यक्रम निर्माण देखि त्यसको कार्यान्वयन मूल्याङ्कनका सम्पूर्ण अवधिमा सूचना तथा प्रविधिको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । शैक्षिक प्रतिष्ठानहरुमा जुनसकै काम र क्रियाकलापलाई अघि बढाउने हो भने सूचना

प्रविधिबिना अघि बढाउने प्रयत्न गरिएमा त्यो अपूर्ण हुन्छ भन्ने मान्यतालाई सबै पक्षले स्वीकार्नु पर्छ । युगानुकूल सूचना र प्रविधिको विकास तथा प्रयोगमा अगाडि बढेको मुलुकको शैक्षिक, आर्थिक सामाजिक, साँस्कृतिक, पर्यटकीय एवम् अन्य क्षेत्रमा भएको प्रगति उल्लेखनीय छ भने सूचना र प्रविधिमा कम पहुँच हुने मुलुकहरुको बीचमा ठूलो खाडल रहेको आभास हुन्छ । यही असमानतालाई मध्यनजर गर्दै नेपालले पनि शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँचको अभावले सिर्जना गरेको खाडललाई कमगर्दै लैजाने प्रयासको थालनी गरेको छ । शैक्षिक संस्था तथा शिक्षकले प्रविधिको प्रयोग मार्फत आफ्ना पठनपाठनका कार्यहरु गर्नुपर्ने भएको छ । रेडियो, टेलिभिजन, कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, डिजिटल क्यामेरा, स्मार्ट बोर्ड तथा इमेल इन्टरनेट जस्तो सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका उपकरणहरु शिक्षण सामग्रीका रुपमा परम्परागत सामग्री भन्दा बढी सान्दर्भिक, उपयुक्त, दक्ष र प्रभावकारी रुपमा प्रयोग गर्ने क्रम बढिरहेको छ ।

सूचना प्रविधिको विकासले भौतिक पूर्वाधारको अभावमा प्रयोगात्मक कक्षा हुन नसक्ने ठाउँ अन्यत्र भएका प्रयोगात्मक कक्षाको श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोग गरेर देखाउन सकिन्छ । सूचना प्रविधिको द्रुततर विकास, बढ्दो प्रयोग, यसमा निहीत विषयवस्तुको उपयोग र घट्दो मूल्यका कारण शिक्षण सिकाइप्रक्रियामा यसको प्रयोग अर्थपूर्ण हुँदै आएको छ । विश्वको कुनै एउटा कुनामा बसेर अर्को कुनाको हालखबर तथा ज्ञानका कुरा सहजै हासिल गर्न सकिने र आफना प्रतिक्रियाहरु पनि तुरुन्तै प्रदान गर्न सकिन्छ । जसले विश्वलाई एउटा सानो गाउँ र प्रत्येक विद्यार्थी तथा शिक्षकलाई एकापसमा जोड्ने सेतुको कार्य गर्छ । यसका कारण शैक्षिक संस्थामा केही आर्थिक बोझ भने अवश्य पर्न सक्छ र शिक्षकले पनि आफूलाई प्राविधिक रुपमा पनि दक्ष बनाउनु पर्ने देखिन्छ । जब हाम्रा शैक्षिक संस्थाहरु प्रविधिमैत्री हुन्छन् तब विद्यार्थीले आवश्यकता अनुसार एकल अथवा समूहमा शैक्षिक क्रियाकलाप गर्नेछन् ।

नेपाल सरकारले आफ्ना बजेट तथा कार्यक्रमहरुमा सूचना प्रविधिमैत्री शिक्षा मार्फत सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तर सुधार गर्न ग्रामीण दूरसञ्चार कोषको आधार बनाउने कुरालाई अगाडि बढाइरहेको छ । सूचना तथा प्रविधिलाई मुलुकको पुनसंरचनाको लागि एक महत्वपूर्ण आधारको रुपमा स्वीकार गरी शिक्षा क्षेत्रमा संरचनागत तथा नीतिगत परिवर्तनसमेत आवश्यक छ । यसैगरी शैक्षिक नीति निर्माताले शिक्षण सिकाइको गुणस्तरलाई वृद्धि गर्नका लागि सफलतापूर्वक सूचना प्रविधिको शैक्षिक सेवाहरु दुर्गम ठाउँसम्म कसरी हस्तान्तरण गर्न सकिन्छ भन्ने तर्फ योजना बनाउनुपर्छ ।

सूचना प्रविधिको प्रयोगले शिक्षक र विद्यार्थी दुवैका लागि शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा हुने पहुँचलाई वृद्धि गर्न सकिन्छ । यसले सूचनाको ग्रहण क्षमताको स्तरमा पनि वृद्धि हुन्छ र सबै प्रकारका विद्यार्थीको सहभागितामा हुने सिकाइलाई बढवा दिन सकिन्छ । अफलाईन तथा अनलाइन दुवै माध्यमबाट र दूरशिक्षाको माध्यमबाट शिक्षा प्रदान गर्ने र शिक्षा लिने प्रक्रिया र क्रियाकलापलाई सहजीकरण गर्न सकिन्छ । मल्टीमिडियाको प्रयोगले कक्षाकोठा बढी सजीव र प्रभावकारी हुन्छ । इन्टरनेट र इमेलले सूचनाको क्षेत्रमा क्रान्ति नै ल्याएको छ । सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने क्रम नेपालमा पनि बढेर गएको छ । बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका पनि यस अन्तर्गत रहेका सबै विद्यालय शिक्षामा राष्ट्रिय नीति र स्थानीय आवश्यकता अनुसार शिक्षामा सूचना प्रविधिलाई समावेश गर्दै अगाडि बढ्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

३.१२.२ वर्तमान अवस्था

नेपालको संविधानले राष्ट्रको सामाजिक आर्थिक रुपान्तरणका लागि आवश्यक जनशक्ति उत्पादन गर्नका लागि शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यावसायिक, सीपमूलक, रोजगारमूलक एवं जनमुखी बनाउँदै सक्षम, प्रतिस्पर्धी, नैतिक एवं राष्ट्र प्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्ने विषयलाई महत्वका साथ समावेश गरेको छ। शिक्षाको राष्ट्रिय नीति २०७६ मा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई शिक्षा प्रणालीको अंगको रुपमा एकीकृत गर्दै विद्यालय तथा शिक्षण संस्थामा प्रविधिको पूर्वाधार विकास गर्ने र शिक्षण सिकाइ प्रक्रियालाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउने नीति ल्याइएको छ।

सूचना प्रविधि नीति २०७२ ले सूचना तथा सञ्चारका संरचनामा पहुँच पुऱ्याउने विषयमा नीति निर्धारण गरेको छ भने शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सम्बन्धि गुरु योजना कार्यान्वयन गर्ने लगायतका नीति उल्लेख गरेको छ। डिजिटल नेपालको कार्यढाँचा २०७६ ले विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षा प्रदान गर्ने नीति र सूचना सञ्चार सम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने कुरा उल्लेख गरेको छ। बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका सूचना प्रविधिको अवस्था प्रारम्भिक चरणमा रहेको छ।

हालको कोभिड-१९ को विषम परिस्थितिमा सूचना प्रविधिको महत्व अझ बढेको छ। नेपाल सरकार शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले जारी गरेको वैकल्पिक प्रणालीबाट विद्यार्थीको सिकाइ सहजीकरण निर्देशिका, २०७७ का अनुसार वैकल्पिक प्रणाली भन्नाले कोभिड-१९ वा यस्तै प्रकारको विपद् वा महामारी जस्ता कारणले पठनपाठन गर्न कठिन भएको वा हुने अवस्थामा रेडियो, एफ.एम. रेडियो, टेलिभिजन, अनलाईन, परियोजना पाठहरु, स्वअध्ययन, दुर तथा खुल्ला शिक्षालगायतका वैकल्पिक माध्यम वा पद्धतिबाट अध्ययन सुचारु राख्ने विधि र प्रक्रिया यस निर्देशिकाले पनि सूचना प्रविधिलाई विशेष जोड दिएको छ।

शिक्षामा सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले सञ्चालन गरेका कार्यक्रमहरुमा प्रत्येक विद्यालयहरुलाई सूचना प्रविधि क्षेत्र प्रयोगका लागि वार्षिक रुपमा आधारभूत (६-८) र माध्यमिक विद्यालयहरुमा ICT कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याएको छ। विशेष गरी लेखा र कम्प्युटर शिक्षकहरुलाई ICT तालिमको व्यवस्थापन प्रारम्भ गरिएको छ। विद्यालयमा पुस्तकालय स्थापनासँगसँगै इ-लाईब्रेरीको व्यवस्था पनि गर्न सुरु गरिएको छ। यस गाउँपालिकाको शिक्षामा सूचना प्रविधिको अवस्था सुधारोन्मुख रहेपनि धेरै समस्या र चुनौती समेत रहेका छन्। वैकल्पिक शिक्षण सिकाइलाई केही विद्यालयहरुले प्रारम्भ गरे पनि विभिन्न कारणहरुले यसको प्रगतिमा समस्याहरु देखिएका छन्। इन्टरनेट सुविधाको अभाव, सबै विद्यार्थीसँग स्मार्ट मोबाइल नभएको, डाटाहरुको व्यवस्थापनमा कठिनाइ भएको, CUG सेवा सहज उपलब्ध हुन नसकेको, सबै विद्यार्थीहरुलाई आवद्ध गर्न कठिनाइ भएको देखिन्छ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका भित्र शिक्षा तथा सूचना प्रविधिमा निम्न समस्याहरु तथा चुनौतीहरु देखिएका छन् :

१. दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको अभाव हुनु,

२. सबै विद्यालयमा सूचना प्रविधिमैत्री कक्षाकोठाको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु,

३. सूचना प्रविधिमैत्री पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक तथा अन्य डिजिटल सामग्रीको उत्पादन र प्रयोग नहुनु,

४. सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्न शिक्षकहरुलाई तालिम प्रदान गरी सिप विकास गर्न नसक्नु,

५. सूचना प्रविधिको उपयोगको लागि शिक्षकहरुमा जागरुकता, लगनशीलता र आफूलाई अद्यावधिक बनाउन नसक्नु,

६. सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसार लगानी नहुनु,

७. भौगोलिक विकटताका कारण सबै ठाउँमा इन्टरनेट सुविधा नहुनु,

८. निम्न आय भएका अभिभावकहरुले यसको प्रयोग गर्ने सामग्रीहरु खरिद गर्न नसक्नु,

९. सबैलाई प्रविधिको पहुँच पुऱ्याउन यो आफैंमा महंगो हुन जानु र स्थानीय सरकारले निःशुल्क इन्टरनेटको व्यवस्था गर्न नसक्नु ।

३.१२.३ उद्देश्य

माथि उल्लेखित समस्याहरुको निराकरण गर्दै सूचना प्रविधिमा गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्र अगाडि बढाउन निम्न उद्देश्यहरु राखिएको छ :

१. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच बिस्तार गरी शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुलाई प्रविधिमैत्री बनाई शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने

२. विद्यार्थीहरुको सिकाइलाई प्रभावकारी, समय सान्दर्भिक र गुणस्तरीय सूचना प्रविधिको प्रयोग सबै विद्यालयमा बिस्तार गर्ने,

३. शिक्षा सेवालाई छिटो, सजिलो तथा सहज र रमाइलो बनाउने,

४. शैक्षिक व्यवस्थापन प्रभावकारी, उपलब्धिमूलक र कुशल तथा पारदर्शी बनाउने,

५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र निःशुल्क इन्टरनेट सेवालाई बढवा दिने ।

३.१२.४ रणनीतिहरु

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले शैक्षिक सुधारका लागि सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा निम्न रणनीतिहरु अपनाउने छ :

१. सबै विद्यालयमा सूचना प्रविधिका आधारभूत संरचनाको व्यवस्थापन गरिनेछ ।

२. शिक्षकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्न तालिम तथा डिजिटल सामाग्री (एक शिक्षक एक ल्यापटप कार्यक्रम) साझेदारीका आधारमा व्यवस्थापन गरिनेछ ।

३. विद्यार्थीहरुलाई आवश्यक पर्ने डिजिटल सामाग्रीहरु उपलब्ध गराइने छन् ।

४. कक्षाकोठाहरु प्रविधि तथा सूचनामैत्री बनाइने छन् ।

५. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुका लागि उपयोगी हुने गरी डिजिटल सामाग्री वितरण गरिनेछ ।

६. IEMIS लाई थप व्यवस्थित गरिने छ ।

७. इन्टरनेट प्रदायक संस्थाहरुसँग समन्वय गरी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच सहज बनाइने छ ।

८. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र निःशुल्क इन्टरनेट उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउँदै लगिने छ ।

३.१२.५ उपलब्धि, नतिजा, क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुको लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सहज पहुँच सहित शिक्षण सिकाइमा अधिकतम प्रयोग भएको हुनेछ ।

ख) नतिजा

१. सबै विद्यार्थीहरुमा आधारभूत सञ्चार प्रविधिको सुविधामा पहुँच हुने,
२. सबै विद्यालयमा सूचना प्रविधिको व्यवस्थापन भइ शिक्षण सिकाइ सहज र उपलब्धिमा वृद्धि भएको हुने,
३. विद्यालय व्यवस्थापन र सुशासनमा सुधार आउने,
४. अनुगमन मूल्याङ्कन, सपरीवेक्षण सूचना सम्प्रेषणमा सुधार आउनुका साथै जनशक्ति र समयको बचत हुने,
५. विद्यार्थीहरुको सिकाइ प्रभावकारी, समय सान्दर्भिक र गुणस्तरीय हुने,
६. शिक्षकहरुमा सूचना प्रविधि मैत्री शिक्षण क्षमता विकास भएको हुने,
७. विद्यालय तथा कक्षा कोठाहरु सूचना प्रविधि मैत्री हुने,
८. सिकाइ सहजीकरणको लागि एक शिक्षक एक ल्यापटपको व्यवस्था हुने,
९. स्थानीय समुदायले पनि प्रविधिको उपयोग गर्न सिक्ने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	विद्यालयमा आइसीटी संरचना र इन्टरनेट विस्तार	विद्यालय	१५	२५	३४			७४	
२.	शिक्षक कर्मचारी तालिम	विद्यालय	१५	१५	१५	१५	१५	७५	आवश्यकता अनुसार थप गर्न सकिने
३.	डिजीटल शैक्षिक सामग्री निर्माण	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा सबै विद्यालयमा
४.	IEMIS व्यवस्थापन	विद्यालय							प्रत्येक विद्यालयमा
५.	इ लाईब्रेरीको विस्तार	विद्यालय	४	१०	२०	सबै	सबै	सबै	आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा क्रमशः सबै विद्यालयमा
६.	निःशुल्क इन्टरनेट विस्तार	विद्यालय	१०	२०	३०	१०	४	७४	स्थानीय समुदायलाई समेत लक्षित गरी
७.	शिक्षक कर्मचारीलाई ल्यापटपको व्यवस्था	संख्या	२०	३०	३०	४०	सबै	सबै	माग र आवश्यकताका आधारमा

३.१३ विद्यालय दिवाखाजा, स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई कार्यक्रम

३.१३.१ परिचय

बालबालिकाको विकास तथा सिकाइसँग उनीहरूको स्वास्थ्य तथा पोषणका अवस्थाको प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहेको हुन्छ । स्वास्थ्य तथा पोषणको राम्रो अवस्थाले बालबालिकालाई सिकाइ सहभागिता बढाई उपलब्धि सुधार गर्न प्रोत्साहित गर्दछ । सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी अभ्यासका अतिरिक्त महिनावारी सम्बन्धि सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धि सहयोग तथा शिक्षा पनि उत्तिकै आवश्यक रहेको छ । विद्यालयमा आधारित स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धि यस्ता कार्यक्रमहरूले विद्यार्थीको भर्ना तथा टिकाउ दर बढाउन र कक्षामा अनुपस्थित हुन तथा बिचमा विद्यालय छाड्ने दर घटाउन योगदान गरी सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्न सहयोग गर्दछ ।

नेपालमा सन् १९७४ देखि छानिएका जिल्लाका छानिएका प्राथमिक विद्यालयमा विश्व खाद्य कार्यक्रमको खाद्यान्न अनुदानमा आधारित दिवा खाजा कार्यक्रम प्रारम्भ भएकोमा आर्थिक वर्ष २०७७/२०७८ देखि सामुदायिक विद्यालयमा पूर्व प्राथमिकदेखि कक्षा ५ का सबै विद्यार्थीलाइ प्रति विद्यार्थी रु १५ बराबरको खाजा खुवाउन थालिएको छ । सामुदायिक विद्यालयमा दिवा खाजा मापदण्ड तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७६ बमोजिम दिवा खाजा व्यवस्थापनको पाटो अगाडि बढाइएको अवस्था छ ।

३.१३.२ वर्तमान अवस्था

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाका सबै माध्यमिक र केही आधारभूत विद्यालयहरुमा छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय निर्माण गरिएको र निर्माण गर्ने प्रक्रियामा रहेका छन् । कक्षा ६ देखि १२ सम्म अध्ययनरत छात्राका लागि महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनका लागि गतवर्षदेखि सुरु गरिएको निःशुल्क सेनिटरी प्याड वितरण कार्यक्रमलाई यस वर्षदेखि प्रभावकारी बनाउँदै लगिएको छ । भेण्डिङ मेसिन र डिस्पोजल मेसिन वितरण गरिएको छ । सबै विद्यालयका लागि प्राथमिक उपचार सामग्रीका बाकस, बालिकाहरूका लागि आइरन चक्की प्रदान गरिए पनि सबै विद्यालयलाई उपलब्ध भएको छैन् । गाउँपालिकाका ४ वटा माध्यमिक विद्यालयमा नर्स कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको र यसलाइ प्रभावकारी वनाउँदै थप गर्दै लैजाने प्रयास गरिएको छ । हाल गाउँपालिका अन्तर्गतका ६९ वटा विद्यालयमा दिवा खाजाको व्यवस्था गरिएको छ । जसबाट आर्थिक अवस्था कमजोर भएका विद्यार्थीहरु धेरै लाभान्वित भएका छन् ।

३.१३.३ चुनौती र अवसरहरु

सबै आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालयमा अनमि र स्टाफ नर्सको व्यवस्था गर्न, दिवा खाजा, स्वास्थ्य र सरसफाई तथा स्वच्छताका कार्यक्रमका लागि पर्याप्त तथा दिगो वित्तीय प्रबन्ध सुनिश्चित गर्न, उपयुक्त स्वरूप निर्धारण गरी पौष्टिक तथा स्वस्थकर विद्यालय खाजा सुनिश्चित गर्न, दिवा खाजा र तथा मानव विकास लगायत पोषण तथा स्वास्थ्यका आधारभूत गुणस्तरका लागि विद्यालयका प्राविधिक क्षमता विकास गर्न, विद्यालय खाजा कार्यक्रमलाई स्थानीय कृषि तथा व्यापारसँग जोड्न, विद्यालय

खाजालाई सबै कक्षाका विद्यार्थीले प्राप्त गर्ने गरी कानूनी प्रबन्ध गर्न, विद्यालय खाजा, विद्यालय स्वास्थ्य, पोषण, सफाई तथा स्वच्छतासम्बन्धि कार्यलाई एकीकृत गर्न तथा सबै विद्यालयमा Wash सुविधा सहितको शौचालय निर्माण एवं सञ्चालन गर्ने विषय अझ पनि गाउँपालिकाको लागि चुनौतीपूर्ण नै रहेको छ ।

नेपालको पन्ध्रौ याजनाले दिवा खाजा कार्यक्रमलाई रणनीतिक दस्तावेजमा राखी बालबालिकाहरुको स्वास्थ्य तथा पोषण स्थितिमा सुधार ल्याई उनीहरूलाई विद्यालयमा टिकाउने जस्ता शैक्षिक उपलब्धिहरू हासिल गर्न दिवा खाजा सहितको स्वास्थ्य र पोषण कार्यक्रमलाई अन्तर सम्बन्धित अवधारणाको रूपमा अघि सारेको छ । सोहि योजनाले एक विद्यालय एक स्वास्थ्य कार्यकर्ताको व्यवस्था गर्न, विद्यालयहरूमा खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धि कार्यविधि, २०७४ ले उल्लेख गरे अनुसार सबै विद्यालयहरूमा हुनु पर्ने खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता सुविधाहरूमा स्वच्छ पिउने पानी सहित पर्याप्त पानी, विद्यार्थी सङ्ख्या अनुसार अलग अलग सफा र सुरक्षित स्थानमा बाल, लैङ्गिक, अपाङ्गता र वातावरणमैत्री शौचालय, वातावरणीय सरसफाई, हरियाली वातावरण र स्वच्छता सुविधा, विद्यालयमा महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन, सफा र स्वच्छ खाद्य पदार्थ सहितका भान्सा/खाजा घर, विपद जोखिम व्यवस्थापन, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्धन र दिगोपनका लागि संस्थागत व्यवस्थाहरु गरिदैं गएका छन् ।

३.१३.४ लक्ष्य

विद्यालय उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरुलाई स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार, सिकाइमा सुधार, विद्यालयमा टिकाउ सहित सुरक्षित तथा रमाइलो सिकाइ वातावरणको पूर्ण पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

३.१३.५ उद्देश्य

१) विद्यालय खाजासँग सम्बन्धित सेवाहरूमा सुधार गरी प्रत्येक विद्यालयमा बालबालिकालाई स्वस्थकर तथा पौष्टिक खाना प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्ने ।

२) विद्यालयमा बालबालिकाको स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई तथा स्वच्छताको सेवामा सुधार गर्ने ।

३) विद्यालयमा अध्ययन गर्ने बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धि व्यवहारलाई प्रोत्साहन गर्ने र सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गर्ने ।

३.१३.६ रणनीतिहरू

१) बालबालिकाका लागि विद्यालयमा नै पौषिलो र ताजा खाजा तयार गर्नका साथै खाजा भान्सा तथा भण्डार, भान्सामा प्रयोग हुने आवश्यक भाडावर्तन र अन्य सामग्रीहरू तथा समूहमा हात धुने लगायतका सुविधा विस्तार गर्दै लगिनेछ ।

२) दिवा खाजा कार्यक्रमलाई क्रमश: विस्तार गर्दै अभिभावकको संलग्नतामा माध्यमिक तहसम्मका विद्यार्थीका लागि खाजाको प्रबन्ध गरिने छ । विद्यार्थीले दिवा खाजा पाउने कुरालाई अधिकारको रूपमा स्थापित गराउन कानूनी प्रबन्ध गरिने छ ।

३) विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाई सामग्रीसहित आवश्यक सङ्ख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलगअलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरूका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुन ठाउँ, स्वच्छ खानेपानी, कक्षाकोठा तथा विद्यालय परि सर सरसफाईको प्रबन्ध र घेराबाराको व्यवस्था गरिने छ ।

४) विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार किट वितरण, बालबालिकाहरूको आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि तथा सुक्ष्मपोषक तत्व प्रदायक ट्यावलेटहरू (भिटामिन ए र आइरन, फोलिक एसिड आदि) को वितरण र किशोरीहरूको महिनावारी स्वच्छताका लागि स्यानिटरी प्याड वितरणलाई स्वास्थ्य क्षेत्रको सहकार्यमा नियमित र प्रभावकारी बनाइनेछ ।

५) विद्यालयमा स्वास्थ्य, खाद्य सुरक्षा, सफाई तथा स्वच्छता, किशोरीहरूका लागि महिनावारी स्वच्छता र पोषण सम्बन्धि शिक्षा प्रदान गर्न स्वास्थ्य र कृषि क्षेत्रसँग समन्वय र सहयोगमा संयुक्त कार्य योजना निमाण गरी कार्यन्वयन गरिने छ ।

६) दिवा खाजा लगायत स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाई र स्वच्छता सम्बन्धि कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन साधन, संयन्त्र र प्रक्रियामा पुनरावलोकन गरी प्रभावकारी बनाइनेछ ।

३.१३.७ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

१) विद्यालयमा अध्ययन गर्ने सबै बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार, मनो सामाजिक कुशलतामा अभिवृद्धि तथा सिकाइमा सुधार सहित सुरक्षित तथा रमाइलो सिकाइ वातावरणमा पूर्ण पहुँच तथा सहभागिता हुने ।

ख) प्रमुख नतिजाहरू

१) विद्यालय खाजालाई विद्यार्थीको अधिकारका रूपमा स्थापित गर्न कानूनी प्रबन्ध हुने ।

२) दिवा खाजालगायत स्वास्थ्य तथा पोषण तीन तहको सरकार र अन्य क्षेत्र समेतको लागत साझेदारीमा व्यवस्थापन हुने गरी कानूनी मान्यता सहितको नियामक ढाँचा र कार्यन्वयनका लागि आवश्यक मापदण्ड र कार्यविधि तयार हुने ।

३) प्रारम्भिक बालविकास शिक्षादेखि आधारभूत तह कक्षा ८ सम्मका सामुदायिक विद्यालयका सबै बालबालिकाहरूले स्वस्थकर, पौष्टिक र स्थानीय उत्पादनमा आधारित दिवा खाजा स्थानीय तह मार्फत विद्यालयबाट प्राप्त हुने ।

४) सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय र संस्थागत विद्यालयका सबै कक्षाका विद्यार्थीहरूलाई अभिभावकको सहभागितामा दिवा खाजा वा खाना प्राप्त हुने ।

५) विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्याका अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाई सामग्री सहित आवश्यक सङख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरूका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुने ठाउँ, स्वच्छ खानेपानी, कक्षाकोठा तथा विद्यालय परिसर सरसफाइको प्रबन्ध र घेराबारको व्यवस्था हुने ।

६) विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार किट वितरण तथा प्रतिस्थापन, बालबालिकाहरूका स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि तथा सुक्ष्मपोषक तत्व प्रदायक ट्यावेलटहरू किशारीहरुको मासिक महिनावारीमा स्यानिटरी प्याड वितरण हुने ।

७) विद्यालयमा विद्यार्थीलाई स्वास्थ्य, खाद्य सुरक्षा, सफाइ तथा स्वच्छता, किशोरीहरूका लागि महिनावारी स्वच्छता र पोषण सम्बन्धी आधारभूत शिक्षा प्राप्त हुने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

क्र. सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१	विद्यालय पोषण र दिवा खाजा सम्बन्धी स्थानीय कार्यविधि निर्माण र कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	सबै विद्यालयहरुमा
२.	विद्यालयहरुमा स्यानिटरी प्याड लगायत सफाईका सामग्रीहरुको व्यवस्थापन	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबैका लागि सफाईका सामग्री, कक्षा ७ र ८ तथा माध्यमिक विद्यालयहरुमा स्यानिटरी प्याड समेत
३.	खाजाका लागि थप वित्तीय स्रोतको खोजी र व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	प्रत्येक वर्ष संघीय र प्रदेश सरकारसँग समन्वय सँगै अन्य स्रोतको खोजी
४.	अभिभावक भेला तथा शिक्षा	पटक	१	१	१	१	१	५	आवश्यकताका आधारमा
४.	अनुगमन र मूल्याङ्कन	पटक	१	१	१	१	१	५	आवश्यकताका आधारमा
५.	दिवा खाजा व्यवस्थापनका लागि सामग्री व्यवस्थापन	विद्यालय	४०	३४					सबै विद्यालयमा निरन्तर

३.१४ छात्रवृत्ति कार्यक्रम

३.१४.१ परिचय

छात्रवृत्ति लगायत विद्यार्थीलाई प्रदान गरिने सहयोगले न्यून आय भएका परिवार, सुविधा विहीन तथा अप्ठ्यारो परिस्थितिमा रहेका बालबालिकाहरुलाई विद्यालय शिक्षामा निरन्तरता र सहभागिताका लागि सहयोग गर्दछ । छात्रवृत्ति कार्यक्रमले आर्थिक अभावले विद्यालय जान नसक्ने, विद्यालय गएर पनि बिचमा पढाई छोड्ने जस्ता समस्याहरु घटाउन सहयोग पुग्छ । हाम्रो संविधानले नै माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा निःशुल्क भनेको भए तापनि आर्थिक रुपले तल परेका समुदायका बालबालिकाहरुलाई अझै पनि मूल धारमा ल्याउन सकिरहेको छैन् । आर्थिक रुपले कमजोर विद्यार्थीहरुलाई विशेषगरी दुई तरिकाले सहयोग गर्न सकिन्छ । पहिलो, विद्यार्थीलाई विद्यालय आउन, निरन्तरता दिन र सिकाइमा सहयोग गर्नु रहेको छ भने दोस्रो परिवारका लागि अवसर मूल्य प्रदान गरी राजगारीको स्थिति सृजना गर्न सहयोग गर्नु । यी दुई मध्ये पहिलो प्रकारको सहयोग बढी प्रभावकारी रहेको देखिन्छ । बेनिघाट रोराङ गाउँपालिकाले पनि विभिन्न स्तरमा छात्रबृत्ति सम्बन्धीका क्रियाकलापहरु संचालन गरिरहेको छ । यति हुँदाहुँदै पनि जुन रुपमा लक्षित वर्गका बालबालिकालाई छात्रवृत्ति पुग्नुपर्ने थियो त्यो भने पुग्न सकिरहेको छैन् । यसका लागि गाउँपालिका भित्र भएका समस्या चुनौतीहरु समेटी छात्रवृत्ति सम्बन्धी रणनीतिक योजना र लक्ष्य यस खण्डमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.१४.२ वर्तमान अवस्था

नेपाल सरकारले विद्यालय तहका विद्यार्थीहरुका लागि विभिन्न किसिमका छात्रवृत्तिहरु प्रदान गरिरहेको छ । हाल विभिन्न किसिमका छात्रवृत्तिहरु प्राप्त गर्ने विद्यार्थी संख्या विद्यालय तहमा कुल विद्यार्थी संख्यामा करीव ५० प्रतिशत रहेको छ । त्यसमा पनि आधारभूत तहमा ५० प्रतिशत भन्दा बढी विद्यार्थीहरुले कुनै न कुनै रुपमा सहयोग पाइरहेकै छन् । यसरी हेर्दा विभिन्न किसिमका छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने विद्यार्थीको संख्या धेरै देखिएता पनि धेरैजसो विद्यार्थीले प्राप्त गर्ने छात्रा, दलित, लोपोन्मुख, सीमान्तकृत, जनजाति आदि प्रकार का छात्रवृत्तिको रकम एकदम न्यून भएकोले त्यसबाट पुग्नेगरी योगदान हुनसक्ने देखिँदैन । यस प्रकारका छात्रवृत्ति कुन प्रयोजनका लागि भन्ने समेत स्पष्टता छैन । दिवा खाजा लगायतका कार्यक्रम राखेतापनि त्यसको विनियोजित रकम अत्यन्तै न्यून भएकाले छात्रवृत्तिको प्रभाव उत्कृष्ट हुन सकेको छैन ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा पनि धैरैजसो सिमान्तकृत, जनजाति, दलित, न्यून आय भएका समुदायका विद्यार्थीहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा पनि छात्रवृत्तिले पूर्ण रुपमा सफलता हासिल गर्न सकिरहेको छैन । यस क्षेत्रको बर्तमान अवस्थाको विश्लेषणका आधारमा छात्रवृत्ति सम्बन्धी निम्न चुनौतीहरु देखिएका छन् :

१. धेरै विद्यार्थीहरुले प्राप्त गर्ने छात्रा, दलित, लोपोन्मुख, सीमान्तकृत, जनजाति लगायतका छात्रवृत्तिको रकम ज्यादै न्यून हुनु ।
२. अधिकांश छात्रवृत्ति गरिवी केन्द्रित नभई जातजाति र लिङ्गका आधारमा मात्र वितरण गरिनु ।
३. लक्षित विद्यार्थी छनौट गरी छात्रवृत्ति वितरण गर्नका लागि स्थानीय तहमा स्वायत्तता नहुनु ।

४. छात्रवृत्तिको प्रभावकारीताको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रभावकारी नहुनु ।

३.१४.३ उद्देश्य

बेनीघाट गाउँपालिकाको यस योजनाका छात्रवृत्ति सम्बन्धी निम्न उद्देश्यहरु रहेका छन् :

१. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने आर्थिक रुपले विपन्न, सुविधा विहीन, अपाङ्गता भएका, अप्ठ्यारो अवस्थामा रहेका बालबालिकाहरुलाई विद्यालय शिक्षामा सहज पहुँच बनाई समग्र गाउँपालिकाको शैक्षिक उपलब्धी बढाउने ।

२. विद्यालय शिक्षामा समता वृद्धि गरी समावेशी र दूरदर्शी बनाउने ।

३.१४.४ रणनीतिहरु

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले छात्रवृत्तिको हालको अवस्थालाई सुदृढ गरी गुणस्तरीय शिक्षामा लगानी गर्नका लागि निम्न रणनीतिहरु अपनाउनेछ :

१. छात्रवृत्ति कार्यक्रमलाई व्यवस्थित बनाउन गाउँपालिका स्तरीय कार्यविधिको निर्माण गरी संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, अन्य संघसंस्थासँग समन्वय र सहकार्य गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

२. छात्रवृत्तिलाई उद्देश्यमूलक बनाईनेछ । जस्तैः दिवा खाजा उपलब्ध नभएकाहरुलाई दिवा खाजाको व्यवस्था, दिवा खाजा भएकालाई त्यो भन्दा अन्य स्टेसनरी, पोसाक लगायतको व्यवस्था गरिनेछ ।

३. छात्रवृत्तिको रकम पुनरावलोकन गरी उद्देश्य अनुरुप पर्याप्त हुने व्यवस्था मिलाउन स्रोतहरुको खोजी गरिनेछ ।

४. सबै तहका विद्यार्थीहरुका लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था मिलाउँदै लगिनेछ ।

३.१४.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

गाउँपालिकामा यो योजना लागू भए पश्चात विद्यालय तहको शिक्षामा सबै वर्गको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित हुनेछ ।

ख) प्रमुख नतिजाहरू

१. गाउँपालिका स्तरीय छात्रवृत्ति सम्बन्धी कार्यविधि बनी उद्देश्य र आवश्यकताका आधारमा छात्रवृत्ति वितरण हुनेछ ।

२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने आर्थिक रुपले विपन्न, सुविधाविहीन, अपाङ्गता भएका, अप्ठ्यारो अवस्थामा रहेका बालबालिकाहरुलाई विद्यालय शिक्षामा सहज पहुँचको अवस्था बन्नेछ ।

३. विद्यालयमा भर्नादर र विद्यालयमा टिकिरहने दरमा वृद्धि भई समग्र शैक्षिक स्तरमा वृद्धि हुनेछ ।

ग) प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्र.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	छात्रवृत्ति वितरण सम्बन्धी निर्देशिका विकास	ओटा		१				१	
२.	निर्देशिकाका आधारमा छात्रवृत्ति व्यवस्थापन समितिको गठन	ओटा		१		१		२	प्रत्येक ३ वर्षमा समिति गठन गर्ने
३.	छात्रवृत्ति व्यवस्थपान समितीको बैठक, स्रोतको खोजी	पटक		२	२	२	२	८	वर्षमा दुई पटक
४.	प्रभावकारीता सम्बन्धी अनुगमन मूल्याङ्कन	पटक		२	२	२	२	८	वर्षमा दुई पटक

३.१५ आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा

३.१५.१ परिचय

विश्वमा बेलाबेलामा देशापर्ने विभिन्न रोगजन्य महामारी, प्राकृतिक विपत्ति, द्वन्द्व, युद्ध जस्ता संकटको समयमा सबै ठाउँमा विद्यार्थीहरु विद्यालयमा नै जम्मा भएर पठनपाठन गर्न सक्ने अवस्था नरहन पनि सक्छ । यस्तो अवस्थामा समेत बालबालिकाहरु शिक्षाबाट वञ्चित नहुन भन्ने उद्देश्यका साथ र उनीहरुको सिक्न पाउने अधिकारलाई संरक्षण दिँदै सिकाइलाई निरन्तरता दिनको लागि वैकल्पिक उपाय सहित तयार पारिएको शैक्षिक कार्यक्रमलाई आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा भन्ने गरिन्छ । यसको मूल उद्देश्य भनेको संकटकालीन तथा विपद्को अवस्थामा पनि बालबालिकाहरुलाई सुरक्षित राख्नुका साथै समग्र शिक्षा क्षेत्रलाई निर्वाध रुपमा क्रियाशील हुनेगरी शैक्षिक कार्यक्रमको तयारी र सञ्चालन गर्नु रहेको छ । यस अवधारणा अन्तर्गत सम्भावित जोखिमको पूर्व तयारी, आपतकालीन अवस्थामा क्षति कम हुने गरी तत्कालको व्यवस्थापन आदि जस्ता कार्यढाँचा समेटिएको हुन्छ ।

नेपालमा पनि प्रकोप व्यवस्थापन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा प्राप्त गर्ने बालबालिकाहरुको अधिकारलाई कुण्ठित हुन नदिने गरी नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्थाका अतिरिक्त आवधिक योजना, शिक्षा क्षेत्रको दीर्घकालीन योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समेत समावेश गरिँदै आएको छ । विषेशत देशमा लामो समयसम्म चलेको आन्तरिक द्वन्द्व , २०७२ सालको भूकम्प, कोभिड १९, लगायत स्थानीय क्षेत्रमा घट्ने प्राकृतिक प्रकोपहरुका कारण बालबालिकाको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकारमा बाधा नपुगोस् भन्ने हेतुले शिक्षा क्षेत्रको योजना (सन् २०२१–२०३०) मा समेत यस कुरालाई समावेश गरिएको छ । यसै महत्वलाई मध्यनजर गर्दै बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले पनि आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा योजना तयार गर्नुपर्दछ भन्ने मान्यताका साथ यस खण्डमा वर्तमान अवस्थालाई समेत विश्लेषण गरी क्रियाकलाप र उपलब्धिहरु समावेश गरिएको छ ।

३.१५.२ वर्तमान अवस्था

नेपालको संविधानले अनिवार्य तथा निशुल्क आधारभूत शिक्षा र निशुल्क माध्यमिक शिक्षाको सुनिश्चितता गरी विभेद, दुराचार जस्ता कुरालाई निषेध गरेको छ । बृहत विद्यालय न्यूनतम सुरक्षा

प्याकेजले सुरक्षित विद्यालय मापदण्ड अनुसार शिक्षा क्षेत्रमा विपत्तिको समयमा केन्द्रित रही सिकाइ पूर्वाधार, विपद् जोखिम व्यस्थापन, विपद् जोखिमको न्यूनीकरण र उत्थानशीलताका मापदण्डहरु उपयोग गरी शिक्षामा कार्यान्वयनको परिकल्पना गरेको छ। यसका अलवा राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ लगायत विभिन्न गुरुयोजना, नीतिहरुले समेत आपत तथा विपद्को समयमा समेत विद्यालय शिक्षालाई कायम राखि राख्नु पर्ने कुरालाई जोड दिएका छन्।

नेपालमा २०७२ सालमा आएको भूकम्प, हालको कोभिड तथा स्थानीय स्तरमा हुने बाढी, पहिरो, डुवान जस्ता विपद्ले विद्यालयमा धेरै दिनसम्म असर पारेका प्रशस्त उदाहरण रहेका छन्। धादिङ जिल्ला समेत यो समस्याबाट अछुतो रहन सकेको छैन्। विकट भौगोलिक अवस्था भएको बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाका विद्यालयहरु पनि विशेष पहिरो, बाढीको समयमा प्रभावित हुने गरेका छन्। हालको कोभिड-१९ को विषम परिस्थितिले त झन् आपतकालीन शिक्षाको योजना स्थानीय तहबाट नै गरी आवश्यकताका आधारमा लागु गर्न तयार रहनुपर्दछ भन्ने पाठ सबैलाई सिकाएको अवस्था छ। नेपाल सरकार शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले मिति २०७७।०२।१८ मा जारी गरेको वैकल्पिक प्रणालीबाट विद्यार्थीको सिकाइ सहजीकरण निर्देशिका, २०७७ का अनुसार वैकल्पिक प्रणाली भन्नाले कोभिड-१९ वा यस्तै प्रकारको विपद् वा महामारी जस्ता कारणले पठनपाठन गर्न कठिन भएको वा हुने अवस्थामा रेडियो, एफ.एम. रेडियो, टेलिभिजन, अनलाईन, परियोजना पाठहरु, स्वअध्ययन, दूर तथा खुल्ला शिक्षालगायतका वैकल्पिक माध्यम वा पद्धतिबाट अध्ययन सुचारु राख्ने विधि र प्रक्रियालाई आत्मसात् गर्दै यस निर्देशिकाले सूचना प्रविधिलाई पनि विशेष जोड दिएको छ।

प्राकृतिक प्रकोप, महामारी तथा अन्य कारणले उत्पन्न हुने आपतकालीन संकटको बारेमा केही पूर्वानुमान गर्न सकिएतापनि यसको ठ्याक्कै प्रभाव, असरको बारेमा भविष्यवाणी गर्न भने सकिँदैन। तर पनि विगतका अभ्यासहरुका आधारमा आपतकालीन अवस्थाको शिक्षा योजना भने अत्यावश्यक पर्दछ। तर आपतकालीन अवस्थाको शिक्षा योजना बनाउँदा के कस्ता कुराहरुलाई समावेश गर्ने भन्ने कुरा प्रमुख मुद्दा हो। यसका साथै स्थानीय तहले आपतकालीन अवस्थाको शिक्षा योजना निर्माण गर्दा केन्द्रीय योजनासँग कसरी तारतम्य मिलाउने ? योजना अल्पकालीन बनाउने की दीर्घकालीन बनाउने भन्ने जस्ता चुनौतीहरु भने रहि नै रहेका छन्। यस्ता चुनौतीहरुलाई विचार गर्दै गाउँपालिकाले आपतकालीन शिक्षा योजना बनाउँदा अवस्थाको आँकलन, स्रोत साधनको व्यवस्थापन र जिम्मेवारीका कुराहरुलाई महत्वकासाथ सम्बोधन गर्नुपर्दछ।

३.१५.३ उद्देश्य

देश तथा स्थानीय क्षेत्रमा विभिन्न अवस्थामा आईपर्न सक्ने आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा समेत बालबालिकाको पढ्न पाउने अधिकारलाई सुनिश्चित गर्ने यो योजनाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ। यसका साथै संकटको समयमा प्रतिकार्यको संयन्त्र विकास गरी अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन पुर्नस्थापनाका योजनामा समेत सहयोग गर्ने रहेको छ।

३.१५.४ रणनीतिहरु

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले शैक्षिक सुधारका लागि आपतकालीन तथा संकटको समयमा शिक्षा क्षेत्रमा निम्न रणनीतिहरु अपनाउने छ :

१. प्रकोप, विपद्, महामारीको पूर्व अनुमान अनुसार संघीय सरकारले बनाएका कार्यविधिहरुको लागु गर्ने संयन्त्रको विकास गरिने छ ।

२. स्थानीय सरोकारवाला तथा विज्ञहरुसँग अन्तरक्रिया छलफल गरी स्थानीय स्तरमा सुहाउँदो तहगत रुपमा वैकल्पिक सिकाइ पाठ योजना तयार पारिनेछ ।

३. स्थानीय रेडियो, टिभी, लगायतका संस्थाहरुसँग समन्वय गरिनेछ ।

४. विपद् प्रतिरोधी पूर्वाधारहरुको निर्माणमा जोड दिइने छ ।

५. स्थानीय विज्ञहरु समेत समेटी गाउँपालिका स्तरीय एउटा विपद् व्यवस्थापन समिति बनाईनेछ । जसमा विद्यालय शिक्षा हेर्ने उपसमिति समेत बनाई कार्य सम्पादन गरिनेछ ।

३.१५.५ उपलब्धि, नतिजा तथा क्रियाकलाप

क) उपलब्धि

यो योजनाको कार्यान्वयन भएपश्चात आपतकलीन तथा संकटको समयमा समेत गाउँपालिका भित्रका विद्यालयहरुमा पठनपाठन गर्ने विद्यार्थीहरुले वैकल्पिक माध्यमबाट भएपनि सिकाइलाई निरन्तरता दिँदै प्रतिकार्य क्षमता समेत बढाउँदै लैजानेछन् भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

ख) नतिजा

१. विद्यालय तथा स्थानीय शिक्षा प्रणालीमा आपतकालीन तथा संकटको समयका लागि व्यावहारिक योजना निर्माण भई आवश्यकताका आधारमा लागु हुने ।

२. प्रकोप महामारीमा समेत सिकाइ निरन्तर हुने ।

३. संघीय तथा प्रादेशिक योजनाहरुसँग समेत तालमेल हुने ।

ग) प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्र.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा सम्बन्धी स्थानीय सरकारको कार्यविधि विकास	ओटा		१				१	
२.	निर्देशिकाका आधारमा विज्ञ व्यवस्थापन समितिको गठन	ओटा		१		१		२	प्रत्येक ३ वर्षमा समिति गठन गर्ने
३.	स्रोत शिक्षक तथा प्र.अ. लाई तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	
४.	संघीय सरकार लगायत अन्य निकायहरुसँग समन्वय	पटक	१	१	१	१	१	५	

परिच्छेद-४

संस्थागत संरचना, क्षमता विकास र संघ तथा प्रदेशसँगको समन्वय

४.१ परिचय

हाम्रो देश नेपालको हालको संरचना अनुसार तीन तहको सरकार रहेको छ । यी तीन वटै तहका सरकारका आ–आफ्नै जिम्मेवारी र अधिकार रहेका छन् । बदलिँदो परिवेश अनुसार शासकीय संरचना प्रक्रिया र क्षमता सुधार गरिएमा मात्र शैक्षिक गतिविधि प्रभावकारी भई सुशासन कायम हुन सक्छ । त्यसकारण देशको सङ्घीय संरचना अनुसार तीन तहको सरकारका अधिकार तथा दायित्व शिक्षामा भएका संख्यात्मक विस्तार, ज्ञान, विज्ञान प्रविधि र सञ्चारमा भएको विकास, सामाजिक चेतनामा आएको परिवर्तन लगायतका पक्षहरूलाई समेत विचार गरेर संस्थागत संरचना र क्षमता विकास गरी सुशासन प्रवर्धन गर्नु आवश्यक रहेको छ । देशको वर्तमान शासकीय स्वरूप अनुसार सरकारका तीनै तहमा प्रवाह हुने शैक्षिक सेवालाई निरन्तर गर्न तत्कालीन समस्या समाधानका लागि कर्मचारीको व्यवस्थापन र संगठनात्मक स्वरुपमा केही परिवर्तन गरी व्यवस्थापन गरिएको छ । यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको शैक्षिक योजनामा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा आधारभूत शिक्षा र माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गरी गुणस्तरमा सुधार, अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइका अवसरहरूको विस्तार र समता तथा समावेशीताको परिवर्तन सहित जवाफदेही शैक्षिक सुशासन कायम गर्ने उद्देश्यले आवश्यक संस्थागत संरचना र प्रक्रिया स्थापित गर्न खोजिएको छ भने त्यसका लागि आवश्यक गर्ने क्षमता विकासको आवश्यकता पनि पहिचान गरिएको छ । योजनाको यस खण्डमा तीनै तहका सरकारहरु बिच समन्वय गर्दै सुशासन प्रवर्धन गरी शिक्षा विकासका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका लागि विद्यामान पद्धतिको समिक्षा गरिएको छ ।

४.२. वर्तमान अवस्था

देशको संघीय संरचना अनुसार वर्तमान अवस्थामा संघ वा केन्द्रमा शिक्षा सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्ने निकाय शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय रहेको छ । राष्ट्रको शिक्षा सम्बन्धी समष्टिगत नीति निर्धारण शिक्षा सम्बन्धी मापदण्ड र स्तर निर्धारण सङ्घीय योजनाको विकास अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु मन्त्रालयको प्रमुख दायित्व रहेको छ । मन्त्रालय अन्तर्गत केन्द्रीय तहमा शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र र शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र रहेका छन् । त्यसैगरी स्वायत्त निकायका रूपमा राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड र शिक्षक सेवा आयोग, चिकित्सा सेवा आयोग लगायत क्रियाशील छन् । विद्यालय शिक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि संघीय र प्रादेशिक तहमा ऐन तथा नियमावलीहरूको निर्माण तथा परिमार्जन नभएकोले कार्यान्वयनमा जटिलता सिर्जना भएको छ । विशेष गरी संघीय शिक्षा ऐन र कतिपय क्षेत्रमा भएका प्रादेशिक ऐनहरुको पूर्ण रुपमा कार्यन्वयन हुन नसकिरहेको अवस्था देखिन्छ ।

त्यसैगरी तत्कालीन शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र अन्तर्गत रहेका २९ शैक्षिक तालिम केन्द्रहरू प्रदेश मातहतमा हस्तान्तरण भई प्रदेश शिक्षा तालिम केन्द्रका रूपमा क्रियाशील रहेका छन् । त्यसैगरी साविकका क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशानालयहरू प्रदेशको सामाजिक विकास मन्त्रालय अन्तर्गतका शिक्षा

विकास निर्देशनालयमा परिवर्तन भएका छन् । साविकका जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरू शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइमा रुपान्तरण भएका छन् । लोक सेवा आयोगले स्थानीय तहका लागि कम्तीमा एउटा स्थानीय तहमा एक जना शिक्षा सेवा कर्मचारी पुऱ्याउने लक्ष्यका आधारमा करिब ७०० जना शिक्षा सेवाका कर्मचारीहरूको सिफारिस गरेको छ । तत्कालीन निजामती सेवा ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार २४ (घ) १ को बढुवाले सिर्जना गरेको अव्यावहारिक पदस्थापन अझै व्यवस्थित हुन सकेको छैन । देशमा शासकीय स्वरुप संघीय रहे तापनि कतिपय कानूनको अभाव र संघ र प्रदेशको स्पष्ट कार्य विभाजन हुन सकिरहेको छैन् । यसका लागि स्पष्ट कानूनी स्वरुप र दिगो कार्यान्वयनको आवश्यकता रहेको देखिन्छ । स्थानीय सरकारका कामलाई सहज बनाउन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ कार्यान्वयनमा आएपछि त्यस ऐन बमोजिम तोकिएका २३ वटा कार्य बाहेक अन्य कार्यका लागि जिल्ला तहमा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई राखिएको छ । एकातिर समन्वयका लागि कार्य भएको जिल्लाको समन्वय इकाइ क्रियाशील र प्रभावकारी नभएको अवस्था छ त्यसैगरी प्रदेश शिक्षा निर्देशनालयको भूमिका पनि प्रभावकारी नरहेको अवस्था देखिएको छ । शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई र प्रदेश शिक्षा विकास निर्देशनालयका आफ्ना ठूला संरचना र पूर्वाधार छन् तर तिनीहरुको उचित उपयोग नहुँदा खेर जाने अवस्था छ । साविकको परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय र उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद् गाभिएर संघमा राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड गठन भएको छ । कक्षा १० को परीक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापनका लागि प्रदेश तहमा कस्तो संरचना रहने र कक्षा १२ को परीक्षा राष्ट्रिय तहमा सञ्चालनका लागि कस्तो संस्थागत प्रबन्ध हुनुपर्ने भन्ने विषय पनि स्पष्ट हुन सकेको छैन । विद्यालयमा सञ्चालन भइरहेको प्राविधिक धार लगायत हाल प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्द्वारा सञ्चालन भएका विद्यालय लगायत निजी प्रदायक संस्थाबाट सञ्चालन भइरहेका कार्यक्रमहरूलाई व्यवस्थित बनाउन संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा कस्तो संरचना उपयुक्त हुन्छ भन्ने विषय पनि टुंगो लागेको अवस्था छैन । शिक्षकहरूलाई स्थायी पदमा सिफारिस गर्न र शिक्षकका लागि अध्यापन अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने कार्यमा संलग्न शिक्षक सेवा आयोगका काम कारवाहीहरू सञ्चालन र व्यवस्थापनका लागि प्रदेश स्तरमा कस्तो संरचना हुने भन्ने विषय पनि टुंगो लाग्न बाँकी नै रहेको अवस्था छ । विद्यालय निरीक्षक र स्रोत व्यक्तिले प्रदान गर्दै आएका सेवा समाप्त भई विद्यालयहरूमा शिक्षक सहयोग पद्धति नै टुटेको अवस्था छ । सरकारका विभिन्न तहबीच सहजीकरण र समन्वयका पक्षमा सुधार गर्नु पर्ने आवश्यकता महसुस भएको छ । नतिजा प्रतिको जवाफदेहितामा सुधार गर्नुपर्ने छ । समग्रमा राज्यका तीनै तहका सरकारले एउटै लक्ष्य र गतिमा तर आफ्नो भिन्न भिन्न विशेषता र क्षमतालाई सम्बोधन गर्ने किसिमको संस्थागत क्षमता विकास र सो अनुसार कार्यान्वयन गर्ने सफलताका लागि थप कार्य गर्नु पर्ने देखिन्छ । यसै परिवेशमा स्थानीय तहबाट शैक्षिक सेवा प्रवाह गर्न र शैक्षिक सुशासन कायम राख्न संस्थागत संरचना र क्षमता विकासका लागि संघ र प्रदेशसँगको सम्बन्ध तथा समन्वय र क्रियाकलापहरुका बारेमा स्पष्ट रुपरेखा तयार पारी अगाडि बढ्नु पर्दछ ।

४.३ उद्देश्य

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको शैक्षिक योजनामा शैक्षिक सुशासनका लागि संस्थागत संरचना र क्षमता विकास सम्बन्धी समग्र उद्देश्य संघीय संरचना बमोजिम सरकारको सबै तह र निकायमा शिक्षाको शासकीय प्रबन्धलाई थप सुदृढ बनाउँदै नतिजामुखी व्यवस्थापन प्रवर्द्धन गर्नु रहेको छ । यस योजनामा सुशासन र प्रवर्द्धनका तथा तीनै तहका सरकारको समन्वयका लागि संस्थागत संरचना र क्षमता विकास सम्बन्धी उद्देश्यहरू निम्न अनुसार रहेका छन् :

१. बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको शैक्षिक सुधार गर्न नेपालको विद्यालय शिक्षा क्षेत्रका शैक्षिक गतिविधि समन्वय, सहअस्तित्व, सहकार्य र सहकारिताको संवैधानिक प्रत्याभूतिका आधारमा सञ्चालन गर्नका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्ध सुदृढ बनाउने संयन्त्र र संस्थागत व्यवस्था गर्ने,

२. विभिन्न अनुसन्धानको नतिजा र विद्यार्थी उपलब्धिका नतिजाबाट प्राप्त गुणस्तरको कमजोर नतिजालाई सम्बोधन गर्ने स्थानीय, प्रदेश र संघीयमा गुणस्तर सम्बोधन गर्ने संरचना र जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने,

३. विद्यालयका कर्मचारी, शिक्षक तथा प्रधानाध्यापक प्रस्तावित अन्य संरचना र संयन्त्रमा काम गर्ने कर्मचारी र संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,

४. कार्य सम्पादनप्रति उत्तरदायी तथा नतिजा प्रतिको जवाफदेहिता र समता तथा समावेशीतालाई प्रोत्साहन गरी शिक्षामा सुशासन अभिवृद्धि गर्ने,

५. संघीय सरकार र प्रदेश सरकारका सम्बन्धित निकायहरुसँग समन्वय गर्दै नतिजामुखी कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।

४.४. रणनीतिहरू

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको शैक्षिक सुधार गर्नका लागि गाउँपालिकाले दीर्घकालीन रुपमा योजनाबद्ध भई स्थानीय तह, प्रदेश र संघीय सरकारबीच समन्वय र सहकार्यका लागि निम्न रणनीतिहरु अपनाउने छः

१. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले दिएका अधिकारलाई पूर्ण रुपमा लागु गर्दै लगिनेछ ।

२. संघीय शिक्षा ऐन लाई आत्मसात गरी गाउँ शिक्षा ऐन तथा नियमावलीको निर्माण र परिमार्जन गर्दै लगिनेछ ।

३. स्थानीय तहको शिक्षा ऐन नियम, नियमावली निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू तयार गरी कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिनेछ ।

४. प्रदेश र स्थानीय सरकार तथा उत्तरदायित्व लगायतका पक्षहरूमा स्पष्टतः काम गर्न आवश्यक कानूनी प्रबन्ध गरिनेछ ।

५. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्ध प्रगाढ बनाउन राष्ट्रिय शिक्षा परिषदको संरचनामा परि वर्तन गरी प्रदेश तथा स्थानीय तहको प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था गर्न अनुरोध गरिनेछ ।

६. गाउँपालिकाभित्रका सम्पूर्ण शैक्षिक गतिविधिको रेखदेख, सञ्चालन, व्यवस्थापन गर्न गठित गाउँ शिक्षा समितिलाई थप क्रियाशील बनाईनेछ ।

७. जिल्ला तहमा रहेको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई र स्थानीय तह बीचका कार्य विवरण स्पष्ट गरि समन्वय गर्दै कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

८. गाउँपालिका भित्रका विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक, कर्मचारी लगायतका लागि सहायता प्रणालीको स्थापना गरिनेछ ।

९. प्रधानाध्यापकलाई थप जिम्मेवार बनाइनेछ साथै क्षमता विकास गरी स्थापित संरचना र संयन्त्रमा काम गर्ने कर्मचारी र संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

१०. औपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइको व्यवस्थापनका लागि स्थानीय तथा समुदायमा आवश्यक संयन्त्र तयार गरिनेछ ।

११. संघीय र प्रदेश सरकारसँग सहकार्य र समन्वय गरी शिक्षक, कर्मचारी लगायतको वृत्ति विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

१२. स्थानीय सरकारको आन्तरिक स्रोत बाहेक संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारका ससर्त वा निसर्त दुवै प्रकारका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

१३. सबै प्र.अ. सँग शिक्षा शाखाले कार्य सम्पादन सम्झौता गर्ने र प्रत्येक विद्यालयमा प्र.अ.ले सबै शिक्षकसँग कार्य सम्पादन सम्झौता गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

४.५ उपलब्धि, नतिजा तथा प्रमुख क्रियाकलाप

क) उपलब्धि

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका लगायत शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाको व्यावहारिक सीप र सिकाइ प्रति उत्तरदायी प्रणालीमा विकास हुनेछ ।

ख) प्रमुख नतिजाहरू

१. तीनै तहका सरकारी विद्यालय लगायत शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापनमा सहभागी हुने सबै निकायको दायित्व र अधिकार स्पष्ट हुनेछ ।

२. तीनै तहका सरकारी विद्यालय लगायत शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय कार्यका लागि आवश्यक संरचना तथा जनशक्ति तयार हुनेछ ।

३. शिक्षाको शासकीय प्रबन्ध तथा व्यवस्थापनमा सहभागी हुने सबै निकाय तथा जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने पद्धति स्थापना भई क्षमतामा सुधार हुनेछ ।

४. शिक्षा सेवा प्रवाह सहभागिता मूलक कार्यसम्पादन प्रति उत्तरदायी विद्यार्थीको सिकाइ प्रति जवाफदेही समतामूलक तथा समावेशी कार्यसम्पादन उद्देश्य मूलक प्रभावकारी तथा कुशल हुनेछ ।

५. यस गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक उपलब्धि स्तरमा वृद्धि भई सक्षम, सवल र दक्ष जनशक्ति उत्पानदमा वृद्धि हुनेछ ।

ग) प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलाप हरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१	स्थानीय तहको शिक्षा ऐन, नियमावली, कार्यविधिको निर्माण र कार्यान्वयन	संख्या	१					१	गाउँपालिका स्तरीय
२	गाउँ शिक्षा समिति पुन गठन	पटक							प्रत्येक २/२ वर्षमा
३	प्रधानाध्यापक कार्यसम्पादन कार्यविधि तयार गरी कार्यसम्पादन करार गरिने	प्र. अ.	७५	७५	७५	७५	७५		पहिलो वर्ष कार्य सम्पादन कार्यविधि तयार गरी प्रत्येक विद्यालयका प्रअसँग प्रत्येकसाल करार गरिने
४	शिक्षक, कर्मचारी सहायता स्थापना	संयन्त्र		२				१	दस्तावेजको निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने
५	शिक्षक कर्मचारी वृत्ति विकास	संख्या							शिक्षक कर्मचारीको माग र प्रदेश तथा संघीय सरकारको समन्वय अनुसार
६	शिक्षक, कर्मचारी तथा समस्त विद्यालय शिक्षा प्रणालीलाई उत्तरदायी बनाउने प्रणालीको - कार्यविधि) विकास र कार्यान्वयन	पद्धति	१					१	गाउँपालिकाका सबै शैक्षिक क्षेत्र समेट्ने पद्धतिको विकास र कार्यान्वयन
७	अनौपचारिक र जीवन पर्यन्त सिकाइका लागि विभिन्न तहमा संयन्त्र निर्माण र कार्यान्वयन	संयन्त्र							सबै वडामा वडा अध्यक्षको संयोजकत्वमा निर्माण गर्ने

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलाप हरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
८	विद्यालय स्वास्थ्य, पोषण सम्बन्धी संयन्त्रको विकास र कार्यान्वयन	संयन्त्र						९	सबै वडामा वडा अध्यक्षको संयोजकत्वमा निर्माण गर्ने (गाउँ शिक्षा नीतिले दिएको प्रावधान पालना गर्ने वा संघ र प्रदेशका नीति नियमलाई आधार मान्ने)
९	भौतिक पूर्वाधार विकास	संख्या	आवश्यकता का आधारमा	आवश्यकताका आधारमा	आवश्यकतका आधारमा	आवश्यकताका आधारमा	आवश्यकता का आधारमा		संघ र प्रदेशसँग समन्वय गर्ने

परिच्छेद-५

योजना कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा समन्वय र सहजीकरण

५.१.१ परिचय

कुनै पनि कार्यसम्पादन गर्नु अगाडिको महत्वपूर्ण मार्गचित्र योजनाले समेटेको हुन्छ । त्यसैले योजना निर्माण एक अनुमानित कार्य योजनाको खाका हो । यसमा कुन कुन कार्यहरू के कसरी गर्ने ? कहिले गर्ने ? कहाँ कहाँ गर्ने ? कति गर्ने ? कसले गर्ने ? बजेटको व्यवस्थापन पक्ष के हो ? इत्यादि विषय वस्तुहरूको समग्र प्रस्ताव योजनामा समावेश भएको हुन्छ । पूर्व योजनाले भविष्यमा गरिने कामहरूलाई सहजीकरण गर्दछ । कार्य आरम्भ गर्नु अगाडि नै विभिन्न जन अपेक्षाहरू, स्रोत साधन, अवस्था, मौजुदा ऐन नियमले गरेको कानुनी व्यवस्था आदिका आधारमा योजना निर्माण गरिन्छ ।

कुनैपनि गाउँपालिकाको शैक्षिक योजना निर्माण एउटा आधारभूत कुरा भए पनि यसको कार्यान्वयन पक्ष महत्वपूर्ण रहन्छ । योजनाले तोकेका उद्देश्य तथा लक्ष्यहरू कार्यान्वयनबाट प्राप्त गर्न सकेमा मात्र योजनाको अर्थ रहन्छ । कार्यान्वयन पक्ष बलियो र सशक्त भएमा प्रतिफल सोचे अनुसार हासिल हुन सक्छ । सबैभन्दा जटिल र चुनौतीपूर्ण अवस्था भनेकै योजना कार्यान्वयन हो । कार्यान्वयन सहज सशक्त भएमा मात्र अपेक्षित क्षेत्रहरूले प्रतिफल दिन सक्छन् । योजनामा समावेश गरिएका क्षेत्र तथा विषयवस्तुहरू तोकिएको समयमा सम्पन्न गर्न सकेमा थप योजना पुनः प्रारम्भ गर्ने बाटो खुल्छ ।

गाउँपालिकाले निर्माण गरेको शैक्षिक योजना कार्यान्वयनका लागि उपयुक्त प्रबन्ध गर्नु पर्ने हुन्छ । सम्बन्धित संगठनहरू परिचालन, जनशक्तिको व्यवस्थापन, नीति नियम तथा जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व आदिको व्यवस्थापन गरेमा योजना सफल हुन सक्छ । योजना कार्यान्वयनका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तह सबैको भूमिका रहन्छ । योजना स्थानीय तहमा कार्यान्वयन हुने भएकोले यसको महत्वपूर्ण जिम्मेवारी स्थानीय तहको नै हुन्छ । योजना कार्यान्वयन गर्दा दिगोपन, प्रभावकारिता र कार्यकुशलतामा ध्यान दिनु पर्छ । बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले विभिन्न क्रियाकलापहरु के कसरी कार्यान्वयन गर्ने ? रणनीति तथा क्रियाकलापहरू के के गर्ने ? भन्ने बारेमा प्रष्ट पार्न माथि उल्लिखित योजनाहरू महत्वपूर्ण रहेका छन् ।

५.१.२. वर्तमान अवस्था

हाम्रो देशको वर्तमान व्यवस्था अनुसार शैक्षिक योजनाहरू संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट लागु हुने भएकोले यसको कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी पनि तीनै तहमा व्यवस्थापन गरिएको छ । स्थानीय स्तरमा सञ्चालित शैक्षिक योजनाहरूको कार्य स्थानीय शिक्षा शाखाबाट हुँदै आएको छ । स्रोत केन्द्रहरू खारेज भइसकेपछि उक्त स्रोतकेन्द्रमा हुने कार्य स्थानीय शिक्षा शाखामार्फत हुने गरेका छन् ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ अनुसार स्थानीय सरकारलाई प्राप्त २३ वटा शैक्षिक क्षेत्रका काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिएको छ । केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्मका सबै योजनाहरू कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई नै प्रदान गरिएको छ । स्थानीय जनप्रतिनिधिहरूको माग र उनीहरूको संलग्नतामा योजनाहरू कार्यान्वयन हुन्छन् । मुख्यतयाः विद्यालय व्यवस्थापन समितिले विद्यालयका

योजनाहरू कार्यान्वयन गर्दछ। योजना कार्यान्वयनमा विभिन्न खालका चुनौती तथा समस्याहरू कायमै रहेका छन्। कुशल व्यवस्थापनका लागि संगठन संरचना तथा जनशक्ति अभावले प्रभावकारी कार्यान्वयनमा बाधा उत्पन्न हुन्छ। हालको व्यवस्थापन पक्षमा देखिएका चुनौती तथा प्रभावकारी कार्यान्वयनमा बाधा उत्पन्न हुन्छ। हालको व्यवस्थापन पक्षमा देखिएका चुनौती तथा समस्याहरू निम्न अनुसार छन्।

१. पुरानो प्रणालीबाट नयाँ प्रणालीमा प्रवेश गर्दा छुट्टै पद्धतिको विकास नहुनु,
२. नयाँ व्यवस्था बुझेर त्यसलाई कार्यन्वयन गर्ने दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु,
३. स्थानीय तहले कार्यान्वयन गर्ने क्षेत्रहरू सबैको नीति, नियमावली, कार्यविधि बनाएर काम गर्न नसक्नु,
४. स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि लगायत मुख्य भूमिका खेल्नुपर्ने निकायहरुले शिक्षा क्षेत्रलाई शिक्षक व्यवस्थापन र भौतिक संरचनासँग मात्र जोडेर हेर्ने परिपाटी कायम रहिरहनु।
५. शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखामा जनशक्ति कम भएको कारणले उद्देश्य अनुसार अनुगमन निरीक्षण गर्न नसक्नु।

५.१.३. योजना कार्यान्वयन प्रबन्ध

यस बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको पाँच वर्षे शिक्षा क्षेत्रको योजनाको समग्र कार्यान्वयन प्रक्रियाका लागि निम्न लिखित प्रबन्ध गरिनेछ :

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले गर्ने :

१. योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक ऐन, नियम र नीति र निर्देशनको व्यवस्था गर्ने,
२. शिक्षा शाखाको क्षमता विकास गरी योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यकतानुसार समितिहरू निर्माण गर्ने,
३. संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त सशर्त अनुदान र अन्य अनुदान र आफ्नै स्रोतको बजेट समेत राखी वार्षिक बजेट तय गर्ने,
४. शिक्षण सिकाइमा सहयोग पुऱ्याउन स्थानीय स्तरमा शिक्षक तथा विज्ञ समूह सम्मिलित शिक्षक सहायता प्रणाली विकास गर्ने। लिडर र फिडर विद्यालयको अवधारणा अबलम्वन गरिने।

विद्यालयले गर्नेः

१. प्रत्येक विद्यालयले आफ्नो विद्यालय सुधार योजना निर्माण र अद्यावधिक गर्ने,
२. विद्यालय व्यवस्थापन समितिले स्थानीय तहबाट प्राप्त बजेट र आफ्नै आम्दानी समावेश गरी वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने,
३. योजना कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी बनाउने,
४. योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने,
५. स्थानीय अभिभावक तथा सरोकारवालाहरूसँग अन्तर्क्रिया तथा सहकार्य गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
६. कार्यान्वयन गरिएका योजनाको सामाजिक परीक्षण प्रत्येक वर्ष गर्ने,

७. शिक्षासँग सम्बन्धीत सरोकारवाला अन्य गैर सरकारी निकायहरुसँग स्थानीय शिक्षा शाखाको अनुमतिमा समेत सहकार्य र समन्वय गर्ने ।

८. विद्यालय तहको शैक्षिक तथ्याङ्कलाई त्रुटि रहित बनाउने ।

५.१.४ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण

५.१.४.१ परिचय

योजनाले दिएको निर्धारित समयमा क्रियाकलापहरू कार्यतालिका अनुसार भए नभएको र भएको भए प्रतिफलतर्फ उन्मुख भए नभएको पत्ता लगाउनको लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता पर्दछ । योजनाहरू विनियोजन र वितरणको अवस्था, लगानी प्रवाह, कार्यक्रम कार्यान्वयन के कसरी भएको छ ? भनी सुनिश्चित गर्नका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कनले सहयोग गर्दछ । कार्यान्वयनमा रहेका योजनाहरूका लक्ष्य र प्रगति बारेमा नियमित तथा आवधिक रूपमा निगरानी, निरीक्षण, एवम् जाँचबुझ गर्न जरूरी हुन्छ । योजना के कसरी अगाडि बढेको छ ? यसले उद्देश्य अनुसार कार्यारम्भ गर्न खोजेको छ या छैन ? नियम र प्रक्रिया अनुसार छ या छैन ? कुन कुन निकाय या व्यक्तिले अनुगमन गर्ने ? के कस्ता समस्याहरू कार्यान्वयन अवधिमा आइपरे र यसको समाधान के कसरी गर्न सकिन्छ ? योजनाको दीर्घकालीन फाइदाहरू के कसरी दिन सक्छ ? इत्यादि विषय वस्तुको रेखदेखका लागि अनुगमन संयन्त्र जरूरी हुन्छ ।

कुनैपनि योजना कार्यान्वयनको समयमा समन्वय र सहजीकरणका आवश्यकता पर्दछ । योजना कार्यान्वयन गरिने सबै क्षेत्र सक्षम नुहुन सक्छन् । योजनाहरू बहु क्षेत्रसँग सम्बिन्धित भएमा समन्वयको खाँचो पर्न सक्छ । कतिपय नीतिगत अस्पष्टता भएमा सहजीकरण गर्नु पर्ने हुन्छ । विभिन्न निकाय र व्यक्तिहरू बीचको समन्वय सहकार्यले योजना कार्यानवयनमा तीव्रता ल्याउन सकिन्छ । यसरी योजना कार्यान्वयनका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरणको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

५.१.४.२ वर्तमान अवस्था

नेपालको वर्तमान व्यवस्था अनुसार शैक्षिक योजनाहरू संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट लागु हुने भएकोले यसको अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी पनि तीनै तहमा व्यवस्थापन गरिएको छ । स्थानीय स्तरमा सञ्चालित शैक्षिक योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन स्थानीय शिक्षा शाखाबाट हुँदै आएको छ । शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रले शैक्षिक संस्थाहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण तथा विद्यार्थीहरूको उपलब्धि परीक्षण गर्दै आएको छ । स्रोतकेन्द्रहरू खारेज भइसकेपछि उक्त स्रोतकेन्द्रमा हुने कार्य स्थानीय शिक्षा शाखामार्फत हुने गरेका छन् । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार स्थानीय सरकारलाई प्राप्त २३ वटा शैक्षिक क्षेत्रका काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिएको छ । केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्मका सबै योजनाहरू कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई नै प्रदान गरिएको छ । यसको अनुगमन र मूल्याङ्कन पनि मूल रुपमा स्थानीय तहलाई नै हुन आउँछ ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा भए गरेका शैक्षिक योजना तथा गतिविधिहरूको अनुगमन, मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण गाउँपालिका शिक्षा शाखा मार्फत हुने गरेको छ । गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरूबाट

पनि अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा महत्वपूर्ण भूमिका रहँदै आएको छ । माध्यमिक तहसम्मको शैक्षिक व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी गाउँपालिकाको रहेकाले सबै संयन्त्र गाउँपालिकाले नै सञ्चालन गर्ने गर्दछ ।

गाउँपालिकाले गर्ने योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा निम्न लिखित चुनौतीहरू पहिचान गरिएको छ :

१. अनुगमनलाई नियमित र एकरूपता बनाउनु,
२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरणमा सीप र दक्षता भएका जनशक्तिको व्यवस्था गर्नु,
३. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका मापन योग्य सूचकको तय गर्नु,
४. अनुगमन र मूल्याङ्कनलाई निष्पक्ष, भरपर्दो र विश्वसनीय बनाउनु,
५. दक्ष जनशक्तिबाट अनुगमन र मूल्याङ्कन गराउनु ।

५.१.४.३. उद्देश्य

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्नुको उद्देश्य नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली लागु गरी योजना कार्यान्वयनमा उपयुक्त समन्वय र सहजीकरण विकास गर्नु रहेको छ ।

५.१.४.४ रणनीतिहरू

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले शैक्षिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि निम्न लिखित रणनितिहरु अपनाउने छः

१. जनप्रतिनिधि सहित स्थानीय विज्ञ टोली सम्मिलित अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि विभिन्न समितिहरूको निर्माण गरिनेछ ।
२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन छिटो छरितो र व्यवस्थित बनाइनेछ ।
३. अनुगमनका लागि विभिन्न सूचकहरू बनाइनेछ ।
४. विद्यालय र गाउँपालिका बीच हुने सूचना प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।
५. गाउँपालिकाले समन्वय र सहजीकरणको भूमिका खेल्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
६. शिक्षण सिकाइको अनुगमन, सुपरीवेक्षण, मूल्याङ्कन, सहजीकरण प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।
७. शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रमको नियमित, अद्यावधिक, मध्यावधिक र अन्तिम मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गरिनेछ ।
८. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण र विद्यालयको कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित गरिने छ
९. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणलाई लागू गरिनेछ ।

५.१.४.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धि

योजनाको प्रभावकारी अनुगमन, मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरणका माध्यमले योजनाका चुनौतीहरू समाधान भई अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुनेछ ।

ख) प्रमुख नतिजाहरू

१. योजनाको अनुगमन र मूल्याङ्कनमा संस्थागत विकास हुने,

२. अनुगमन, मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरणका माध्यमले नतिजामा सुधार हुने,

३. समन्वय र सहजीकरणले कार्य क्षमतामा कुशलता ल्याउने,

४. विद्यार्थीहरूको शैक्षिक उपलब्धि सुधार हुने,

५. स्थानीय दक्ष जनशक्तिको सदुपयोग हुने ।

क्र. सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	
१.	नतिजामा आधारित सूचक निर्माण	पटक	१	१				२	स्थानीय विज्ञको सहयोगमा सूचक बनाईनेछ ।
२.	योजनाको अनुगमन	पटक	३	३	३	३	३	१५	योजनाको प्रकृति, लागत र समयावधि अनुसार फरक पटक समेत हुन सक्छ ।
३.	चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा, पृष्ठपोषण संकलन र प्रतिवेदन तयारी	पटक	३	३	३	३	३	१५	प्रत्येक योजनाको
४.	समन्वय र सहजीकरण	पटक							योजनाको प्रकृति र आवश्यकता अनुसार
५.	अनुगमन, मूल्याङ्कनका लागि जनशक्ति क्षमता विकास	पटक	१		१		१	३	स्थानीय जनप्रतिनिधि सहित

परिच्छेद ६ : लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

६.१ परिचय

शिक्षा विकासको मेरुदण्ड हो । त्यसैले कुनै पनि देश विकसित बन्नका लागि त्यो देशको शैक्षिक अवस्था राम्रो हुनुपर्दछ । शैक्षिक क्षेत्रमा स्तरीय लगानी गरेका देशहरू विकासको दृष्टिकोणले उच्च अवस्था तर्फ लागेको पाइन्छ । राज्यले नीति नियम निर्माण गर्दा शिक्षा क्षेत्रलाई मुख्य मेरुदण्डको रूपमा राख्दा देश विकासको गति तिव्र हुन जान्छ । आजका बालबालिकाहरू भोलिका देश निर्माताहरू हुन् । उनीहरूलाई राम्रो शिक्षा दिन सकेमा राष्ट्रलाई चाहिने दक्ष जनशक्ति उत्पादन हुन सक्छ । बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्न समतामूलक स्रोत वितरण हुन आवश्यक छ । यसका लागि शिक्षामा लगानी अपरिहार्य रहेको छ ।

नेपालको संविधानले आधारभूत शिक्षा निःशुल्क र अनिवार्य एवम् माध्यमिक शिक्षा निःशुल्क हुने व्यवस्था गरेको छ । संविधानमा व्यवस्था गरिएको मौलिक हक शिक्षा ऐन नियममा समेत उल्लेख गरिएको छ । यसैका आधारमा नेपाल सरकारले पनि शिक्षा क्षेत्रलाई महत्वपूर्ण आधारको रूपमा लिएको पाइन्छ । सबै बालबालिकालाई गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्नु सरकारको दायित्व हो । संविधानले व्यवस्था गरे अनुसार माध्यमिक तहको शिक्षा सञ्चालन गर्ने मुख्य जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको हो । शिक्षा साझा विषय भएकोले वित्तीय व्यवस्थापनमा संघ र प्रदेशले समेत जिम्मेवारी वहन गर्ने व्यवस्था रहेको छ । स्थानीय तह र निजी क्षेत्रको समेत साझेदारी रहनु आवश्यक छ । वित्तीय व्यवस्थापनमा सशर्त अनुदान, समानीकरण अनुदान, समपूरक अनुदान, विशेष अनुदान र ऋणको व्यवस्था समेत गर्न सकिन्छ ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले पनि संघ, प्रदेश तथा विभिन्न निकायहरुसँग समन्वय गर्दै बजेट परिचालन गरी शैक्षिक क्षेत्रमा व्यवस्थापन गर्दै आएको छ । यस गाउँपालिकाले शिक्षामा आवश्यक पर्ने केन्द्रीय, प्रादेशिक र स्थानीय बजेटहरू परिचालन गरी शैक्षिक क्षेत्रका उपलब्धिहरू हासिल गर्न प्रयास गरिरहेको छ । शिक्षक कर्मचारीहरूको तलब भत्ताको व्यवस्था संघीय सरकारले व्यहोर्ने व्यवस्था छ भने स्थानीय सरकारले समेत आफ्नो आन्तरिक स्रोतमा शिक्षक, कर्मचारीहरु नियुक्ति गर्ने गरेको छ । यसका अलवा निजी क्षेत्रले समेत गाउँपालिका भित्र विद्यालयहरू स्थापना गरी शिक्षा क्षेत्रमा योगदान दिँदै आएका छन् ।

६.२ वर्तमान अवस्था

बिकासको मेरुदण्ड भएकोले शिक्षा क्षेत्रमा पर्याप्त बजेट सहित कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नुपर्छ भन्ने कुरामा सबैको एकमत रहेको छ । राज्यले शिक्षा क्षेत्रमा क्रमश लगानी पनि बढाउँदै लगेको अवस्था छ । विगत २०७३-२०७४ पछाडि कुल बजेटको ९-११ प्रतिशतको हाराहारीमा संघीय बजेटमा शिक्षा क्षेत्रलाई व्यवस्था गरिएको पाइन्छ । नेपालको शिक्षामा वैदेशिक सहायता पनि एक मुख्य स्रोतको रुपमा रहेको छ ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको स्रोतलाई परिचालन गरी शिक्षा क्षेत्रको वित्तीय व्यवस्थापन गर्दै आएको छ । वित्तीय व्यवस्थापनमा सशर्त अनुदान, समानीकरण अनुदान, समपूरक अनुदान, विशेष अनुदान र स्थानीय तहले आवश्यकता अनुसार थप गरी वित्तीय व्यवस्थापन गर्ने गरेको छ । नपुग शिक्षकहरू थप गर्ने, आइसिटीका लागि बजेट व्यवस्थापन, शिक्षकहरूलाई तालिम र प्रोत्साहन, अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने गरेको छ । सुत्केरी महिला शिक्षक विदा बसेको अवस्थामा सट्टा शिक्षकको व्यवस्थापन समेत स्थानीय तहले प्रारम्भ गरेको छ । तीन वटै तहको सरकारबाट संयुक्त रुपमा विनियोजित विगत ५ वर्षको शिक्षा क्षेत्रको बजेटलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १५: विनियोजित बजेट रकम विवरण

क्र.स.	आ.व.	संघीय सरकारको सशर्त	प्रदेश सरकारको सशर्त	स्थानीय सरकार	कुल जम्मा रु.
१	२०७८/०७९	२०२,६००,०००	१,९७६,०००	५७,४२३,०००	२६१,९९९,०००
२	२०७७/०७८	१९८,७१९,०००	२,५०९,०००	४८,१४३,०००	२४९, ३७१,०००
३	२०७६/०७७	१९६,६०४,०००	१,०२०,०००	३५,९५५,०००	२३३,५७९,०००
४	२०७५/०७६	१५४,१४६,०००	–	१४,०२०,२१८	१६८,१६६,२१८
५	२०७४/०७५	१०८,९५६,०००	–	–	१०८,९५६,०००
जम्मा		**८६१,०२५,०००**	**५,५०५,०००**	**१५५,५४१,२१८**	**१,०२२,०७१,२१८**

स्रोतः लेखा शाखा, बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका

शैक्षिक भवनहरु सबै ठाउँमा पूर्ण रुपमा व्यवस्थित नहुनु, पर्याप्त शिक्षक दरबन्दीमा लगानी नहुनु, सबै विद्यालयमा प्रशासनिक काममा सहयोग गर्ने कर्मचारीको व्यवस्था हुन नसक्नु, शिक्षा क्षेत्रको बजेटको आकार सानो हुनु, स्थानीय तहले शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसारका बजेट व्यवस्थापन गर्न कठिनाइ पर्नु, शैक्षिक सामग्री र शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा लगानीको स्रोत नहुनु चुनौतीहरू स्थानीय तहमा कायमै छन् । यी समस्याहरुका बावजुद पनि गाउँपालिकाले शैक्षिक क्षेत्रको सुधारलाई महत्वका साथ अगाडि बढाएको छ ।

६.३ उद्देश्य

योजनाको वित्तीय व्यवस्थापनका मुख्य उद्देश्यहरू निम्न अनुसार रहेका छन् ।

१. गाउँपालिकाभित्र सञ्चालन गरिने शैक्षिक कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनका लागि वित्तीय स्रोत परिचालन गर्ने,

२. विद्यालयलाई आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोतको प्रक्षेपण गर्ने,

३. प्राथमिकता अनुसार बजेट निर्धारण गर्ने

४. संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहको वित्तीय भार स्पष्ट गर्ने ।

६.४ रणनीतिहरु

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले शैक्षिक क्षेत्रको सुधार योजनाका निमित्त वित्तीय व्यवस्था सम्बन्धि निम्न रणनीतिहरू अवलम्बन गर्नेछ :

१. वित्तीय व्यवस्थापनमा सशर्त अनुदान, समानीकरण अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदानलाई पारदर्शी रूपमा परिचालन गरिनेछ ।

२. संघीय र प्रदेशबाट प्राप्त बजेटको उचित परिचालन गरिनेछ ।

३. सरकारी अनुदान प्राप्त विद्यालयहरूलाई सहभागी गराई गुणस्तर र जवाफदेही बनाइनेछ ।

४. संघ र प्रदेशबाट नपुग भएका शैक्षिक क्षेत्रहरूमा गाउँपालिकाद्वारा वित्तीय व्यवस्थापन गरिनेछ ।

५. मापदण्डका आधारका खर्च र प्रतिवेदन पद्धति अवलम्बन गरिने छ ।

६. वित्तीय व्यवस्थापनमा क्षमता सुधार गरी जिम्मेवारी पारदर्शी र उत्तरदायी बनाइनेछ ।

७. शिक्षण सिकाइको अनुगमन सुपरीवेक्षण, मूल्याङ्कन, सहजीकरण प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।

८. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण र विद्यालयको कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।

९. शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रमको नियमित, अद्यावधिक, मध्यावधिक र अन्तिम मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गरिनेछ ।

१०. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणलाई लागू गरिनेछ ।

यस शैक्षिक योजनामा प्रस्ताव गरिएका विभिन्न शीर्षकहरूका आधारमा आगामी ५ वर्षका कार्यक्रमहरूका लागि बजेट अनुमान गरिएको छ । बजेट अनुमान गर्दा संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार निःशुल्क र अनिवार्य शिक्षा र माध्यमिक तहको निःशुल्क शिक्षालाई ध्यान दिइएको छ । आधारभूत र माध्यमिक तहको शिक्षामा गुणस्तर कायम हुने गरी वित्तीय अनुमान गरिएको छ । भर्ना वृद्धि दर तथा टिकाउ दर बढाउने र व्यावसायिक सीप हासिल गर्ने उद्देश्यका साथ बजेटको प्राथमिकता तोकिएको छ । गुणस्तरीय शिक्षालाई थप बल पुग्ने गरी विद्यालयको भौतिक अवस्थाको सुधारको अपेक्षा गरिएको छ । शिक्षा प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई जोड दिइएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र प्रयोग तथा राष्ट्रिय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनमा बल पुग्ने गरी वित्तीय व्यवस्थापनको प्रयास गरिएको छ । आधारभूत तहमा दिवा खाजा, शिक्षकहरूलाई आइसिटीको पहुँच, विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्तिको व्यवस्था, निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण, आवासीय विद्यालयको अवधारणा, स्वास्थ्य शिक्षा र सरसफाइ इत्यादि विषयहरू कार्यक्रममा समेटिएका छन् । आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा पठनपाठन सञ्चालनका लागि समेत वित्तीय व्यवस्थापन गरिएको छ । प्राविधिक धारका विद्यालयहरूको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने, विद्यालय व्यवस्थापन मजबुद बनाउने, विद्यालयको गुणस्तर सुधार हुने इत्यादि आधारमा समेत बजेट विनियोजन गरिएको छ

६.५ प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट अनुमान

क्र. स.	रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	आधार वर्ष (०७८/७९)	योजनाको कुल लक्ष्य	लक्ष्य रकम (हजारमा)						प्रति इकाइ लागत हजारमा)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण
					०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	जम्मा		
१	विद्यालय भवन निर्माण कार्यक्रम	पटक	१	५	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००		- विद्यालयमा १२८ कोठाको भवन निर्माण - वाँसखर्क मावि र हर्कपुर माविमा विज्ञान प्रयोगशाला निर्माण - मावि तथा निमावि गरी १५ विद्यालयमा विद्युतीय पुस्तकालय थप - सबै विद्यालयमा स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्थापन गर्ने - सबै विद्यालयमा मापदण्ड अनुरुपको घेरावार निर्माण
२	विद्यालय पूर्वाधार स्तरोन्नति कार्यक्रम	पटक	१	५	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००		- सबै विद्यालयको खेल मैदान स्तरोन्नति - ५१ विद्यालयमा बालमैत्री तथा अपांगमैत्री शौचालयको निर्माण - ६० कोठाको भवन स्तरोन्नति
३	आवासीय विद्यालय सञ्चालन	संख्या		४		७०००	७०००	७०००	७०००	२८०००		- वडा १, २ र ८ मा आवासीय विद्यालय स्थापना
४	विद्यालय संरचनागत सुधार कार्यक्रम	पटक	१	५	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००		- सबै विद्यालयमा प्राथमिक उपचार सामग्री व्यवस्था - विद्यालय व्यवस्थापन खर्च व्यवस्था - सबै माविमा विद्यालय नर्स कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने - सबै माविमा एक एक वटा गरी १० वस थप गर्ने - प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रमा सिकाइ कुना निर्माण - मावि तथा निमावि (१५) विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला र विद्युतीय पुस्तकालय र सूचना, सञ्चार र प्रविधि विस्तार - विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ अभिमुखीकरण

क्र. स.	रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	आधार वर्ष (०७८/७९)	योजना को कुल लक्ष्य	लक्ष्य रकम (हजारमा)						प्रति इकाइ लागत हजारमा)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण
					०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	जम्मा		
५	प्रारम्भिक बाल विकास कार्यक्रम	पटक	१	५	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	१५०००		- सबै प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रमा स्वच्छ खानेपानी, शौचालय, सिकाइ सामग्री, खेल सामग्री तथा बसाई व्यवस्थापन - रिचोक इराङ आविमा २ वटा, हर्कपुर माविमा १ वटा, चन्द्रोदय मावि विशालटारमा १, वागेश्वरी मावि रिचोकटार १, शंखादेवी आविमा १ गरी ६ प्रारम्भिक बाल विकास कक्षा थप
६	आधारभूत शिक्षा विकास कार्यक्रम	पटक	१	५	४०००	४००००	४०००	४०००	४०००	२०००००		- आधारभूत विद्यालयमा आवश्यक सम्पूर्ण क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न
७	माध्यमिक शिक्षा विकास कार्यक्रम	पटक	१	५	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००		- माध्यमिक विद्यालयमा आवश्यक सम्पूर्ण क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न
८	विद्यालय सूचना प्रविधि कार्यक्रम	विद्यालय संख्या	०	६६	४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	१६०००		- सबै विद्यालयमा क्रमशः सिसि क्यामरा तथा विद्युतीय हाजिरीस्थापना - सबै विद्यालयमा गुणस्तरीय इन्टरनेट सुविधा विस्तार - सबै विद्यालयमा क्रमशः मल्टि मिडिया तथा ल्यापटप व्यवस्था - सूचना प्रविधिमा आधारित सिकाइ सम्बन्धी शिक्षक अभिमुखीकरण
९	लिडर फिडर विद्यालय कार्यक्रम	संख्या		२	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००		- वडा नं १ को बाँसखर्क मावि, वडा नं २ को पिपल भञ्याङ्ग मावि, वडा नं ३ को वागेश्वरी मावि, वडा नं ४ को हर्कपुर मावि, वडा नं ५ को चन्द्रोदय मावि विशालटार, वडा नं ६ को पञ्चकन्या मावि, वडा नं ७ को वुद्धि विकास आवि, वडा नं ८ को कालिका मावि, वडा नं ९ को शंखादेवी मावि र वडा नं १० को राष्ट्रिय माविमा लिडर विद्यालयको अवधारणा कार्यान्वयन

क्र. स.	रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	आधार वर्ष (०७८/७९)	योजना को कुल लक्ष्य	लक्ष्य रकम (हजारमा)						प्रति इकाइ लागत हजारमा)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण
					०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	जम्मा		
१०	शैक्षिक गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	पटक	१	५	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	१५०००		- शैक्षिक क्यालेण्डर र शिक्षक डायरी निर्माण - विद्यालयमा सिकाइ सामाग्री व्यवस्थापन - अभिभावक शिक्षा - शिक्षक विद्यार्थी नियमितता अनुगमन - शिक्षक विद्यार्थी अनलाइन सिकाइ अभिमूखीकरण - विद्यार्थी सिकाइ मोवाइल एप तयारी - देशका सफल विद्यालयसँग सफल अनुभव आदान प्रदान - शैक्षिक डकुमेन्ट्री निर्माण - शैक्षिक क्षेत्रको रणनीतिक योजना तर्जुमा र परिमार्जन (गाउँ शिक्षा योजना) - विद्यालय स्वःमूल्यांकन औजार निर्माण र कार्यान्वयन - विद्यालय बाहिर रहेका विद्यार्थीको खोजपडताल
११	विद्यालय जनशक्ति व्यवस्थापन कार्यक्रम	पटक	१	५	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००		- उत्कृष्ट विद्यालय, उत्कृष्ट तहगत विषयगत शिक्षक, उत्कृष्ट बाल विकास सहजकर्ता तथा उत्कृष्ट तहगत विद्यार्थी पुरस्कार तथा सम्मान - दरवन्दी मिलान - शिक्षक तथा बाल विकास सहजकर्ता तालिम आदि
१२	व्यावहारिक, व्यावसायिक तथा जीवनउपयोगी शिक्षा कार्यक्रम	पटक		५	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००		- बागेश्वरी माविमा प्रविधिक धार थप - सबै माध्यमिक विद्यालयमा व्यावहारिक सीप विकासका लागि कृषि, प्रविधि, कानून, सकारात्मक सोच तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिमूखीकरण (मासिक रुपमा) आदि । - सफल व्यवसायी, अभियन्ता र विज्ञसँग अन्तकिया - प्रतिभा पहिचान

क्र. स.	रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	आधार वर्ष (०७८/७९)	योजना को कुल लक्ष्य	लक्ष्य रकम (हजारमा)						प्रति इकाइ लागत हजारमा)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण
					०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	जम्मा		
१३	प्राविधिक शिक्षा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक		५	५००	५००	५००	५००	५००	२५००		- प्राविधिक सामग्री तथा व्यवस्थापन सहयोग
१४	उच्च शिक्षा प्रवर्द्धन कार्यक्रम			५	४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	२००००		- स्नातक तह कक्षा सञ्चालन सहयोग अनुदान
१५	विद्यालय पोषण कार्यक्रम	पटक	१	५	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००		- विद्यालय खाजा व्यवस्था तथा जंक फुड नियन्त्रण कार्यक्रम - स्थानीय खाद्यवस्तुबाट पौष्टिक तथा स्वादिष्ट खाना तयारी अभिभावक तथा दिवा खाजा व्यवस्थापन समिति अभिमुखीकरण - विपन्न विद्यार्थीलाई पोषक तथा शौक्षिक सामग्री निःशुल्क वितरण - स्थानीय खाना उपयोगका लागि आमा भेला
१६	शैक्षिक अध्ययन अनुसन्धान कार्यक्रम	पटक		५	२००	२००	२००	२००	२००	८००		- क्याम्पस र विश्वविद्यालयसँग सहकार्य
१७	सृजनात्मक कला प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक		५	४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	१६०००		- आधारभूत विद्यालयमा सृजनात्मक कला विषय शिक्षण - माध्यमिक तहमा संगीत तथा खेलकुद शिक्षक व्यवस्थापन
१८	शिक्षा शाखा व्यवस्थापन	पटक	१	५	१२००	१२००	१२००	१२००	१२००	६०००		- शैक्षिक तथ्यांक अद्यावधीकरण - २ जना जनशक्ति थप
१९	नियमित कार्यक्रम	पटक	१	५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००		- शिक्षक कर्मचारी वृत्ति विकास, प्र.अ. करार, मूल्यांकन,तालिम, अनुगमन निरीक्षण लगायतका कार्यक्रम
२०	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन	पटक	३	५	१०००	१०००	१०००	१००	१००	३२००		- स्थानीय पाठ्यक्रम अद्यावधिक परिमार्जन, प्रबोधीकरण, पाठ्यपुस्तक निर्माण र कार्यान्वयन

क्र. स.	रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	आधार वर्ष (०७८/७९)	योजना को कुल लक्ष्य	लक्ष्य रकम (हजारमा)						प्रति इकाइ लागत हजारमा)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण
					०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	जम्मा		
२१	विद्यार्थी छात्रवृत्ति कार्यक्रम	पटक	१	५	२००	२००	२००	२००	२००	१०००		- प्रत्येक वर्ष प्रत्येक विद्यालयका लक्षित वर्गका विद्यार्थीहरुलाई
२२	आपतकालीन तथा संकटकालीन शिक्षा योजना निर्माण र कार्यान्वय	पटक		१	२००	२००	२००	२००	२००	१०००		- पालिकागत योजना निर्माण र कार्यान्वयन
२३	अनुगमन, मूल्याङ्कन र सहजीकरण	पटक		५	२००	२००	२००	२००	२००	१०००		- विद्यालय र सामुदायिक शिक्षा
	पाँच वर्षे शैक्षिक योजनाको कुल बजेट		रु. ५,७४,२३,०००							२,८५,५००		

माथि तालिकामा उल्लिखित बजेट अनुमान विद्यालय सुधारका उपक्षेत्रहरुका आधारमा अनुमान गरिएको हो । शिक्षामा सबैको पहुँच बढाउँदै गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने लक्ष्यका साथ तयार पारिएको यो अनुमानित बजेट पहिलो वर्षको तुलनामा हरेक वर्ष बढाउँदै लैजाने लक्ष्य राखिएको छ । यो बजेट संघीय सरकार, प्रादेशिक सरकार तथा स्थानीय सरकारलाई समेत ध्यानमा राखी तयार पारिएको छ । यसमा संघीय सरकारले उपलब्ध गराउने अनुदान, स्थायी शिक्षकहरुको तलव भत्ता, प्रदेश सरकारको अनुदान र विभिन्न अन्य गैर सरकारी संस्था तथा प्राइभेट संस्थाको सहयोग र समन्वयमा विभिन्न समयमा हुने क्रियाकलापहरु समावेश गरिएको छैन् ।

परिच्छेद ७ : प्रमुख कार्यसम्पादन सूचकहरू

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले आफ्नो गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्रको सुधार गर्नलाई रणनीतिक रुपमा कार्यक्रमहरु बनाई उक्त कार्यक्रमहरुका आधारमा आर्थिक वर्ष २०७८/७९ लाई आधार मानी प्रथम पञ्च- वर्षीय योजना निर्माण गरी अनुमानित रकम समेत छुट्याउने कार्य गरेको छ। यस शैक्षिक योजनाले राखेका दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिका लागि तहगत तथा विषयगत रुपमा रणनीतिहरु बनाईएको छ। गाउँपालिकाको लक्ष्य अनुरुप गन्तव्यमा पुग्नका लागि पहिलो पाँच वर्षको नतिजा आँकलन गरिएको छ।

७.१ योजनाको समग्र नतिजा खाका

यस नतिजा खाकाले गाउँपालिका, विद्यालय तथा सम्पूर्ण शिक्षा प्रणालीलाई जवाफदेही बनाउन सहयोग गर्दछ जसले गर्दा शैक्षिक योजनाको कार्यन्वयन समेत प्रभावकारी ढंगले अगाडि बढ्छ।

तालिका १७: योजना नतिजा खाका

उपलब्धि	नतिजा सूचक	स्रोत मापन तथा तरिका
❖ गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने सबै वर्गका विद्यालय जाने उमेरका सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना हुने, ❖ गाउँपालिकाको साक्षरता दर ९८ प्रतिशत भन्दा माथि पुग्ने, ❖ गुणस्तरीय प्रारम्भिक बाल बिकास सहित शिक्षाको अवसर सुनिश्चित हुने, ❖ पाठ्यक्रमद्वारा निर्दिष्ट तहगत, कक्षागत र विषयगत सिकाइ सक्षमता हासिल हुने, ❖ आवश्यक शैक्षिक पूर्वाधार तथा सिकाइ वातावरणको निर्माण हुने, प्रभावकारी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापबाट बालबालिकाको सिकाइको दायरा फराकिलो हुने, ❖ शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित रहेका समुदायका लागि वैकल्पिक तथा निरन्तर सिकाइको अवसर पाउने, ❖ विश्व बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने प्राविधिक तथा उच्च क्षमतायुक्त जनशक्तिको उत्पादनमा सहयोग पुग्ने तथा उपलब्ध स्रोत साधनको समानुपातिक र न्यायोचित वितरणमा सहयोग पुग्ने, ❖ यसपालिका भित्र बसोबास गर्ने सबै वर्गका समुदायहरुको माध्यमिक तह सम्मको शिक्षामा पहुँच पुग्ने र शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि हुने, ❖ यस पालिकामा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा सबै वर्गका बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चितहुने र सबैका लागि प्राविधिक शिक्षाको सहज अवसर उपलब्ध भई स्थानीय क्षेत्रमा प्राविधिक जनशक्तिको अभावलाई पूर्ति गर्न सहयोग पुग्ने,	❖ विद्यार्थी भर्ना दर ❖ सिकाइ उपलब्धि स्तर ❖ विद्यार्थी संख्या र कक्षा छोड्ने दर ❖ शिक्षक कर्मचारी, प्र.अ. को वृति विकास ❖ साक्षरता दर ❖ व्यावसायिक र प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन संख्या ❖ भैतिक पूर्वाधारको विकास ❖ सूचना प्रविधिको उपयोग आदि।	❖ वार्षिक परीक्षा प्रतिवेदन ❖ विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि स्तरको लेखाजोखा प्रतिवेदन ❖ अनुगमन मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ❖ भौतिक पूर्वाधारको अवस्था ❖ दक्ष जनशक्तिको माग र उपयोग ❖ सूचना प्रविधिमैत्री शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी ❖ वार्षिक साक्षरता प्रतिवेदन ❖ अभिभावक तथा सरोकारवाला भेलाको प्रतिवेदन

उपलब्धि	नतिजा सूचक	स्रोत मापन तथा तरिका
❖ गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण शैक्षिक संस्थाहरुमा कार्यरत शिक्षक, कर्मचारी तथा अध्ययनरत विद्यार्थीहरु प्रविधिमैत्री तथा व्यावसायिक, गुणस्तरीय र प्रविधियुक्त शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर पाउने, ❖ स्थानीय क्षेत्रमा नै प्राविधिक तथा दक्ष जनशक्तिको उत्पादन भई रोजगारी तथा आयआर्जनका क्रियाकलापहरु बढ्ने, ❖ शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्तिको पेशागत विकास हुने, शैक्षिक पेशाप्रति सम्मान बढ्ने, ❖ राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले तोके बमोजिम स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन मार्फत स्थानीय स्रोत, साधन, मूल्य मान्यता र प्रविधि समेतको अधिकतम प्रवर्धन हुने, ❖ सबै शैक्षिक संस्थाहरुमा (विद्यालयहरुमा) शैक्षिक सुशासन प्रवर्धन तथा कायम भई बालबालिकालाई सिकाइ प्रति उत्तरदायी बनाउने प्रणालीको विकास हुने, ❖ गाउँपालिका भित्रका सबै विद्यालयहरुमा आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा पनि बैकल्पिक योजनाहरुको कार्यान्वयन गरी बालबालिकाहरुको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित हुने, ❖ उपलब्ध स्रोत साधनको समानुपातिक र न्यायोचित वितरण हुने, ❖ समुदायमा "शिक्षा हो सबैको होइन कसैको" भन्ने भावनाको विकास भई गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक स्तर बढ्ने, ❖ गाउँपालिकाको समग्र सामाजिक, शैक्षिक, आर्थिक, वातावरणीय अवस्थाको स्तरोन्नति हुने		

तालिका १८: शिक्षा विकास क्षेत्र कार्य सम्पादन सूचक

क्र.स	सूचक	लक्ष्य							
		आधार वर्ष २०७७/०७८	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४	जम्मा	कै.
१.	**प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षा**								
१.१	प्रारम्भिक बाल विकासमा भर्ना दर	८२.६०	८५	८७	९०	९८	१००	१००	
२.	**आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-५)**								
२.१	कक्षा १ मा भर्ना दर	८२.६०	८५	८७	९०	९८	१००	१००	
२.२	कक्षा ५ सम्मको कक्षामा टिकाउ दर	६९.५	७२	७८	८५	९८	९८		
२.३	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-५) पूरा गर्ने दर	७५	७८	८२	८९	९६	९८		

क्र.स	सूचक	लक्ष्य							
		आधार वर्ष २०७७/०७८	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४	जम्मा	कै.
२.४	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-५)मा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात						५०:५०		
३.	**आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८)**								
३.१	कक्षा ६ मा भर्ना दर	९३.७८	९४	९५	९५.५	९६	९८		
३.२	कक्षा ८ सम्मको कक्षामा टिकाउ दर	७५.६२	७८	८०	८५	९७	९९		
३.३	आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) पूरा गर्ने दर	७२.२९	७८	८०	८९	९८	१००		
३.४	आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८)मा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात					५०:५०	५०:५०		
४.	**माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१०)**								
४.१	कक्षामा भर्ना दर	९९.४९				१००	१००		
४.२	कक्षा १० सम्मको कक्षामा टिकाउ दर	१०२.६९				१००	१००		
४.३	माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१०) पूरा गर्ने दर	८५.३७	८६	८७	८९	९०	९५		
४.४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०)मा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात	१३:१२				५०:५०	५०:५०		
४.५	एसइइमा औसत सिकाइ उपलब्धि स्तर (औ. जिपीए)		३	३.१५	३.२५	३.५	३.७५		

क्र.स	सूचक	लक्ष्य							
		आधार वर्ष २०७७/०७८	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४	जम्मा	कै.
४.६	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विद्यार्थी भर्ना प्रतिशत	६.९८	१०	३०	५०	९५	१००		
४.७	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात	११:५					४०:६०		
५.	**माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ११-१२)**								
५.१	कक्षामा भर्ना दर	८४.२७	८६	८७	८८	८९	९८		
५.२	कक्षा १२ सम्मको कक्षामा टिकाउ दर	६३.५७	७०	७५	८०	८५	९६		
५.३	माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ११-१२) पूरा गर्ने दर		८०	८४	८६	९०	९६		
५.४	माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२)मा विद्यार्थी लैङ्गिक अनुपात	१३:१२					५०:५०		
५.५	औसत सिकाइ उपलब्धि स्तर		३	३.१५	३.२५	३.५	३.७५		
५.६	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विद्यार्थी भर्ना प्रतिशत	४५.७१	५०	६०	८०	९०	१००		
६.	**अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर सिकाइ**								
६.१	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र (संख्यामा)	४	५	६	७	८	१०		

क्र.स	सूचक	लक्ष्य							
		आधार वर्ष २०७७/०७८	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४	जम्मा	कै.
६.२	साक्षरता दर (५ देखि १५ वर्ष सम्म)	८७.९३	८८	९०	९२	९५	१००		
६.३	साक्षरता दर (१६ देखि २४ वर्ष सम्म)	८७.९३	८८	९०	९२	९५	९९		
६.४	साक्षरता दर (२५ देखि ४५ वर्ष सम्म)		८८	९०	९२	९५	९९		
६.५	साक्षरता दर (४६ देखि ६० वर्ष सम्म)		८४	८८	९४	९६	९९		
६.७	साक्षरता दर ६० वर्ष भन्दा माथि		८४	८८	९४	९६	९८		
७.	**सुशासन तथा व्यवस्थापन**								
७.१	बाल विकासमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	१:२३	१:२०	१:१८	१:१५	१:१२	१:१०		
७.२	आधारभूत तह कक्षा १-५ मा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	१:२६	१:२४	१:२१	१:१८	१:१६	१:१५		
७.३	आधारभूत तह कक्षा ६-८ मा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	१:४८	१:३५	१:३०	१:२५	१:२०	१:१८		
७.४	माध्यमिक तह कक्षा ९-१२ मा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	१:४३	१:४०	१:३५	१:२५	१:२०	१:१८		
७.५	शिक्षामा वार्षिक विनियोजित बजेट (रु. हजारमा)	५७,४२३					२८५,५०० अनुदान तथा शिक्षक भत्ता बाहेक		

सन्दर्भ सामग्रीहरू

- नेपालको संविधान ०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २९७४
- राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६
- समावेशी आयोग नीति २०७६
- शिक्षा क्षेत्रको योजना (२०२१–२०३०), नेपाल सरकार शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
- समावेशी शिक्षा नीति २०७३
- राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषा सहित), २०७६, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी, भक्तपुर
- बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५
- बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको पाँचवर्षे आवधिक योजना (ड्राफ्ट) २०७७
- मंगला गाउँपालिकाको दश वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना (ड्राफ्ट), २०७८/०७९–०८७/०८८
- शिक्षा क्षेत्र योजना विकास कार्य ढाँचा २०७७, नेपाल सरकार शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
- प्राविधिक शिक्षा कार्यविधि
- पन्ध्रौं योजना आ.व. २०७६/०७७–०८०/०८१
- राष्ट्रिय विज्ञान तथा नव प्रवर्तन नीति २०७६
- अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५
- दिगो विकासका लक्ष्यहरु, वर्तमान अवस्था र मार्गचित्र
- राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम २०७६
- बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम २०७६/०७७ र २०७७/०७८
- School Sector Development Plan 2016-2023, GoN, Ministry of Education

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: गाउँ शिक्षा समितिको नामावली

क्र.स.	पदाधिकारीहरुको नाम, थर	पद	मोबाइल नम्बर
१	श्री पित्त बहादुर डल्लाकोटी (हरि)	अध्यक्ष	9851229220
२	श्री लक्ष्मण प्रसाद भट्टराई	सदस्य	9847031018
३	श्री भुवन त्रिपाठी	सदस्य	9851011628
४	श्री रोशन कुमार सिलवाल	सदस्य	9808666917
५	श्री कमला राना	सदस्य	9813836394
६	श्री रामेश्वर पोखरेल	सदस्य	9841338784
७	श्री कल्पना सिलवाल	सदस्य	9841066375
८	श्री हेमनाथ थपलिया	सदस्य	9841590792
९	श्री देवकृष्ण आले	सदस्य	9813933687
१०	श्री बोधराज पाठक	सदस्य -सचिव	9849330363

अनुसूची- २

विद्यालयहरुको नामावली, ठेगाना र प्रधानाध्यापकहरुको नामावली

क्र.स.	विद्यालयको नाम	ठेगाना, वार्ड नं.	प्र.अ.को नाम	मोबाइल नं.
1	कुन्चुरुङ आ.वि.,	1	गोपी भट्ट	9849945305
2	जरुङ सिमटार आ.वि., जरुङ	1	जबिन्द्र कुमार पाखिन	9864390341
3	बाँसखर्क मा.वि., बाँसखर्क	1	मनोज कुमार महरा	9845493625
4	महादेवस्थान आ.वि., चिङवाङ	1	दीर्घ बहादुर थापा	9848158906
5	लवाङ आ.वि.,लवाङ	1	कविता मगर	9841609648
6	सिमटार आ.वि., सिमटार	1	जीवन कुमार श्रेष्ठ	9846078854
7	सिंहदेवी आ.वि., ब्रुम्दी	1	सुनिता भुजेल	9841379130
8	गौरीशंकर आ.वि., छापडाँडा	2	रुपा पाण्डे	9849069061
9	घैराङ आ.वि., घैराङ	2	हरि बहादुर भुजेल	9841698986
10	चण्डीदेवी आ.वि., लाइपुर	2	भिम बहादुर मगर	9863455704
11	देउराली आ.वि.,	2	सूर्य बहादुर गुरुङ	9843510245
12	पञ्चकन्या आ.वि., मासखर्क	2	बिमला मगर	9841066330
13	पीपलभन्ज्याङ मा.वि., वरडाँडा	2	नानीबाबु लोहनी	9848562444
14	प्रजा आ.वि., सिमथली	2	दुर्गा मैनाली	9841921548
15	वागेश्वरी आ.वि., चोतेस	2	सुदिप तामाङ	9840645420
16	भूमेस्थान आ.वि., माङटार	2	हिरादेवी थापा	9860338047
17	रावलडाँडा आ.वि., रावलडाँडा	2	सञ्जिव रावल	9849115803
18	लालीगुराँस आ.वि., नाम्जिराङ	2	राजेन्द्र तामाङ	9860338449
19	सितामाई आवि, रेतीखोला	2	सम्झना सामरी	9849414978
20	साहारा बा.वि.के., रेतीखोला	2	सावित्रा मगर	9861526203

क्र.स.	विद्यालयको नाम	ठेगाना, वार्ड नं.	प्र.अ.को नाम	मोबाइल नं.
21	ब्रुसवाङ बा.वि.के, रेतीखोला	2	पार्बती चेपाङ	9843207241
22	सिद्धकाली बा.वि.के, रेतीखोला	2	रुपा बतौला	9845084582
23	ओर्वाङ आ.वि., ओर्वाङ	3	नवराज पाण्डे	9841656706
24	तीनकन्या बागेश्वरी आ.वि.	3	जंग बहादुर लोहनी	9841870901
25	वागेश्वरी मा.वि., रिचोकटार	3	चुडामणी पोखरेल	9841704406
26	भूमेस्थान आ.वि., ओर्वाङ	3	मन्दिरा गुरुङ	9860324580
27	पशुपति शिक्षा मन्दिर	3	सहदेव घिमिरे	9851190184
28	ब्राईटफ्यूचर मा.वि.	3	कल्पना सिलवाल	9851154575
29	कालिका आ.वि., मोहरिया	4	राजेन्द्र कोइराला	9841705772
30	जनजागृति सिद्ध आ.वि., इराङ	4	रेशममाया कंडेल	9841572805
31	रिचोक इराङ आ.वि., इराङ	4	विष्णु खड्का	9841085133
32	हर्कपुर मा.वि.,हर्कपुर	4	सुरेन्द्र श्रेष्ठ	9841833461
33	चन्द्रोदय मा.वि., विशालटार	5	रामेश्वर पोखरेल	9841338784
34	चन्द्रोदय मा.वि., बेनीघाट	5	पार्वती सेढाई कंडेल	9849276918
35	जनगाउँ आ.वि., जनगाँउ	5	ठम्मर प्रसाद कंडेल	9808243142
36	जनचेतना आ.वि., ग्याजा	5	सम्झना पौडेल	9808971168
37	बसन्त आ.वि., सुयलभञ्ज्याङ	5	सीता श्रेष्ठ	9804207521
38	बेनी शिक्षा सदन	5	डि.पि.सापकोटा	9841032042
39	धुषा आ.वि., सामबास	6	मिलन श्रेष्ठ	9825212738
40	नवप्रतिभा आ.वि., माम्मुङ	6	रमा कंडेल	9849056055
41	पञ्चकन्या मा.वि., स्यादुल	6	कृष्ण प्रसाद सिलवाल	9841385139
42	बोमराङ आ.वि., बोमराङ	6	विष्णु प्रसाद रिजाल	9813244340
43	सिद्धकाली आ.वि., बुम्पुङ	6	शर्मिला सिलवाल	9841925804
44	आदर्श आ.वि., चापटार	7	रामशरण सिलवाल	9808739869
45	झगरेडाँडा आ.वि., झगरेडाँडा	7	मैंयादेवी सिलवाल	9813224158
46	बागबच्छला आ.वि., आदमारा	7	शिवहरि खनाल	9841152497
47	बुद्धिविकास आ.वि., चरौंदी	7	कृष्ण सिलवाल	9818722978
48	भंगेरी आ.वि., गाल्दुप	7	नानीमाया पाठक	9803727793
49	राईजिङ स्टार बोर्डिङ स्कुल	7	टिका प्रसाद थपलिया	9813193428
50	कालिका मा.वि., बिधाङ	8	गोपीकृष्ण दाहाल	9841659940
51	गोठिभन्ज्याङ आ.वि.	8	टंक गुरुङ	9841681409
52	चित्रकालिका आ.वि., वर्पुक	8	सीतामाया श्रेष्ठ	9860166718
53	जनप्रभात आ.वि., मिजारगाउँ	8	उर्मिला गुरुङ	9813303976
54	जलकन्या आ.वि., यारवाङ	8	गीता पाठक थपलिया	9813944550
55	जलदेवी आ.वि., दुङवाङ	8	गणेश कुमार श्रेष्ठ	9849710487
56	सूर्योदय आ.वि., भुवाभञ्ज्याङ	8	लाल बहादुर श्रेष्ठ	9843219669
57	जनज्योतिआ.वि., ठिङवाङ	9	डिल बहादुर शाही	9823461069
58	पञ्चायत आ.वि., मझिमटार	9	किरण सेन ठकुरी	9818536649
59	पिपलडाँडा आ.वि., पिपलडाँडा	9	ईश्वर पोखरेल	9841050205
60	बालकण्ठ आ.वि., ऐवाङ	9	पबित्रा घिमिरे	9845419392
61	वितेश आ.वि., भारपाङ	9	बोध कुमार पोखरेल	9845422581

क्र.स.	विद्यालयको नाम	ठेगाना, वार्ड नं.	प्र.अ.को नाम	मोबाइल नं.
62	महाकाली आ.वि., पंचलिङ	9	ईश्वरी प्रसाद तिवारी	9813064066
63	रोवाङ आ.वि., रोवाङ	9	सरस्वती पोखरेल	9841811239
64	शंखादेवी मा.वि., मझिमटार	9	धननारायण श्रेष्ठ	9841641797
65	कोस्राङ आ.वि., कोस्राङ	10	अनिता धरेल	9813385374
66	गोईराङ आ.वि., गोईराङ	10	सत्यनारायण मिश्र	9849144653
67	चित्रकला आ.वि.,लैताक	10	सूर्य कुमार डि.सी.	9845692518
68	जलकन्या आ.वि., ताकथली	10	टंक बहादुर राना	9818136026
69	जोगीमारा आ.वि., डुक्राङ	10	योब कुमारी मरहट्ठा	9849778715
70	पदमचौर आ.वि., कोटथाप्के	10	शेषराज अर्याल	9851100112
71	मालिका आ.वि., हेक्राङ	10	सम्झना राना	9811246496
72	राष्ट्रिय आ.वि., जवाङ	10	यम कुमारी गुरुङ	9813864925
73	राष्ट्रिय मा.वि., खोरभञ्ज्याङ	10	दीपक रिजाल	9845150407

अनुसूची : ३

गाउँ शिक्षा योजना निमार्णको छलफलमा सहभागीहरुको नामावली

मिति: २०७८ भाद्र २५ गते शुक्रबार

1	अध्यक्षता : श्री भुवन त्रिपाठी, संयोजक, सा.वि.स.
2	प्रमुख अतिथि : श्री देवी प्रसाद सिलवाल, गा.पा. उपाध्यक्ष
3	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, श्री लक्ष्मण प्रसाद भट्टराई
4	गाउँपालिका प्रवक्ता श्री रोशन कुमार सिलवाल
5	वडा नं. १ का वडाध्यक्ष, श्री नन्द प्रसाद तामाङ
6	वडा नं. २ का वडाध्यक्ष, श्री टंक बहादुर थापा
7	वडा नं. ४ का वडाध्यक्ष श्री गुणराज उप्रेती
8	वडा नं. १० का वडाध्यक्ष, श्री अम्बर ब. गुरुङ
9	सहजकर्ता श्री करुणा धिताल, अ.अ. तालिम र विकास केन्द्र
10	सहजकर्ता श्री राजेश्वर रिजाल, अ.अ. तालिम र विकास केन्द्र
11	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख श्री शकर बाबु दुवाडी
12	अधिकृत छैठौं, श्री परशुराम घिमिरे बेनीघाट रोराङ गा.पा.
13	श्री केदार कुमार खड्का, योजना शाखा
14	श्री बोधराज पाठक, शिक्षा अधिकृत
15	श्री सन्तोष अर्याल, लेखा अधिकृत
16	श्री राजन सापकोटा, अधिकृत छैठौं
17	श्री बिवस अधिकारी, सुचना अधिकारी
18	श्री प्रकाश सिलवाल, इन्जिनियर
19	श्री सुदिप भण्डारी, रोजगार शाखा
20	श्री माया ढकाल, प्रा.स. शिक्षा शाखा
21	श्री ईश्वरी प्रसाद तिवारी, श्री महाकाली आ.वि.
22	श्री किरण सेन ठकुरी, श्री पञ्चायत आ.वि.
23	श्री लाल ब. श्रेष्ठ, श्री सूर्योदय आ.वि.
24	श्री डि.पी. सापकोटा, बेनी शिक्षा सदन
25	श्री पवित्रा घिमिरे, श्री बालकण्ठ आ.वि.
26	श्री ईश्वर बाबु रेग्मी, श्री चन्द्रोदय मा.वि.
27	श्री बसन्त महत, श्री पञ्चकन्या मा.वि.
28	श्री भैरब खाण ठकुरी, श्री शङ्खादेवी मा.वि.
29	श्री हरि ब. भुजेल, श्री घैराङ आ.वि.
30	श्री सीता श्रेष्ठ, श्री चित्रकालिका आ.वि
31	श्री मिरा गिरी, श्री रोराङ आ.वि.
32	श्री विनिता श्रेष्ठ जलदेवी आ.वि. दडुमाङ
33	श्री उर्मिला गुरुङ, श्री जनप्रभात आ.वि.

34	श्री रुद्र पाण्डे, श्री हर्कपुर मा.वि.
35	श्री भूमिप्रसाद त्रिपाठी, वागेश्वरी मा.वि रिचोकटार
36	श्री सुष्मा श्रेष्ठ, श्री हर्कपुर मा.वि.
37	श्री जबिन्द्र कु. पाखिन, श्री जरुङ मा.वि.
38	श्री रामचन्द्र वि.क., श्री हर्कपुर मा.वि.
39	श्री कल्पना सिलवाल, ब्राइट फ्युचर मा.वि. मलेखु
40	श्री सुरज उप्रेती, बेनी शिक्षा सदन, बेनीघाट
41	श्री डिल बहादुर शाही, श्री जन ज्योति आ.वि.
42	श्री गोपी भट्ट, श्री कुन्चुरुङ आ.वि.
43	श्री मनोज कुमार महरा, श्री बाँसखर्क मा.वि.
44	श्री यम कुमारी गुरुङ, श्री राष्ट्रिय आ.वि.
45	श्री लक्ष्मी तामाङ, श्री बाँसखर्क मा.वि.
46	श्री मञ्जु मगर, श्री भूमिस्थान आ.वि.
47	श्री रमा कडेल, श्री नवप्रतिभा आ.वि.
48	श्री सरु गुरुङ, श्री गोइराङ आ.वि
49	श्री योब कुमारी मरहठ्ठा (गामा), श्री जोगिमारा आ.वि.बे.रो. १० डुक्राङ
50	श्री मणिराज गुरुङ वे.रो.गा.पा.
51	श्री ईश्वर पोखरेल, श्री पिपलडाँडा आ.वि., प्र.अ.
52	श्री सूर्यकुमार डि.सी. श्री चित्रकला आ.वि., प्र.अ.
53	श्री अनिता धरेल, श्री कोस्राङ आ.वि., प्र.अ.
54	श्री सूर्य गुरुङ, श्री देउराली आ.वि. २
55	श्री सत्यनारायण मिश्र, श्री गोइराङ आ.वि.१०
56	श्री राकेश कुमार पटेल, श्री गोइराङ आ.वि. १०
57	श्री मायादेवी कडेल, श्री चन्द्रोदय मा.वि., बेनीघाट ५
58	श्री सीता भण्डारी, श्री धुषा आ.वि.
59	श्री गोपीकृष्ण दाहाल, श्री कालिका मा.वि. वे.रो. ८
60	श्री मैना नेपाली श्री कालिका आ.वि. वे.रो. ४
61	श्री नवराज पाण्डे ओर्वाङ्ग आ.वि. वे.रो ३
62	श्री दिपक रिजाल, राष्ट्रिय मा.वि. वि.खोरभञ्ज्याङ
63	श्री शेषराज अर्याल, श्री पदमचौर आ.वि.
64	श्री रेष्टन कँडेल, श्री रावलडाँडा आ.वि.
65	श्री रामेश्वर पोखरेल, श्री चन्द्रोदय मा.वि. विशालटार

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका, विशालटार, धादिङको पञ्चवर्षीय गाउँ शिक्षा योजना (VEP)

को मस्यौदा (Draft) सम्बन्धि छलफल, समीक्षा तथा पृष्ठपोषण सङ्कलन कार्यक्रम

मितिः २०७८ पोष १९ गते सोमबार

1	अध्यक्षता : श्री पित्त बहादुर डल्लाकोटी (हरि), गा.पा. अध्यक्ष
2	श्री देवी प्रसाद सिलवाल, गा.पा. उपाध्यक्ष
3	श्री लक्ष्मण प्रसाद भट्टराई, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
4	श्री भुवन त्रिपाठी, सामाजिक विकास समितिका संयोजक
5	श्री रोशन कुमार सिलवाल, गा.पा. प्रबक्ता
6	श्री नन्द प्रसाद तामाङ, वडा नं. १ का अध्यक्ष
7	श्री टंक थापा, वडा नं. २ का अध्यक्ष
8	श्री गुणराज उप्रेती, वडा नं. ४ का अध्यक्ष
9	श्री देवकृष्ण आले, वडा नं. ६ का अध्यक्ष
10	श्री हिरालाल थपलिया, वडा नं. ७, का अध्यक्ष
11	श्री बिर बहादर श्रेष्ठ, वडा नं. ८ का अध्यक्ष
12	श्री सुरेश मल्ल, वडा नं. ९ का अध्यक्ष
13	श्री अम्बर बहादुर गुरुङ वडा नं. १० को अध्यक्ष
14	श्री हेमनाथ थपलिया, गाउँ शिक्षा समितिका सदस्य
15	श्री कमला राना मगर, गाउँ शिक्षा समितिका सदस्य
16	श्री शेर बहादुर अधिकारी, गाउँ शिक्षा समितिका सदस्य
17	श्री कल्पना सिलवाल, गाउँ शिक्षा समितिका सदस्य
18	श्री रामेश्वर पोखरेल, चन्द्रोदय नमुना मा.वि. विशालटारका प्र.अ.
19	श्री मणिराज गुरुङ, गा.पा. अध्यक्षका स्वकीय सचिव
20	श्री रेष्टन कंडेल, ने.रा.शि.सं., बेनीघाट रोराङ गा.पा. अध्यक्ष
21	श्री सत्यधर कंडेल, शिक्षक संघ, बेनीघाट रोरा गा.पा. अध्यक्ष
22	श्री करुणा धिताल, सहजकर्ता
23	श्री अनिल पाण्डे, सहजकर्ता
24	श्री बोधराज पाठक, शिक्षा अधिकृत
25	श्री सन्तोष अर्याल, लेखा अधिकृत
26	श्री शंकर बाबु दुवाडी, स्वास्थ्य प्रमुख
27	श्री प्रकाश सिलवाल, इन्जिनियर
28	श्री राजन सापकोटा, प्रशासकीय अधिकृत
29	श्री परशुरराम घिमिरे, योजना अधिकृत
30	श्री लोक पौडेल, योजना तथा सुशासन सल्लाहकार
31	श्री सुदिप भण्डारी, रोजगार संयोजक
32	श्री राजेन्द्र पाण्डे, शिक्षक, चन्द्रोदय मा.वि., विशालटार
33	श्री डिल्ली शर्मा, लेखापाल
34	श्री दिल कुमारी राना, आलेप

35	श्री सुमन अधिकारी, क.अ.
36	श्री एकराज सुवेदी, इन्जिनियर पूर्णिमा
37	श्री बबिता तिमिल्सेना कडेल, गा.पा
38	श्री राज कुमार मिजार, कुन्चुरुङ आ.वि
39	श्री जबिन्द्र कुमार पाखिन, जरुङ सिमटार आ.वि,जरुङ
40	श्री दीर्घ बहादुर थापा, महादेवस्थान आ.वि.,चिङवाङ
41	श्री कविता मगर, लवाङ आ.वि.
42	श्री आस बहादुर तामाङ, सिमटार आ.वि.
43	श्री सुनिता भुजेल, सिंहदेवी आ.वि.,ब्रुम्दी
44	श्री रुपा पाण्डे, गौरीशंकर आ.वि.,छापडाँडा
45	श्री हरि बहादुर भुजेल, घैराङ आ.वि.
46	श्री भिम बहादुर मगर, चण्डीदेवी आ.वि.,लाइपुर
47	श्री सुर्य बहादुर गुरुङ, देउराली आ.वि.,झिरुवास
48	श्री कुल बहादुर पौडेल, पीपल भञ्ज्याङ मा.वि.
49	श्री दुर्गा मैनाली, प्रजा आ.वि
50	श्री बुद्धि माया तामाङ, बागेश्वरी आ.वि.,चोतेश
51	श्री हिरादेवी थापा, भूमेस्थान आ.वि.,माङटार
52	श्री सञ्जिव रावल, रावलडाँडा आा.वि.
53	श्री सम्झना सामरी, सितामाई आ.वि.रेतीखोला
54	श्री सावित्रा मगर, साहरा बा.वि.के.
55	श्री रुपा बतौला, सिद्धकाली बा.वि.के.,रेतीखोला
56	श्री नवराज पाण्डे, ओर्वाङ आ.वि.
57	श्री जंग बहादुर लोहनी, तीनकन्या बागेश्वरी आ.वि.
58	श्री मन्दिरा गुरुङ, भूमेस्थान आ.वि.,ओर्वाङ
59	श्री सहदेव घिमिरे, पशुपति शिक्षा मन्दिर
60	श्री कल्पना सिलवाल, ब्राईटफ्यूचर मा.वि.
61	श्री राजेन्द्र कोइराला, कालिका आ.वि.,मोहरिया
62	श्री रेशममाया कडेल, जनजागृति सिद्ध आ.वि.इराङ
63	श्री माया कडेल, चन्द्रोदय मा.वि.,बेनीघाट
64	श्री ठम्मर प्रसाद कडेल, जनगाउँ आ.वि.,जनगाउँ
65	श्री सम्झना पौडेल, जनचेतना आ.वि.,ग्याजा
66	श्री सीता श्रेष्ठ, बसन्त आ.वि.
67	श्री डि.पी सापकोटा, बेनी शिक्षा सदन

68	श्री सीता भण्डार, धुषा आ.वि.,सामबास
69	श्री रमा कडेल, नवप्रतिभा आ.वि.,
70	श्री ठाकुर प्रसाद सिलवाल, पञ्चकन्यन मा.वि.
71	श्री विष्णु प्रसाद रिजाल, बोमराङ आ.वि.,
72	श्री शर्मिला सिलवाल, सिद्धकाली आ.वि.,बुम्पुङ
73	श्री रामशरण सिलवाल, आदर्श आ.वि.,चापटार
74	श्री मैयादेवी सिलवाल, झगरेडाँडा आ.वि.
75	श्री शिवहरि खनाल, बागबच्छला आ.वि.,आदामारा
76	श्री कृष्ण सिलवाल, बद्धि विकास आ.वि.,चरौंदी
77	श्री नानी माया पाठक, भंगेरी आ.वि.,गाल्दुप
78	श्री दुर्गाबाबु गुरुङ, राइजिङ स्टार
79	श्री सीतामाया श्रेष्ठ, चित्रकालिका आ.वि
80	श्री उर्मिला गुरुङ, जनप्रभात आ.वि
81	श्री गीता पाठक थपलिया, जलकन्या आ.वि.यारवाङ
82	श्री गणेश कुमार श्रेष्ठ, जलदेवी आ.वि.
83	श्री आस बहादुर तामाङ, सिमटार आ.वि.,दुङवाङ
84	श्री सुनिता बस्नेत, जनज्योती आ.वि.
85	श्री किरण सेन ठकुरी, पञ्चायत आ.वि.
86	श्री लाल बहादुर चेपाङ, पिपलडाँडा आ.वि.
87	श्री गीता कुमारी श्रेष्ठ, वितेश आ.वि.
88	श्री ईश्वरी प्रसाद तिवारी, महाकाली आ.वि.
89	श्री मिरा गिरी, रोवाङ आ.वि.
90	श्री धननारायण श्रेष्ठ, शंखादेवी मा.वि
91	श्री शर्मिला बस्नेत, कोस्राङ आ.वि.
92	श्री सरन गुरुङ, गोईराङ आ.वि.
93	श्री टंक बहादुर राना मगर, जलकन्या आ.वि.,ताकथली
94	श्री योव कुमारी मरहट्ठा, गोगीमारा आ.वि.
95	श्री शेषराज अर्याल, पदमचौर आ.वि.
96	श्री सम्झना राना, मालिका आ.वि.
97	श्री यम कुमारी गुरुङ, राष्ट्रिय आ.वि.जवाङ
98	श्री गणेश अर्याल, राष्ट्रिय मा.वि.खोरभञ्ज्याङ
99	श्री गोपीकृष्ण दाहाल,कालिका मा.वि.

अनुसूची-५

शैक्षिक योजना निर्माणका लागि समूहगत प्रश्नावली नमूना

१. यस गाउँपालिका भित्र रहेका शैक्षिक संस्थाका हालका मुख्य समस्याहरु के के हुन् ?
(जस्तैः भौतिक, जनशक्ति, वातावरणीय, आर्थिक लगायत)

२. यस गाउँपालिकाको शैक्षिक सुधारका लागि के कस्ता विषय वस्तु वा कार्यक्रमहरुको आवश्यकता पर्ला ? प्राथमिकताका आधारमा लेख्नुहोस् ।

जस्तैः भौतिक पूर्वाधार विकासमा जोड, शिक्षक कर्मचारी व्यवस्थापन

३. यस गाउँ शिक्षा योजनाको सोच/लक्ष्य (vision) के राख्नु पर्ला ?

जस्तैः प्रविधिमैत्री, शिक्षित, सुसँस्कृत र सभ्य स्थानीय तह,

गणुस्तरीय र व्यवहारिक शिक्षा, स्वावलम्बी र आत्मनिर्भर नागरिकको अपेक्षा

४. यस गाउँ शिक्षा योजनाका उद्देश्यहरु के के हुन सक्छन् ?

जस्तैः प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि माध्यमिक तहसम्मको गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्नु

५. सबै बालबालिकालाई गुणस्तरीय बालविकास तथा आधारभूत शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्न के के गर्नुपर्ला ? जस्तै : दुर्गम क्षेत्रका, विपन्न, सिमान्तकृत वर्गका बालबालिकालाई लक्षित गरी वैकल्पिक बालविकास सञ्चालन गर्ने

६. गाउँपालिका भित्रका आधारभूत तहको शिक्षामा रहेका चुनौतीहरु के के होलान ? र उक्त चुनौतीहरु पार गर्दै गुणस्तर सुधार गर्न के गर्नुपर्ला ?

७. माध्यमिकतहको शिक्षालाई गुणस्तरीय र नतिजामुखी बनाउन के कस्ता रणनीतिहरु लागू गर्नु पर्ला ? जस्तैः प्रयोगात्मक शिक्षण विधिलाई बढवा दिने

८. गाउँपालिकाभित्र रहेका उच्च शिक्षामा रहेका चुनौतीहरु के के होलान? र उक्त चुनौतीहरु पार गर्दै गुणस्तर सुधार गर्न के गर्नुपर्ला ? जस्तैः गुणस्तरीय र जीवन उपयोगी शिक्षा नसमेटीनु

९. विद्यालय तहको पाठ्यक्रमलाई समय सापेक्ष, सान्दर्भिक, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाउन के कस्ता रणनीतिहरु बनाउनु पर्ला? जस्तैः पाठ्यक्रमको प्रबोधिकरण, स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र कार्यान्वयन, शिक्षक तालिम र अनुगमन

१०. तपाईको विचारमा गाउँपालिकाका शैक्षिक संस्थाहरुमा शिक्षक, कर्मचारी व्यवस्थापन तथा पेशागत रुपमा के चुनौती रहेका छन् ? विकासका लागि के कस्ता कार्यक्रमहरु आवश्यक

होलान् ? जस्तैः शिक्षक उत्प्रेरणाको कमी, तालिमको कमी,

११. तपाईको विचारमा गाउँपालिकाका शैक्षिक संस्थाहरुमा शिक्षक, कर्मचारी व्यवस्थापन तथा पेशागत विकासका लागि के कस्ता कार्यक्रमहरु आवश्यक होलान् ?

१२. शिक्षामा सबै वर्ग, क्षेत्र, लिङ्गको पहुँच बढाउन र विद्यालय छोड्ने क्रम घटाउन के कस्ता योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्नुपर्ला ? जस्तैः लक्षित वर्गका लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था, अपांगमैत्री संर चनाको निर्माण, दिवाखाजाको व्यवस्था

१३. शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुका लागि सूचना प्रविधिको सहज पहुँच बनाउन के के कार्यहरु गर्नु पर्ला ? जस्तैः ICT संरचनाको विस्तार गर्ने

१४. शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रवर्धन गरी बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी बनाउन के कस्ता रणनीतिहरु अपनाउनु पर्ला ?

जस्तैः आफ्नो गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन, नियमावली आदि निर्माण र कार्यान्वयन

१५. शैक्षिक योजनालाई प्रभावकारी कार्यान्वयनमा ल्याउन के कस्ता रणनीति अपनाउनु पर्ला ? जस्तैः कार्यक्रम लागु भएको नभएको बुझ्न अनुगमन मूल्याङ्कनको व्यवस्था गर्ने

धन्यवाद

अनुसूची -६

योजना निर्माणको क्रममा समूहगत छलफलबाट आएका विषयवस्तुहरु

सहभागीः बेनीघाट रोराङ गा.पा. वडा नं. १ र २

प्रश्नावली

१. यस गाउँपालिका भित्र रहेका शैक्षिक संस्थाका हालका मुख्य समस्याहरु के के हुन् ? (जस्तैः भौतिक, जनशक्ति, वातावरणीय, आर्थिक लगायत)

क) दक्ष शैक्षिक जनशक्तिको अभाव,

ख) भौतिक पूर्वाधारमा व्यवस्थापन पक्ष कमजोर,

ग) अभिभावकमा जनचेतनाको कमी,

घ) सूचना तथा प्रविधिको अभाव,

ङ) भौगोलिक विकटता,

च) गरिबी,

छ) सिमान्तकृत समुदायको बाहुल्यता,

ज) सामाजिक रितिरिवाज र सँस्कृतिलाई पहिलो प्राथमिकता ।

२. यस गाउँपालिकाको शैक्षिक सुधारका लागि के कस्ता विषय वस्तु वा कार्यक्रमहरुको आवश्यकता पर्ला ? प्राथमिकताका आधारमा लेख्नुहोस् ।

जस्तैः भौतिक पूर्वाधार विकासमा जोड, शिक्षक कर्मचारी व्यवस्थापन

क) दक्ष शिक्षक कर्मचारी व्यवस्थापन,

ख) समाजमा सामाजिक जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन,

ग) भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन,

घ) शिक्षक, अभिभावक, व्यवस्थापन समिति र शिक्षासँग सम्बन्ध राख्ने सरोकारवाला बीच अन्तर क्रिया कार्यक्रम,

ङ) सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा जोड ।

३. यस गाउँ शिक्षा योजनाको सोच/लक्ष्य (vision) के राख्नु पर्ला ?

जस्तैः प्रविधिमैत्री, शिक्षित, सुसँस्कृत र सभ्य स्थानीय तह,

गणुस्तरीय र व्यवहारिक शिक्षा, स्वावलम्वी र आत्मनिर्भर नागरिकको अपेक्षा

क) गुणस्तरीय र व्यावहारिक शिक्षामा जोड,

ख) प्रविधिमैत्री शिक्षामा जोड,

ग) स्थानीय तहको सक्रियता,

घ) स्वावलम्बी र आत्मनिर्भर नागरिक तयार गर्ने,

ङ) समावेशी शिक्षा निर्माणमा जोड (विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक, जनप्रतिनिधि, नागरिक समाजको सहभागिता) ।

सहभागीः बेनीघाट रोराङ गा.पा. वडा नं. ३ र ४

४. यस गाउँ शिक्षा योजनाका उद्देश्यहरु के के हुन सक्छन् ?

जस्तैः प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि माध्यमिक तहसम्मको गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्नु

स्थानीय स्रोतको दिगो उपयोगद्धारा प्रविधि मैत्री विद्यालयहरुको निर्माण गर्नु

शैक्षिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि र व्यवस्थापन गर्नु

क) शिक्षामा विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक र सरोकारवाला बिच सहयोगात्मक सम्बन्ध स्थापित एवम् विकास गर्न,

ख) विद्यालय, गा.पा. शिक्षा समिति एवम् गाउँपालिकालाई शैक्षिक उन्नयनमा जवाफदेही बनाउने,

ग) प्रविधि सहितको शैक्षिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृतिको व्यवस्थापन गर्ने,

घ) विद्यालयको भौतिक, शैक्षिक, व्यस्थापकीय प्रबन्धमा टेवा पुऱ्याउने,

ङ) अनिवार्य र निःशुल्क गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने,

च) भर्ना टिकाउ र गुणस्तरमा सहयोग पुऱ्याउने

छ) "शिक्षा हो सबैको होइन कसैको" भन्ने भावनाको विकास गर्ने,

ज) सिपमुलक जीवन उपयोगी शिक्षा उपलब्ध गराउन पहल गर्ने ।

५. सबै बालबालिकालाई गुणस्तरीय बालविकास तथा आधारभूत शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्न के के गर्नुपर्ला ?

जस्तैः दुर्गम क्षेत्रका, विपन्न, सिमान्तकृत वर्गका बालबालिकालाई लक्षित गरी वैकल्पिक बालविकास सञ्चालन गर्ने

बालविकास शिक्षक वा सहजकर्तालाई मन्टेश्वरी तालिमको विकास गर्ने

क) प्रर्याप्त शैक्षिक सामाग्री व्यवस्थापन गर्ने,

ख) बालमैत्री वातावरण सिर्जना गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप अपनाउने,

ग) प्रारम्भिक बालकक्षा देखि नै शिक्षालाई चौतर्फी विकासमा टेवा पुग्ने बाल शैक्षणिक सामाग्री, खेलकुद सामाग्री साथै गुणस्तरीय खाजा कार्यक्रम अनिवार्य व्यवस्था, स्थानीय शिक्षकहरूको व्यवस्थापन भौतिक व्यवस्थापन र खानेपानीको व्यवस्था गरी गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने,

घ) शिक्षक तथा सहजकर्तालाई अत्यावश्यक प्रविधियुक्त तालिमको व्यवस्था गर्ने,

ङ) अभिभावकलाई आफ्ना बालबालिकाको शिक्षामा खर्च गर्न सक्रिय बनाउने,

च) विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक तथा सरोकारवालालाई समेत प्रोत्साहन मूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

६. गाउँपालिका भित्रका आधारभूत तहको शिक्षामा रहेका चुनौतीहरु के के होलान् ? र उक्त चुनौतीहरु पार गर्दै गुणस्तर सुधार गर्न के गर्नुपर्ला ?

जस्तै : अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न

विद्यालयलाई बालमैत्री सिकाइ केन्द्र बनाउन

गुणस्तर सुधारका लागि:

जस्तै : विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा लाग्ने

विद्यालयमा विभिन्न विद्यार्थी केन्द्रित योजना निर्माण गर्ने

शिक्षकलाई प्रविधिमैत्री बनाउन तालिमको व्यवस्था गर्ने

चुनौतीहरू:

क) भौतिक व्यवस्थापक नहुनु, प्रविधि उपलब्ध नहुनु,

ख) न्यूनतम तह गत शिक्षक अभाव,

ग) नियमित तालिमको अभाव,

घ) विद्यालय नक्साङ्कन नहुनु,

ङ) सिपमूलक जीवन शिक्षा दिन नसक्नु,

च) अभिभावक शिक्षा नहुनु,

छ) विपन्न, गरिव र लक्षित समूहलाई पोसाक सहितको शैक्षिक सामाग्रीको व्यवस्थापन नहुनु,

ज) शैक्षिक चेतनाको अभाव

समाधान :

क) उपर्युक्त चुनौतीहरूलाई समाधान गर्न गाउँ शिक्षा योजनाले समेट्नु पर्ने देखिन्छ ।

सहभागी: बेनीघाट रोराङ गा.पा. वडा नं. ५ र ६

७. माध्यमिकतहको शिक्षालाई गुणस्तरीय र नतिजामुखी बनाउन के कस्ता रणनीतिहरु लागू गर्नु पर्ला ?

जस्तै : प्रयोगात्मक शिक्षण विधिलाई बढवा दिने

विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन र तालिम

विद्यालय अनुगमन, कक्षा अवलोकन आदि

क) प्रयोगात्मक शिक्षण विधिलाई बढवा दिने,

ख) विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन र तालिम,

ग) विद्यालय अनुगमन, कक्षा अवलोकन,

घ) नमूना पाठ प्रदर्शन,

ङ) परियोजना कार्यमा जोड,

च) अतिरिक्त कक्षाको व्यवस्थापन,

छ) ICT मैत्री कक्षाकोठा व्यवस्थापन,

ज) निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको प्रयोग,

झ) विषयगत शैक्षिक सामग्रीको उचित प्रयोग,

ञ) विषयवस्तु, अनुसार स्रोत शिक्षकको व्यवस्था ।

८. गाउँपालिकाभित्र रहेका उच्च शिक्षामा रहेका चुनौतीहरु के के होलान? र उक्त चुनौतीहरु पार गर्दै गुणस्तर सुधार गर्न के गर्नुपर्ला ?

जस्तैः गुणस्तरीय र जीवन उपयोगी शिक्षा नसमेटिनु

भौतिक पूर्वाधारको कमी

सहजीकरण गर्ने जनशक्तिको अभाव

क) भौतिक पूर्वाधारको कमी,

ख) सहजीकरण गर्ने जनशक्तिको अभाव,

ग) सिकाइ उपलब्धि पूरा नगरी माथिल्लो कक्षामा चढाउनु,

घ) अभिभावकमा चेतनाको कमी,

ङ) विद्यार्थीको कक्षा छाड्ने दर बढी हुनु,

च) वैदेशिक रोजगार तर्फ आकर्षण,

छ) शैक्षिक बेरोजगार ।

सुधारका लागिः

जस्तैः जीवन उपयोगी र प्राविधिक शिक्षासँग सम्बन्धित विषयहरु राख्ने

पूर्वाधार बनाउने

सक्षम जनशक्तिखोजी गरी प्रोत्साहन सहित काम दिने

क) अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन,

ख) सिकाइ उपलब्धि पूरा गरी उत्तीर्ण गराउने,

ग) सामाजिक विकृति र कुसँस्कारलाई निरुत्साहन गर्न विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

घ) रोजगारीको सुनिश्चित गर्ने ।

९. विद्यालय तहको पाठ्यक्रमलाई समय सापेक्ष, सान्दर्भिक, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाउन के कस्ता रणनीतिहरु बनाउनु पर्ला?

जस्तैः पाठ्यक्रमको प्रबोधीकरण, स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र कार्यान्वयन, शिक्षक तालिम र अनुगमन

क) पाठ्यक्रमलाई सम्बोधन गर्ने गरी पाठ्यपुस्तक निर्माण,

ख) समयमा नै शिक्षक निर्देशिका र सन्दर्भ सामग्रीको उपलब्धता,

ग) समयमा नै पाठ्यक्रमको प्रबोधीकरण,

घ) सहभागितामूलक पाठ्यक्रमको निर्माण,

ङ) पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा Bottom to Top system अवलम्बन गर्ने,

सहभागीः बेनीघाट रोराङ गा.पा. वडा नं. ७ र ८

१०. तपाईको विचारमा गाउँपालिकाका शैक्षिक संस्थाहरुमा शिक्षक, कर्मचारी व्यवस्थापन तथा पेशागत रुपमा के चुनौती रहेका छन् ? विकासका लागि के कस्ता कार्यक्रमहरु आवश्यक होलान् ?

जस्तैः शिक्षक उत्प्रेरणाको कमी, तालिमको कमी,

चुनौतीहरू :

क) शिक्षकको कमी (कक्षा शिक्षणको आवश्यकता,

ख) आर्थिक अभाव,

ग) उपयुक्त भौतिक पूर्वाधारहरूको कमी

आवश्यक कार्यक्रमहरू :

क) १-३ सम्म कक्षा शिक्षणको व्यवस्था हुनुपर्ने

ख) आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन

ग) उपयुक्त भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन

११. तपाईको विचारमा गाउँपालिकाका शैक्षिक संस्थाहरुमा शिक्षक, कर्मचारी व्यवस्थापन तथा पेशागत विकासका लागि के कस्ता कार्यक्रमहरु आवश्यक होलान् ?

जस्तैः शिक्षक उत्प्रेरणाको लागि प्रोत्साहन, वृत्ति विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, तालिमको व्यवस्था गर्ने, विषयगत शिक्षकको व्यवस्था गर्ने

क) प्रविधिमैत्री शिक्षा दिनुपर्ने,

ख) विज्ञान र प्रविधीका सामग्रीहरू विद्यालयलाई उपलब्ध गराउनुपर्ने (१ शिक्षक)

ग) दुर्गम भेगका विद्यालयमा पनि निरन्तर अनुगमन तथा पृष्ठपोषण हुनुपर्ने ।

१२. शिक्षामा सबै वर्ग, क्षेत्र, लिङ्गको पहुँच बढाउन र विद्यालय छोड्ने क्रम घटाउन के कस्ता योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्नुपर्ला ?

जस्तैः लक्षित वर्गका लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था,

अपांगमैत्री संरचनाको निर्माण,

दिवाखाजाको व्यवस्था

क) बालमैत्री शिक्षण, आर्थिक सहयोग, शिक्षणमा शैक्षिक सामग्रीको उचित प्रयोगको व्यवस्था, मासिक रूपमा विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कारको व्यवस्था ।

सहभागीः बेनीघाट रोराङ गा.पा. वडा नं. ५ र १०

१३. शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुका लागि सूचना प्रविधिको सहज पहुँच बनाउन के के कार्यहरु गर्नु पर्ला ?

जस्तै : ICT संरचनाको विस्तार गर्ने,

ICT मा आधारित तालिम र सहजीकरणमा जोड दिने,

निःशुल्क इन्टरनेटको व्यवस्था गर्ने,

क) सबै विद्यालयहरूमा ICT Lab स्थापना गर्ने,

ख) विद्युत सेवाको पहुँच सबै विद्यालयमा पुऱ्याउने,

ग) प्रत्येक विद्यालयमा प्रविधि सम्बन्धि दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।

घ) एक शिक्षक एक Laptop को व्यवस्था गर्ने,

ङ) ICT मा आधारित तालिम र सहजीकरणमा जोड दिने,

च) वैकल्पिक उर्जाको व्यवस्थापनमा जोड दिने,

छ) टोलटोलमा इन्टरनेट हबको स्थापनामा जोड दिने ।

१४. शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रवर्धन गरी बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी बनाउन के कस्ता रणनीतिहरु अपनाउनु पर्ला ?

जस्तैः आफ्नो गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन, नियमावली आदि निर्माण र कार्यान्वयन

प्रधानाध्यापकको कार्य सम्पादन मूल्यानको व्यवस्था गर्ने

प्रोत्साहन तथा दण्ड सजायको व्यवस्था

क) गाउँपालिकाको आफ्नै शिक्षा ऐन नियमावली आदि निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने,

ख) गाउँपालिकाले प्र.अ. सँग कार्यसम्पादन करार सम्झौता गरी त्यसको मूल्याङ्कन गर्ने,

ग) प्र.अ. ले शिक्षकसँग कार्य सम्पादन करार सम्झौता गरी त्यसको मूल्याङ्कन गर्ने,

घ) गाउँपालिकाले विद्यालय, प्र.अ. तथा शिक्षकलाई प्रोत्साहन तथा दण्ड सजायको व्यवस्था गर्ने,

ङ) सम्बन्धित निकायबाट बेलाबेलामा निरीक्षण, अनुगमन तथा पृष्ठपोषण गर्ने,

च) कक्षा अनुसार दरबन्दीको व्यवस्था गर्ने ।

१५. शैक्षिक योजनालाई प्रभावकारी कार्यान्वयनमा ल्याउन के कस्ता रणनीति अपनाउनु पर्ला ?

जस्तै : कार्यक्रम लागू भएको नभएको बुझ्न अनुगमन मूल्याङ्कनको व्यवस्था गर्ने

शिक्षकसँग सम्बन्धित अन्य सरोकारवाला व्यक्ति, संस्थाहरुसँग समन्वय गरेर एकद्वार प्रणालीमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

विभिन्न समितिहरु निमार्ण गरी कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने

क) प्रत्येक वडामा VEP कार्यान्वयन समिति गठन गर्ने,

ख) प्रत्येक विद्यालयमा SIP निर्माण गर्दा VEP लाई आधार मानी निर्माण गर्न लगाउने,

ग) सरोकारवाला व्यक्ति, संघ संस्थासँग समन्वय गरेर एकद्वार प्रणालीमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

घ) समय समयमा सरोकारवालाहरू बिच अन्तरक्रिया तथा समीक्षा बैठक गर्ने,

ङ) वास्तविक आवश्यकता पहिचान गरेर मात्र योजना निर्माण गर्ने ।

च) विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक तथा अन्य सरोकारवालाबिच शैक्षिक योजनाको जानकारी र अपनत्वको भावना विकास गराउने ।

धन्यवाद

अनुसूची-७

कार्यक्रमका झलकहरु

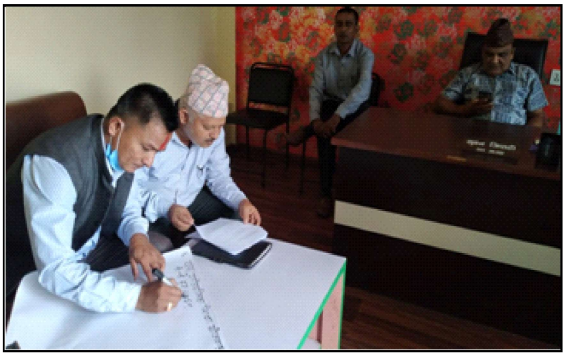

विषयसूची

क्र. सं.	विषय	पेज नं.
परिच्छेद-१	**परिचय**	
१.१	पृष्ठभूमि	१-१
१.१.१	शैक्षिक योजनाको आवश्यकता	२-२
१.१.२	शैक्षिक योजनाको लक्ष्य	२-२
१.१.३	शिक्षा योजनाको उद्देश्य	२-३
१.१.४	शैक्षिक योजना निर्माण प्रक्रिया	३-४
१.२	गाउँपालिकाको परिचय	४-४
१.२.१	अवस्थितिको सिमाना	५-५
१.२.२	भू-उपयोगको विवरण	६-६
१.२.३	जनसंख्याको विवरण	६-८
१.२.४	गाउँपालिकाको हालको शैक्षिक अवस्था	८-१२
१.२.५	विद्यालय भर्ना भएका विद्यार्थीहरुको जातिगत विवरण	१२-२१
परिच्छेद-२	**नयाँ शिक्षा क्षेत्र योजना**	
२.१	परिचय, आवश्यकता र औचित्य	२२-२४
२.२	गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच, दुरदृष्टि, लक्ष्य र उद्देश्यहरु	२४-२६
२.३	अपेक्षित उपलब्धीहरु	२६-२७
२.४	गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्थाको विश्लेषण	२७-३०
२.५	शैक्षिक समस्या तथा चुनौतीहरु	३१-३३
२.६	गाउँपालिका भित्र शिक्षामा संभावना	३३-३४
२.७	शैक्षिक स्तर बढाउन गाउँपालिकाले अपनाएका रणनीतिहरु	३४-३८
परिच्छेद-३	**विद्यालय क्षेत्रका मुख्य उपक्षेत्रहरु**	
३.१	बालविकास र शिक्षा	३९-३९
३.१.१	परिचय	३९-३९
३.१.२	वर्तमान अवस्था	३९-३९
३.१.३.	उद्देश्य	४०-४०
३.१.४	रणनीति	४०-४०
३.१.५	उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	४०-४१
३.२	आधारभूत शिक्षा	४२-४२
३.२.१	परिचय	४२-४२

विषयसूची

क्र. सं.	विषय	पेज नं.
३.२.२	वर्तमान अवस्था	४२-४३
३.२.३.	उद्देश्य	४३-४४
३.२.४	रणनीतिहरू	४४-४५
३.२.५	उपलब्धि नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	४५-४८
३.३	माध्यमिक शिक्षा	४८-४९
३.३.१	परिचय	४९-४९
३.३.२	वर्तमान अवस्था	४९-४९
३.३.३	उद्देश्यहरू	४९-४९
३.३.४	रणनीतिहरू	५०-५१
३.३.५	उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	५१-५४
३.४	उच्च शिक्षा	५४-५४
३.४.१	परिचय	५४-५४
३.४.२	बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको उच्च शिक्षाको वर्तमान अवस्था	५५-५५
३.४.३	उच्च शिक्षाका समस्या तथा चुनौतीहरू	५५-५५
३.४.४	बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा उच्च शिक्षाका उद्देश्य	५५-५६
३.४.५	रणनीतिहरू	५६-५६
३.४.६	उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	५६-५७
३.५	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा	५७-५७
३.५.१	परिचय	५७-५७
३.५.२	वर्तमान अवस्था	५८-५८
३.५.३	चुनौती तथा अवसरहरू	५८-५८
३.५.४	उद्देश्य	५९-५९
३.५.५	रणनीतिहरू	५९-६०
३.५.६	उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	६०-६१
३.६	पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री र मूल्याङ्कन	६१-६१
३.६.१	परिचय	६१-६३
३.६.२	वर्तमान अवस्था	६३-६४
३.६.३	उद्देश्य	६४-६४
३.६.४	रणनीति	६४-६५
३.६.५.	उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	६६-६७

विषयसूची

क्र. सं.	विषय	पेज नं.
३.७	शिक्षक, कर्मचारी व्यवस्थापन र वृत्ति विकास	६७-६७
३.७.१	परिचय	६७-६८
३.७.२	शिक्षक तयारी	६८-६९
३.७.३	शिक्षण पेशाप्रति आकर्षण र नियुक्ति	६९-७०
३.७.४	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	७०-७०
३.७.५	शिक्षकको उत्तरदायित्व	७०-७१
३.७.६	शिक्षकको पेशागत सहयोग पद्धति	७१-७१
३.७.७	शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रम	७१-७२
३.७.८	शिक्षकको आपूर्ति र वितरण	७२-७२
३.७.९	प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरू	७२-७२
३.७.१०	उद्देश्य	७३-७३
३.७.११	रणनीतिहरू	७३-७४
३.७.१२	उपलब्धि, नतिजा, क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	७४-७५
३.८	विद्यालय व्यवस्थापन	७५-७६
३.८.१	परिचय	७५-७६
३.८.२	वर्तमान अवस्था	७६-७६
३.८.३	उद्देश्य	७७-७७
३.८.४	रणनीतिहरू	७७-७७
३.८.५	उपलब्धि, नतिजा, क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	७७-७९
३.९	निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा	७९-७९
३.९.१	परिचय	७९-७९
३.९.२	वर्तमान अवस्था	७९-८०
३.९.३	समस्या तथा चुनौतीहरू	८०-८०
३.९.४	उद्देश्य	८०-८०
३.९.५	रणनीतिहरू	८१-८१
३.९.६	उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	८१-८२
३.१०	गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा	८२-८३
३.१०.१	परिचय	८२-८३

विषयसूची

क्र. सं.	विषय	पेज नं.
३.१०.२	वर्तमान अवस्था	८४-८६
३.१०.३	उद्देश्य	८६-८७
३.१०.४	रणनीतिहरू	८७-८७
३.१०.५	उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	८७-८८
३.११	शक्षामा सबै वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा	८९-८९
३.११.१	परिचय	८९-८९
३.११.२	वर्तमान अवस्था	८९-९०
३.११.३	समस्या तथा चुनौतीहरु	९०-९०
३.११.४	उद्देश्य	९०-९०
३.११.५	रणनीतिहरु	९०-९१
३.११.६	उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	९१-९२
३.१२	शिक्षामा सुचना प्रविधिको उपयोग	९२-९३
३.१२.१	परिचय	९२-९३
३.१२.२	वर्तमान अवस्था	९४-९५
३.१२.३	उद्देश्य	९५-९५
३.१२.४	रणनीतिहरु	९५-९५
३.१२.५	उपलब्धि, नतिजा, क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	९६-९६
३.१३	विद्यालय दिवाखाजा, स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई कार्यक्रम	९७-९७
३.१३.१	परिचय	९७-९७
३.१३.२	वर्तमान अवस्था	९७-९७
३.१३.३	चुनौती र अवसरहरु	९७-९८
३.१३.४	लक्ष्य	९८-९८
३.१३.५	उद्देश्य	९८-९८
३.१३.६	रणनीतिहरू	९८-९९
३.१३.७	उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	९९-१००
३.१४	छात्रवृत्ति कार्यक्रम	१०१-१०१
३.१४.१	परिचय	१०१-१०१
३.१४.२	वर्तमान अवस्था	१०१-१०२

विषयसूची

क्र. सं.	विषय	पेज नं.
३.१४.३	उद्देश्य	१०२-१०२
३.१४.४	रणनीतिहरु	१०२-१०२
३.१४.५	उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	१०२-१०३
३.१५	आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा	१०३-१०३
३.१५.१	परिचय	१०३-१०३
३.१५.२	वर्तमान अवस्था	१०३-१०४
३.१५.३	उद्देश्य	१०४-१०४
३.१५.४	रणनीतिहरु	१०४-१०५
३.१५.५	उपलब्धि, नतिजा तथा क्रियाकलाप	१०५-१०५
परिच्छेद ४ :	**संस्थागत संरचना, क्षमता विकास र संघ तथा प्रदेशसँगको समन्वय**	
४.१	परिचय	१०६-१०६
४.२.	वर्तमान अवस्था	१०६-१०७
४.३	उद्देश्य	१०८-१०८
४.४.	रणनीतिहरू	१०८-१०९
४.५	उपलब्धि,नतिजा तथा प्रमुख क्रियाकलाप	१०९-१११
परिच्छेद ५ :	**योजना कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा समन्वय र सहजीकरण**	
५.१.१	परिचय	११२-११२
५.१.२.	वर्तमान अवस्था	११२-११३
५.१.३.	योजना कार्यान्वयन प्रबन्ध	११३-११४
५.१.४	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण	११४-११४
५.१.४.१	परिचय	११४-११५
५.१.४.२	वर्तमान अवस्था	११५-१०५
५.१.४.३.	उद्देश्य	१०४-११५
५.१.४.४	रणनीतिहरू	११५-११५
५.१.४.५	उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य	११६-११६
परिच्छेद ६ :	**लगानी र स्रोत व्यवस्थापन**	
६.१	परिचय	११७-११७
६.२	वर्तमान अवस्था	११७-११८
६.३	उद्देश्य	११८-११८

विषयसूची

क्र. सं.	विषय	पेज नं.
६.४	रणनीतिहरु	११८-१२४
६.५	प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट अनुमान	१०४-१०५
परिच्छेद ७ :	**प्रमुख कार्यसम्पादन सूचकहरु**	
७.१	योजनाको समग्र नतिजा खाका	१२५-१२९
सन्दर्भ सामग्रीहरु		१३०-१३०
अनुसूचीहरु		
अनुसूची-१		१३१-१३१
	गाउँ शिक्षा समितिको नामावली	
अनुसूची-२		१३१-१३३
	विद्यालयहरुको नामावली, ठेगाना र प्रधानाध्यपकहरुको नामावली	
अनुसूची-३		१३४-१३५
	गाउँ शिक्षा योजना निमार्णको छलफलमा सहभागीहरुको नामावली	
अनुसूची-४		११३-१३८
	VEP को मस्यौदा सम्बन्धि छलफल, समीक्षा तथा पृष्ठपोषण संकलन कार्यक्रम	
अनुसूची-५		१३९-१४०
	शैक्षिक योजना निर्माणका लागि समूहगत प्रश्नावली नमूना	
अनुसूची-६		१४१-१४७
	समूहगत छलफलबाट आएका विषयवस्तुहरु	
अनुसूची-७		१४८-१४९
	कार्यक्रमका झलकहरु	